

ŞEHİR ve İRFAN

Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2016 Sayı 2 /Aktüel-Hakemli Dergi/ ISSN: 2536-443X

Darbeler Özel Sayısı

Dosya Konusu: DARBELER

Röportaj: Bakan Faruk Çelik ile Darbeyi Konuştuk

Darbeler Özel Sayısı

Darbeler Özel Sayısı
Darbeler
Özel Sayısı
Darbeler Özel Sayısı
Darbeler Özel Sayısı
Darbeler Özel Sayısı

KARAKÖPRÜ BELEDİYESİ

ŞEHİR ve **İRFAN**

Araştırmaları Merkezi

ŞEHİR'DEN

On beş Temmuz gecesi tüm Türkiye bir kâbus yaşadı. Peygamber ocağı olan ordumuzun içine sızmış bir grup üniformalı hainin darbe girişimi milli iradenin kararlılığıyla püskürtüldü. Halkımız, ülkeyi 1960'lara ve 1980'lere götürmek isteyen karanlık güçlere izin vermedi. Bu ülkenin gerçek sahibi olduğunu iddia eden, milleti istediği gibi yöneteceğini zanneden zorbalara karşı dimdik durdu. Bu ülkenin gerçek sahibinin ancak millet olduğunu tüm dünyaya büyük bir mücadele vererek gösterdi.

Başkomutanımız, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla, tüm Türkiye'de olduğu gibi Şanlıurfa'da da halkımız meydanlara dökülerek adeta destan yazdı. Her biri kahraman birer asker olan milletimiz, kadın, erkek, çoluk çocuğuyla sokaklara döküldü. Ülkemizin 50 yıl geri gitmesini, daha büyük sıkıntılar yaşamasını, karanlık güçlerin uşağı olan hainlerin iradesi altına girmesini engelledi. Merhum Mehmet Akif'in ifadesiyle; "Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın". İşte bu kahraman millet Çanakkale'de, Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi göğsünü siper etti ve bu haydutların vatanımıza diktiği gözü çıkardı.

Kurtuluşun şanlı şehri Şanlıurfa'da halkımız, ecdadının bu güzel memleketi düşmana teslim etmediği gibi yine karanlık güçlere karşı şehri meydanlarda korkusuzca savundular. Her gece yılmadan, bıkmadan demokrasi ve vatan için meydanları doldurdular. "Milli iradeye zincir vurulmaz" diye haykırdılar.

İradesine sahip çıkan, demokrasimizin büyük savunucusu olduğunu gösteren milletimize teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum. Tankların önünde yatan, kurşunlara siper olan, zorbaya geçit vermeyen tüm ana babalarımızın ellerinden, gençlerimizin gözlerinden öpüyorum. Vatan ve demokrasi için şehit olan tüm vatandaşlarımıza, güvenlik güçlerimize Allah'tan rahmet diliyorum. Bu vatan onlara çok şey borçlu, her zaman kalbimizin ve aklımızın en özel köşesinde yer alacaklardır. Rabbim şehadetlerini kabul etsin...

Metin BAYDİLLİ
Karaköprü Belediye Başkanı

İRFAN'DAN

Milli İrade Pazarlığa Açık Değildir

İslam Peygamberi Hz. Muhammed 'i; düşünceyle, fikirle, sözle, kalemle yenemeyeceğini anlayan müşrikler defalarca suikastlar düzenlediler. Hz. Ömer, Hz.

Osman, Hz. Ali suikastlarla şehit edildiler.

Osmanlı Tarihi boyunca on iki padişah askeri darbelerle tahttan indirmiş, altısı öldürülmüştür.

1908 İkinci Meşrutiyet ile beraber ülkemiz güzel bir demokratik ortama kavuşmuştu. Yapılan seçimlere İttihat ve Terakki Fırkası, Ahrar Fırkası gibi partiler katılmış, hatta ilk Sosyalist örgütlenmelere bile izin verilmiştir. Ancak bu hürriyet, demokrasi ortamı İttihat ve Terakki'nin uygulamaları, Bâb-ı Âli baskını, askerlerin siyasete fiilen katılımları ile kesintiye uğradı. Osmanlı Devleti'nin devamı olan Türkiye Cumhuriyetine darbeler de bir bakıma miras olarak kalmıştır.

Kuruluş Savaşı'nı kazanan ve ülkeye bağımsızlığını getiren I. TBMM, 16 Nisan 1923'de son defa toplandı, seçimler yapıp yeni meclisin kurulması için dağıldı. İşte Türkiye Cumhuriyeti'nin en kapsamlı ve uzun zamanlı demokrasi kesintisi bu dönemde gerçekleşti. Ülke 1950 seçimlerine kadar, 27 yıl boyunca tek partiyle yönetildi. Bu arada 1924'de kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası çeşitli bahanelerle kapatıldılar ve ülke bu uzun süreç boyunca tek parti ve tek adam tarafından yönetildi. 1950'den 80'e kadar pek çok darbeler, muhtıralar yaşadık. Bu müdahalelerde onlarca insanımız, Mendereslerimiz asıldı, hapisler, işkenceler zorbalıklar gördük. 12 Eylül darbesinin etkileri 90'lara kadar devam etti.

Tarihimizde ilk defa 27 Nisan e-muhtırasında tehditlere pabuç bırakılmadı. 27 Nisan e-muhtırası daha mürekkebi kurmadan yırtılıp atıldı. 15 Temmuz Darbe girişimini ise halk ile beraber bir gecede bastırıldı.

100 yılı bile bulmayan Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ülkemiz ona yakın askeri/cunta darbeye maruz kalmıştır.

Oysa demokrasi, hak, hukuk, adalet herkese lazımdır. Halk darbecilere, silahlara, tanklara rağmen ilk fırsatta yine demokrasiyi tercih etmiştir. Bugün tarihimizdeki tüm darbeciler lanetle, darbeye maruz kalan mazlumlar rahmetle, hayırla anılmaktadırlar.

İnsanlarımız özgür, eşit, adil, bağımsız ve onurlu bir hayat arzusunu iliklerine kadar hissetmiş; bir millet ve devlet olmuşlardır. Allah herkesi hür, bağımsız ve irade sahibi yaratmıştır. Bu birilerinin başkalarına verdiği bir armağan, lütuf değildir. Allah'ın her insana verdiği bu hakkı hangi tank, top, tüfek alabilir? Darbecilerin hesaplayamadıkları, bu ülkede yaşayan Türkü, Kürdü, Arabı, Çerkezi, Laz'ı ile insanlarımızın hürriyeti ve bağımsızlığı kitaplardan değil; Çanakkale'den, Kurtuluş Savaşından, Şanlıurfa'nın Fransız kurşununa karşı duruşundan öğrendiğidir.

İnsanlarımız halkın özgür iradesini, bağımsızlığını, barışı, onuru, erdemi korumak; hangi ırktan, hangi sınıftan, hangi cinsten, hangi din ve mezhepten olursa olsun ülkenin tüm yurttaşlarının kendilerini daha eşit ve daha özgür hissetmeleri için tankların önüne yatarak şehit oldular. Şimdi onların bayrağını yaşatma, bu ülkede kardeşliği, bağımsızlığı, demokrasiyi, hürriyetleri sağlamak için mağrurların önüne yalnızcağlar gibi durma sırası bizde. Biz ölümü esarete tercih ettiğimizi 15 Temmuz akşamı tüm dünyaya gösterdik. Demokrasi her konuda aynı düşünmek değildir. Farklı düşünebildiği halde birbirini saymak, birbirlerinin farklılıklarını hazmedebilmektir. Birbirimize inanmak, güvenmek demektir.

Şehir ve İrfan Dergisi ve Araştırmaları Merkezi olarak darbeler üzerine kapsamlı bir çalışmayla özel bir sayı hazırladık. İslam tarihinden günümüze kadar, insanlarımızın maruz kaldığı darbeleri inceledik. Bütün darbeleri o sahanın uzmanı akademik arkadaşlarımız kaleme aldılar. Amacımız darbeler hakkında kaynak bir eser sunabilmektir.

15 Temmuz'un son darbe olması temennisi ile...

editor

İÇİNDEKİLER

8

"Bu Şarkı Burada Bitmez"
Prof. Dr. Abdullah Ekinci

24

Faruk Çelik ile Röportaj: "Halkın Gücü Tankın Gücüne Galip Geldi"
Prof. Dr. Abdullah Ekinci

12

İslâm Tarihinin İlk Döneminde
Suikastlar ve Darbeler
Prof. Dr. Adnan Demircan

30

Orta Çağ İslam Dünyasında
Muhâlif ve Suikastçi Gruplar:
İsmâ'îli ve Nizariler
Prof. Dr. Abdullah Ekinci

46

Film Kritiği: Darbe
Yunus Emre Dağ

50

Da'ilerin Sırtında Kurulan Saltanat: Ağa Hanlar
Prof. Dr. Abdullah Ekinci-Hüseyin Günarşlan

59

Öykü: KanKırmızı Beyaz
Caner Kut

60

Osmanlı'da İlk Askeri Ayaklanma
Buçuktepe Vak'ası
Şehir ve İrfan
Araştırmaları Merkezi

64

Bir Darbe Girişimi ve Sonuçları
Vak'a-i Hayriye
İsmail Asoğlu

68

Kuleli Vak'ası
Şehir ve İrfan
Araştırmaları Merkezi

72

TBMM Başkan Müşaviri
Doç. Dr. Ahmet Yıldız ile Röportaj:
Allah'a rağmen "Allahçılık"
Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi

76

Modernleşme Çağında Osmanlı
Askerinin "İktidar"la İmtihanı
Prof. Dr. Adem Ölmez

88

"Allah sizi mahcup etmez,çünkü..."
Dr. Senai Demirci

90

15 Temmuz Gecesi TRT Baskını
A. Emin Önen
Cumhurbaşkanı Başdanışmanı

94

Darbeler ve Fareler
Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi

100

Sultan Abdülaziz'in
Tahttan İndirilişi ve
Darbeyle Gelen Meşrutiyet
Yrd. Doç. Dr. Abdülnasır Yener

112

Bi Dünya Farklılık
Seval Altın

114

27 Mayıs Askeri Darbesi
DP Dönemi Asker-iktidar İlişkileri
Yrd. Doç. Dr. Şerif Demir

128

12 Mart Askeri Muhtırası
Yrd. Doç. Dr. Şerif Demir

136

28 Şubat,
Postmodern Darbe
Abdulkadir Menek

148

Darbeler, Anayasalar ve
Toplumsal Sözleşme
Av. Ahmet Nazlı

158

15 Temmuz
Darbeler Kronolojisi

164

Son Ada Romanında
Askeri Darbeye Bakış Açısı
Lorin Erdem

168

Değişim, Modernleşme ve Darbeler
Mustafa Said İşeri

178

Farklı Pencereden 15 Temmuz
A. Levent Ertekin

184

15 Temmuz gerçeği:
Mızrak çuvala sığmıyor.
Doç. Dr. Atilla Yargıcı

190

DARP
Darbeye Genç Bakış
Mehmet Solmaz

194

15 Temmuz'da Milletimiz
Destan Yazdı
Metin Baydilli
Karaköprü Belediye Başkanı

200

İşte Öyle Bir Şey: DaRbe'tül Arz
(Darbe Günlüğü)
Songül Korkmaz

204

Kim Kimdir?
Yunus Emre Dağ

208

O'halde Yaz Kızım
Millet Darbeye El Koymuştur
Tülay Karatekin

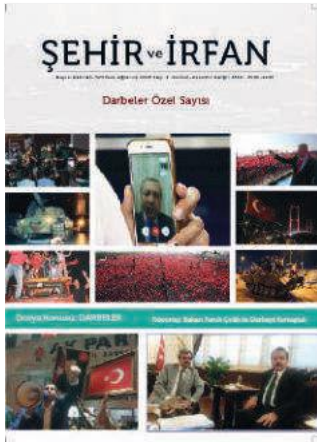
212

Film Kritiği: Bizim Hikaye
Emine Önder

216

27 Mayıs ve 12 Mart Darbe Romanları
Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi
Emine Önder

Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2016/Sayı 2

Karaköprü Belediyesi adına
imtiyaz sahibi

Metin Baydilli

Genel Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Abdullah Ekinci

Editörler

Abdullah Ekinci (Prof. Dr.)

Levent Bilgi (Yrd. Doç. Dr.)

Yayın Koord. ve Sor. Yazı İşleri Md.

İsmail Asoğlu - Yunus Emre Dağ

Yayın Kurulu

Abdullah Ekinci (Prof. Dr.)

Kazım Paydaş (Prof. Dr.)

Ekrem Bektaş (Prof. Dr.)

Kaplan Üstüner (Prof. Dr.)

Adem Ölmez (Prof. Dr.)

Levent Bilgi (Yrd. Doç. Dr.)

İsmail Asoğlu

İbrahim Tanık

Hakem Kurulu

Mustafa Demirci (Prof. Dr.)

Abdullah Ekinci (Prof. Dr.)

Ekrem Bektaş (Prof. Dr.)

Kazım Paydaş (Prof. Dr.)

Mehmet Önal (Prof. Dr.)

Adem Ölmez (Prof. Dr.)

Kaplan Üstüner (Prof. Dr.)

Şevket Ökten (Doç. Dr.)

M. Sait Şahinalp (Doç. Dr.)

Veysi Günal (Doç. Dr.)

Atilla Yargıcı (Doç. Dr.)

Levent Bilgi (Yrd. Doç. Dr.)

Şerif Demir (Yrd. Doç. Dr.)

Ahmet Kütük (Yrd. Doç. Dr.)

Abdunnasır Yiner (Yrd. Doç. Dr.)

Redaksiyon

Levent Bilgi-Abdullah Ekinci

Halkla İlişkiler

Ahmet Kaytan

Yayın Türü

Dört ayda bir yayınlanır

ISSN: 2536-443X

İletişim:

sehirirfan@gmail.com-www.sehirveirfan.com

Adres: Çankaya Mah. 2015 Sk. No:5 K.Köprü/Ş.Urfa

Tasarım ve Uygulama: Yaba Ajans

Baskı: Semih Ofset / Ankara

Fotoğraflar: AA-Şehir ve İrfan Araştırmaları Merkezi Arşivi

Dergide yer alan akademik makaleler hakem onayından geçmiştir.
Yayınlanan yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

“Bu Şarkı Burada Bitmez”

Prof. Dr. Abdullah Ekinci

“Lider taşın arkasına saklanırsa, millet dağın arkasına saklanır. Lider meydanda olursa millet de meydanları doldurur.”

Recep Tayyip ERDOĞAN
T.C. Cumhurbaşkanı

Tarihin her döneminde, liderler, toplumların gelişmesinde, yükselmesinde ve hatta çöküşlerinde çok büyük bir rol oynamışlardır. Liderlerin kaderi, içinden çıktıkları toplumların kaderleriyle benzerlik arz eder.

Liderlik ile ilgili akademik dünyanın, üzerinde anlaşma sağladığı bir tanım neredeyse yok gibi. Her biri diğerinden farklı birçok liderlik tanımı bulunmaktadır. Toplumdan topluma lider ile ilgili oluşan algıda da farklılık söz konusudur. Tarih boyunca farklı lider pratikleri görülmüştür. Mesela eski Türkler, liderliğin göksel bir yanı olduğuna inanmakta idiler. Bu yüzden lidere itaat edilirdi, iktidara teolojik gücün doğrudan yansıdığına inanmakta idiler.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte, bu durum değişmemiş; “ulu'l emre itaat” ilkesiyle pekişmiştir. Geleneksel otorite ile modern zamanların liderliği arasında ve kullandıkları araçlarda çok ciddi farklar oluşmuştur. Geleneksel otoriteyi temsil eden yöneticiler; gelenek, görenek ve inançlara dayalı bir yönetim sergilemekten öteye geçememişlerdir.

Bu yönetme pratiğinde; her şeyi geçmişteki gibi yapma eğilimi söz konusudur. Meşruluğunu ise geleneklerden alır. Yasal-Ussal otorite, geleneksel liderlik içinde yer almasa da, işleyiş açısından onunla benzerlik arz eder. Kuralların yasallığına ve yönetime sahip olanların bu kurallar doğrultusunda emir verme hakkına inanan yönetim anlayışıdır. Meşruluğunu yasalardan alır. Üçüncü bir yönetim anlayışı ise karizmatik otoritedir. Bu da bir kişinin sahip olduğuna inanılan olağanüstü özelliklerine ve bu kişinin oluşturduğu düzene halk tarafından tam anlamıyla bağlanması sonucunda ortaya çıkan yönetim anlayışıdır. Bu otorite türü, liderin taşıdığına inanılan karizmatik özelliklerini ifade eder. Bu karmaşık yapı, “lider” ve yönetici” kavramları arasında da bir ayrıma gidilmesini zorunlu kılıyor. Çok basit bir tanımlama ile yönetici “ortak amaçlar için tanımlanmış işlerin, başkaları tarafından en etkin biçimde yapılmasını sağlayan, takip eden ve kontrol eden kişidir. Lider ise, “ortak amaçlara yönelik tanımlanmış işlerle sınırlı kalmaz. Başkalarının daha etkin çalışması için uygun ortam yaratır, vizyon belirler, esin kaynağı olur, motive eder.” Lider ve liderlik anlayışları, toplumdan topluma da farklılık gösterir. Çünkü her liderin yetişme tarzı, kişiliği, içinde yaşadığı toplumsal bağlama, kültüre, kişisel yeteneklerine göre bir liderlik stili vardır. Küreselleşme ile birlikte liderlik ile ilgili yeni yaklaşımlar

da söz konusu olmuştur. Buna göre, “karizmatik liderlik”, “dönüştürücü liderlik”, “etkileşimci liderlik”, “vizyon sahibi liderlik” gibi doğrudan doğruya liderin doğuştan getirdiği özelliklere gönderme yapan birçok yeni tanım, yönetim literatürüne katılmıştır. Çünkü küreselleşme, organizasyonları ulus-ötesi kılmış, bununla da kalmamış, bilişim teknolojileri sayesinde insan ilişkilerinde önceki zamanlarda asla rastlanmayan radikal değişiklikler getirmiştir. 1837 yılında Samuel Morse’un telgrafı, 1876’da Alexander Graham Bell telefonu ve 1923 yılında İskoç John Logie Baird’in televizyonu icat ederken, akıllarına iktidar ve liderlik için çok önemli bir aracın mucidi olduklarını düşünmemişlerdir.

İletişim sistemlerindeki bu gelişmeler, bilgi çağı, liderlik anlayışı ile işleyişine farklı boyutlar kazandırmıştır. Yeter ki lider ile toplum aynı dili kullansın. Tüm engeller aşılar, mermiler öldürmez, tanklar ezmez olur. Hiçbir darbe; eşsiz bir tarihsel, toplumsal ve siyasal misyonun bir kişiyle örtüşmesi halinde, lideri gönüllerden silemez. En ufak bir işaret bile, âşık ile maşukun bir araya gelmesini sağlar.

Toplumlar tarihsel ve anlık travmalar yaşayabilir. Geleneksel toplumlar, liderin geçmiş ve anlık travmalara meydan okumasını zorunlu görür. Çünkü anlam dünyaları parçalanmış her insan, bu parçalanmayı aynı zamanda kendi varlığının trajik bir yok oluş süreci olarak yaşamaktadır. Kendisini var kılan bütün manevi değerlerini, bütün hatıralarını bu yeniden inşanın yapı taşları olarak görür.

Toplumsal algıda ise gerçek lider ve liderlik, resmi bir konuma bağlı yöneticilik demek değildir. Lider, tarihi ve anlık travmalarda, halkı adına meydan okuyandır. Lider, ikna edilen değil, ikna edendir. Lider, toplumun tasanını, sevincini yaşayandır. Lider, “bizden biri”dir. Lider, halkın inanç ve ümitlerini paylaşmalıdır. Lider, girişimcidir. Lider, kendine ve halkına güveni tam olmalıdır. Lider, risk almaktır. Lider, yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olmalıdır.

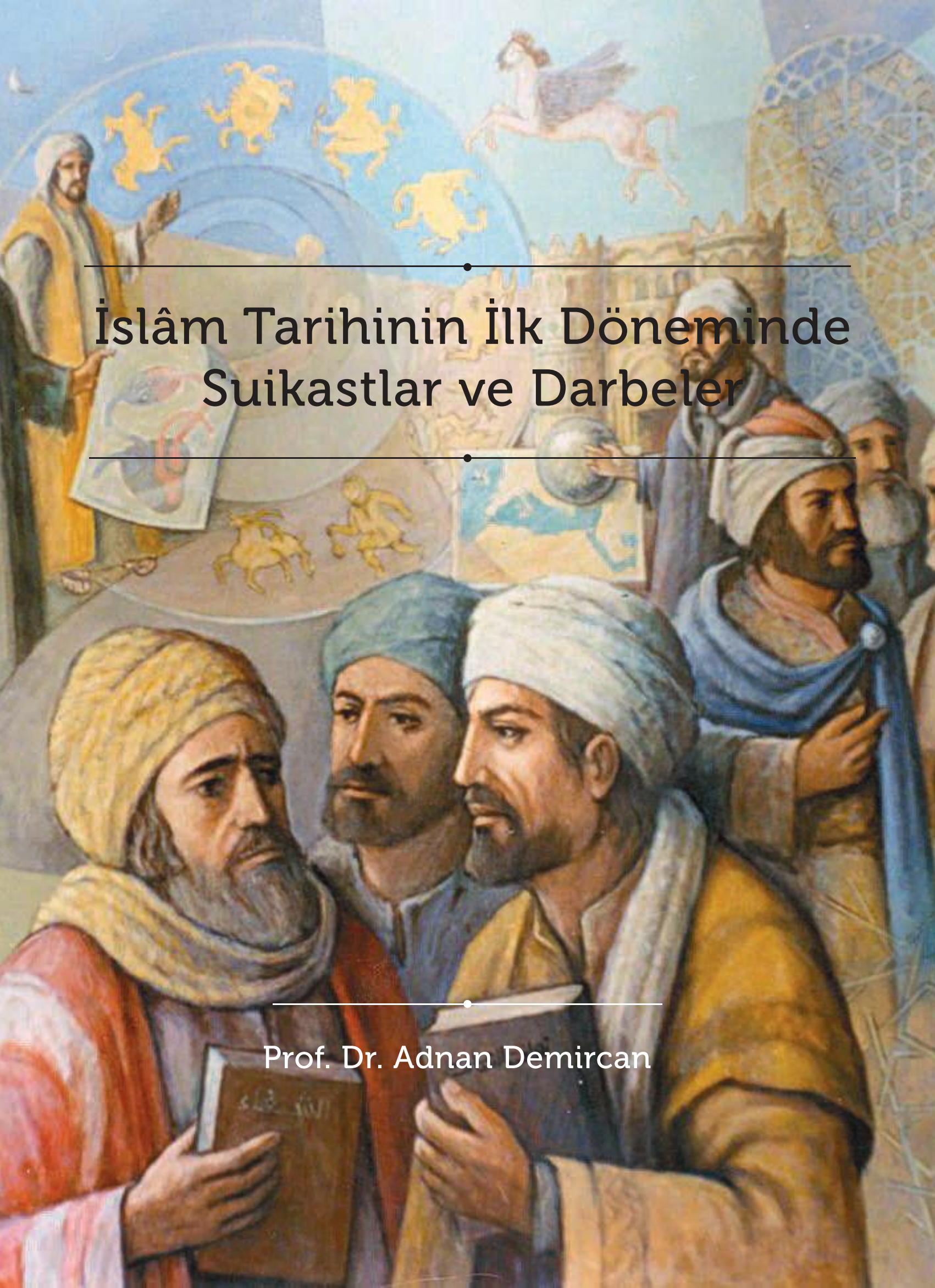
Lider, vizyon sahibi olmaktır. Lider, etkileyici bir fiziki görünüşe sahip olmaktır. Lider, halkın emanetini canı pahasına korumaktır. Lider, önce can yerine canan demelidir. Lider, sandıkta halkından aldığı emaneti, yine sandıkta bırakmaktır. Lider, tüm mağdur, mazlum, garip ve gurabanın sığınacakları isimdir. Lider, insanlığa ümit olmaktır. Lider, halkıyla aynı tarihsel ve kültürel koordinatları paylaşmaktadır. Lider, karar alma süreçlerinde zamanlama uygunluğu en iyi bilendir. Lider, hem tek tek insanlarla hem de grupla ilişkilerinde yetenek sergilemeyi en iyi bilendir. Lider, hem halktan ve inançlarından, gelenekten yana hem de yeniliğe açıktır. Lider, kendisi ile toplumu arasında güçlü bir duygusal bağ kurabilendir. Lider, toplumu ile ortak tarihsel ve anlık psikoloji yaşayabilendir. Lider, “halden

anlayan” yöneticidir. Lider, emin olunandır. Lider, fakirle fakir, çocukla çocuk olmaktır. Lider, “sahici” olmaktır. Lider, “halk adamı”dır: “kimsesizlerin kimi, sessiz yığınların sesi”dir. Elini öpmek isteyen çocukların, elini öper. Cenaze namazlarında tabutu seyretmek yerine tabutu herkesten önce sırtlar. Kedere paydaş, hüzne gözyaşıyla ortak olur. Liderlik ise bir paratoner gibi halkına gelecek kedere, mani olmaktır. Liderlik; kriz ve kargaşanın üstesinden gelmektir. Liderlik, değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olmaktır.

Liderlik, dünya aklı ile aklı arasında mesafe olmayan, aklı ile dünya aklı arasına mesafe koyandır. Liderlik, içinden çıktığı topluma yabancı değil, bilakis onun kültürel özelliklerinin taşıyıcısı olmaktır. Liderlik, sosyal yapının dili ile konuşandır. Liderlik, her türlü ayrımcılığa “dünya beşten büyüktür” diye haykırır. Liderlik, kendisini takip edenler ile arasına engel koymamaktır. Liderlik, üstün bir ideale sahip olmaktır. Liderlik, halkı ile kişisel özdeşleşme sağlamaktır. Liderlik, bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olmaktır. Liderlik, akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olmaktır. Liderlik, kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutmaktır. Liderlik, zor şartlar altında, cesaret ve aklı kullanmak en sağlıklı kararı verebilmektir. Liderlik, bir pozisyon değil, kurumsal bir akıldır. Liderlik, hem kendisine hem başkalarına güç vermektir.

Lider ve liderlik, öncü olmaktır. Cumhurbaşkanımızın ifadesiyle, “lider taşın arkasına saklanırsa, millet dağın arkasına saklanır. Lider meydanında olursa millet de meydanları doldurur.”

İslâm Tarihinin İlk Döneminde Suikastlar ve Darbeler

Prof. Dr. Adnan Demircan

“Darbe girişimleri tarih boyunca suikast teşebbüsleriyle ortaya çıkmıştır.”

Gayrimeşru yollarla yönetimi ele geçirme yöntemi olan darbeciliğin tarihi çok eskilere dayanır. Modern dönemde siyasî hayatın önemli problemlerinden biri olarak darbe, ülkemizde 1960’tan sonra neredeyse onar yıllık aralarla karşılaşılan ve ciddi sorunlar üreten bir problem olarak yaşanmıştır.

27 Mayıs 1960 darbesiyle askerî müdahalelerle tanışan ülkemiz 12 Eylül 1980 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 28 Şubat 1997 postmodern darbesi ve 27 Nisan 2007 e-muhtırası müdahaleleriyle karşılaşmıştır. Bunların dışında başarısız başka darbe girişimleri de yaşanmıştır. 22 Şubat 1962 tarihinde Harp Okulu Komutanı Kurmay Albay Talat Aydemir ve arkadaşlarının darbe girişimi, 20 Mayıs 1963, 20 Mayıs 1969 ve 9 Mart 1971 tarihlerinde başarısız darbe girişimleri meydana gelmiştir.

Yıllardır ordu içinde darbe planlarıyla ilgili iddialar ve yargılamalar yapılmaktaydı. Ancak kimse asker bu planları silahlı bir kalkışmayla hayata geçireceğine ihtimal vermiyordu. Zira ülkemizde yaşadığımız bazı sorunlara rağmen -sayıları oldukça az olan marjinal insanlar bir yana- darbe girişimini haklı kılacak, toplumu ikna edecek bir gerekçe oluşturmak mümkün değildi. Ancak buna rağmen 15 Temmuz 2016’da ülkeyi kaosa sürüklemeyi hedefleyen bir darbeye kalkışıldı.

Bu darbe ile ülkemizin uluslararası gücünü kırmayı ve geleceğini karatmayı hedefleyen darbenin sadece cemaat kimliği ile kendisini gösteren bir örgütün işi olmadığı, söz konusu örgütün taşeron olarak darbeyi gerçekleştirmeye kalkıştığını, bunun arkasında uluslararası istihbarat örgütlerinin olduğuna dair ciddi kuşkular mevcuttur.

Kuşkusuz darbeler ve darbe teşebbüsleri modern döneme ait değildir. Tarihin birçok döneminde darbeler meydana gelmiştir. Hatta darbeciliğin insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylersek abartmış olmayız. Zira “yönetme kudreti” insanoğlunun sahip olmaya çalıştığı önemli bir güçtür. Her yönetici, sahip olduğu yönetimi muhafaza etmek için gayret gösterir. Yönetimdeyken, onun gücünü ele geçirmeye çalışan muhalif bazı insanlarla karşılaşır. Bunların bir kısmı meşru yollarla niyetlerini ortaya koyarken bir kısmı gayrimeşru yollar kullanır. Doğal olarak yönetici buna karşı tedbir almaya çalışır. Yönetimi meşru olmayan yollarla ele geçirme teşebbüsü, bazen ülkenin yabancılara peşkeş çekilmesine ve büyük kıyımlara yol açabilecek tehlikeli bir oyundur.

İslâm tarihinin erken dönemlerinden itibaren yönetimi ele geçirmeye yönelik bazı girişimlere ve faaliyetlere rastlıyoruz. Darbeciler, her ne kadar insanların ve toplumun iyiliği için yönetimi ele geçirmeye teşebbüs ettiklerini ve ıslah edici olduklarını iddia etseler de ortaya çıkan tablo her zaman ülkenin büyük bir tahribat ile karşı karşıya kaldığı ve ülke kaynaklarının gizli eller tarafından talan edildiği gerçeğidir. Darbe girişimleri bazen suikast teşebbüsü olarak ortaya çıkar. Bazıları başarısız olsa da suikast yoluyla yönetici değiştirilmesi, eskiden beri bilinen bir yöntemdir. İslâm tarihinde Hz. Peygamber döneminde başlamıştır.

Hız. Peygamber'e Yönelik Suikast Teşebbüsleri

Hız. Peygamber'e yönelik birkaç defa suikast teşebbüsünde bulunuldu. Bunların başında Mekke'den Allah Elçisi'nin (s) Medine'ye hicreti sırasında müşriklerin onu öldürme teşebbüsü zikredilmelidir.

Hız. Peygamber'in arkadaşları Medine'ye göç edip oraya yerleşmeye başlayınca Mekkeli müşrikler, ortaya çıkan tehlikeyi gördüler. Medine ticaret yolu güzergâhındaydı. Bundan dolayı Hız. Peygamber (s) ve adamlarının orada olması, onlar açısından tehlike oluşturacaktı. Dârü'n-Nedve'de akdedilen bir toplantıda Hız. Peygamber'in durumu müzakere edildi. Bu toplantı, bütün müşriklerin katılımıyla değil, Hız. Peygamber'in kabilesi olan Hâşimoğullarıyla sorunlar yaşayan kabilelerden bazı kimselerin katılımıyla gerçekleştirilmişti. Toplantıya

katılanların ağırlığını Ahlâf grubu oluşturuyordu. Bu da aslında Hız. Peygamber'e gösterilen tepkilerin esasen Ahlâf grubunun öncülüğünde gerçekleştiğini göstermektedir. Toplantıda Ebü'l-Bahterî el-Âs b. Hâşim,

-Onu Mekke'den çıkaralım. Böylece yüzünü görmeyiz ve kabilenin içinde de barış sağlanır, dedi. Bir başkası,

-Hayır, bağlansın ve ölünceye kadar hapsedilsin, dedi.

Sonunda şu fikirde karar kıldılar: "Kureyş'in her boyundan iri yarı ve güçlü birer delikanlı seçilecek; onlara keskin birer kılıç verilecek; sonra bu gençler toplanıp tek bir adamın işlediği bir cinayet gibi onu öldürecekler! Böylece onun katlinden bütün boylar sorumlu olmuş olacak. Abdümenâfoğulları,

ne yapacaklarını şaşıracaklar; Kureyş'in tümüne savaş açamayacaklar."

Toplantıda alınan karardan haberdar olan Hız. Peygamber (s) Hız. Ali'yi yatağında yatırarak hemen Ebü Bekir'in evine gitti. Suikastçılar Allah Resülü'nün (s) evine gittiklerinde onun yatağında uyuyan kişiyi kendisi zannettiler; ancak yanlışlardı. Derken onun yatağına yatmış olan Hız. Ali onların karşısına dikildi. Ona, -Amcanın oğlu nerede, diye sordular.

Hız. Ali,

-Ona dair hiçbir bilgim yok, dedi.

Müşriklerin Hız. Peygamber'e karşı suikast girişimi aynı zamanda hicret sürecinin de bir parçasıdır. Hız. Peygamber'in aylardır devam eden hazırlığı suikast teşebbüsüyle birlikte hicreti kaçınılmaz hale

getirmiştir. Hız. Peygamber (s) ile Hız. Ebü Bekir, Sevr mağarasına gittiler. Müşrikleri şaşırtmak amacıyla orada birkaç gün kaldılar. Âmir b. Führeyre, Ebü Bekir'in koyunlarını otlatıyordu. Gündüzleri oradan uzaklaşıyor, geceyi yakınlarında geçiriyordu. Böylece koyunların sütünden içiyorlardı. Hız. Ebü Bekir, o sıralarda müşrik olan Abdullah b. Uraykıt ed-Dîlî adında bir adamla kendilerine rehberlik yapması için anlaşmıştı. Hicret yolculuğu bu adamın mihmandarlığında gerçekleştirildi.

Hız. Peygamber'i ellerinden kaçırarak müşrikler, ölüsünü ya da dirisini getirene yüz deve vereceklerini ilan ederek hedeflerine ulaşmak istediler; ancak bunda da başarılı olamadılar. Sonraki yıllarda da İslâm düşmanları Hız. Peygamber'e yönelik suikast teşebbüsünde bulunmaktan geri durmamışlardır. Bedir savaşından sonra bir gün Umeyr b. Vehb

el-Cümahî adlı biri Safvân b. Ümeyye'ye,
-Borcum ve ailem olmasaydı gidip Muhammed'i öldürürdüm. Bedir'de ileri gelenlerin öldürülmesiyle felaket büyüdü. Muhammed'in çarşılarında dolaştığımı duydum, dedi.

Onun bu sözü üzerine Safvân dediğini yapması için ona, borcunu ödeme ve ailesinin geçimini sağlama garantisi verdi. Bunun üzerine Umeyr gizlice Medine'ye gitti. Bineğini mescidin kapısının yanına çöktürüp bağladı. Bileyleyip zehir sürdüğü kılıcını kuşandı. Sonra Hz. Peygamber'e (s) doğru yürüdü. O sırada Allah Resûlü'nün Ashâbından bir grubun içinde bulunan Hz. Ömer onu görünce hemen yakaladı ve Hz. Peygamber'e (s) götürüp,
-Bu Umeyr b. Vehb'tir. Silahıyla mescide girdi. Hain ve kötü biridir, dedi.

Bundan sonra Hz. Peygamber (s) ile Umeyr arasında şu diyalog geçti:

-Seni buraya getiren sebep nedir?

-Bizi götürürsünüz diye yanınızda esir olan oğlum için geldim.

-Öyleyse bu kılıç nedir?

-Allah'ın lanetlediği kılıçlardan biridir! Bedir'de bize bir faydası oldu mu ki? İndiğimde onu boynumda asılı olarak unutmuşum.

- Niye geldiğine beni inandır!

-Esirim Vehb b. Umeyr b. Vehb için geldim.

-Sen Safvân'a ne şart koştun, o sana ne şart koştun? Benim öldürülmem karşılığında borcunu kapatma ve ailenin geçimini sağlama garantisi verdi sana, değil mi? Allah senin yapmak istediğin şeye engel olacaktır.

-Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve sen de Allah'ın elçisisin. Yemin ederim ki bu gökten gelen bir vahiydir. Vallahi bunu Safvân'dan, benden başka hiç kimse duymadı. Benden de hiç kimse duymadı.

Bu diyalogun akabinde Hz. Peygamber (s) onun esirini serbest bıraktı. Umeyr Mekke'ye gitti.

Müslüman olduğunu açıkça ilan ederek insanları İslâm'a çağırdı. Bir gün Safvân, Hicr'deyken Umeyr onun başına dikildi. Şehadet getirdikten sonra ona "Din bu mudur? Taşa tapmak ve onun için kurban kesmek!" dedi. Safvân onunla konuşmadı. Umeyr, daha sonra hicret etti.

Hz. Peygamber'e yönelik şöyle bir suikast teşebbüsünün meydana geldiği de rivayet edilir: Hicretin 3. yılının Rebülevvel ayında bir grubun Müslümanlara saldırmak amacıyla toplandıkları haberi ulaştı. Onları toplayan kişi Du'sûr b. el-Hâris el-Muhâribî'ydi. Bu haber Resûlullah'a (s) ulaşınca 450 kişiyle birlikte yola çıktı. Du'sûr, Resûlullah'ın (s) bir ağacın altında uzandığını gördü. Kılıcıyla ona yaklaşarak şöyle dedi:

-Bugün seni benden kim kurtarır?

-Allah!

O esnada elinden kılıcını düşürdü. Bunun üzerine Resûlullah (s) kılıcı alarak sordu:

-Ey Du'sûr! Şimdi seni benden kim kurtaracak?

-Hiç kimse! Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir. Vallahi bundan sonra asla bir daha senin aleyhine hiç kimseyi toplamam.

Bunun üzerine Resûlullah (s) ona kılıcını geri verdi. Du'sûr arkadaşlarının yanına giderek onlara olanları anlatıp İslâm'a çağırdı.

Yahudiler tarafından girişilen bir suikast girişimi, hayata geçirilemeden Hz. Peygamber tarafından öğrenilen Nadiroğullarının teşebbüsüdür. Hz. Peygamber'in İslâm'ı tebliğ etmek üzere Âmiroğullarına gönderdiği Müslümanlar ihanete uğrayarak şehit edilmiş; onlardan Amr b. Ümeyye kurtulmuştu. Yolda Âmiroğullarından iki kişiyle karşılaştı. Kabilelerini öğrenince uyumalarını bekledi, sonra da onları öldürdü.

Ancak Hz. Peygamber'e gidip olanları anlatınca Allah Elçisi, onların anlaşmalı olduklarını, yaptığının yanlış olduğunu söyledi. Hz. Peygamber, Medine sözleşmesi çerçevesinde maktullerin diyetlerini ödemek üzere yardım talebinde bulunmak amacıyla Nadiroğullarının mahallesine gitti. Nadiroğulları,

-İstedğin kadar yardım ederiz ey Ebü'l-Kâsım! Sen bizi pek ziyaret etmez ve bize gelmezdin. Otur, sana yemek yedirelim, dediler.

Resûlullah (s), evlerin birisinin duvarının dibinde gölgede oturup beklemeye başladı. Nadîroğulları bir araya gelip gizlice konuşmaya başladılar. Huyey b. Ahtab şöyle dedi:

-Ey Yahudi topluluğu! Muhammed birkaç arkadaşıyla size gelmiş. Sayıları on bile değildir. Bu evin üstünden onun üzerine bir taş atın ve onu öldürün. Bir daha onu şimdiki gibi yalnız bulamayacaksınız. Eğer öldürülürse Ashâbı etrafından dağılır. Onunla birlikte olan Kureyşliler de kendi memleketlerine giderler. Buradaki Evs ve Hazreciler de, sizinle dostluk anlaşması yapmış kimseler olarak kalırlar. İleride yapmayı düşüneceğiniz bir iş şimdi önünüzde duruyor.

Bunun üzerine Amr b. Cihâş,

-Ben damın üzerine çıkar ve bir kayayı üzerine atarım, dedi.

Sellâm b. Mişkem,

-Arkadaşlar! Ne olur, bu kez bana itaat edin; daha sonraki zamanda yine muhalefet edin! Vallahi eğer böyle bir şey yaparsanız, bizim ihanet ettiğimiz ona haber verilir ve bu bizimle onun arasındaki sözleşmeyi bozmak anlamına gelir. Sakın yapmayın! Vallahi eğer yapmak istediğinizi yaparsanız onlardan, kıyamet gününe kadar bu dini ayakta tutacak, Yahudilerin kökünü kazıyacak ve Muhammed'in dinini güçlendirecek bir adam çıkacaktır, dedi.

Bu arada Amr b. Cihâş, Resûlullah'ın üstüne salmak üzere kayayı hazırlamış, aşağıya indirmek üzereydi. Resûlullah (s) birden bir ihtiyacını giderecekmiş gibi ayağa kalkıp Medine'ye yöneldi. Arkadaşları ise oturmuş, konuşuyorlardı. Onlar Resûlullah'ın bir ihtiyacını gidermek için ayağa kalktığını zannediyorlardı. Böyle olmadığını anladıklarında Hz. Ebû Bekir,

-Biz burada boşuna duruyoruz. Zira Resûlullah (s) bir iş için gitti, dedi.

Bunun üzerine Ashâb da ayağa kalktı. Huyey b. Ahtab,

-Ebû'l-Kâsım acele etti. Biz onun ihtiyacını gidermek ve ona yemek yedirmek istiyorduk, diyerek durumu örtbas etmek istedi.

Hız. Peygamber Medine'ye döndükten kısa bir süre sonra Nadîroğullarının mahallesinde bulunan Ashâb da döndü. Hız. Peygamber, arkadaşlarına Nadîroğullarına karşı harekete geçmek üzere emir verdi. Böylece Nadîroğulları Medine'den sürüldü.

Hız. Peygamber'e yönelik bir suikast girişimi de Hayber'in fethinden sonra meydana geldi. Resûlullah (s) Hayber'i fethettikten sonra Zeyneb bt. el-Hâris adında bir Yahudi kadın,

-Muhammed davarın neresini daha çok seviyor, diye sordu.

-Ön kolları ve omuzları, dediler.

Hemen kendisine ait bir keçiyi keserek hangi zehrin daha etkili olduğu konusunda Yahudilerle istişarede bulundu. Yahudiler insanı anında öldüren bir zehri tavsiye ettiler. Zeyneb keçiyi zehirledi, ön kollara ve omuzlarına daha fazla zehir koydu.

Güneş batınca Resûlullah (s) namaz kıldı ve konakladığı yere gitti. Baktı ki, Zeyneb eşyalarının yanında oturuyor. Resûlullah (s),

-Ne istiyorsun, diye sordu. Zeyneb,

-Ey Ebû'l-Kâsım! Sana bir hediye sunmak istiyorum, dedi.

Hediye kadından alınarak Resûlullah'ın (s) önüne konuldu. Sonra Resûlullah (s) orada hazır olan Ashâbına,

-Yaklaşın ve akşam yemeğini yiyin, dedi.

Onlar da yaklaşıp ellerini uzattılar. Resûlullah (s) ön kolu eline aldı; Bişr b. el-Berâ da bir kemik aldı. Resûlullah (s) bir diş attı; Bişr de bir diş attı. Resûlullah (s) lokmasını yutunca Bişr de yuttu. Resûlullah (s) lokmayı yutar yutmaz,

-Elinizi çekin; bu kol bana zehirli olduğunu söylüyor, dedi. Bunun üzerine Bişr b. el-Berâ,

-Vallahi ey Allah'ın Resûlü! Ağzıma aldığım ilk lokmada anlamıştım. Senin mideni bulandırmamak için

lokmayı ağızından atmak istemedim. Sen, elindeki lokmayı yutunca kendi nefsimi senin nefsine tercih edemedim. Yuttuğum lokmanın içinde zehir olmasını temenni ettim, dedi.

Bişr yerinden ayrılmamıştı ki, rengi bembeyaz oldu. Ağrısı bir yıl boyunca devam etti. Hareket edemez duruma gelmişti. Sonra o zehirden öldü. Onun yerinden ayrılmadan öldüğü de söylenir.

Resûlullah (s) Zeyneb'i çağırttı. Aralarında şöyle bir diyalog geçti:

-Keçinin kollarını zehirlemişsin.

-Kim sana söyledi?

-Kollar bana söyledi.

-Evet, zehirledim.

-Bu işi sana yaptırın nedir?

-Babamı, amcamı ve kocamı öldürdün ve kavmimin her şeyini aldın. Dedim ki, Eğer peygamber ise, benim yaptığımı keçi ona haber verir. Eğer hükümdar ise ondan kurtuluruz. Sen bu konuda ne yapıyorsan yap. Bu kadının Bişr sebebiyle kısas edildiği rivayet edilir.

Hz. Peygamber'e yönelik bir suikast teşebbüsü de Tebük seferi dönüşü meydana geldi. Yolculuk sırasında bazı münafıklar Resûlullah'a (s) tuzak kurup, dar bir boğazda onu bineğinden düşürüp öldürmeyi planladılar. Resûlullah (s) o dar boğaza geldiğinde Ashâb da onunla birlikte oradan yürümek istediler. Fakat onların planları Resûlullah'a (s) haber verildi. Bunun üzerine insanlara,

-Vadinin içinden gidin. Orası sizin için daha kolay ve daha geniştir, dedi. İnsanlar vadinin içinden yürüdüler; Resûlullah (s) da o dar boğazdan yürümeye başlayarak Ammâr b. Yâsir'e, bineğinin yularından tutmasını emretti. Huzeyfe b. el-Yemân da arkadan sürüyordu. Resûlullah (s) boğazdayken, kendisine tuzak kuran münafıkların sesini işitti. Resûlullah (s) öfkeleni ve onları kovmaları için Huzeyfe'ye emir verdi. Huzeyfe onlara yöneldi. Münafıklar Resûlullah'ın (s) öfkeleniğini görmüşlerdi. Huzeyfe, elindeki bastonla hayvanlarının yüzüne vurmaya başladı. Adamlar Resûlullah'ın (s), kendi planlarından haberdar edildiğini anladılar. Hemen dar boğazdan inip insanların arasına karıştılar. Huzeyfe de Resûlullah'ın (s) yanına gelerek onun devesini sürmeye başladı. Resûlullah (s) dar boğazdan çıkınca insanlar konakladılar. Resûlullah (s),

-Ey Huzeyfe! Kovduğun kafleden hiç kimseyi tanıdın mı, dedi.

Huzeyfe,

-Ey Allah'ın Resûlü! Filan ve filanın devesini tanıdım. Ancak onlar başlarını örtüyle bağlamışlardı. Gecenin karanlığı sebebiyle de onları teşhis edemedim, dedi.

Sabah olunca Üseyd b. Hudayr ile Hz. Peygamber arasında şöyle bir konuşma geçti: -Ey Allah'ın Resûlü! Dün akşam seni vadide gitmekten alıkoyan neydi? Vadi o dar boğazdan daha kolaydı.

-Ey Ebû Yahya! Dün akşam münafıkların neler planladıklarını ve neler yapmak istediklerini biliyor musun? Onlar, 'Dar boğazda onu takip edeceğiz.' demişlerdi. Gece karanlığı bastırınca devemin kolanını kesecekler ve onu düşürene kadar deveme vurup onu ürküteceklerdi.

-İnsanlar konaklamış ve toplanmışlar. Bu işi planlayan adamı öldürmeleri için her kabileye emir ver. O zaman, o adamı, onun aşiretinden biri öldürmüş olur. Eğer arzu edersen, onların kimler olduklarını bana haber ver. Seni hak ile gönderene yemin ederim ki, sen şuradan ayrılmadan onların kafasını getiririm. Eğer Nebîtoğullarından ise, senin için ben onların hakkından gelirim. Yine Hazrecilerin büyüğüne emir verirsin; o da kendi tarafındaki kişilerin hakkından gelir. Böylesi adamlar bırakılır mı ey Allah'ın Resûlü? Bugün İslâm güçlenmiş ve yayılmış, onlarsa az ve zillet içinde oldukları halde ne zamana kadar onların yüzüne

güleceğiz? Neden hala bunlara bir şey yapılmıyor? -İnsanların, 'müşriklerle arasındaki savaş sona erince Muhammed Ashâbını öldürmeye el uzattı' demelerinden hoşlanmam.

-Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar sahabî değiller ki!

-Onlar açıkça 'Lâ ilâhe illallah' demiyorlar mı?

-Evet, ama onlar için şehadet değil ki!

-Onlar, benim Allah'ın elçisi olduğumu açıkça söylemiyorlar mı?

-Evet, ancak bu onlar için şehadet değil ki!

-Ben bunları öldürmekten menedildim.

Rivayete göre Resûlullah'a (s) dar boğazda suikast düzenleyenler 13 kişiydiler.

Hz. Peygamber'den sonra yerine görevi üstlenen arkadaşları da suikastara maruz kaldılar.

Dört Halife'ye Yönelik Suikastlar

Hz. Peygamber vefat ettikten sonra onun yerine geçen arkadaşları, yönetici olmak suretiyle elde ettikleri siyasî gücü Müslümanlara hizmet için

kullandılar. Halifeler, uygulamalarında Hz. Peygamber'in izinden gideceklerini ilan ettikleri şekilde davranmaya özen gösterdiler. Son iki halife döneminde bazı karışıklıklar ortaya çıktı. Bu dönemde vuku bulan hadiseler hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapmak ciddi bir inceleme gerektirir. Hz. Osman'ın akrabalarını yönetime ortak ederek onlara karşı cömert davrandığını ve bunun zaman içerisinde kendisine bazı sorunlar getirdiğini biliyoruz. Hz. Ali dönemi ise büyük sıkıntıların yaşandığı iç savaşlarla geçmiştir.

Müslümanların siyasî hayatlarının başında karşılaştıkları önemli problemlerden biri Hz. Peygamber'in vefatıyla birlikte ortaya çıkan irtidat ve irtica hareketleridir. Aslında irtidat ve irtica

hareketlerinin temel mantığında yönetimi reddetme ve yönetimin alanına müdahale etme kastı vardır. Dolayısıyla bu da yönetimi tamamen değiştirme amacı gütmese de yöneticinin hâkimiyet alanının bir kısmına sahip olma anlamı taşımaktadır.

Hz. Ömer Suikastı

İslâm tarihinin ilk döneminde Müslümanların siyasî alanda karşılaştıkları önemli krizlerden birisi de Hz. Ömer'in -bugün halen sebepleri tam olarak ortaya çıkarılmamış- bir cinayete kurban gitmesidir. Katilinin ve cinayete ilişkili olduğu muhtemel olan bazı kimselerin öldürülmesi, sır perdesinin aralanmasını neredeyse imkânsız hale getirmiştir.

Kuşkusuz Hz. Ömer'in öldürülmesi, İslâm dünyasında büyük etkiler bırakmış ve belki bir takım değişikliklerin hareket noktası veya başlangıcı olmuş büyük bir hadisedir. Hz. Ömer'e suikast düzenleyen kişi Muğire b. Şu'be'nin mükâteb kölesi olan Ebû Lü'lüe'dir. Ebû Lü'lüe'nin Hz. Ömer ile görüşüp efendisiyle üzerinde anlaştığı meblağın düşürülmesini talep ettiği, ancak Hz. Ömer'in mesleğini ve becerisini dikkate alarak takdir edilen ücreti yeterli gördüğü ifade edilir. Daha sonra Ebû Lü'lüe Hz. Ömer'in önünden geçince Halife onu çağırıp,

-Bana, 'istersen sana güzel bir yel değirmeni yaparım', dememiş miydin, diye sordu.

Köle kızgın ve asık bir suratla bakarak,

-Sana, Doğu'da ve Batı'da herkesin dilinde olacak bir değirmen yapacağım, dedi.

Köle gittikten sonra Hz. Ömer yanındaki topluluğa dönerek,

-Bu köle biraz önce beni tehdit etti, dedi.

Birkaç gün sonra sabah namazında Hz. Ömer safları düzelttikten sonra namaza yöneleceği sırada Ebû Lü'lüe yaklaşp onu hançerledi. Bunun üzerine Hz. Ömer,

-Köpeği yakalayın beni öldürdü, diye bağırdı.

Adam kaçmak isterken birçok kişiyi yaraladı. Hz. Ömer namazı kıldırılmadan evine götürüldü.

Nihayet biri,

-Ey Allah'ın kulları! Haydi namaza! Güneş doğmak üzere, dedi.

Ebû Lü'lüe olay yerinde öldürülmüş; Hz. Ömer de birkaç gün sonra vefat etmişti (ö. 23/644).

Hz. Ömer'in bir mükâteb kölenin cinnet halinde işlediği bir suikasta uğramış olması ihtimal dışı değilse de döneminde gerçekleşen fetihler ve ortaya koyduğu icraatlar sebebiyle çok seveni olduğu gibi çok düşmanı olan biri olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Hz. Osman'ın Katli

Hz. Ömer tarafından belirlenen altı kişilik şura üyelerinden biri olan Hz. Osman, yine şura üyelerinden Abdurrahman b. Avf'ın hakemliği çerçevesinde ümmetin biatini alarak halife oldu.

İslâm tarihinde bir devlet yapılanması içinde karşılaşılan ve halifenin değişmesini sağlaması açısından hedefine ulaşmış gibi görünen ilk önemli darbe girişimi Hz. Osman'ın öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bu gelişme aynı zamanda İslâm dünyasında uzun süre devam eden bir iç savaşa da sebep olmuştur.

Hz. Ömer'in öldürülmesinden sonra yerine geçen Hz. Osman'ın ortaya koyduğu icraatlar zaman içerisinde birçok kişinin ona muhalif olmasına sebep olmuştur. Muhalifler Hz. Osman'ın görevi bırakması için kendisine baskı yapmak amacıyla Medine'ye gittiler. Hz. Osman görevden ayrılması yönündeki talepleri reddedince evine girerek kendisini katlettiler.

Acıklı bir şekilde öldürülen Hz. Osman, Hz. Peygamber'in değer verdiği bir insandı. Peygamberliğin ilk yıllarında Müslüman olmuş, Mekke'de Hz. Peygamber'in kızı Rukayya ile evlenmiş; Habeşistan'a onunla birlikte hicret etmişti. Daha sonra Habeşistan'dan Mekke'ye dönerek oradan Medine'ye hicret etti. Rukayya, Allah'ın Elçisi (s) Bedir savaşından dönerken hicretin 2. yılında (miladî 624) vefat etti. Hz. Peygamber Hz. Osman'la kızı Ümmü Külsüm'ü evlendirdi. Ümmü Külsüm de hicrî 9 (miladî 630) yılında vefat etti. Hz. Peygamber'in Ümmü Külsüm'un vefatından sonra, "Şayet on kızım olsaydı hepsini Osman'la evlendirirdim." dediği nakledilir. Yumuşak karakterli, nazik, akrabalarına düşkün bir kişiliğe sahip olan Hz. Osman hilafete geldiğinde 70 yaşına balığ olmuştur. 12 yıl devam eden hilafeti döneminde

kendisinden memnun olanlar olduğu gibi gayri-memnun bir kesim de vardı. Hz. Osman'a muhalif olanların önemli bir kısmı onu valilerinin hoşlanmadıkları icraatlarından sorumlu tutuyorlardı. Hz. Osman'ın bazı sahabîlerle ilişkilerinde problemler yaşanmıştı. Ebû Zer, Abdullah b. Mesûd ve Ammâr b. Yâsir gibi kimi sahabîler Hz. Osman'ın bazı icraatlarını eleştiriyorlardı. Öte yandan bazı malî uygulamalarından dolayı kendisini eleştirenler de vardı. Ortada ciddi bir yanıltma da söz konusuydu. Ona yönelik ithamlar, çoğunlukla halk arasında yayılan söylentilere dayanıyordu.

Kimi rivayetlerde, dönemin Müslümanlarını zan altında bırakmamak ve onları tartışma dışına çıkarmak için Halife'ye isyanın arkasında gizli bir örgütün olduğu ifade edilir. Abdullah b. Sebe, bu örgütün lideri olarak zikredilir. Hem kaynakları sebebiyle hem de dikkati başka taraflara çektiği için söz konusu rivayetlere ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

Hz. Osman, uzun süre devam eden halifeliği döneminde bazılarının çıkarına zarar veren, kimilerini de küstüren icraatlar ortaya koymuştu. Aile mensupları bu dönemde oldukça güçlenmişlerdi. Valilerin önemli bir kısmı akrabasıydı. Doğal olarak birçok kişinin nefret oklarını üzerine çekmişti. Hicrî 35 (miladî 656) yılının hac döneminde Kûfe, Basra ve Mısır'dan hacca gitmek üzere yola çıktıklarını söyleyen yaklaşık 2000 kişilik bir grup Mekke'ye gitmeden önce Medine'ye uğradılar. Hz. Osman ile görüşerek bazı şikâyetlerini dile getirdiler. Bu sıralarda Hz. Ali halifeyle aralarında arabuluculuk yaptı.

Halife, şikâyetleri dinledi; yanlış anlamaları giderici

açıklamalar yaptı ve talepleri dikkate alarak Mısır Valisi Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh'i görevden aldığına dair bir mektubu Mısır'dan gelenlere verdi. Onun yerine atanan isim Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed (ö. 38/658) idi.

Muhammed b. Ebî Bekir ve Muhammed b. Ebî Huzeyfe (ö. 36/657) Hz. Osman'a muhalefet eden iki Kureyşli'ydiler. Mısırlı grubun organize edilmesinde ve Medine'ye gidişinde etkili olmuşlardı. Muhammed b. Ebî Huzeyfe, babası yalancı peygamber Müseylime'ye karşı girilen savaşta şehit olunca bakımını akrabası olan Hz. Osman üstlenmişti. Onun himayesinde büyümesine rağmen Hz. Osman'a karşı en ateşli muhaliflerden biriydi.

Gelenler memleketlerine gitmek üzere yola çıktıktan birkaç gün sonra geri döndüler. Elleri Mısır'ın azledilen valisine hitaben yazılmış başka bir mektup vardı. Bu mektupta kendisine gönderilen diğer mektubu dikkate almaması ve grubun ileri gelenlerini cezalandırması emrediliyordu. Mektubun altında Hz. Osman'ın mührü vardı. Hz. Osman, mektubu kendisinin yazmadığına dair yemin etti. Bu sefer gözler kâtibi olan Mervân b. el-Hakem'e çevrildi. Âsiler, Mervân'ın kendilerine teslim edilmesini istiyorlardı. Hz. Osman, bu teklifi kabul etmedi.

Âsiler Hz. Osman'dan görevi bırakmasını istediler. Bunun üzerine Ashab'tan bazı kişilerle görüşerek bu talebi değerlendirdi. Abdullah b. Ömer'in düşüncesini sordu:

-Bunlar beni hilafetten indirmek istiyor. Şayet hilafeti bırakırsam beni serbest bırakacaklarmış. Hilafeti bırakmasam beni öldürecekler.

-Hilafetten vazgeçersen, dünyada ebedi olarak

bırakılacağını mı sanıyorsun?

-Hayır!

-Onlar Cennet ve Cehenneme sahip midirler?

-Hayır!

-Şayet hilafetten vazgeçmezsen sana, seni öldürmekten daha fazla bir şey yapabilirler mi?

-Hayır!

-Böyle bir âdet başlatmanı uygun görmüyorum. Eğer dediklerini kabul edersen bundan böyle yöneticiye öfkelenen her grup onu tahttan indirmek için harekete geçer. Allah'ın sana giydirdiği gömleği çıkarma!

O sırada devletin düzenli bir ordusu yoktu. Medine'de bulunan Müslümanlar, âsilerin baskılarına topluca müdahale etmediler. Belki de bir kısmı Hz. Osman'ın baskılara dayanamayıp istifa etmesini bekliyorlardı. Hz. Osman ise âsilerin kanını akıtacaklarına ihtimal vermiyordu. Aslında iki taraf da direnerek karşı tarafın geri adım atmasını bekliyordu.

Küfe'den gelen âsilerin liderlerinden biri olan Eşter ile Hz. Osman arasında şöyle bir konuşma geçmişti.

-Ey Eşter! İnsanlar benden ne istiyor?

-Mutlaka içlerinden birini yerine getirmen gereken üç şey!

-Nedir onlar?

-Seni yönetim işini onlara bırakıp, 'İşte emir ve görev sizde! Hilafet için dilediğinizi seçin!' demen ile 'kendine kısas uygulanmasına imkân vermen' arasında tercihte bulunmak hususunda özgür bırakıyorlar. Bu ikisinden kaçırırsan topluluk, üçüncü seçenek olarak seni öldürecek!

-Bu üçünden başka bir alternatif yok mu?

-Hayır, başka bir yol yok!

-Hilafet işini onlara bırakmam hususuna gelince, Allah'ın bana giydirdiği bir gömleği asla çıkarmam. Vallahi öne atılıp boynumun vurulmasını, Muhammed ümmetinin bir kısmının hakkını diğerlerine bırakmaya tercih ederim. Kendime kısas uygulanmasına imkân vermeme gelince, kısas cezasını gerektirecek herhangi bir suç işlemedim. Beni öldürmenize gelince, vallahi şayet beni öldürürseniz benden sonra sonsuza kadar birbirinizi sevemezsiniz. Benden sonra sonsuza kadar topluca namaz kılamazsınız ve benden sonra sonsuza kadar topluca düşmanla savaşamazsınız. Günlerce evinde kuşatma altında tutulan Hz. Osman'a akrabaları ve bazı müttefikleri dışında yardım eden olmamıştı. Bazı sahabilerin çocuklarını evinin kapısında beklemek üzere göndermek istediklerine dair rivayetler sembolik bir yardıma

işaret olarak değerlendirilebilir.

Zaman uzadıkça sınırlar daha çok geriliyordu. Nihayet âsiler, ikinci zamanı başka bir evin duvarından atlayarak Halife'nin evine gidiler. Evde bulunanlar âsileri engellemeye çalıştılar, ancak güçleri yetmedi. İçeriye girenlerden biri de Muhammed b. Ebî Bekir'di. Hz. Osman o sırada Kur'ân-ı Kerim okuyordu. Yanında eşi Nâile vardı. Muhammed, Hz. Osman'ın sakalını tutarak şöyle dedi:

-Sana Muâviye'nin ve İbn Âmir'in faydası dokunmadı! Sana mektuplarının faydası dokunmadı!

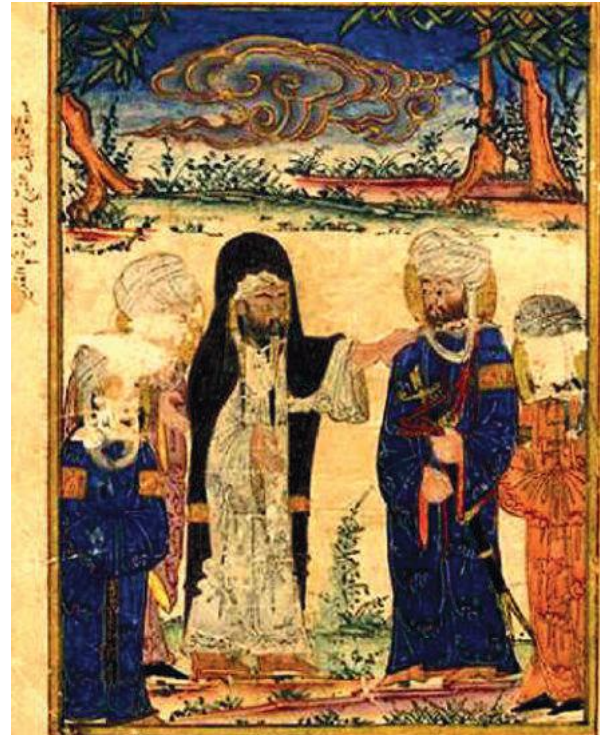
-Ey kardeşimin oğlu, bırak sakalımı! Senin tuttuğun şeyi baban asla tutmazdı!

-Senden istediğim şey, sakalını tutmamdan çok daha ağırdır!

-Sana karşı Allah'tan yardım dilerim!

Hz. Osman'ın sözleri üzerine Muhammed onun sakalını bırakarak birkaç adım geri çekildi. Odada bulunan adamları o sırada 82 yaşında olan Halife'nin üzerine çullanarak onu öldürdüler. Eşi Nâile, kılıç darbesini engellemek istercesine elini uzatınca birkaç parmağı kesildi (18 Zilhicce 35 / 17 Haziran 656).

Bu acı olaydan sonra fitnenin kapısı ardına kadar açıldı. Beş yıl boyunca iç savaşlar meydana geldi, kanlar akıtıldı. Hadisenin Müslümanların zihin dünyasında meydana getirdiği izler, mezheplerin oluşumunu etkiledi.

İlhanlılar Devrine ait Hz. Ali minyatürü

Hz. Ali Suikastı

Hz. Ali, Hz. Osman'ın katlinden sonra tam bir kriz ortamında halife oldu. Halife olduğunda toplumda siyasî gerginlik had safhaya çıkmıştı. Biat aldıktan sonra Hz. Osman'ın valilerini azlederek işe başladı. Muâviye, Hz. Ali'nin bu kararını tanımayarak kendisinden Hz. Osman'ın katillerini cezalandırmasını istedi. Benzer istekler Hz. Âişe'nin sembolik liderliği ve Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. el-Avâm'ın desteğiyle ona karşı Mekke'de toplanan muhalifler tarafından da dillendirildi.

Hz. Ali, halkın çoğunluğunun biatını almışsa da muhalifleri kendi tarafına çekemedi. Muhalifler kısa sürede harekete geçince onlarla savaşmak durumunda kaldı. Cemel, Sıffin ve Nehrevân savaşları Müslümanlar arasında meydana gelen belli başlı savaşlardı.

Nehrevân'da Hz. Ali'nin savaştığı Hariciler ağır bir yenilgi almışlar; ancak bu yenilgi Hz. Ali'ye duydukları kini arttırmıştı. Nihayet Mekke'de hac için buldukları bir sırada ümmetin başına bela olduklarını düşündükleri üç kişiyi öldürme kararı aldılar. Bunlar, Kûfe'de ikamet eden Hz. Ali, o sırada Şam'ı kontrolü altında tutan Muâviye ve onun adına Mısır'da valilik yapan Amr b. el-Âs'tı.

Suikastların h. 40 yılının 17 Ramazan'ında (24 Ocak 661) gerçekleştirilmesine karar vermişlerdi. Suikastlar sabah namazında gerçekleştirilecekti. Hz. Ali'ye Abdurrahman b. Mülcem adlı Haricî suikast düzenleyecekti. Halife sabah namazına giderken mescidin girişinde pusu kuran Abdurrahman b. Mülcem elindeki hançerle Hz. Ali'yi yaraladı. Hz. Ali, Abdurrahman'ın zehirlediği rivayet edilen hançer yarasından dolayı birkaç gün sonra vefat etti.

Muâviye'ye suikast düzenleyen kişi, onu yaraladı; ardından yakalandı. Muâviye'nin ağır olmayan bu yarası tedavi edildi. Amr b. el-Âs'a suikast düzenleyen kişi, -Amr o gün hasta olduğu için- namazı kıldırmak üzere görevlendirdiği Hârice b. Huzâfe'yi öldürdü.

Hz. Ali'nin vefatından sonra Kûfe'de bulunan arkadaşları ve taraftarları Hz. Hasan'ı halife olarak seçtiler. Hz. Hasan, birkaç ay sonra aralarında akdettikleri anlaşma çerçevesinde Muâviye lehine hilafet haklarından vazgeçerek Kûfe mescidinde ona biat etti. Böylece bu suikast, iktidarda önemli bir değişikliğe sebep oldu.

Emevîler Döneminde Darbeler

Emevîler döneminde yönetimi ele geçirmeye yönelik birçok isyan meydana geldi. Söz konusu isyanlar yönetimi hedeflemiş olsa da bir makalenin kapsamını aşan bu isyanlar üzerinde durmayacak, doğrudan darbe olarak niteleyebileceğimiz birkaç girişimden bahsetmekle yetineceğiz.

Abdülmelik'i Devirme Teşebbüsü

Emevîler döneminde ortaya çıkan önemli bir darbe teşebbüsü Emevîlerin altıncı halifesi Abdülmelik b. Mervân'ı devirme teşebbüsüdür. Darbeyi gerçekleştiren kişi, Halife'nin akrabası olan Amr b. Saîd el-Eşdak'dır.

Amr b. Saîd, Mervân b. el-Hakem'in halife seçildiği Câbiye toplantısında ikinci veliaht olarak seçilmişti. Birinci veliaht, Yezîd b. Muâviye'nin oğlu Hâlid'tir. Mervân halife olduktan bir süre sonra veliahtlarını değiştirerek oğulları Abdülmelik ve Abdülazîz'i sırayla veliaht tayin etmişti. Bundan dolayı Amr, mağdur edildiğini düşünüyordu.

Mervân'ın ölümünden sonra oğlu Abdülmelik halife olunca Amr yönetimi ele geçirmek için fırsat kollamaya başladı. Bu sıralarda Abdülmelik, ülkenin önemli bir kısmını elinde bulunduran Abdullah b. ez-Zübeyr'in yönetimi altındaki Irak eyaletine karşı bir sefere çıktı. Yoldayken Amr, Dımaşk'ta yönetime el koydu. Olanları öğrenen Abdülmelik geri dönerek şehri kuşattı. Amr, eman alarak teslim oldu.

Halife takip eden günlerde ona eman verdiği için pişman oldu. Amr'ı saraya çağırıp kendisiyle görüştüktan sonra öldürülmesini emretti. Ancak askerler, Halife'nin akrabası olduğu için onu öldürmek istemediler. Bunun üzerine Abdülmelik askerlerden birisinin kılıcını alarak bizzat Amr'ı öldürdü (70/690).

Velîd b. Yezîd'in Öldürülmesi

Emevîler döneminde hanedan mensupları arasında iktidara sahip olma hususunda birçok mücadele oldu. Halife Hişâm b. Abdülmelik'in ölümünden sonra onun yerine daha önce babası II. Yezîd tarafından ikinci veliaht olarak tayin edilen Velîd halife oldu. Aslında Hişâm onu azlederek kendi oğlu Mesleme'yi veliaht yapmak istiyordu; ancak bunu gerçekleştiremeden vefat etti.

Velîd halife olunca kendisini veliahtlıktan azletmek isteyen amcasına yardım edenleri cezalandırmaya başladı. Görevlilerin çoğunu görevden azletmişti. İcraatları sebebiyle kısa sürede ciddi bir muhalefetin oluşmasına sebep oldu. Aileden bazı kimseler de onun halife olmasına karşıydı. Babası gibi içkiye ve eğlenceye düşkün olduğu rivayet edilir. Amcaoğullarından Yezîd b. Velîd, muhaliflerle işbirliği yaparak Velîd'in öldürülmesiyle sonuçlanan bir isyan başlattı (126/744).

Velîd'ten sonra halife olan Yezîd'e amcazadesi Mervân b. Muhammed karşı çıktı. Bazı tavizler vererek Mervân'ın Dımaşk üzerine harekete geçmesine mani olduysa da halife olduktan birkaç ay sonra hastalanarak vefat etti (ö. 126/744). Bunun üzerine yerine kardeşi İbrahim geçti.

İbrahim b. Velîd'in Devrilmesi

Mervân, İbrahim halife olunca ordusunu Dımaşk üzerine sevk etti. Taraflar arasında meydana gelen savaşta İbrahim, ordusunun yenilmesi üzerine kaçtı. Bir süre saklandıktan sonra Mervân'a biat etme karşılığında eman aldı.

İbrahim, birkaç yıl sonra Abbasî güçleriyle Mervân arasında meydana gelen Zap savaşında hayatını kaybetti (11 Cemâziyelâhîr 132/ 25 Ocak 750).

Abbasi Hareketi

Mervân, halife olduktan sonra ülke yönetimini uhdesinde toplamak için epey gayret gösterdi. Bu sıralarda el-Cezîre ve Irak bölgesi ile Yemen'de ortaya çıkan Haricilerin iki isyanıyla meşgul olmak zorunda kaldı. Aynı dönemde uzun yıllardır gizli bir faaliyet olarak devam eden Abbasi hareketi de deşifre olmuştu.

Abbasi hareketi, yıllarca gizli bir çalışmayla özellikle Horasan ve Irak bölgelerinde iyice güçlenmişti. Deşifre edilir edilmez hareketin başındaki İbrahim b. Muhammed yakalanarak o sıralarda Emevîlerin başkenti olan Harran'a götürüldü ve burada hapiste öldü ya da öldürüldü (ö. 132/749).

İbrahim, yerine kardeşi Ebü'l-Abbas'ı tayin etmişti. Daha sonra Ebü'l-Abbas es-Seffâh'a, Kûfe'de Abbasîlerin ilk halifesi olarak biat edildi. Mervân, Abbasî hareketini kontrol etmekte başarılı olamadı. Zap savaşında es-Seffâh'ın amcası Abdullah b. Ali'nin birliklerine karşı yenilince kaçmak zorunda kaldı. Uğradığı şehirlerde daha önce atadığı valilerden destek göremeyince Mısır'a kadar kaçtı. Abbasî güçleri tarafından takip edilen Mervân burada bir çatışma sırasında öldürüldü (ö. 132/750). Böylece Abbasîler, Emevî devletine son verdiler.

Rakibi ya da yöneticiyi hedefleyen suikast girişimleri ve darbeler Hz. Peygamber döneminden itibaren karşılaştığımız bir olgudur. Allah'ın Elçisi'ne (s) karşı Mekke'den hicret edeceği süreçte başlamak üzere farklı kişi ya da gruplarca birkaç suikast girişiminde bulunulmuştur. Ancak bütün bu suikast girişimlerinden kurtulmuştur.

Hz. Peygamber'den sonra yönetime gelen dört halifenin üçü katledilmiştir. Hz. Ömer ile Hz. Ali, suikast neticesinde, Hz. Osman ise bir süre evinde muhasara edildikten sonra âsilerin evine girip kendisini katletmeleri suretiyle yönetimden uzaklaştırılmıştır.

Güç kullanarak iktidara sahip olmak amacıyla Emevîler döneminde de birçok teşebbüs ortaya çıkmış; son teşebbüslerden biri olan Abbasî hareketinin başarılı olmasıyla Emevîlerin doğudaki iktidarına son verilmiştir.

Kaynaklar

el-Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd (ö.279/893), Ensâbu'l-Eşraf (nşr. Süheyl Zekkâr, Riyâd ez-Zirikli), I-XIII, Beyrut 1417/1996.

el-Vâkîdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Eslemî (ö.207/823), el-Meğâzî (nşr. Marsden Jones), I-III, Beyrut 1409/1989.

“Halkın Gücü Tankın Gücüne
Galip Geldi”

Faruk Çelik ile Röportaj
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı

Prof. Dr. Abdullah Ekinci

“15 Temmuz akşamı Urfalı kardeşlerimizin gösterdiği cesaret, şehrimizin şanına şan kattı.”

S

ayın bakanım, ülkemiz üzerinde her zamanki gibi kaos planları kurulmakta, sinsi tuzaklar kurulmakta. 15 Temmuz bu planlardan biri mi?

Tarihçilerin ilerde ciddi kafa yoracakları bir dönemden geçiyoruz. Savaşların taşeronlar eliyle yapıldığı, Ortadoğu'da 100 yıl önce yazılan senaryonun revize edilmek istendiği, küresel güçlerin terör örgütleriyle mücadele adı altında, yandaş terör örgütlerini meşrulaştırdığı bir süreci yaşıyoruz.

Bugün Ortadoğu coğrafyası, geçmişte hiçbir sosyolojik hassasiyet gözetilmeden, emperyalistlerin masa başında çizdiği sınırların sancılarını yaşıyor. Aynı hata bugün de tekrarlanırsa, Ortadoğu'da barış, hayallerde dahi mümkün olamayacaktır.

Türkiye, Ortadoğu'da toprak bütünlüklerini savunmaya devam edecek, güneyimizde yeni “fason tabelaların” asılmasına, terör koridorlarının kurulmasına fırsat vermeyecektir. Esasında 15 Temmuz akşamı yaşadığımız darbe girişiminin temel amaçlarından biri de, Türkiye'yi içe kapatarak Suriye ve bölge denkleminin dışında tutmaktı. Türkiye'yi sömürge haline getirmek ve emperyalizmin ileri karakolu yapmaktı.

Türkiye terörü yakından tanıyor.

30 yıldır mücadele ettiğimiz PKK devletin Anayasal sistemini doğrudan hedef alan bölücü bir terör örgütüdür.

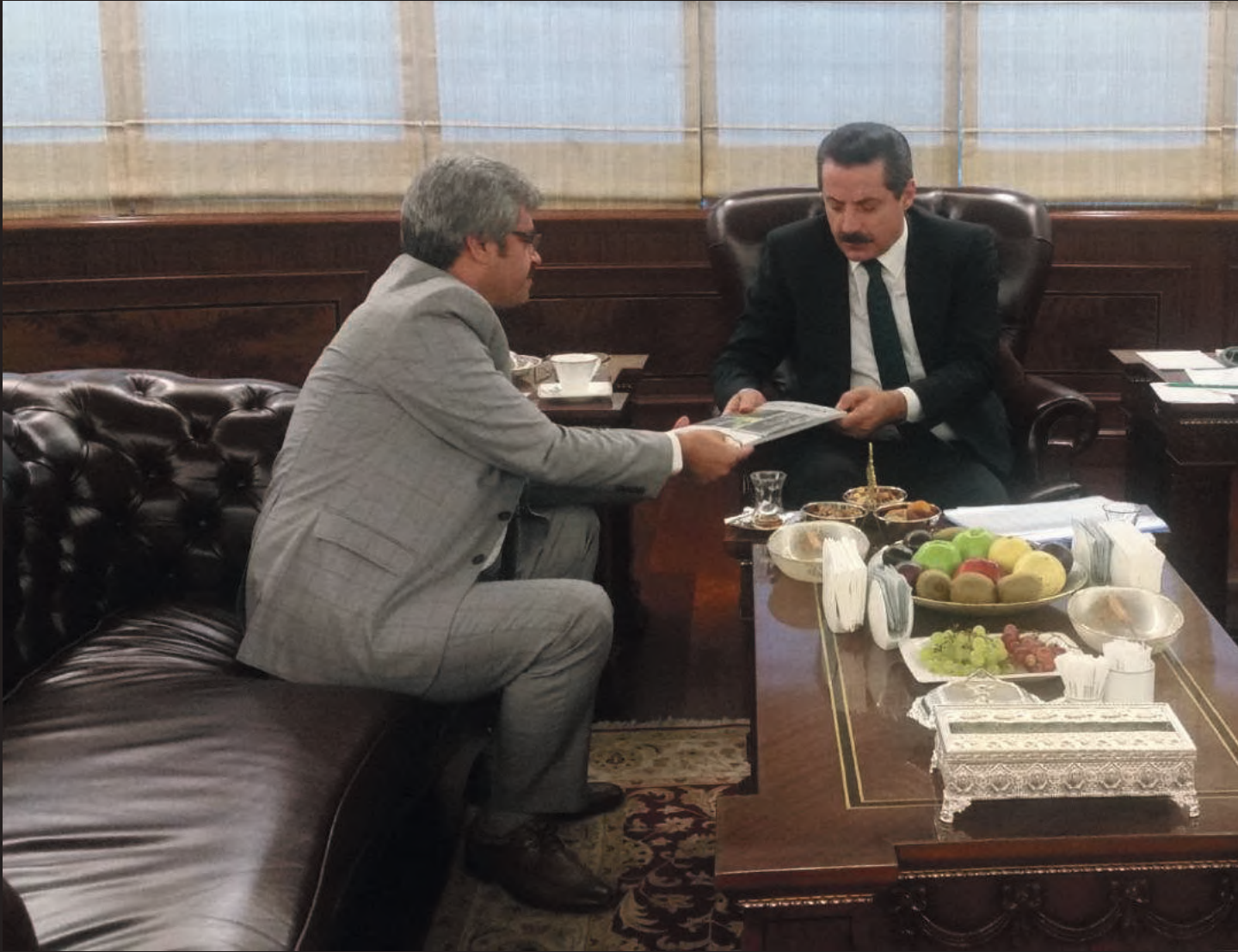
15 Temmuzda yaşadığımız terör ise, Anayasal düzenin kılcal damarlarına kadar işleyen ve sistemin araçlarını kullanarak devleti işgal etmeye çalışan FETÖ terör örgütüdür.

15 Temmuz Darbe girişimini nasıl yorumluyorsunuz? Şanlıurfa'nın, milletimizin bu darbedeki duruşu nasıldır?

Halkın gücü tankın gücüne galip geldi. Çok şükür ki milletimiz oynanan oyunu gördü ve Cumhurbaşkanımızın çağrısıyla, hem oyun kuran hem de oyunbozan olarak meydanlara indi.

Şanlıurfalı kardeşlerimiz de ilk andan itibaren sokaklardaydı. 15 Temmuz akşamı Urfalı kardeşlerimizin gösterdiği cesaret, şehrimizin şanına şan kattı. Bedenini taşın değil tankın altına koyan bu millete darbenin sökmediğini bütün dünya görmüş oldu. Milletimiz demokrasinin ve özgürlüğün bedelini 1960, 1980 ve 28 Şubat darbe süreçlerinde ağır ödedi.

Milletimiz demokrasinin ve özgürlüğün bedelini 1960, 1980 ve 28 Şubat darbe süreçlerinde ağır ödedi.

Sandık her geldiğinde anti-demokratik odaklara hesap sordu. Ancak 15 Temmuz akşamı millet, hesabı vadeye yaymadı, 3 saatte cuntanın contasını bozdu, defterini dürdü. Milletimiz, demokrasiye, Cumhuriyete, Cumhurbaşkanına, istiklale ve istikbale sahip çıktı.

Devlet olarak diktatörlük ve demokrasi karşısındaki tavrımız nasıldır?

Böylece tüm dünya kimin diktatör, kimin zalim olduğunu kimin de demokrasiden yana ve milletiyle bir ve beraber olduğunu görmüş oldu. Öte yandan yaşadığımız o karanlık geceye rağmen

ekonomimizde en ufak bir sarsıntı olmadı. Ordumuz büyük bir sarsıntı geçirmesine rağmen, bugün hem içerde hem dışarı da terör örgütlerine karşı başarılı bir mücadele veriyor.

Bütün bunlar ne kadar büyük bir millet, ne kadar güçlü bir devlet olduğumuzu gösteriyor. Suriye'nin de Irak'ın da toprak bütünlüğünü savunuyoruz. Bu nedenle sahada olmamız gerekiyor ve bunun da gereğini yapmaya çalışıyoruz. Emperyalistler her zaman yaptığı gibi çıkarlarının peşinde.

Türkiye oyunlarını bozduğu için içerden ve dışardan taşeronlarla saldırıyorlar. Bölgenin, sömürgeci güçlerin silah satarak, enerji kaynaklarını

Milletimiz, demokrasiye, Cumhuriyete, Cumhurbaşkanına, istiklale ve istikbale sahip çıktı.

sömürerek milyar dolarlar kazandığı savaş bataklığına dönüşmesini istemiyoruz.

İşte Türkiye'ye bu duruşunun bedelini ödetmek istiyorlar.

Terör örgütlerini bunun için üzerimize salıyorlar, Fetö terör örgütü bunun için hain darbe girişiminde bulundu.

Amaçları; Türkiye'yi büyüyen değil, sömürülen ülke haline getirmek.

Türkiye'yi içe kapatarak Suriye ve bölge denkleminin dışında tutmak.

Ülkemizi rahat at koşturacakları ileri karakola dönüştürmek.

Millet olarak geçmişte olduğu gibi bugün de yarın da bu sinsi girişimlere izin vermedik, vermeyeceğiz.

Çünkü biz, Çanakkale ruhlu bir milletiz.

Çok şükür oynanan oyunu da görüyoruz, onlarla mücadele etmesini de biliyoruz.

Bedenini taşın değil, tankın altına koyan bu millete, emperyalistlerin ve onun işbirlikçisi PKK, Fetö, Daes vb. terör örgütlerinin oyunu sökmedi, sökmeyecek.

Bize zaman ayırdınız, 15 Temmuz kabus gecesi- ni değerlendirdiğiniz için teşekkürler.

Çanakkale ruhlu bir milletiz, oynanan oyunları milletçe görüyor, canımızla, malımızla onlara karşı mücadele ediyoruz. Halkımız gerektiğinde bedenini taşın değil, tankın altına koyabileceğini göstermiştir. Emperyalistlerin ve onun işbirlikçilerinin oyunları sökmedi, sökmeyecektir.

Başbakan torununun tepkisini
gözyaşlarıyla ifade etti:

Dede bunlar bizim askerlerimiz değil mi?
Niye bizim insanlarımızı öldürüyorlar?

Orta Çağ İslam Dünyasında
Muhalif ve Suikastçı Gruplar:
İsma'ili ve Nizariler

Prof. Dr. Abdullah Ekinci

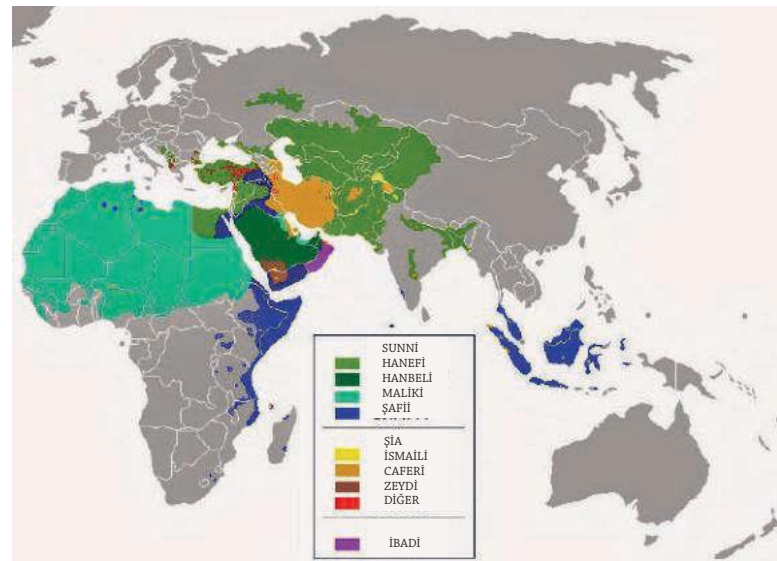
VII-X.Yüzyıllar arasında İslam'ı anlama, yorumlama ve yaşama hususunda farklılaşmalar başladı.

İslam dünyası düşünce, inanç ve kültür açısından farklı kutuplara sahiptir. Başlangıçta iki kutuplu yapı, sonraki dönemlerde her grup kendi içinde bölünmeler yaşayarak, nüanslar düzeyinde de olsa farklılaşmalar oluştu. VII. Yüzyılda başlayan İslam'ı anlama, yorumlama ve yaşama hususunda ayrık otları görülmeye başlandı. İslam dünyasındaki anlam, insan ve araçlar, bunlara mekân ve iç dinamiklerin de tesiriyle IX. ve X. Yüzyıllarda başlayan terör faaliyetleriyle bölünme ve parçalanma alametleri göstermeye başlamıştır. Özellikle IX. ve XIII. Yüzyıllarda İsmaili, Karmati ve Nizari (Haşhaşi) İslam algısı, İslam dünyasının korkulu rüyası olmuştur. Diğerinin İslam algısının varlığını kabul edememek ya da ortak miras kadar ortak yaşam alanları ve pratiklerini oluşturamamak, İslam dünyasının bir medeniyet coğrafyasından, kan ve gözyaşı coğrafyasına dönüşmesine neden olmuştur. Ortodoks İslam'ın bâtını, mulhid, zındık veya zenadika kavramlarıyla tanımladıkları bu gruplar, aslında bu tanımlamaların çok ötesinde alternatif bir gündelik hayat ve devlet yapılanması önermekte idiler. Bunu da gerçekleştirmek için merkez ve taşrada örgütlendiler.

İsma'ili-Karmati dönemi tarihi, iki ana döneme ayrılmaktadır. Çalışmalarını gizli yürüttükleri Devr-i Setr ile açık yürütmek zorunda kaldıkları Devr-i Zuhur dönemleridir. Her iki dönemin kendi içinde bölgesel ve dönemsel dinamiklere göre değişen eylem ve söylemleri söz konusudur. İsma'ililerin IX. Yüzyıldan XX. Yüzyıla süren Devr-i Zuhur dönemin kaynakları incelendiğinde, üç devresi ve üç strateji olduğu görülecektir.

İlk Dönem Dâ'ileri (Propagandacıların): İsma'ililer-Karmatiler

İsma'iliyye Cafer es-Sadık (148/765)'in ölümünden sonra başlayan tartışmalarla ortaya çıktı. İsma'ililerin bir bölümü Ca'fer es-Sadık'ın oğlu İsma'il'in halef olarak tayin edildiğini kabul ettiler. İsmail 145/762'de daha babası hayatta iken vefat etmesi üzerine Ca'fer es-Sadık'ın ikinci oğlu Musa el-Kazım yedinci imam olarak kabul edildi. Bu grup İsna Aşeriyye (İmamiyye) olarak adlandırılır. İmametini, Cafer es-Sadık'ın oğlu İsmail'e geçtiğine inananlar ise İsma'iliyye olarak adlandırılmıştır.

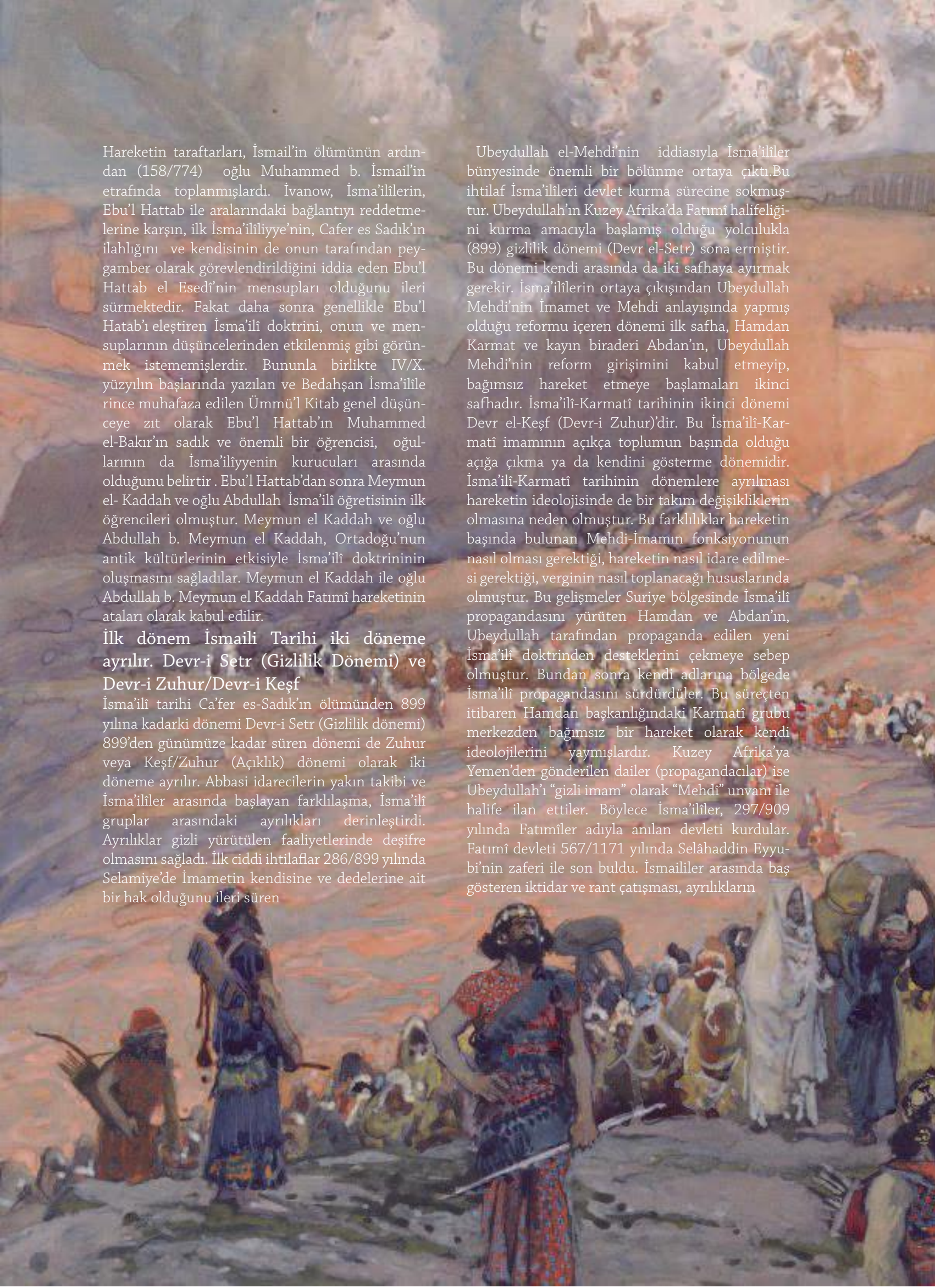

Hareketin taraftarları, İsmail'in ölümünün ardından (158/774) oğlu Muhammed b. İsmail'in etrafında toplanmışlardı. İvanow, İsmaililerin, Ebu'l Hattab ile aralarındaki bağlantıyı reddetmelerine karşın, ilk İsmailiyye'nin, Cafer es Sadık'ın ilahlığını ve kendisinin de onun tarafından peygamber olarak görevlendirildiğini iddia eden Ebu'l Hattab el Esedi'nin mensupları olduğunu ileri sürmektedir. Fakat daha sonra genellikle Ebu'l Hatab'ı eleştiren İsmaili doktrini, onun ve mensuplarının düşüncelerinden etkilenmiş gibi görünmek istememişlerdir. Bununla birlikte IV/X. yüzyılın başlarında yazılan ve Bedahşan İsmailile rince muhafaza edilen Ümmül Kitab genel düşünceye zıt olarak Ebu'l Hattab'ın Muhammed el-Bakır'ın sadık ve önemli bir öğrencisi, oğullarının da İsmailiyyenin kurucuları arasında olduğunu belirtir. Ebu'l Hattab'dan sonra Meymun el-Kaddah ve oğlu Abdullah İsmaili öğretisinin ilk öğrencileri olmuştur. Meymun el Kaddah ve oğlu Abdullah b. Meymun el Kaddah, Ortadoğu'nun antik kültürlerinin etkisiyle İsmaili doktrininin oluşmasını sağladılar. Meymun el Kaddah ile oğlu Abdullah b. Meymun el Kaddah Fatimî hareketinin ataları olarak kabul edilir.

İlk dönem İsmaili Tarihi iki döneme ayrılır. Devr-i Setr (Gizlilik Dönemi) ve Devr-i Zuhur/Devr-i Keşf

İsmaili tarihi Ca'fer es-Sadık'ın ölümünden 899 yılına kadarki dönemi Devr-i Setr (Gizlilik dönemi) 899'den günümüze kadar süren dönemi de Zuhur veya Keşf/Zuhur (Açıklık) dönemi olarak iki döneme ayrılır. Abbasi idarecilerin yakın takibi ve İsmaililer arasında başlayan farklılaşma, İsmaili gruplar arasındaki ayrılıkları derinleştirdi. Ayrılıklar gizli yürütülen faaliyetlerinde deşifre olmasını sağladı. İlk ciddi ihtilaflar 286/899 yılında Selamiye'de İmametın kendisine ve dedelerine ait bir hak olduğunu ileri süren

Ubeydullah el-Mehdi'nin iddiasıyla İsmaililer bünyesinde önemli bir bölünme ortaya çıktı. Bu ihtilaf İsmailileri devlet kurma sürecine sokmuştur. Ubeydullah'ın Kuzey Afrika'da Fatimî halifeliğini kurma amacıyla başlamış olduğu yolculukla (899) gizlilik dönemi (Devr el-Setr) sona ermiştir. Bu dönemi kendi arasında da iki safhaya ayırmak gerekir. İsmaililerin ortaya çıkışından Ubeydullah Mehdi'nin İmamet ve Mehdi anlayışında yapmış olduğu reformu içeren dönemi ilk safha, Hamdan Karmat ve kayın biraderi Abdan'ın, Ubeydullah Mehdi'nin reform girişimini kabul etmeyip, bağımsız hareket etmeye başlamaları ikinci safhadır. İsmaili-Karmatî tarihinin ikinci dönemi Devr el-Keşf (Devr-i Zuhur)'dir. Bu İsmaili-Karmatî imamının açıkça toplumun başında olduğu açığa çıkma ya da kendini gösterme dönemidir. İsmaili-Karmatî tarihinin dönemlere ayrılması hareketin ideolojisinde de bir takım değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Bu farklılık hareketin başında bulunan Mehdi-İmamın fonksiyonunun nasıl olması gerektiği, hareketin nasıl idare edilmesi gerektiği, verginin nasıl toplanacağı hususlarında olmuştur. Bu gelişmeler Suriye bölgesinde İsmaili propagandasını yürüten Hamdan ve Abdan'ın, Ubeydullah tarafından propaganda edilen yeni İsmaili doktrinden desteklerini çekmeye sebep olmuştur. Bundan sonra kendi adlarına bölgede İsmaili propagandasını sürdürdüler. Bu süreçten itibaren Hamdan başkanlığındaki Karmatî grubu merkezden bağımsız bir hareket olarak kendi ideolojilerini yaymışlardır. Kuzey Afrika'ya Yemen'den gönderilen dailer (propagandacılar) ise Ubeydullah'ı "gizli imam" olarak "Mehdi" unvanı ile halife ilan ettiler. Böylece İsmaililer, 297/909 yılında Fatimiler adıyla anılan devleti kurdular. Fatimî devleti 567/1171 yılında Selâhaddin Eyyubi'nin zaferi ile son buldu. İsmaililer arasında baş gösteren iktidar ve rant çatışması, ayrılıkların

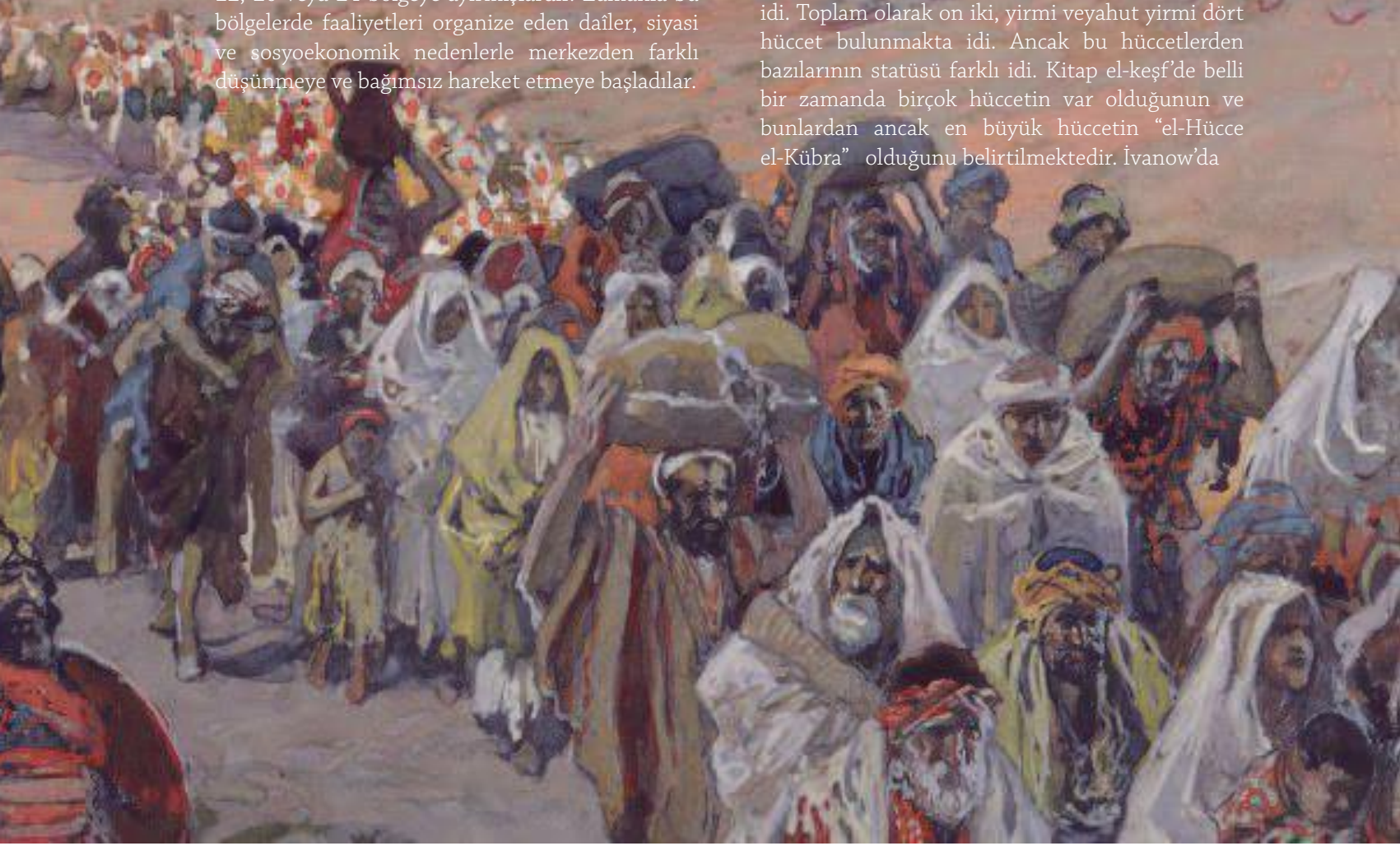

çıkmasına neden oldu. El-Mustansır'ın uzun hilafeti döneminde (427-487/1036-1096) İsmâ'ilîler, Musta'li ve Nizari olmak üzere iki kola ayrıldı. Musta'li hareketi, 487/1094'den itibaren Mısır, Suriye, Yemen ve İslam dünyasının bazı bölgelerinde İsmâ'ili merkezden ayrı faaliyet göstermeye başladı. Musta'lîler, Nizarîlerin karşısında ayrı bir grup olarak propagandalarını sürdürdüler. Musta'lîler, el Mustansır'ın ardından oğlu el Amir'i, onun da ölümü ardından iki imami daha kabul ettiler. Fatimî tahtına Hafız'ın imamlık iddiasında bulunmasıyla Musta'liyye grubu, Hafizîyye ve Tayyibîyye olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Musta'li grubu da diğer İsmâ'ili gruplar gibi zulüm ve istibdatla idare edilen dünyayı adalet ve doğrulukla yönetecek "Mehdi'nin geleceği" düşüncesini yaymaya çalışmıştır. Musta'liye grubu, sosyal taban olarak iktisadî buhrandan en fazla etkilenen işçi ve köylü sınıfı ile muhalif grupları hareketlerine çekmeye çalıştılar. Fakat Musta'li grubunun faaliyetleri, Karmatî ve Nizari grupları (Haşhaşiler) kadar İslam dünyasını derinden sarsmamıştır. Musta'lîler daha çok Yemen ve Hindistan'ın Bombay, Borada ve Haydarabad da etkili olmuşlardır. Özellikle Haydarabad'da ortaya çıkmış olan Bohralar, günümüze kadar ulaşmışlardır.

İsmaili-Karmatîlerin İslam dünyasındaki Da'î Örgütlenmesi

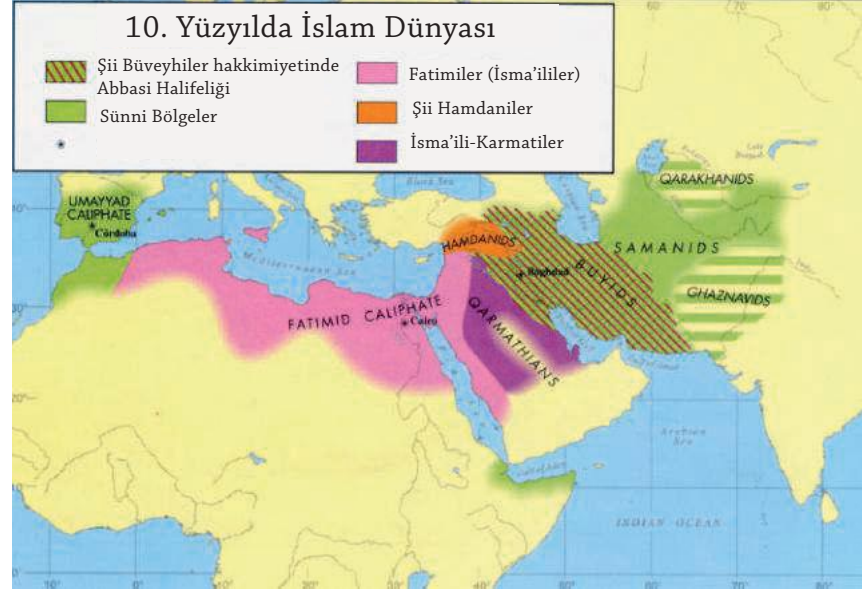
Selemiye merkezli İsmâ'ili propagandası, dünya'yı 12, 20 veya 24 bölgeye ayırmışlardır. Zamanla bu bölgelerde faaliyetleri organize eden da'iler, siyasi ve sosyoekonomik nedenlerle merkezden farklı düşünmeye ve bağımsız hareket etmeye başladılar.

Gizlilik döneminde, Mehdi'nin temsilcilerine hüccet denilmiştir. Hüccet dinsel hiyerarşisi gizli Mehdi ile onu görmesi ve tanıması olanaksız olan yandaşları açısından bağlantı sağlayan en yüksek lider olarak görülmüştür. İsmâ'ili örgütlenmesi içinde bir rütbe olarak hüccet, İmamdan sonraki en önemli bir makam olarak devr el-setr yani gizlilik döneminde önem kazanmıştır. Çünkü dünya Tanrının "kanıtı" olmaksızın bir an bile var olamayacağı için, İmamın gizlendiği dönemde Tanrının gerçek iradesini ifade etme görevini onun temsilcileri yerine getirecektir. Bu temsil görevi Mehdi Muhammed b. İsmail, gizlendiği sürece, hücceti tarafından temsil edileceği sonucu çıkar. İmama giden yol kendisinden geçtiği kabul edilen hüccet tıpkı İmam gibi her şeyi Allah'ın doğrudan kalbine ulaştırılmasıyla bildiği kabul edilmiştir. Hüccetin bu anlamca donatılmasıyla bilgileri imamdan alan ve bu bilgileri kendine delil yapan imamın gizliliği döneminde onun vekili olarak görev yapmaktadır. Hücceler'in sayısı, rütbesi ve fonksiyonlarıyla ilgili bilgiler yeterli değildir. İsmâ'ili-Karmatî doktrini dünyayı 12, 20 veyahut 24 bölgeye veya adalara (Cezireye) ayırmıştır. İsmâ'ilîlerin dünyayı bölgelere ayırmasındaki temel kıstas, coğrafi ve etnoğrafik etmenlerin bir birleşimine dayanarak çizilmiş olmalıdır. Bu bölgelerin tümü Ceziretü'l Ard olarak adlandırılmakta idi. Her bölge için İmamı temsil etmek üzere bir Hüccet bulunmakta idi. Hüccet görevli olduğu adanın en yetkili görevlisi idi. Toplam olarak on iki, yirmi veyahut yirmi dört hüccet bulunmakta idi. Ancak bu hüccetlerden bazılarının statüsü farklı idi. Kitap el-keşf'de belli bir zamanda birçok hüccetin var olduğunun ve bunlardan ancak en büyük hüccetin "el-Hüccet el-Kübra" olduğunu belirtilmektedir. İvanow'da

hüccelerin sayısı ve fonksiyonlarıyla ilgili şu tahlilleri yapmaktadır: Batını bir karakter taşıyan İsmâ'îlî fırkaları arasında da hüccet kelimesini imamın temsilcisi anlamıyla kullanılmıştır. Ona göre Hüccetlerin sayısı 12'dir. Bu rakam ideal olan idi ama aktüel olan değildi. Bu hüccetlerin 4'ü İmamın yanında, 8 tane ise her biri bir Cezire'de (kıta-bölgede) çalışırdı. İvanow, bu tarzda çalışan hüccetlere "hüccetin günü" olarak tanımlamaktadır. Ayrıca "hüccetlerin gecesi" olarak isimlendirilen başka bir 12 hüccet bulunduğunu ifade etmektedir. Bu hüccetlerin rütbeleri ise olağanüstü olarak düşünülmekte idi. Buradaki gün ve gece ayrımı İsmâ'îlîler-Karmatîler için farklı bir anlam taşımaktadır.

Her şeyin planlandığı "gün" zahiri ve "gece"de Batın'ı sembolize eder. İvanow süper rütbeli hüccetlerin fonksiyonları, görevleri, hakları ve ayrıcalıkları ile bu iki sınıf arasındaki farklılığın karakteri hakkında da kaynaklarda yeterli bilginin bulunmadığını ifade etmektedir. Hüccetlerin günü döneminde temel olarak ideal bir tarzda çalışmalarında bulunanlar hüccetlerdir. Hüccet er-Rehber İsmâ'îlî propagandasını gerçek bir şekilde yönlendiren, haberleşmeyi sağlayan, anlaşmazlıklarla uğraşan ve bunları merkeze rapor etme gibi görevlerle sorumlu idi. Ayrıca bu hüccelerin merkezi konsülün üyesi olması, normal hüccetlerden farklı görevler yapmış olduğu da ortaya çıkarmaktadır. Hüccet görevli olduğu bölgede en yüksek yetkili görevli olarak yargı yetkisine sahiptir. Bu görevinde kendisine dâiler de yardımcı olmaktadır. Hüccet'e işlerinde el-Belağ, el-daî mutlak, ve el-daî el-mahdud yada maksur daîler yardımcı olmaktadır. Bölgelerdeki daîlerin sayısı yukarıda ifade ettiğimiz daîlerle sınırlı değildir. Bazı bölgelerde bu

daîlerin sayıları otuzdan fazla da olabiliyordu. Hüccetlerin her biri belli bir bölgenin sorumluluğunu yüklenmekle merkezi karargâhtaki başkanın bir çeşit yardımcıları idiler. Kitab el-Keşf'deki el-hüccet el-kübra olarak adlandırılan hüccetin İmamın ölümünden sonra yeni İmam olacağı ifadesi hareketin teşkilat yapısının ipuçlarını vermesi açısından önemlidir. Gizlilik dönemindeki hüccet teriminin bir başka anlama tarzı da gizlilik döneminde ilk İsmâ'îli-Karmatîler hüccete bir üçüncü anlam daha yüklemişlerdir. Buna göre hüccet, natık ya da İmamın kendi sağlığında atadığı halifesi idi.

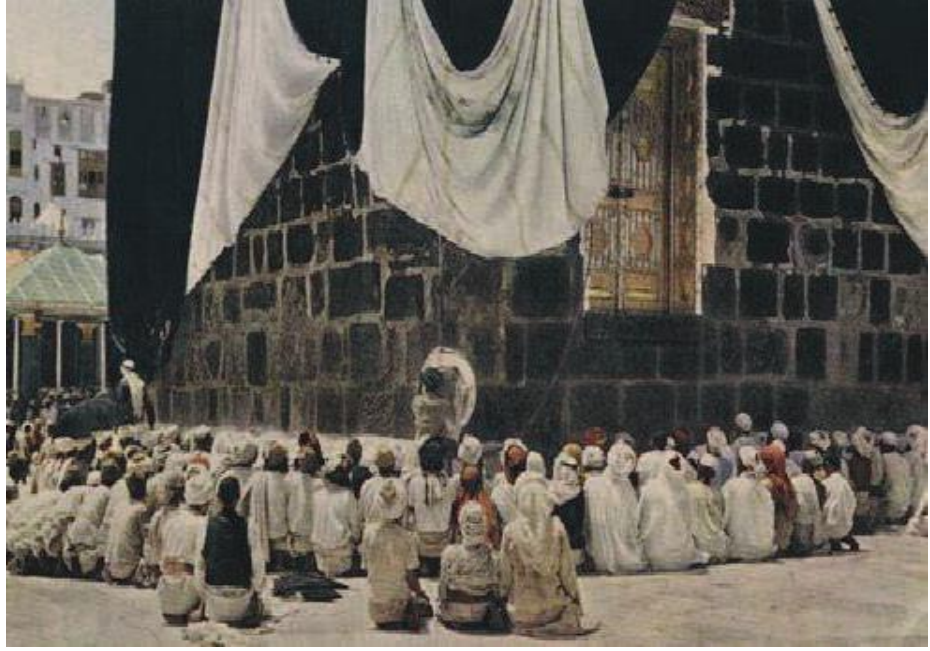
Açıklık dönemindeki teşkilat yapısı, Ubeydullah'ın 286/899 yılında, kendisinin ve Muhammed b. İsmail'den sonra gelen ataların da İmam olduğunu iddia etmesiyle, İsmâ'îlîler arasında ayrılıkların çıkmasına ve buna bağlı olarak da farklı teşkilatlanma tarzları ortaya çıkmıştır. Ayrılıkların başladığı güne kadar Muhammed b. İsmail'i hüccetleri olarak kabul ediyorlardı ve halkı ona itaat etmeye çağırıyorlardı. Onun adına hareketi idare ediyorlar, onun adına vergi topluyorlardı. Ubeydullah'ın yapmış olduğu reformla halk aracıya gerek duymadan Mehdi-İmam'ın bizzat kendisiyle irtibat sağlayabilecekti. Bu durum Mehdi adına vergi toplayan onun adına hareket eden daîlerin hareket alanını kısıtlayacak bir reform idi. Muhtemelen siyasi, idarî ve iktisadî rantın etkisiyle Ubeydullah'ın bu çıkışı merkezi lider statüsündeki bazı hüccetlerce kabul edilmiş önemli bir hüccet topluluğuna da kabul edilmemiştir. Ubeydullah'ın liderlik/mehdi iddiası sonrası Selamiye'den kaçmak zorunda kalışı ve Mağrib'te Fatimî devletini kurmasıyla sonuçlanmıştı.

Ubeydullah'ın bu çıkışına itiraz eden Hamdan, Abdan, Dindan ve Zikreveyh gibi liderler bağımsız hareket etmeye başladılar. Hatta Zikreveyh İsmâ'îli merkezi olan Selamiye'yi basarak Ubeydullah'ı ve yandaşlarını ortadan kaldırmak için harekete geçti. Fakat Ubeydullah bunu önceden sezindiği için Mağrib'e kaçış için harekete geçmişti. İsmâ'îli hareketi içinde başlayan bu ayrılıklar Hücet kavramının algılama tarzına da etki etmiştir. Nitekim Hücet kavramı açık diye tabir ettiğimiz Fatimî döneminde, İmam'dan sonra İmam olacak kişiyi tanımlar olmuştur. İmam olacak kişi birkaç yıl hücet olmadıkça İmam olamaz. Fatimî kullanımında Hücet'in bir başka anlama tarzı da, gizlenme döneminde "hicab" veya "gizlilik perdesi" ile ilgilidir.

Buna göre hücet Setr (gizlenme) döneminde tehlikeli bir durumda tehdit edilen İmam'a kendisini samimi bir şekilde adayın daî veya daîlerden oluşmaktadır. Bu şekilde Hücetler İmamın pozisyonuna geçerlerdi ki gerçek İmama gelecek tehlikeleri kendi üzerlerine çekerlerdi. Nitekim Karmatiler döneminde, Hücce terimi, hüccelere merkezi liderler tarafından verilen idarî bir sıfat olmuştur. Onların idaresi altında, baş daîler ve daîler hareketi ortaçağ İslam dünyasında yaymışlardır. Merkez ve taşra teşkilatlanmasında kullanılan bir başka kavram da "Bab"dır. Bab, İsmâ'îli-Karmatî hareketinde idarî bahislerde imamın "bilgeliliğinin kapısı olarak kabul edilmektedir. İsmâ'îlilerde "bab" aldığı direktifleri da'vet hiyerarşisinde rütbe itibarıyla kendinden sonra gelen hüccetlere iletirdi. Bu manada "bab" davet mertebelerinin en üst mertebesi olan "Da'd-duat" ile eşdeğer kabul edilmiştir. Fatimî uygulamasında Da'd Duat, Bab ve Da'ekber adı verilen ve hemen hemen aynı işlevi gören idarîceler rütbe hüccetlerin üstü olarak düşünölmüştür.

İsmâ'ililerin Mekke ve Kâbeye Alternatif Şehir ve Mabet Kurmaları: Daru'l Hicr

Irak ve Bahreyn başta olmak üzere Mısır, Yemen, Şam, Kuzey Afrika ve diğer bölgelerde İsmâ'îli ve Karmatiler propagandasında kitlesel bir taban oluşturabilmek için Daru'l-Hicr adı verilen eğitim merkezlerini kurdular. Daru'l-Hicr, kelime olarak sığınma evi veya düşkünler evi olarak açıklayabiliriz. Ayrıca daî konutları içinde aynı kavram

kullanılmıştır. Daru'l-Hicr, Irak'ta Kufe'nin Sevad bölgelerinde ilk kez Hamdan Karmat tarafından kuruldu. İbn Hevşeb Yemen'de Aden yakınlarındaki Sabr dağı'nın sarp kalelerinden birinde, Ebu Abdullah İdjan, İran'da; H.316 yılında Irak Karmatilerinin reisi el Haris bin Mesud, Basra yakınlarında el-Muvaffakiye'de; Kuzey Afrika'da Mehdiliğini ilan eden Ubeydeullah'ta Mehdiiye kentinde; Abbasi idaresini uzun bir dönem uğraştıran Karmatî hareketinin en etkili oluşumu olarak kabul edilen Bahreyn Karmatilerinden Ebu Tahir'de 316'da Lahsa'da birer Daru'l-Hicr yaptırıldılar. Karmatilerin sosyal, dinî ve iktisadî yapılanmasını göz önüne aldığımızda Daru'l Hicr'lerin yalnız sığınma amaçlı kurulmuş olması, sonraki gelişmelerle çeliştiği görülecektir. İlk dönemlerde Daru'l Hicrler, eğitim amaçlı bir işlev içermekte idiler. El-Muvaffakiye yapılan Daru'l Hicr'in yapılış amacı alternatif bir ibadethane amacı taşımakta idi. Çünkü el-Muvakkakiye'deki Daru'l Hicr, Kâbe'nin bir taklidi ve alternatif bir mabet mahiyetinde idi. Ebu Said'in oğlu düzenli bir şekilde Abbasi şehirlerine seferler yaptı ve kervanlara saldırdı. Hatta Karmatiler Ocak 930'da Mekke'yi işgal ettiler. Buradan, Müslümanlar için özel bir anlamı olan, Hacer ül-Esved'i aldılar. Ancak 952'de iade etmek zorunda kaldılar. Daru'l Hicr'in yalnız eğitim amacı ile kullanılmayıp, Karmatî inançlarının hayata geçirildiği bir mekân olarak da kullanıldığını görmekteyiz.

Ekonomik Arka Plan: Vergilendirme

Karmatî liderleri, örgütün ihtiyaç duyduğu paraları toplamaya başladılar. Başlangıçta Hamdan, Ramazan sonunda bütün Müslümanlardan alınan vergiler, sadakalar, fitreler ve daha sonra ihtida etmiş her kadın ve erkekten bir dirhem aldılar. Kısa bir dönem sonra gençliğe ulaşmış her ihtida edenden bir dinar aldılar. Hamdan, bu vergiyi hijra veya savaş vergisi olarak adlandırdı. Bundan hemen sonra Makrizî'ye göre üyelik için (giriş ücreti) yedi dinarlık Bulgha diye adlandırılan vergiyi istediler. Hamdan daha da ileri giderek ihtida edenlerin bütün mal-mülklerinin beşte birinin verilmesini istedi. Bulgha olarak ifade edilen başlangıç vergisi harekete kazandırılan kişinin ahd veya mithak adı verilen bir yemin töreniyle gerçekleşmekte idi. Ayrıca 12 dinarlık Necva adı verilen ve tebliğe muhatab olan kişinin daî tarafından Mevla (Bölge daîsi) ile tanıştırılması esnasında alınan vergidir. Abdulaziz Duri ve P. Hitti Karmatîlerin ayrıca oranlı vergilerle ferdi mülkiyeti kaldırma yoluna gittiklerini belirtmektedir. Karmatîlerin vergi uygulamasıyla ilk dönem İslam tarihinde ilk kez beşte bir vergi ile tanışılmıştır. Hamdan ve diğer bölge daîleri toplanılan vergilerin beklenen Mehdi-İmam'ın faaliyetlerini yapmasını sağlayacak ekonomik alt yapıyı sağlamak için toplandığını

propaganda ediyordu. Hamdan'ın taraftarlarından en büyük isteği ortak fona ait kabul edilen bütün gelirlerin toplanılmasına devam etmekte. Hamdan, yeryüzündeki her şeyin ihtida edenlere ait olduğu için özel mülkiyete ihtiyaç olmadığı düşüncesinin, kuracakları devletin en son aşaması olduğunu açıkladı. Hamdan'ın kontrolü altındaki bölgelere, daîlerini atadı ve buradaki sakinlerin bütün servetleri bu daîlerin gözetimine verildi. Bütün ihtiyaçlar bu mallardan karşılandı. Ayrıca servetin dışarıya çıkışını engellemek için paralarını kurşundan bastırdılar. Bu eşitlik anlayışı Karmatîler arasında yaygınlaştı. Bahreyn Karmatî devleti bu anlayışı yerleştirmeye başladı. İlk etapta sosyal reform ve adalet anlayışında eşitlik yapıldı. Hamdan Fırat'a yakın Kufe Sevad'ında Mahtinbadh diye isimlendirilen bir köyde etrafı duvarlarla çevrili Dar el-hicr inşa etti. Çok sayıda insan buraya getirildi. Temel amaç İsmâ'îli yerleşim alanları oluşturmaktı. Aynı zamanda buraya her türlü malzemeler de depolandı. Hamdan'ın başyardımcısı ve ilk dönem İsmâ'îli daîlerinin en önemlilerinden biri olarak kayın biraderi Abdan kabul edilmektedir. Bağımsızlığın en yüksek derecesinden hoşlanan Abdan Irak'a ve muhtemelen aynı zamanda Güney İran ve Bahreyn'e Zikreveyh b. Mihraveyh ve Ebu Said el-Cannabî gibi birçok daîler atadı.

Vergiler arasında tasarruf için beklenen Kaim'e şahsi gelirin 5/1'ini içeren çok sayıda vergileri Irak ve diğer bölgelerdeki Karmatilerden toplanılmakta idi.

Yönetim Tarzı ve İkdaniyye Meclisi

İsma'îlî-Karmatî tarihinin dönemlere ayrılması hareketin ideolojisinde de bir takım değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Bu farklılıklar hareketin başında bulunan Mehdi-İmamın fonksiyonunun nasıl olması gerektiği, hareketin nasıl idare edilmesi gerektiği, verginin nasıl toplanacağı hususlarında olmuştur. Bahreyn'de Hamdan Karmat'a bağlı olan Ebu Said Cennabî yaklaşık 900 yılında el-Hasa (el-Ahsa) da, zenci isyanından ayakta kalanların desteğiyle bir Karmatî devleti kurdu. El-Hasa'yı X. yüzyılda ziyaret eden iki İsma'îlî seyyahın vermiş olduğu bilgilere dayanarak Oligarşik ve iştirakçi özellikler arz eden bir devlet teşkilatlanmasını esas aldıkları söylenebilir. Devlet başkanı eşit kimseler arasında başta gelen idi. Bahreyn devletinde bu komite dışında farklı görevleri olan vezirler de bulunmakta idi. Karmatî devleti, ahbaplardan oluşan bir komitenin yardımıyla idare ediliyordu.

Karmatîler El-Hasa şehrini savaşa hazırladığı dönemde 20.000 den fazla nüfusu vardı. Bu yapılanmada "altılılar meclisi" doğruluk ve adaletle devlet işlerini yürütüyorlardı. Bu meclis tarım işlerinde çalıştırmak için 30.000 işçiye sahipti. Karmatî toplumdaki fakirler ve borçlular, cemaatin yardımıyla ayağa kalkıyordu.

El-Hasa'ya yabancı sanatkârlar geldiği zaman vardığı andan itibaren yerleşmesi için gerekli fonu bulurdu. Fakirlerin evlerinin tamiri devlet giderlerinden alınır. Buğday devletin değirmenlerinde parasız olarak öğütülüyordu. Alış-verişler dışarı çıkarılmayan nakdi paralar vasıtasıyla yapılıyordu. Bu meclis sosyal hayatı da düzenledi. Oruç ve namaz gibi ibadetler kaldırıldı. Cami yapılmasına müsaade edilmemekte idi. Yalnız özel müteşebbisler tarafından yapılan tek camii bulunmakta idi. Bu da ehl-i sünnet hacıların ibadetlerini yapması için yapılmıştı. Toplum işlerinin yönetiminde de Ebu Said ve onun halefleri yüksek rütbeli memurlarının bazılarında oluşan ve etkili ailelerin temsiline dayanan İkdaniyye olarak bilinen bir konsül bulunmakta idi. Ülke yönetiminde özellikle hayati kararlarda bu konsüle danışılmakta idi.

Haşhaşiler ve Hasan Sabbah (1090-1256) İsmâ'iliğin en etkili kollarından biri de Nizarîler'dir. Nizarî İsmâ'iliği, İsmâ'iliğin Alamut dönemi olarak adlandırılabilir. Hareketin ortaya çıkışından kısa bir süre sonra İran ve Suriye de bir Nizarî İsmâ'ili devletine dönüşmüş olan bu oluşum,

Hasan Sabbah tarafından 483/1090'da kurulmuştur. Hareketin faaliyetleri İran da 654/1256 yılına kadar sürmüştür. Hülâgü'nün Alamut kalesini almasıyla, hareketin mensupları mevcudiyetlerini İran, Suriye ve Orta Asya'da korumaya çalıştılar. Daha sonra İran'dan Hindistan'a ve Afganistan'a geçerek burada Ağa Hanlar dönemi olarak adlandırdığımız süreç başlatıldı. Nizarî İsmâ'ilileri, Hindistan'da "Hocalar", Pencap'ta "Şemsi" veya "Multani", Suriye'de İsmâ'iliyye, İran'da Ağa Han müridleri, Kabil'in kuzey bölgelerinde Ali-İlahiler, Orta Asya'nın doğu bölgelerinde "Mollalar" veya "Mavlai" olarak tanınmaktadırlar. Nizarîler hem akide, hem de siyasi faaliyet bakımından çok etkili olmuşlardır.

Nizarîler/Haşhaşiler Selçuklu fütuhâtı sonrasında oluşan içtimaî ve siyasi karışıklıklardan yararlanmaya çalışmışlardır. Bu amaçla şeyh, daî, fedaî ve murid adı verilen gruplar aracılığı ile propagandalarını yaptılar. İslam dünyası, Fatimî medreselerinden ve heyetlerinden, sonraları, Alamut'un temsilcilerinden gelen propagandaya mâkul cevaplar vermek için, Bağdat'ta ve diğer şehirlerde büyük

medreseler kurdular. Hasan Sabbâh Kuzey İran'da, Rey'de doğdu; doğum tarihi bilinmemekle birlikte M. 1052 veya 1053 tarihinde doğduğu tahmin edilmektedir. Himyerî asıllı olduğunu iddia etmekle birlikte, İran kökenlidir. Erken yaşlarda Şî'a'nın On iki İmam Mezhebine intisap etmişti. İbnü'l-Esîr, Târîhu'l-Kâmil'inde, Hasan'ın sihir, matematik, astronomi ve diğer ilim dallarında kabiliyetli olduğunu ifade eder. M. 1257'de Alamût Kalesi'nin Moğollar tarafından alınmasından sonra buradaki Haşhaşiler'e ait kitap ve vesikaların hemen hemen tamamı yok edildi. Hûlâgû Hân, Alamût'u aldıktan sonra Cihân-güşâ'nın müellifi, 'Alâ'ü'd-Dîn 'Atâ Melik-i Cüveynî'ye, Haşhaşiler'in kütüphanesini incelemesi ve aykırı eserleri yok etmesini emretmiştir. Onun da, sadece Sergüzeşt-i Seyyidnâ isimli kitabı muhafaza ettiği ifade edilir. Bu kitap, Hasan Sabbâh'ın biyografisidir. Cüveynî, Hasan ve Haşhaşiler ile ilgili olan bölümünü yazarken bu eserden önemli ölçüde faydalandı. Sergüzeşt'e göre, Hasan yedi yaşlarından itibaren bilgili olmaya kararlı ve çok okumaya meraklı bir mizaca sahipti. 17 yaşına geldiğinde Hasan, Emîr(e) Darrâb isimli İsmâ'îlî dâ'îsinin propagandasından etkilendi. Hasan Sabbah, da'î'den etkilenmesine rağmen, On iki İmam Mezhebine girmemiş, hatta ciddi bir hastalık geçirdiği H. 464 (M. 1071) yılı sonrasına kadar da İsmaili/Seb'iyye hareketine girmediği kaydedilir. Hasan Sabbâh ile ilgili başka bir hususta, öğrencilik yıllarında Ömer Hayyâm ve Nizâmü'l-Mülk'ün Nişabûr'da arkadaş olmalarıyla ilgilidir. Buna göre; bu üç kişiden

Ömer Hayyâm

Nizamülmülk

herhangi birinin, sonradan başarıya ulaştığı takdirde, diğer ikisine yardım edeceğine dair bir bağlılık yemini yapmış oldukları ile ilgili Nişabur menkıbesidir. Menkıbeye göre, Nizâmü'l-Mülk'den Ömer Hayyâm ve Hasan-ı Sabbâh'ın yardım isterler. Sözüne sadık kalan, Nizâmü'l-Mülk, Ömer Hayyâm'a Nisâpûr valiliğini teklif eder; bununla beraber, Ömer, "bir filozof ve mânâ adamı" olarak, onun yerine maaş talep eder, ve maaş kendisine ihsan edilir. Sonra Nizâmü'l-Mülk Hasan Sabbâh'a da Rey veya İsfahân valiliğini teklif eder, fakat Hasan kabul etmez. Vezir olmak ümidiyle, Sarayda bir memuriyet talep eder. Nişabur menkıbesi incelendiğinde; Nizâmü'l-Mülk'ün, hem 'Ömer Hayyâm hem Hasan-ı Sabbâh'tan çok daha yaşlı olması dolayısı ile okul arkadaşı olduğu savı, gerçeği yansıtmamaktadır. Buna rağmen, Nizâmü'l-Mülk'ün Hasan-ı Sabbâh'a yardım ettiği ve ona Sarayda bir memuriyet verdiği hususunda şüphe etmek için hiçbir sebep yoktur. Bununla beraber, bazı tarihçiler, Hasan'ın, yeteneklerini kullanarak Sultânı etkilediğini, Nizâmü'l-Mülk'ü Vezirlik makamından uzaklaştırmak için başarısız bir girişimde bulunduğunu öne sürerler. Diğerleri, Nizâmü'l-Mülk'ün, Hasan'ın kendisinin yerine geçeceği korkusu ile onu Sultânın gözünden düşürdüğünü ifade ederler. Saraydan atılan Hasan, Nizâmü'l-Mülk'ün amansız düşmanı olmuştur. Saraydan ayrılmaya zorlanmasından sonra, Hasan İsfahân'da Re'îs Ebü'l-Fadl'ın yanında iki yıl İsmâ'îlî doktrinini eğitimi aldı. Hasan İsfahân'dan

M. 1078'de Mısır'a doğru yol aldı. İsmâ'îlî inançları sebebiyle, Hasan Kahire'de iyi karşılandı ve Fâtımî Halifesi el-Müstansır tarafından büyük ikram gördü. Hasan Sabbah'a Halife, birçok hediyeler verdi. Hasan Mısır'da da saray maiyetince kıskanılması üzerine, Mısır'dan ayrılmak zorunda kaldı. Muhtemelen, Hasan-ı Sabbâh, M. 1080'de İran'a döndü ve daha sonra el-Müstansır ve oğlu Nizâr'ın lehinde "Dâvet-i Cedîde"sini yaymak için Horâsân, Mâverâ'ü'n-Nehr ve hatta Kâsgar'da propaganda yaptı. Hasan Sabbah propagandasına, Girdkûh ve Türsüz kalelerinin valilerini kendi yanına çekerek başladı. H.483 (M.1090) yılında Kazvîn kasabasının 50 mil kadar kuzey kuzeydoğusundaki dağlık mevkiye yer alan Alamût Kalesini merkez edindi. Alamut, Deylem dilinde "Kartalın Öğretimi" anlamındadır. İranlı ve Avrupalı birçok yazar, "Kartal Yuvası" diye tercüme etmiştir. Hasan'ın bir müddet Alamût'ta kendisini gizlediği, M. 1124'te ölüm gününe kadar asla onu terk etmediği, Fedailer örgüt yapılanmasının kurallarını ve talimatını yazmak ve dinî eserler telif etmekle meşgul olduğu ifade edilir. Bununla beraber, Nizâmü'l-Mülk'ün üzerine gönderdiği bir kuvvete karşı Alamût'u müdafaa eder. Selçuklu kuşatmasında, Haşhaşiler'in "Fedâî" yani "Kendini Feda Edenler" örgüt elamanları, baş düşmanları Nizâmü'l-Mülk'e darbe indirmek için harekete geçtiler. Bunun için bir Fedâî düşman hatlarını geçtikten sonra,

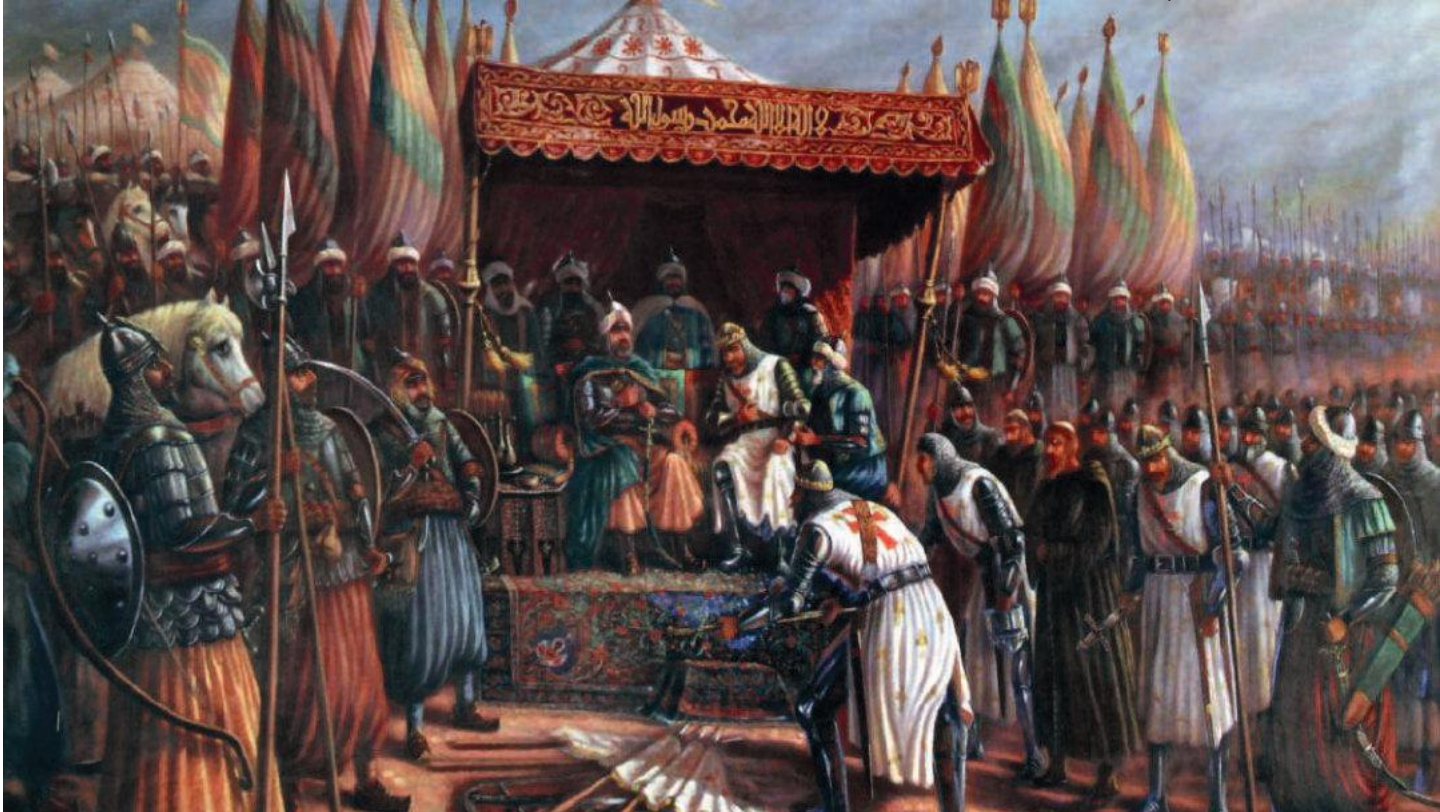
Nizâmü'l-Mülk'ün bulunduğu yere doğru bir sufi kılığında girerek, yaşlı veziri hançerleyerek öldürdü. Hasan Sabbah Nizari (Haşhaşi) örgütlenmesinin başında, Hasan Sabbah; altında Baş Dâî yani Büyük Üstat ("Dâ'îd-Du'ât") bulunuyordu. Dâ'îd-Du'ât'ın altında "Büyük Dâ'iler" vardı. Bunların her biri bir bölgede görevli olan "bölge dâ'isi" idiler. Bu bölge dâ'isinin altında sıradan Dâ'iler bulunuyordu. Dâ'ilerin altındakiler Refikler ("Yoldaşlar") ve Lâsikler ("Taraftarlar") bulunmaktaydı. Bu ikinci derecedekilere hareketin esasları sadece kısmen öğretilirdi. Lâsikler'den sonra Fedâ'iler geliyordu. Haşhaşi Fedaileri üstün dereceli suikastçiler idi. Bu Fedâ'iler, örgütün sırlarına tamamen vakıf değillerdi. Fedâ'iler cesaretli, yorulmaz, azimli ve sonsuz sabır gibi özelliklere sahiptiler. Fedâ'ilerin, Salâhaddîn Eyyubi hariç, kurbanlarından hiçbiri kaderlerinden kaçamamışlardır. Haşhaşiler'e ait köy ve toprakları tahrip etmiş olan Horâsân Valisi Orhân, Gence dışında üç Fedâî tarafından öldürüldü. Haşhaşiler, her zaman hasımlarını öldürmediler; bazen de, korkunç büyük korku ile yaptırmak istediklerini yaptırabildiler. Meselâ, Sultân Sancar Haşhaşiler'e karşı mücadele başlattığında, bir sabah çadırının hemen yanında yere saplanmış bir hançer gördü. Sonra Hasan Sabbâh'tan: "Sana karşı iyi niyetli olmasaydık, hançeri yere değil, kalbine saplayabilirdik", içerikli bir pusula aldı. Kısa bir süre sonra, Sancar'ın

kardeşi Muhammed esrarengiz bir şekilde öldürüldü. Benzer bir olay, Suriye Haşhaşiler'ine karşı mücadele ettiği zaman, Halep Emîri Nürü'd-Dîn'in başına geldi. Sancar gibi Nürü'd-Dîn, basiretin, cesareten sayıldığına hükmetti ve mücadeleden vazgeçti. Ayrıca İmâm Fahrü'd-Dîn Râzî, kendisinin gizli bir İsmâ'îlî olduğu yolundaki bir ithamı yalanlamak için, açıkça onları ve İsmâ'îlîler'i lânetlemeye başladı. Çok geçmeden öğrencilerden biri, İmâm yalnızken uzun bir hançeri kınından çıkararak, Haşhaşiler'i lânetlemesi için tehdit etti. Ortaçağ İslam dünyasında, Haşhaşiler'in etkinliklerinin artmasını mümkün kılan iki ana faktör vardı. Biri, Selçuklu Sultanı Melikşâh'ın 1092'de ölümünden sonra oluşan kaosla, Selçuklu prenslerin Berkyâruk ile Muhammed arasındaki saltanat mücadelesidir. Melikşâh, Nizâmü'l-Mülk'ün Haşhaşiler tarafından katledilmesinden birkaç hafta sonra, 1092'de çok ani olarak ölmesi, onlar tarafından zehirlenmiş olma ihtimalini gündeme getirmiştir. Bu durum, Haşhaşiler'in Alamût ve diğer kalelerinden çıkarmak için yapılabilecek çalışmaları sekteye uğrattı. İkinci olarak, 1097'de Haçlı Seferleri'nin ortaya çıkması, Hasan Sabbâh'ın Suriye'ye özel görevliler göndererek oradaki İsmâ'îlîler arasında birçok taraftar kazandıktan ve bazı dağ kalelerini ele geçirdikten sonra, hareketin Suriye kolunu kurmasına zemin hazırladı. Hasan-ı Sabbâh'ın ilk iki halefi

Büzürg-Ümmîd ve oğlu Muhammed zamanında, aynı acımasız siyasete devam edildi. İki Abbâsi Halifesi el-Müstersid ve halefi er-Râşid Billâh dâhil, birçok idareci, Fedâ'iler tarafından öldürüldü. Muhammed'in 1162'de ölümünden sonra, Hasan Büyük Üstat İmâm ilân edildi. 12. Yüzyıl İslam dünyasının en temel problemlerinden biri Alamut ve Suriye Nizarileri (Haşhaşileri) olmuştur.

Dağın Efendisi: Râsidü'd-Dîn Sinân 1169'da Râsidü'd-Dîn Sinân, Haşhaşiler'in Suriye kolunun Büyük Üstadı oldu. Ebü'l-Hasen Râşidüddîn Sinân b. Selmân (Süleymân) b. Muhammed el-İsmâ'îlî el-Basrî (ö. 589/1193) VI. (XII.) yüzyılın son yarısında Suriye'nin çeşitli bölgelerindeki kalelerde varlığını sürdüren Haşhaşiler (Nizârî İsmâ'îlî) cemaatinin önde gelen dâisi ve lideridir. 520'li (1126) yıllarda Basra yakınlarında Vâsıt yolu üzerindeki Akrüssüdân köyünde İmâmiyye Şiası'na mensup bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Basra'da tahsilini tamamladıktan sonra genç yaşta Nizârî İsmâ'îliyye'ye intisap etti. Nizâriyye doktrini hakkında sağlıklı bilgi edinmek için Nizârî Devleti'nin merkezi olan Alamut'a gitti. Burada İsmâ'îlî doktrinlerini, İhvân-ı Safâ'nın Risalelerini ve diğer bazı eserleri inceledi. Bu arada Hasan Sabbâh'ın İskenderiye'den getirttiği II. Hasan Alâ Zikrihiselâm ile yakın dostluk kurdu. II. Hasan 567 (1172) yılında Nizârî Devleti'nin imamı olunca Râşidüddin'i cemaatin işlerini düzenlemesi için Suriye'de

görevlendirdi. Râsidü'd-Dîn Musul, Rakka, Halep gibi merkezlerini dolaştı. Daha sonra Suriye'nin merkezindeki Cebelü bahrâ mevkiinde Haşhaşi kalelerinin bulunduğu Kehf'e gelip yerleşti. Mahallî Nizârî grupları arasında İsmâîlî âlimi ve devlet adamı olarak büyük şöhret kazandı. Suriye'deki kalelerde varlığını sürdüren Nizârîler'in yönetimini üstlenmiş olan Şeyh Ebû Muhammed'in ölümü üzerine Râşidüddin Sinân, Alamut'taki Nizârî imâmeti tarafından Suriye'deki Nizârîler'in başdâisi tayin edildi. Râşidüddin bu dönemden itibaren Kehf, Masyaf ve Kadmûs kalelerinde ikamet etmekle birlikte Nizârî toplumunu yeniden yapılandırmaya ve Cebelü bahrâ'da mevcut Nizârî kale ve müstahkem mevkilerini güçlendirmeye, Rusâfe ve Havâbî kalelerini de tamir ettirerek daha güvenli hale getirdi. Bu arada bölgedeki Hristiyan tarikatlarından Hospitalier mensuplarına ait Merkab yakınlarındaki Ulleyka Kalesi'ni ele geçirdi. Nizârî davetini yaymak amacıyla oluşturulan Fedailer teşkilatının geliştirilmesi için büyük çaba harcadı. Râşidüddin Sinân, Suriye ve Mısır'ı

ilgilendiren politikalarda diplomatça tavır sergiledi. Haçlılar, Zengîler ve Selâhaddîn-i Eyyübî ile karmaşık ve değişken anlaşmalara girdi. Nizârî toplumu Hristiyan Hospitalier ve Templier tarikatlarının baskı ve tehdidi altında bulunuyordu. Cemaatini muhtemel tehlikelerden korumak amacıyla güçlü hasımları tarafından istenen yıllık vergileri aksatmadan ödeyen Sinân baştan beri Haçlılar ile barış anlaşmaları yapma teşebbüslerinde bulunmuş, 569 (1173-74) yılında Kudüs Latin Devleti'yle uzlaşma sağlamak için Kral I. Amalric'e bir elçi göndermişti. Nûreddin Zengî'nin 569'da (1174) ölümünden sonra bölgede hâkimiyet kuran Selâhaddîn-i Eyyübî ile karşı karşıya geldi. Nizari baş daisi 570-571 (1174-1175) yıllarında Selâhaddîn'i öldürtmek için fedâiler gönderdiyse de bir sonuç alamadı. Salâhaddîn iki kere Fedâ'iler'in hançerlere maruz kaldı, ikinci suikasttan sonra, Haşhaşiler'le anlaşmak zorunda kaldı. Fedâ'ilerin kurbanlar arasında Abbâsi halifesi Müsterşid'in yanı sıra Kudüs Latin kralı I. Conrad da vardı. Bu suikastları gerçekleştiren isimlerse

Alamut Kalesi'ndeki 'şeref listesi'ne kaydediliyordu. Râşidüddin Sinân, Suriye Nizârî İsmâîlî nezdinde itibar görmesi, merkezi imamlık olan Alamut'ta pek hoş karşılanmadı. Bu durum onun, Alamût'un Büyük Üstadından bağımsız olmasını mümkün kıldı. İranlı Haşhaşiler, onu öldürmek istediler ama başarılı olmadılar. Çünkü Reşidü'd-Dîn, güvenlik önlemlerini almış, gizli bir servis ile bir güvercin postası tesis etmişti. Aynı dönemde Alamût Haşhaşiler'in başında Hasan 'Alâ Zikrihi's-Selâm'ın oğlu Muhammed 1165'ten 1210'a kadar Büyük Üstat olarak bulunmaktaydı. Muhammed'in yerine geçen oğlu Celâlü'd-Dîn, babası hayattayken bile, ehl-i sünnete geri dönme eğilimi göstermişti; Büyük Üstat olunca, Celâlü'd-Dîn açıkça buna teşebbüste bulundu ve taraftarlarını kendisine uymaya ya ikna etti ya da zorladı. Celâlü'd-Dîn'e, bu uygulamalarından ötürü "Nev-Müsümân" lâkabi verildi. Celâlü'd-Dîn, Moğol tehlikesinin ilk farkına varan kimse idi.

Cengiz Hân'a, bağlılığını bildirme amacıyla elçiler gönderdi. Celâlü'd-Dîn 1220'de ölünce oğlu 'Alâ'ü'd-Dîn dokuz yaşında Büyük Üstat olunca, Haşhaşiler sünni olma iddiasından tamamen vazgeçtiler. 'Alâ'ü'd-Dîn'in, kaprisli mizacı ve delilikle birleşmiş tuhaf hâli, Haşhaşiler'in giderek zayıflamasına neden oldu. Aynı zamanda M. 1238'de, Moğolların tehditkâr istilâsı başlamıştı. Buna rağmen Fedâ'ilerin, korkucu gücü devam ediyordu. Fedâ'ilerin ünü, Moğollar'ın Büyük Hânı Mengü'ye ulaşmıştı. Mengü, bir gün sarayında, Kazvinli Kadı Semsü'd-Dîn'in bir zırh giymiş olarak huzuruna girdiğini gördüğü zaman son derece etkilenmişti. Bu zırhı niçin giydiğini sorunca, Kadı, cevaben Haşhaşiler'in hançerlerinden korunmak için giydiğini söyledi. M. 1255 yılında, deliliği iyice artan 'Alâ'ü'd-Dîn gözdelelerinden biri tarafından öldürüldü. Yerine Rüknu'd-Dîn geçti. Mengü'nün kardeşi Hülâgü Hân, Moğollar'ın, Abbâsî Halifeliği'ni yıkmak için batıya ilerlemeden önce Haşhaşiler'i

Hülagü Han

de 1256 sonbaharında ortadan kaldırmak için ilk adımı attı. Hülâgû ve ordusu, Rüknu'd-Dîn'i teslim olmaya davet ettiler. Rüknu'd-Dîn, kendisine ait Meymûn-Diz kalesinde Moğol kuvvetlerince muhasara edildi. Rüknu'd-Dîn, hayatının bağışlanacağına dair söz alınca Hülâgû'ya teslim oldu. Rüknu'd-Dîn, Hülâgû nüfuzu altında, Moğol kuvvetleriyle birlikte dolaşmaya ve diğer kalelerini teslimine davet etmeye zorladı. Bu kalelerden Alamût, Girdkûh ve Lamsir mukavemet gösterdiler. Bununla beraber, 1257 yılı başlarında bütün kaleler alındı ve tahrip edildi. Alamût Haşhaşiler'inin iktidarı sona erdi. Rüknu'd-Dîn ise, Mengü'nün emriyle sonunda idam edildi, taraftarları ya öldürüldü veya Cüveynî'nin ifadesiyle, "Yahudiler gibi dağıtıldı." Suriye Haşhaşiler'i, Moğolların elleriyle yok edilmekten kurtuldularsa da, 1265'te Mısır Sultânı Baybars'ın haraç veren tâbileri olarak, tedricen önemsiz bir hâle düştüler. İslam dünyasında İsmâ'îliler, var olmaya devam etti ve Hindistan, Suriye ve Afrika'da birçok taraftara sahip olan hareket, bugüne kadar da mevcudiyetlerini korudular.

Fedâ'ilerin Öldürdükleri Bürokratlar ve İlim Adamları

Selçuklu sultanı Melikşah 38 yaşında iken 20 Kasım 1092'de zehirlenerek öldürüldü.

Nizamü'l-Mülk, suikastçı bir Batınî tarafından öldürüldü.

Nişabur hatibi Ebu'l-Kasım b. İmâmü'l-Haremeyn, Nişabur'da Batınîler tarafından öldürüldü. (1098-1099).

Nizamü'l-mülk tarafından sık sık ziyaret edilen Ebû'l-Muzaffer b. el-Hucendî Rey'de 1102-1103'de halka vaaz verdikten sonra kürsüden inerken bir Batınî tarafından öldürüldü.

Sultan Berkyaruk'un annesi Zübeyde hatun veziri Abdurrahman Sümeyremi bir Batınî tarafından öldürüldü.

4 Eylül 1100'de iki Batınî, İsfahan şahnesi Emîr Bilge Sermez'i böğründe hançerleyerek öldürdü.

Nizamü'l-Mülk'ün en büyük oğlu Fahrü'l-Mülk Ebû'l-Muzaffer Ali, 11 Eylül 1106'da öldürüldü.

Musul hakimi Kasımüddeve Aksungur el-Porsukî, 25 Kasım 1126 Cuma günü namaz esnasında Batınîlerin suikast girişimi neticesinde hayatını kaybetti.

Sultan Sencer'in vezirlerinden Ebû Nasır Ahmed Kaşanî, Batınîlerin kendisine düzenlediği bir suikast sonucu öldürülmüştür.

Dımaşk hâkimi Tâcü'l-Mülûk Börü b. Tuğtekin iki Batınî fedaisi tarafından bir suikast sonucu öldürüldü.

Sultan Sencer'in yakın adamlarından El-Mukarreb Cevher 1139'da yatağında komplo sonucu öldürüldü.

Vezir Kemalü'l-Mülk Ali b. Ahmed es-Sümeyremi Batınîlerin kendisine yaptığı bir suikast sonucu öldürüldü.

Sultan Mesud döneminde Batınî suikasti sonucu öldürülen kişilerden biri de Abbasi halifesi Müsterşid Billah'tı.

Melik Davud Tebriz bölgesinde naipliğini sürdürmeye çalışırken, Batınîlerin kendisine karşı girişmiş oldukları komplo neticesinde hayatını kaybetti.

Vezir Cenahüddeve el-Hüseyn b. Aytekin Halep'te üç Batınî tarafından saldırıya uğrayarak öldürülmüştür.

3 Şubat 1106'de Efamiye Kalesi Reisi İbn-i Mülaib Şii kadı Ebu'l-Feth es-Serminî tarafından yatak odasında öldürülmüştür.

KAYNAKÇA

- Abdullah Ekinci, "İhşidilerin Suriye-Filistin Bölgesinde Hâkimiyet Kurma Mücadelesi", Fırat Üniversitesi, Orta Doğu Dergisi, Cilt I, Sayı I, 35-53, Elazığ 2003.
- Abdullah Ekinci, "Ortadoğu'da Ortaya Çıkan Fikir Akımları (8-10. Yüzyıllar), Orta-Doğu Araştırmalar Dergisi, Cilt I, Sayı II, 61-77, Elazığ 2003.
- Abdullah Ekinci, "Karmati Terimine Dair Düşünceler", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi e-dergi, Ankara 2003.
- Abdullah Ekinci, "Orta Doğu Heterodoksisine Dair Düşünceler (Harici, Şii ve Karmati Kavramları)", Birinci Orta Doğu Semineri (Kavramlar Kaynaklar ve Metodoloji), Birinci Orta Doğu Semineri, Fırat Üniversitesi, Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 319-327, Elazığ 2004.
- Abdullah Ekinci, "Selçukluların İslam Dünyasındaki Heterodoks Hareketlerle (İsmâ'îli- Karmati) Mücadelesi", Türk Dünyası Tarih Araştırmaları, Sayı 163, 203-223 İstanbul 2006.
- Abdullah Ekinci, Ortadoğu'da Marjinal Bir Hareket; Karmatiler (Siyasi, Sosyal Ve İktisadi Faaliyetleri/Ortadoğu'da İlk Sosyalist Yapılanma), ODAK YAYINEVİ, Ankara 2005.(ISBN 975-9722-01-4)
- Abdullah Ekinci, "Ortaçağ Ortadoğusu'ndaki Marjinal Hareketlerin (İsmâ'îli-Karmati Hareketi'nin) Dönemin İslam Dünyasına Alternatif Sosyal Yaşam Sunma Çabaları, Belleten, TTK Yay., Cilt LXIX, Ağustos 2005.
- Abdullah Ekinci, "Ortadoğu'da Ortaya Çıkan Heterodoks Akımların Tarihsel Arka Planı", Türk Dünyası Tarih Araştırmaları, Sayı. 141, 83-98, İstanbul 2005.
- Abdullah Ekinci, "The Struggle of Sadjids Against The Marşinal Groups of Middle East In Middle Ages", Archiv orientální, Oriental Archive. 2005.
- Abdullah Ekinci, "Karmatilerin Alternatif Sosyal Yaşam Sunma Çabaları", Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmalar Kongresi, Eylül Ankara 2007.
- Abdullah Ekinci, "Ortadoğu'nun derin akıntısı Şii Hilali" Star Gazetesi- Açık Görüş 19.Şubat. 2012.
- Abdullah Ekinci & Hüseyin Günarslan - Activities of Islamic Heterodoxy in Europe and America: The Example of Aga Khans in Portugal and the Canada Edited by William Sayers & Zeki Tastan, History, Literature and Society: Selected Article, Published by AGP Research, London & Istanbul 2016.
- Abdurrahman Bedevi, Mezâhibü'l İslamiyyin, II, Beyrut 1973.
- Abdulkerim Özaydın, "Hasan Sabbah" DİA.
- Bağdadi, el-Fark, s. 169; amlf., Mezhepler Arasındaki Farklar, çev. E. Ruhi Fığlalı, İstanbul 1979, s. 253;
- Bernard Lewis, The Origins of İsmâ'îlis, Cambridge 1940.
- El-Şehristani, el-Milel ve'n-Nihal, I,
- Faiza Akbar, "The Secular of Religious Dissidence in Early İslam: the Case of the Qaramita of Sawad Al-Kufe" Journal Institute of Muslim Minority Affairs, Vol., 12/2, July London 1991, s. 384.
- Farhad Daftary, "The İsmâ'îli Da'wa outside the Fatimid Dawla", The Institute of Ismaili Studies 2000.
- Gazâli, Bâtınlığın İç Yüzü, çev. Avni İlhan, Ankara 1993.
- Geoje, Les Carmathes Bahraïn Et Les Fatimides, Leiden 1905, s. 103
- H. Corbin, Cyclical Time and Ismaili Gnosis, tr. R. Manheim-J. W. Morris, London 1983.
- Hamid Algar, "The Revolt of Agha Khan Mahallati and The Transference of the Ismaili Imamata to India" Studia Islamica, Paris 1969, XXIX, s. 55-80.
- Hasan İbrahim Hasan, Tarih el-Düvele el-Fatımiye, Kahire 1964.
- İbn Havkal, Kitab Suretü'l Ard, ed. J. H. Kramers, Leiden 1938-39.
- J. N. Hollister, The Shia of India, London 1953.
- Laurence Lockhart Çev. Prof. Dr. Süleyman Tülücü Hasan-ı Sabbâh Ve Hasısiler" Atatürk Üniversitesi _Lâhiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 26, Erzurum, 2006.
- Laurenc Lockhart - M. G. S. Hodgson, Çev. Dr. Süleyman Tülücü, "Alamût", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 38, Erzurum 2008.s.197-205.
- Makrizî, İtti'azü'l Hunafa, Kahire 1967
- Metin Yurdağüner, "Bab", DİA, 2, s. 309
- Mustafa Galib, Tarihu'd-Da'veti'l İsmâ'iliyye, Beyrut 1965.
- Mustafa Öz, Nizari İsmâ'ili Mezhebinde Ağa Hanlar Dönemi, M.Ü. Sos. Bil. Ens., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Taha el-Veli, el-Karamita, s. 30-31.
- W. İvanow, "İsmâ'îlis and Qarmatians", Journal Royal Asiatic Society, Bombay Branch, 1940.
- W. İvanow, The Rise of The Fatimids, Bombay 1942.
- W. İvanow, The Alleged Founder of İsmâ'îlism, II, Bombay 1940.
- Wilferd Madelung, "İsmâ'iliyye" EI2., vol., IV, Leiden 1978.

CANSEL
ELÇİN

ERDİNÇ
GÜLENER

ÖYKÜ
ÇELİK

ŞEMŞİ
İNKAYA

MURATT
ATİK

"PİRİNÇ'TEKİ SİYAH TAŞTAN DEĞİL BEYAZDAN KORK"

DAİRİBE

Yunus Emre Dağ

CANSEL ELÇİN, ERDİNÇ GÜLENER, ÖYKÜ ÇELİK, ŞEMŞİ İNKAYA, AHMET SOMERS, DENİZ CAPEZZA, BÜLENT ALKIŞ, MURATT ATİK, FIRAT TOPKORUR, YENER GÜRŞOY, ZAFER KIRŞAN, ORAL ÖZER, BURAK DEMİR, HALUK CÖMERT, VURAL MERİÇTAN, BİLGİHAN BİRİNCİOĞLU, KENETH JAMES DAKAN

Sesoperatörü: TAYFUN ÇOLAKOĞLU Makyaj: JEFF Kostüm: NURDAN ÖZDEMİR Efekt: CİHAT PARLAK Afiş Tasarımı: ÇİĞDEM BORU Sanat Yönetmeni: LEVENT KULAÇ
Cast Direktörü: YELDA GÜRKAN Kurgu: EMRE BOYRAZ Görüntü Yönetmeni: LEVENT İLBOĞA Müzik: TUNA HİZMETLİ Genel Koordinatör: PERTEV ATASAY Uygulayıcı
Yapımcı: RAHMİ KUKUL Senaryo: DENİZ K. YILMAZ Proje: AVNİ ÖZGÜREL Yapımcı: AYFER ÖZGÜREL Yönetmen: YASİN USLU

COLOR
IST

“Pirinçteki siyah taştan değil beyazdan kork”

DARBE

Vizyon Tarihi: 31 Temmuz 2015

Yönetmen: Yasin Uslu

Oyuncular: Cansel Elçin , Erdinç Gülener, Öykü Çelik, Şemsi İnkaya, Ahmet Somers, Denise Capezza...

Tür: Casusluk, Dram

Ülke: Türkiye

FİLMİN ÖZETİ

Türkiye'nin yakın geçmişinde yaşanan siyasi gündemi beyazperdeye taşıyan film; yakın tarihteki olayların, günümüzdeki etkilerini ve siyasi hayattaki izlerini ön plana alıyor. 7 Şubat 2012'de Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Hakan Fidan'ın; KCK soruşturması kapsamında şüpheli sıfatıyla ifadeye çağrılmasıyla başlayan süreci kendisine milat alan darbe; yaşanan MİT krizinin altındaki neden ve sonuçları merkezine alıyor. Film; ayrıca böcek adlı dinleme cihazlarının, başbakan dahil bazı üst düzey kurumların odalarına yerleştirilmesini de gündeme getirecek. Filmin yönetmenli koltuğuna Yasin Uslu otururken; senaryosu da gazeteci Avni Özgürel'e emanet edilmiş. Oyuncu kadrosunda ise Cansel Elçin , Erdinç Gülener, Öykü Çelik, Şemsi İnkaya, Ahmet Somers ve Denise Capezza gibi isimler yer alıyor.

DARBE

Darbe filmi usta yönetmen Yasin Uslu'nun kadrajından geçtiğimiz yıllarda halkın beğenisine sunulmuş, alanında örneği nadir bulunan bir film. Eleştirmenler tarafından çok da beğenilmemiş olmasına rağmen 15 Temmuzdan sonra film daha bir değerlendirildi için açığı.

Eleştirmenler, filmin aksiyon ve öğreticiliğinden daha çok bir “önerme” filmi olduğunu iddia ediyor. Bu iddialara hak vermek lazım. Hakikaten de önermelerle dolu bir film. 15 temmuzda filmin önerme yapmaya çalıştığı şeyin aslında gerçekleşmiş bir teori olduğunu gördük. Peki bu filmi daha kaliteli yapar mı?

Darbe filmi, önermeye çalıştığı gerçekler ve aktardığı senaryoyla bazı konularda bir ilke de imza atmış oluyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı gerçek resimleriyle filme konu alan ilk film. Örnekleri sonrasında çoğalsa da darbe ilki başarmıştır. Erdoğan'ın yüzünü göremiyoruz filmde fakat görevi ve yaşananları birebir aktarıyor. Hastanede gerçekleştirilmeye çalışan suikast, İmralı'yla yapılan görüşmeler, emniyet içindeki çözümler filmde cesurca verilmiş.

Hakan Fidan, ekseninde dönen film, bize öncelikle çözüm süreci konusunda yapılan çalışmalarını verirken, örgütün çözüme karşı olduğunu birtakım darbe yöntemleriyle gösteriliyor.

Bunlardan birisi, Erdoğan'ın başbakanlık yaptığı dönemde çözüm sürecini sağlamak için yaptığı birtakım görüşmelerin fotoğrafları çekilmiş, halka başka türlü afişe etmek ve Erdoğan'ı ülkeyi satmak konumuna getirmek için, fotoğrafların peşine düşen Rus ajanların, kahraman bir polis memuru (Erdoğan'ın kızı) ve hırsız bir kıza (Öykü Çelik) karşı yaptığı savunmayla görüyoruz. Hırsızlık yaparken farkında olmadan devlete ait belgeleri Rus ajanlardan çalan hırsız kızın, kaçarken abisini de kaybetmesi kaçışını daha da cesaretlendiriyor. Gittiği her kapıdan kovulan hırsız kız, belgeleri ajanlara vermemek için olağanüstü bir performans seriliyor. Tanıştığı polis memurunun da emniyetteki satılmışlara rağmen verdiği mücadele takdire şayan.

Emniyet müdürlüğünü büyük ölçüde örgütün eline geçmiş gibi görürüz. Sıradan bir komiser, Fidan'a yapılacak olan darbeyi karakolda rahatça konuşabiliyor. İsteddiği kadar emrinde polis olduğunu ve istediği kuruma emir verebildiğini de görüyoruz. Bu da emniyetin, örgütün kontrolünde olduğunu ortaya çıkarıyor. Devletine bağlı polis memuru, başbakana ait belgeleri korumaya çalışırken, herkesten şüphe ediyor, kimseye güvenmiyor ve işlerini gizli yürütmeye çalışıyor. Filmin sonunda Fidan'ın koruması

altına alınana kadar, dürüst bir polisin ne kadar zor zamanlardan geçtiğini görüyoruz. Filmde cemaat abileri olarak gördüğümüz oyuncuların, Amerikalılarla yakın temasta olduğu gerçeği aklımızı bulandırıyor. Ülkenin normal bir yerinde yapılan görüşme kimseden gizlenmiyor. Aksine onların desteği gösterilmeye çalışıyor. Kısacası Hakan Fidan ve başbakana karşı Amerika... Basit bir hırsız ve polise karşı bütün emniyet müdürlüğü...

Başta da aktardığımız gibi darbe filmi çözüm sürecinin mimarlarını ele alan bir film olarak başlıyor. Fidan'ın doğuda komutanlık yaptığı sıralarda karakolda yapılan bir saldırı sonucu askerlerini kaybetmesi ve bu sorunu çözmeye ant içmesi...

Fidan ettiği yeminden yola çıkarak başbakanı ikna etmeye çalışırken bir taraftan da İmralı'yla görüşüyor. Eski askerlerini ziyaret etmeyi bırakmayan, asker lokallerine takılan bir müsteşar olarak karşımıza çıkan Fidan, bildiğimiz müsteşar kavramını yıkıyor. Cansel Elçin'in usta oyunculuğunda sergilenen Hakan Fidan rolü bize yabancı gelse de istihbarat deyip konuyu kapatıyoruz.

Bildiğimiz üzere Hakan Fidan 2012 yılında savcılığa şüpheli sıfatıyla ifade vermeye çağrılmıştı. Görüşmeye gitmeyi reddeden hatta başbakanın ifade vermemesi için yasa çıkardığı bir şahıstı Fidan. O yıllarda demokratik olmadığı gerekçesiyle eleştirilmişti. Fakat Yasin Uslu'nun kadrajında bu konu farklı ele alınıyor. Yönetmenin filmdeki iddiasına göre Fidan, ifade vermeye değil "konuşturulmak" için çağırılıyor. Ülkenin gizli sırlarını Amerikalılara satacak olan cemaatin savcısını Fidan'a yönelik bu tutumu aynı anda başbakana da darbe yapmakla sonuçlanacak. O sırada ameliyata girecek olan başbakan, Fidan'ın son andaki engellemesiyle ölümden kurtuluyor. Fidan, işini yapmıştı ve istihbaratı kuvvetliydi. Başbakan masada kalacaktı ve Fidan konuşturulacaktı. Cemaatin bu cüretkar hamlesinin savuşturulmasından sonra hamle yapma sırası başbakana gelmişti.

Masada emir verildi: Fidan, hiçbir şekilde alınmazdı. Bu sebeple kendi makam aracını Fidan'a tahsis etti. Bu aksiyon ve gerilim dolu sahneleri izlerken durup düşündüğümüzde Fidan'ın aslında sadece müsteşar değildi. O aynı zamanda ülkenin güvenliği ile ilgili stratejik bir kurumun da başındaydı. İfadeye dahi gitmemesi için, bizzat ülkenin başbakanının korumasına alınıyor. Bu sebeple çözüm süreci ve cemaat-iktidar kavgasında kilit adamın Fidan olduğunu düşünsek hata etmiş olmayız zannımca.

Filmin aksiyon dolu sahnelerine tekrar dönecek olursak, başbakan ve müsteşarın bu hamlesi cemaat tarafından sineye çekilmiyor tabii ki. İstihbarata, başbakanın aracıyla dönen Fidan, tehlikeyi gördüğü için, artık kendi evi sayılan istihbaratı koruma altına alıyor. Mikrofondan bütün çalışanlara sesleniyor. Destansı bir konuşmayla emir bizzat Fidan'dan geliyor. Ülkemize ve milletimize darbe teşebbüsünde bulunan bu alçaklara asla geçit verilmeyecek!!! Daha önce örneği olmayan bu iç savaş, herkesi harekete geçiriyor. İstihbarat yetkilileri kapılarını savcıya ve polise kapatıyor. Devletin resmi savcı ve polisi, bizzat cemaatten aldığı emirle dayanıyor kapıya.

Böceklerle dinleme olayı filmin her anında karşımıza çıkmıştı. Başbakan ve Fidan'ı dinleme cüretinden sonra bütün bilgileri almadan oradan ayrılma gerçekleşmeyecekti. Polisler de istihbaratçılara karşı mermilerini namluya sürdürdüler. Artık başka çıkış yoktu. Ya Fidan alınacaktı ya da Fidan ölecekti. Dikkat çeken başka bir nokta ise bunu yapma cüreti gösterenlerin, devletin resmi savcı ve polisleri olmasıdır. Daha darbe teşebbüsü olmadığı için, ortalıkta

cirit atan cemaat casusları, görevlerini yerine getirirken kimseden çekinmiyorlardı. Üstelik karşılarındaki ülkenin başbakanı ve milli istihbarat şefi olmasına rağmen. Bu gücü nereden aldıkları detayına girmeden filmin neticesini görüyoruz. Başından beri belgeleri korumak için kaçmakta olan hırsız ve polisin istihbarata gelerek belgeleri Fidan'ın adamlarına teslim etmesi rolleri tamamen değiştiriyor. Belgelerin istihbarata geçmesiyle birlikte güç dengesi artık devlette oluyor. Böceklerin ve casusların bütün emekleri çöpe gidiyor. Artık belgeler Fidan'da olduğu için halka asla servis edilemeyecekti. Bu nedenle çekilme olmak zorundaydı. Cemaat köşesine çekildi.

Son karede Amerikalılarla görüşen cemaat abisini tekrar görüyoruz. Bu defa olmadı diyor. Bu defa olmadı ama çok yakında gerçek savaşı devlete ve millete göstereceklerinin işaretini veriyor. 15 Temmuz adeta daha öncesinden haber veriyor bize. Darbe filmi sayesinde ülkemizin aslında çoktan iç savaşta olduğunu görüyoruz. Cemaat-iktidar kavgasının sadece ana haber bültenlerinde yapılan satışmalar ve mitinglerde atfedilen suçlardan ibaret olmadığını görüyoruz. Bizler günlük yaşantımıza devam ederken ülke yönetiminin nasıl durumlarla mücadele ettiklerini de aktarmış oluyor. Ülkemizin dost bildiklerimizle tehdit edilmesi de bizi hırslandırmıyor değil.

Eksigine, gediğine, hatasına, yanlışına rağmen darbe filmi, kesinlikle izlenip ders çıkarılması gereken bir filmidir. 15 Temmuzdan önce filmi izleyenler için 15 Temmuz daha bir sürpriz oluyor. Bundan sonra filmi izleyecekler için de "vay be" dedirteceğinden şüphem yok. Ustalığıyla filmi hazırlayan Yasin Uslu ve ekibi, oyunculuğuyla her zaman bir adım önce olan Cansel Elçin ve diğer oyunluları tebrik ediyorum. Bir darbe önermesi ancak bu kadar güzel anlatılabilirdi!!!

Da'ilerin Sirtında Kurulan Saltanat Ağa Hanlar

Prof. Dr. Abdullah Ekinci
Hüseyin Günarlan

1257

yılı başlarında Moğol Hükümdarı Hülagü tarafından Nizari (Haşhaşi) bütün kaleler alınıp tahrip edildikten sonra Alamût Haşhaşiler'inin iktidarı sona erdi. Suriye Haşhaşiler'i ise Moğolların elleriyle yok edilmekten kurtuldularsa da, 1265'te Mısır Sultânı Baybars'ın haraç veren tâbileri olarak, tedricen önemsiz bir hâle düştüler. İslam dünyasında İsmâîliler, var olmaya devam etti ve Hindistan, Suriye ve Afrika'da birçok taraftara sahip olan hareket, bugüne kadar da mevcudiyetlerini korudular. 14. Yüzyılın başlarında İsmaili-Nizariler arasında ayrılıklar baş gösterdi. İmam Şemseddin Muhammed'den (ö. 710/1310) sonra ihtilâfa düşen Nizâriler arasında çoğunluğu teşkil eden Kâsımşâhîler ve azınlıkta kalan Mü'minşâhîler diye iki gruba ayrıldılar. İmâmet merkezi otuzuncu imam İslâm Şah (ö. 827/1424) tarafından Mahallât'a taşınmıştır. Safeviler dönemi İran'ında İsnâaşeriyye'nin hâkim olmasından ötürü, İsmâiliyye propagandası kısıtlanmış, mezhep mensupları daha çok Orta Asya ve Kuzeybatı Hindistan'a yönelmiştir. İran'da bulunan Nizâriler, XIX. yüzyıla kadar takıyye uygulayarak kendilerini Ni'met-ullâhiyye tarikatı mensubu

Ağa Han I

olarak göstermeye çalışmıştır. Safeviler'in yıkılışından sonra Nâdir Şah zamanında Mahallât'ta İsmâilî hâkimiyetinin devam etmesine rağmen kırk ikinci imam Seyyid Hasan döneminde imamın ikametgâhı Şehribâbek'e taşındı. Kerim Han Zend'le iyi ilişkiler kuran kırk dördüncü imam Ebü'l-Hasan Şah 1756 yılında beylerbeyi unvanıyla Kirman valiliğine tayin edildi. Ebü'l-Hasan'ın 1780'de vefatı üzerine imam olan oğlu Halilullah Ali, Kaçar Hükümdarı Feth Ali Şah'la iyi münasebetler tesis etti. İmâmet merkezini önce Mahallât yakınındaki Kâhâk'a, ardından Hindistan'dan gelen mensuplarıyla daha iyi irtibat kurabileceği Yezd'e nakletti. 1817'de imamın mensupları ile Yezd'deki İsnâaşeriler arasında mezhep tartışmasından çıkan kavgada Halilullah öldürülünce oğlu Hasan Ali Şah, Nizâriyye'nin kırk altıncı imamı oldu. Yeni imam, Feth Ali Şah'ın kızı Serv-i Cihân Begüm ile evlenip saraya intisap ettikten sonra kendisine "Ağa Han" unvanı verildi. Bu unvan, Hasan Ali Şah'tan sonra gelen üç Nizârî imamının da unvanı oldu. Hasan Ali Şah'ın 1881 yılında Bombay'da ölümünün ardından oğlu Ali Şah imam oldu. 1885'te sekiz yaşında imâmet mevkiine gelen Sultan Muhammed Şah bu görevi 1957 yılına kadar sürdürdü.

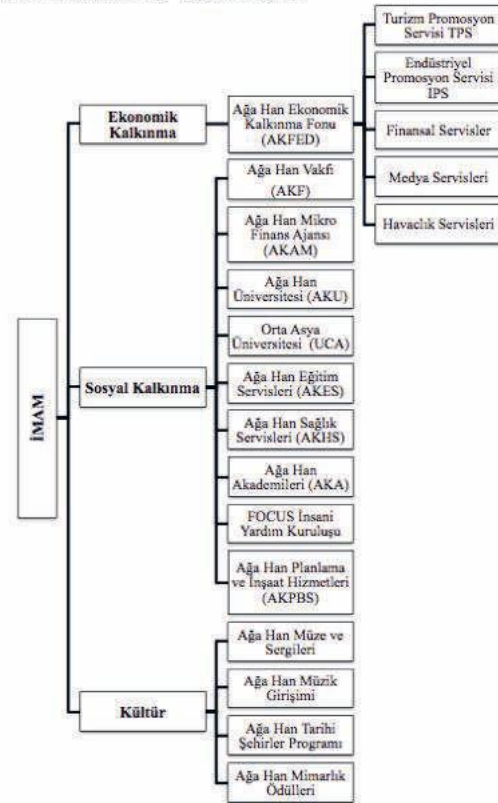
Ağa Han Kalkınma Ağı Organizasyonu

Ortaçağ'da Nizari İsmâ'illîği propagandalarını muhaliflik, suikast düzeleme, alternatif yönetim oluşturma, alternatif şehir ve mabed inşa etme üzerine kurmuştu. XIX. ve XX. Yüzyılda Nizârî İsmâ'illîği Ağahanlar dönemiyle farklı bir strateji ile faaliyetlerini yürüttükleri görülmektedir. Bu stratejinin ana gövdesini Ağa Han Kalkınma Ağı, ilk, orta, akademi, enstitü ve üniversitelerden oluşan Ağa Han Eğitim Kurumları ile sanayi sektörü ve kültür-sanat faaliyetlerinde aktif rol oynadılar.

AĞA HAN KALKINMA AĞI (AKDN)

Ağa Han IV tarafından kurulan Ağa Han Kalkınma Ağı (AKDN) bünyesinde birçok ajansı barındıran bir üst yapı organizasyonudur. AKDN'ye bağlı olarak çalışan 11 ajans bulunmaktadır. Bunlar: Ağa Han Akademileri (AKA), Ağa Han Mikro Finans Ajansı (AKAM), Ağa Han Eğitim Servisleri (AKES), Ağa Han Ekonomik Kalkınma Fonu (AKFED), Ağa Han Sağlık Servisleri (AKHS), Ağa Han Planlama ve İnşaat Hizmetleri (AKPBS), Ağa Han Kültür Vakfı (AKTC), Ağa Han Üniversitesi (AKU), FOCUS İnsani Yardım Kuruluşu ve Orta Asya Üniversitesi (UCA)'dır.

Ağa Han Kalkınma Ağı (AKDN)'nin bazı ülkeler ile ilişkileri diplomatik seviyededir. AKDN'ye bağlı Ağa Han Vakfı (AKF) hastaneden, eğitim kurumlarına kadar birçok farklı alanda faaliyet gösteren bir kuruluştur. AKF daha çok Güney Afrika ve Doğu Afrika ülkelerinde faaliyet göstermektedir. İsmâ'ilîler ait ilk eğitim kuruluşu 1909 yılında

Hindistan'da Mundra, Pakistan Gwadar'da ve daha sonra ise Tanzanya Zanzibar'da açılmıştı. Bu 216 okul toplamda 507 anaokulu, ilkökul, ortaokul, lise, hazırlık okulları, teknik ve mesleki eğitim kurumları, öğretmen yetiştirme kurumlarından oluşmaktadır. Okullar Pakistan, Hindistan, Kenya, Kırgızistan, Bangladeş, Tanzanya, Tacikistan ve Uganda'da toplamda 56 binden fazla

öğrenciye eğitim vermektedir. Bu okullar bulunduğu ülkelerin sistemlerine göre eğitim vermektedirler. Pakistan'ın değişik yerlerinde başka okullar açılmakla birlikte bu sayı 190'a çıktı. Bu 190 okul arasında anaokulu, ilk orta, lise ve diğer hazırlık okulları bulunmaktadır. 75 bin Pakistanlı öğrenciye direk eğitim verilirken 200'e yakın devlet okuluna teknik destek verilmiştir. Hindistan'ın Gujarat bölgesinde yaklaşık 20 kreş 1982'den günümüze hizmet vermektedir. Bu kreşlerin yanında 3 farklı eyalette 27 okulda 600 öğretmen ile 8830 öğrenciye eğitim verilmektedir. Kırgızistan, Tacikistan, Mozambik, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bangladeş'te birer okul bulunmaktadır. 1990 yılında Okulların Geliştirilmesi Programı (SIP) adı altında Kenya, Tanzanya ve Uganda'daki okullarda görevli öğretmenlerin kalitesini artırıcı programlar yapıldı ve daha fazla eğitimsel materyalin öğretmenlerin hizmetine verildi. Ağa Han Akademileri adlı kuruluşlar, toplamda 14 ülkede 18 akademi ile 14 bin öğrenciye ulaşıp her yıl 1500 mezun verilmesi amaçlanmaktadır. Normalde dünyanın değişik yerlerinde İsmaililere ait 240 okul bulunmaktadır lakin bu akademiler farklı bir yapılanma ile uluslararası düzeyde eğitimi hedeflemiş okullardır. Buna göre Afrika'da Madagaskar, Uganda, Tanzanya, Mali ve Kongo ülkelerinde birer okul, Kenya'da ise ikinci okul; Asya'da Afganistan, Kırgızistan, Bangladeş ve Pakistan'da birer tane Tacikistan'da ise iki okul, Ortadoğu'da planlanan okulların

2 tanesinin ise Suriye'de açılması planlanmıştır. Uluslararası eğitim kuruluşları ile de anlaşmalar yapılmış olup bunlar ise Phillips Akademi, Harvard, MIT, Texas, Calgary, Toronto ve Ağa Han üniversiteleridir. Akademilerin uyguladığı eğitim programı Uluslararası Bakalorya International Baccalaureate adı verilen eğitim sistemi ile koordineli hareket etmektedir. Okullarda eğitim hem İngilizce hem de bulunduğu ülkenin dilinde verilmektedir. Yatılı olarak da hizmet veren Akademilerde özel programların yapılabileceği salonlar, müzik, tiyatro ve konferans salonları da vardır. Yatılı öğrencilerin kaldığı binalar 24 ila 48 öğrencinin kullanabileceği yurttan ziyade ev ortamının sağlandığı binalarda kalmaktadırlar. Sportif faaliyetlerin yapılabilmesi için ise basketbol, voleybol, futbol, kriket sahaları, koşu alanları, hokey ve yüzme havuzları ile aerobik, fitness ve dans çalışılacak Atletizm Merkezleri bulunmaktadır.

Ülke	Okul	Öğrenci	Öğretmen
Bangladeş	1	1222	118
Hindistan	27	8700	600
Pakistan	190	75000	1452
Tacikistan	1	1139	63
Kırgızistan	1	500	34
Kenya	13	5002	274
Tanzanya	5	1697	124
Uganda	5	1989	144
B.A.E	1	75	13
TOPLAM	244	95324	2822

Ağa Hanlara Ait Eğitim kurumlarının Sayıları

Ağa Han İsmailîlerinin Üniversiteleri Orta Asya Üniversitesi

Bu üniversite Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan devletleri ile Ağa Han IV arasında yapılan anlaşma gereği 2000 yılında yine Birleşmiş Milletler' in güvencesi altında kuruldu. Üniversitenin eğitim dili bütün programlarda İngilizce'dir. Diploma verilmeyen kurslarda ise Rusça, Kırgızca, Tacikçe ve Kazakça dillerinde eğitim verilmektedir.

Ağa Han Üniversitesi

Ağa Han Üniversite hastanesi 1964 yılında 15 milyon dolara mal olacak 150 yataklı bir hastane olarak planlanmıştı. 1971 yılına gelindiğinde ise 750 yataklı ve 500 tıp fakültesi öğrencisinin eğitim göreceği bir projeye dönüştü. Hastane kurmak için çıkılan yolculuk üniversite hastanesi de olan bir üniversiteye dönüşmüş oldu.

İsmaili Çalışmalar Enstitüsü (IIS)

Ağa Han IV İsmaili Çalışmalar Enstitüsü'nün kurulmasına 1974 yılında Kenya Nairobi'de bir araya gelen akademisyenler ve İsmaili liderler ile karar verildi. 1975 yılında ikinci bir toplantı Paris'te yapıldı ve artık izlenecek yol haritası belirlenmişti. Yapılan hazırlıklar sonucu IIS 1977 yılında Londra'da hizmete girdi. 1979 yılına gelindiğinde Enstitü bünyesinde kütüphane kurulmasına karar kılındı. Bugün kütüphane İsmailî düşüncesinin bilgi merkezi olarak çalışmaktadır.

Ağa Hanların Sağlık Faaliyetleri

Ağa Hanların sağlık faaliyetleri 4 kuruluşun işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Bunlar; Ağa Han Sağlık Servisleri (AKHS), Ağa Han Planlama ve İnşaat Hizmetleri (AKPBS), Ağa Han Üniversitesi (AKU), Ağa Han Vakfı (AKF). Bu dört kurumdan birisi olan Ağa Han Üniversitesinin faaliyetlerini eğitim faaliyetleri başlığı altında işlemiştik. Ağa Han Sağlık Servisleri İsmailîlerin sağlık faaliyetlerinde ana rolü oynamakta, diğer kurumlar tali olarak bu kurumun destekçisi konumunda bulunmaktadır. AKHS bünyesinde bulunan 200'den fazla sağlık kuruluşu bulunmakta

Aga Khan University

bunların 10 tanesi ise hastane olarak hizmet vermektedir.

Ağa Hanların İnsani Yardım Faaliyetleri Ağa Han Vakfı (Ağa Khan Foundation- AKF)

Vakıf 45 yıldan fazla bir süredir toplumların sorunlarına yenilikçi çözümler getirmek iddiasıyla çalışmaktadır. 1967 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde kurulan AKF farklı tarihlerde birçok ülkede daha etkin hale gelmiştir. 3800 çalışana sahip vakfın yıllık ortalama 325 milyon dolarlık bütçesi vardır.

İsviçre, Cenevre	1967	Uganda	1992
Pakistan	1969	Tacikistan	1995
İngiltere	1973	Mozambik	2000
Kenya	1974	Kırgızistan	2003
Hindistan	1978	Afganistan	2003
Bangladeş	1980	Suriye	2003
Kanada	1980	Mısır	2006
A.B.D	1981	Madagaskar	2006
Portekiz	1983	Mali	2007
Tanzanya	1991	Rusya	2007

Ağa Han Vakfının Resmi Olarak Faaliyete Başladığı Ülkeler

AKF'nin Odaklandığı Coğrafi Bölgeler

Mısır, Afganistan, Bangladeş, Hindistan, Mali, Kenya, Kırgızistan, Madagaskar, Mozambik, Pakistan, Portekiz, Rusya, Tacikistan, Tanzanya, Uganda ve savaş öncesinde Suriye'de yürütmektedir. Bu ülkelerde sunacağı hizmetler için gerekli kaynakları ise İngiltere, Kanada, ABD gibi ülkelerdeki faaliyetlerinden sağlar. 2007 yılında ilk olarak Kırgızistan'da başlayan ve 2011 yılına kadar 10 ülkede devam eden mini kütüphanelerden 60 bin çocuğun yararlanması sağlandı.

Medrese Okul Öncesi Programı

Medrese Okul öncesi eğitim programı AKF'nin 1980 sonlarından itibaren Kenya, Uganda ve Tanzanya'da uygulamaya başladığı bir eğitim programıdır. Toplamda 230 okulda, 90 bin öğrencinin eğitim aldığı bu okullarda 4500 öğretmen çalışmaktadır. AKF Çevre Faaliyetleri, Ağa Han Kalkınma Ağı da (AKDN) yaptığı çalışmalar ile temiz su projeleri ile var olan su kaynaklarının verimli kullanılması sağlarken atık su projeleri ile de çevrenin korunması hedeflendi. AKF Kırsal Bölge Destek Programı, Ağa Han Vakfı Kırsal Bölge Destek Programlarını toplulukların kendilerini geliştirmelerini, kendi gelişimleri ile ilgili olarak da söz sahibi olmalarını istemiştir. Bunu da köylerde kuracakları temsilci konsey heyetleri ile yapmalarını planlamıştır.

İnsani Yardım Kuruluşu: FOCUS

Ağa Hanların Kültürel Faaliyetleri

Ağa Han Kültür Vakfı (AKTC) tarihi şehirlerin fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak yeniden canlandırılması için çalışan bir vakıftır. Bu çalışmalar bünyesinde Ağa Han Mimarlık Ödülleri, Ağa Han Tarihi Şehirler Programı, Ağa Han Müzik Girişimi, Harvard ve MIT (Massachusetts Institute of Technology) Üniversiteleri Ağa Han İslami Mimarlık Programları, Kanada Toronto Ağa Han Müzesi ve online kaynakları bünyesinde barındıran ArchNet adlı çalışmalar vardır. 1988 yılında kurulan vakfın merkezi İsviçre'nin Cenevre kentidir.

Ağa Han Mimarlık Ödülleri

Ağa Han Tarihi Şehirler Programı (AKCHP)

Ağa Han İslami Mimarlık Programları (AKPIA)

ArchNet (<http://archnet.org>)

ArchNet Ağa Han İslami Mimarlık Programının Harvard ve MIT üniversiteleri ile yaptığı anlaşmalar sonucu Ağa Han İsmailîlerinin hayata geçirilen bir projesidir.

Ağa Han Müzik Girişimi (AKMI)

Bu girişim bölgeler arası müzik ve sanat eğitimi programları düzenler.

Kanada Toronto Ağa Han Müzesi

Ağa Han Sergileri

Ağa Han İsmailîlerinin Ekonomik Faaliyetleri

Ağa Han Ekonomik Kalkınma Fonu (AKFED) altında yürütülen çalışmalarda birbirinde ayrı 90'den fazla farklı proje şirketinde 50 binden fazla insan çalışmaktadır. Fon 90'dan fazla ticari şirkete ya direkt olarak sahiptir, ya katkısı, yada hissesi bulunmaktadır. Bu şirketler 17 ülkede faaliyet göstermektedir. Bu ülkeler Afganistan, Bangladeş, Burkina Faso, Burundi, Kongo, Hindistan, Kenya, Kırgızistan, Mali, Mozambik, Pakistan, Senegal, Tacikistan, Tanzanya, Uganda, Fildişi Sahilleri ve savaştan önce Suriye'dir. 50 yıldan fazla süredir faaliyetlerini sürdürmektedir.

Finansal Servisler

AKFED'e bağılı olarak hizmet veren finansal servisler bankacılık, sigorta şirketleri, emlakçılık ve diğer işletme şirketleri ile yürütülmektedir. Habib Bankası ülkenin en büyük özel bankası olarak Pakistan'da, Kalkınma Kredi Bankası (DCB) Hindistan'da, Kırgızistan Yatırım ve Kredi Bankası (KICB) Kırgızistan'da, bazı finans ve kredi şirketleri de Bangladeş'te faaliyet göstermektedir. 1930 yılında Kenya'da kurulan Elmas Güven (Diamond Trust) Bankası yerel bölgelerde yaşayan özellikle İsmaililerin ev ve işyeri açmada kredi kullanabileceği bir şirket olarak kurulmuştu. Jübile Sigorta Grubu da bölge insanına sigortacılık hizmeti vermek maksadı ile kurulmuştu. Pakistan'da da Jübile Sigortacılık ve Yeni Jübile Hayat Sigortası şirketleri de bu ülkede kurulan sigorta şirketleridir.

Turizm Promosyon Servisi (TPS)

IPS zamanla yatırım yaptığı ülkelerin arasına Tunus ve Cezayir gibi turistik yatırımların yapılabileceği ülkeleri de ekledi.

AKFED Medya Yatırımları

Ağa Han IV Doğu Afrika koloni ülkelerindeki ilk yatırımlarına basın alanında başladı. Kenya'da Sunday Nation adlı gazete çıkarılmaya başlandı. Gazete başarılı olamayınca onu Daily Nation adlı gazete takip etti lakin bu ülkelerde reklam verme anlayışı olmadığından zor günler geçirdi. Kenya'da

1960'da kurulan Ulusal Medya Grubu bünyesinde İngilizce ve Kishawili dillerinde yayın yapan ve Uganda ve Tanzanya'ya da hitap eden gazetelere, dergilere, radyo ve televizyonlara sahiptir. Ayrıca Kenya, Uganda ve Tanzanya'nın The East African, Daily Nation, Business Daily Africa, Daily Monitor, The Citizen, NMG Investor Briefing, Taifa Leo ve Zuqka gibi en etkili basın yayın organları da Ağa Hanlar şirketlerine bağlıdır. Sadece The Nation adlı gazete Kenya ve civar ülkelerle birlikte 4 milyon okuyucuya ulaştı.

AKFED Havayolu Yatırımları

Havacılık alanında da yatırımları olan AKFED, Burkina Faso devletine ait olan Burkina Havayollarının çoğunluk hisselerini özelleştirme kapsamında 2001 yılında satın almıştır. 2005 yılında ise Mali Havayollarının çoğunluk hisseleri AKFED tarafından satın alındı. Uganda'nın özel

havayolları olan Air Uganda'da 2013 yılında Ağa Han İsmaililerinin bünyesine kattığı bir başka havayolu oldu. 2007 yılında her biri 100 yolcu kapasiteli 9 uçak havayollarında çalıştırılmak üzere AKFED tarafından satın alınmıştı. Bütün bu havayolları Celestair Grup adı altında faaliyet göstermektedir. Ağa Han IV'e ait Alisarda havayolu hâlihazırda Avrupa'da onun sahip olduğu ilk havayolu şirketi olarak hizmet vermiş ve 1991 yılında isim değişikliğine giderek Meridiana adını almıştı. İtalya'nın en büyük özel havayolu şirketi olan Meridiana bünyesinde 20 uçak barındırmaktadır.

Ağa Han Mikro Finans Ajansı (AKAM)

Ağa Han Mikro Finans Ajansının kurulması ile birlikte bütün bu farklı kuruluşlar tek çatı altında buluşma imkânına sahip oldular. Kırgızistan, Mısır, Afganistan, Pakistan, Tacikistan, Mozambik, Mali, Fildişi Sahilleri, Burkina Faso, Suriye'nin Halep ve Şam'daki şubeleri açılmış.

Ağa Han İsmaililerinin Anayasası

Ağa Han IV 13 Aralık 1986'da 50. doğum gününde İsmaililerin anayasası olarak kayda geçen kurallar ve düzenlemeleri hayata geçirildi. Bu kurallar ilk anayasa olarak 1905 yılında dedesi Ağa Han III tarafından Doğu Afrika'da yaşayan İsmaililer için hayata geçirilmişti.

Ağa Han İsmailileri Şia'nın alt kollarından birisi olup İsna Aşeriyye Şiiilerinden sonra gelen ikinci büyük Şii gruptur. İsmaililer için en önemli inanç başlarındaki zamanın imamına bağlılık göstermeleridir. Köleliğin kaldırılması sonucu özellikle İngiliz kolonilerinin bulunduğu Doğu Afrika ülkelerine İngilizler güvenilir gördükleri İsmailileri

götürmüşler ve onlardan işçi olarak istifade "etmişlerdir. Bu İsmailileri ticaret ile uğraşan İsmaililer takip etmiş ve birkaç nesil sonra Doğu Afrika ülkelerinde ekonomiyi ellerinde tutan bir topluluk haline gelmişlerdir. Cemaathaneler" etrafında örgütledikleri hayatları, birbirlerine bağlılıkları ile birçok İsmaili kuruluş hayata geçmeye başlamıştır. Okullaşma ve Sağlık kuruluşlarının açılması daha sonra cemaat bankacılık ve sigortacılık

sektörüne yönelmiştir. İsmaililer inançları gereği kazandıkları maddi imkânların bir kısmını İmamlarına zekât olarak ödemektedirler. İmamları toplanan bu paralar ile İsmaililerin de birinci derece de vazife alıp çalıştığı yüzlerce okul ve sağlık kuruluşu açmıştır.

IX. yüzyılda Sünni İslam dünyası ile isna aşere'den ayrılan İsmaililer başlangıçta alternatif bir gündelik hayat, mekanlar ve yönetimler kurdular. Hedeflerine ulaşmak için suikastler ve savaşlar yaptılar. Ağa Han İsmailiği döneminde ise amaçlarına ulaşmak için Hristiyan dünyasıyla barışık, başta eğitim sektöründe olmak üzere sağlık, sanayi, medya vb. sektörlerde faaliyet gösterdiler.

Ağa Han II

KAYNAKÇA

*Prof. Dr. Abdullah Ekinci, Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

**Hüseyin Günarslan, Ağa Hanlar Ve Günümüzdeki Faaliyetleri, HR. Ün. Sosyal Bilimler Est. Devam eden doktora çalışması.

Abdullah Ekinci, "Karmati Terimine Dair Düşünceler", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi e-dergi, Ankara 2008.

Abdullah Ekinci, "Ortadoğu'da Ortaya Çıkan Fikir Akımları (8-10. Yüzyıllar), Orta-Doğu Araştırmalar Dergisi, Cilt I, Sayı II, 61-77, Elazığ 2003.

Abdullah Ekinci, "Orta Doğu Heterodoksisine Dair Düşünceler (Harici, Şii ve Karmati Kavramları)", Birinci Orta Doğu Semineri (Kayımlar Kaynaklar ve Metoloji), Birinci Orta Doğu Semineri, Fırat Üniversitesi, Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları, 319-327, Elazığ 2004.

Abdullah Ekinci, Ortadoğu'da Marjinal Bir Hareket; Karmatiler (Siyasi, Sosyal Ve İktisadi Faaliyetleri/Ortadoğu'da İlk Sosyalist Yapılanma), ÖDAK YAYINEVİ, Ankara 2005. (ISBN 975-9722-01-4)

Abdullah Ekinci, "Ortaçağ Ortadoğusu'ndaki Marjinal Hareketlerin (İsmâ'îli-Karmatî Hareketi'nin) Dönemin İslam Dünyasına Alternatif Sosyal Yaşam Sunma Çabaları, Bellefen, TTK Yay., Cilt LXIX, Ağustos 2005.

Abdullah Ekinci, "Ortadoğu'da Ortaya Çıkan Heterodoks Akımların Tarihsel Arka Planı", Türk Dünyası Tarih Araştırmaları, Sayı. 141, 83-98, İstanbul 2005.

Abdullah Ekinci, "The Struggle of Sadi Against The Marjinal Groups of Middle East In Middle Ages", Archiv orientální, Oriental Archive. 2005.

Abdullah Ekinci, "Karmatilerin Alternatif Sosyal Yaşam Sunma Çabaları", Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmalar Kongresi, Eylül Ankara 2007.

Abdullah Ekinci & Hüseyin Günarslan - Activities of Islamic Heterodoxy in Europe and America: The Example of Aga Khans in Portugal and the Canada Edited by William Sayers & Zeki Tastan, History, Literature and Society: Selected Article, Published by AGP Research, London & Istanbul 2016.

Abdurrahman Bedevî, Mezâhibü'l İslamiyyin, II, Beyrut 1973.

Aga Khan Foundation, Learning about Learning: East Africa Madrasa Early Childhood Programme, 2013, s. 16. http://www.akdn.org/publications/2013_Learning%20about%20Learning.pdf Erişim Tarihi: 4 Aralık 2015.

Aga Khan Fund for Economic Development, Aviation Services

Aga Khan Fund for Economic Development, Financial Services,

Aga Khan Fund for Economic Development, Overview of the Aga Khan Fund for Economic Development (AKFED), <http://www.akdn.org/akfed.asp?type=p> Erişim Tarihi: 1 Aralık 2015.

Alnoor Ebrahim, NGOs and Organizational Change: Discourse, Reporting, and Learning, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s. 29.

<http://www.agakhanhospitals.org/about.asp> Erişim Tarihi: 24 Kasım 2015.

http://www.akdn.org/akf_facts.asp Erişim Tarihi: 4 Aralık 2015.

<http://www.akdn.org/akfed.asp?type=p> Erişim Tarihi: 1 Aralık 2015.

http://www.akdn.org/akfed_aviation.asp?type=p Erişim Tarihi: 3 Aralık 2015.

<http://www.akdn.org/health> Erişim Tarihi: 24 Kasım 2015.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Uluslararası%20Bakalor%20ya> Erişim tarihi: 21 Kasım 2015.

Malise Ruthven, The Aga Han Development Network and Institutions, içinde Farhad Daftary, A Modern History of the Ismailis, London, I.B. Tauris, 2011, s. 189-192.

Mozhan Khadem, Iqbal F. Paroo, Thomas M. Payette, "The Aga Khan University Hospital and Medical Center," ed. Sara O. Marberry, Healthcare Design, New York, John Wiley and Sons Inc., 1995, pp. 230-232.

Nation Media Group, Wikipedia, the free encyclopedia, 3.11.2015: https://en.wikipedia.org/wiki/Nation_Media_Group

The Aga Khan Academies, Excellence in Education 2011. http://www.agakhanacademies.org/sites/default/files/academy_2012.pdf Erişim tarihi: 20 Kasım 2015.

The Aga Khan Trust for Culture (AKTC), <http://www.akdn.org/aktc> Erişim Tarihi: 27 Kasım 2015.

The Aga Khan Development Network (AKDN), About AKDN, <http://www.akdn.org/about.asp> Erişim Tarihi: 5 Aralık 2015.

The University of Central Asia, 2015. <http://www.akdn.org/uca> Erişim tarihi: 21 Kasım 2015.

The University of Central Asia, 2015. <http://www.ucentralasia.org/faq.asp> Erişim tarihi: 21 Kasım 2015.

http://www.akdn.org/akf_reading_for_children.asp Erişim Tarihi: 4 Aralık 2015.

Kan Kırmızı Beyaz

Caner Kut

Beyaz badanalı evler birbirine yaslanmıştı. Sonbahar yaprakların gölgesini almıştı sokaklara atmıştı. Kentin ana caddesinde tanklar geçiyordu. Berber Tahsin amca işinden dönerken meçhul bir kurşunla yere yığılmıştı. Gözlerim uzaktan bir cesedi ilk kez hissetmiştim. Küçük ellerim yanaklarımda pencere önünde kalakalmıştım. Annem gir kızım içeri yok bir şey diyordu ama gözleri kan dolmuştu. Karısı ve benden biraz büyük kızları feryat ediyorlardı, babasız yaşamak günlüme ilk kez düşüyordu. Yıllarca onların yaşamı gözlerim önünde akıp gidecekti. Adamlar konuşuyorlardı geçen gün de anarşistler iki yaşlı karı kocayı sokakta oynatmışlar zorla diye. Beyaz duvarlar slogan mezarlığıydı. Gece yarısı evde kalma kabusu yaşırdık. Dayım evine götürmüştü de gece yarısı annemi isterim demiştim sabaha kadar gözyaşı dökmüştüm, sabahın ilk serbest saatinde sokaktaydım, alın demişti dayım kızınız da anarşist olacak korkarım.

Yıllar peşinden sürükledi, koca kız oldum, evlendim. Boyumca çocuklarım oldu. Beyaz badanalı evler boyandı, rengarenk apartmanlar dikildi. Yeşil alanlar, yürüyüş yolları; basketbol sahaları, tenis kortları yapıldı, jimnastik salonları doldu, taştı. Her siteye özel güvenlik, her daireye özel garaj verildi.

Kocam beni terk ettiğinde küçük oğlum günlerce diafondan gelecek baba sesini bekledi. Sonra asansörü dinledi günlerce bir indi, bir çıktı. Gece-leri elinde telefonla gelecek çağrının sesine hasret, ağladı, küçücük elleri çenesinde bilgisayardan babasıyla çekilmiş videolarını seyretti. Yeşil alanlarda yuvarlandı, kırmızı toprak üzerinde saatlerce koştu. Elinde basket topuyla potaları dövdü.

Derken biraz büyüdü. Okulda arkadaşlarıyla, sitede oturanlarla dalaştı. Güvenlikçileri taşıdı, tenis kortlarındaki fileleri yırttı. Eve tüp getiren aracı, sırf sahibi kendisine kızdı diye yaktı, ortalık savaş alanına döndü. Arkadaşlarıyla chat yaparken onlara kurguladığı cinayetleri anlattı. Korku filmlerini gülerik seyretti. Ablasını, arkadaşlarını bir odaya kilitleyip ateşe verdi. Evden kaçmadı, ateşe dokundu, çığlıklar attı, eğlendi. İşten her geldiğimde kapının önünde masum bir kedi gibi beni bekledi. Elleri çenesinde yanına gelinceye kadar baktı, durdu. Peşimden hiç gelmedi. Karga sürüleri geçiyordu akşamüstleri üstümüzden, onları seyrederdi.

O gece, yeni aldığı ışık saçan çakısı elindeydi. Rüyamda, efendimi gördüm. Önünde dört tane kıpkızıl güvercinler duruyordu, hareketsizdiler. Şunları besleyeyim dedim. Ölmüşler, görmüyor musun dedi efendi. Hazretim ne olur, bir lokma ıslak ekmek vereyim dedim. Ağızlarını parmaklarımla tek tek araladım, lokmaları bıraktım. Hazretim dedim, görüyor musun, ayağa kalktılar, tıptış tıptış yürüyorlar!. Görüyor musun hazretim, nasıl da masumlar. Ateşler yanıyordu, sevinçten ağlıyordum. Kırmızı güvercinler beyaz güvercinlere dönüştüler, uçup gittiler.

Sabah olunca, evimden kızımın ağlamaları duyuluyordu. Nasıl kıydın anneme diyordu, oğluma. Kafasını kesmiş cani, şeytanın kölesi. Polisin donuk sesi oğluma, sen satanist misin lan, diyordu. Hayır, diyordu oğlum, ben yaratana inanmam ki yarattığı şeytana inanayım. Anarşist bu, asın bunu diyordu dayım bastonunu sallayarak. Kan kırmızı başımı ellerimin arasında sımsıkı tutuyordum. Ellerimi bıraktım. Beyaz güvercinler sabahın göğüne kanat çırpıyorlardı.

Televizyonlar günlerce, sanal darbeden, e-muhtıradan bahsetmişler, oğlum yattığı yerden akşamüzeri kargaların geçişini seyrederken elleri yanaklarında hep beni beklemiş.

Osmanlı'da İlk Askeri Ayaklanma Buçuktepe Vak'ası

Şehir ve İrfan
Araştırmaları Merkezi

MCCCXXXV
DCCXXV ME
NSIS NOVEM
REX

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk askeri isyan ve darbe, Fatih Sultan Mehmed'in ilk hükümdarlığı zamanında meydana geldi.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk askeri isyan ve darbe, Fatih Sultan Mehmed'in ilk hükümdarlığı zamanında meydana geldi. Bu darbe, 1446'da Edirne'de meydana gelen ve II. Mehmed'in ilk saltanatını bırakmasına neden olan ilk yeniçeri ayaklanmasıdır. II. Murad devleti batıda ve doğuda güven altına almak amacıyla 1444'te Macarlar ve Karamanoğulları ile Segedin Barış antlaşmaları (12 Temmuz 1444) imzaladı. Daha sonra da Şehzade Mehmed'in lehine tahtı bırakarak Manisa'ya çekilmişti. II. Mehmed (Fatih) tahta çıktığında daha on iki yaşlarında idi. O dönem, Veziriazam Çandarlı Halil Paşa, Rumeli Beylerbeyi Hadım

Şehabeddin Paşa, Saruca Paşa, Zağanos Mehmed Paşa ve Kazasker Molla Hüsrev devlet erkânın önde gelen isimleriydi. Hem Karamanoğulları hem de Macarlar imparatorluğun başına geçen II. Mehmed'in çocuk yaşta oluşunu fırsat bilerek, on yıllığına imzalanmış Segedin Antlaşması'nı bozdular. Macarlar, öncelikle Papalık olmakla birlikte Eflak ve Sırp prenslikleri, Alman ve İtalyanların da katılımıyla bir Haçlı ittifakı oluşturdular. Bulgar sahasını yağmalayan Haçlı ordusunun Varna'ya, oradan Buçuktepe'ye gelmeleri üzerine vezirler ve II. Mehmed bir araya gelerek, Sultan Murad'ı (1421-1451) tekrar tahtın başına geçirdiler. Başka bir anlatıya göre II. Murad sadece ordunun başına geçmiş, II. Mehmed Varna Savaşı esnasında padişah olarak yerinde kalmış ve Halil Paşa ile birlikte Edirne savunmasında kalmıştır. Haçlı ordusuna karşı elde edilen başarı Varna Zaferi'nden (10 Kasım 1445) sonra II. Murad bir müddet daha Edirne'de kalmışsa da tahta geçmemiştir. Bu dönemde İslam ülkelerine gönderilen bazı fetihnameler II. Mehmed adına yazılmış, gelen cevapnameler de yine onun adına gelmiştir.

Devlet Bürokrasisinde Gruplaşma

Devlet, Bürokrasisi II. Mehmedçiler ile Sultan Murad'ın taraftarları olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Yeniçeriler ve Veziriazam Çandarlı Halil Paşa imparatorluğun başında Sultan Murad'ı görmek istiyorlardı. Şehabeddin, Zağanos ve Saruca Paşa gibi vezirler II. Mehmed'in tarafındaydılar. Devlet adamları, devlet politikalarında da farklı düşünmekte idiler. Çandarlı'nın politikalarına karşılık, II. Mehmed taraftarı vezirler padişahı fetihlere, özellikle İstanbul'un alınması için teşvikte bulunuyorlardı. Öyle ki II. Murad oğluna ve onu teşvik eden vezirleri uyarmak zorunda kalmıştı. Bu sırada Halil Paşa, Osmanlı tahtına II. Murad'ı yeniden geçirmeyi planlıyordu. Hatta vezirin II. Mehmed'i kandırıp, Varna Zaferi'nin akabinde nezaketen babasına tahta geçmesi için teklifte bulundurduğundan bile bahsedilir. Güya II. Murad bu teklifi kabul etmemiş, II. Mehmed tahtta kalmıştır. Başka bir anlatıya göre ise; II. Murad Varna Seferi'nden veya çıktığı avdan sonra asker ile görüşmüş ve tahta geçmesini istediklerinden emin olunca sonra tahta ikinci defa geçmeyi kabul etmiştir.

II. Mehmed'in tahttan ilk ayrılışının gerçek nedeni olan ve tarihte Buçuktepe Vak'ası olarak anılan olay da yine bu esnada Edirne'de meydana gelmiştir. İmparatorluk tarihine ilk yeniçeri ayaklanması olarak geçen bu olayın gerçek sebebi, Osmanlı para birimi akçenin değerinin düşürülmesidir. Para üzerindeki bu düzenleme askeri ve piyasayı zarara soktuğundan, maaşlarını alamayan yeniçeriler paranın değerinin düşürülmesinden rahatsız olup, isyan çıkarmışlardır. İsyân sırasında Rumeli Beylerbeyi Hadım Şehabeddin Paşa'nın evini yağmalamış, bu arada Şehabeddin Paşa II. Mehmed'in sarayına sığınarak kurtulabilmiştir.

Yeniçeriler daha sonra şehrin doğusundaki tepeye çıkmışlardır. Yeniçeri maaşlarına yapılan yarım (buçuk) akçe zam ile isyan bastırılmış ve tepe, bu olaya dayanarak o günden beri Buçuktepe adıyla anılmıştır. İsyânın yatışmasına rağmen, asker II. Mehmed'e karşı olup, II. Murad'ın padişah olmasını istemişlerdir. Buçuktepe Vak'ası'nın, Çandarlı Halil Paşa'nın tertibiyle II. Mehmed'i tahttan indirmek için kurgulandığı yolunda da kayıtlar bulunmaktadır. Çünkü bu olayda Çandarlı'nın rakibi Şehabeddin Paşa'nın hedef alınması Çandarlı'nın işin içinde olduğunu düşündürmektedir. Bu olaydan sonra Sultan II. Mehmed'in tahti tehlikeye düşmüş ve Edirne'de bir iktidar boşluğu meydana gelmiştir. Bunun üzerine Çandarlı'nın ulaştırdığı gizli bir haberle 1446'da Edirne'ye gelen II. Murad, Osmanlı tahtına yeniden çıkmış, Şehzade Mehmed de yanında güvenilir adamları olduğu halde Manisa'ya dönmüştür.

Osmanlı tarihinde Buçuktepe Vak'ası ile asker ilk defa politikaya alet edilmiş ve bundan böyle yeniçeriler, önemli bir güç olarak sürekli nüfuzunu artmıştır. Buçuktepe Vak'ası askerin, devlet otoritesinin sarsıldığı dönemlerde çıkardıkları isyanlarla iktidarı değiştirme veya ortak olma çabası vermenin ilk tecrübesidir.

KAYNAKÇA

Mustafa Akdağ, Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi, İstanbul 1979, 1, 383-385, 421-422; Halil İnalcık, Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I, Ankara 1987, s. 69-109; Dimitri Kantemir, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yükseliş ve Çöküş Tarihi (trc. Özdemir Çobanoğlu), Ankara 1979, 1, 99-100; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, 1, 439-440; S. Shaw-E. K. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (trc. Mehmet Harmancı), İstanbul 1982, 83, 1, 84-87; E. Verner, Büyük Bir Devletin Doğuşu: Osmanlılar, Halk Ayaklanmaları ve Asker Feodalizm (trc. Yılmaz Öner), İstanbul 1988, II, 100 -105; Abdülkadir Özcan, "Buçuktepe Vaka'sı" DİA, C.6, s. 343-344.

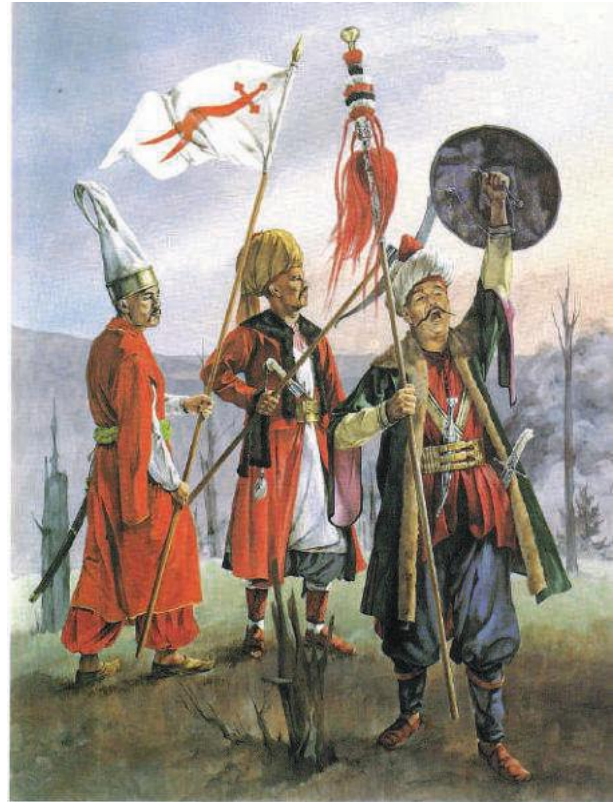
Bir Darbe Girişimi ve Sonuçları Vak'a-i Hayriye

İsmail Asoğlu

Saray, ulema, bürokrasi, asker, köle, itfaiyeci,
aşçı, avcı, esnaf, kahveci, şairlerin hikâyesi...

Osmanlı İmparatorluğu'nun muvaffakiyetlerinde mühim bir âmil olan Yeniçeri Ocağı I. Murad zamanında teşkil edilir. Bu teşkilât ondan evvel mevcut olup, kâfi gelmemeye başlayan Yaya ve Müsellem'lerin bir derece daha reformize edilmesiyle oluşturulmuştur. Ocağın işleyişi, ocağa asker almadaki kurallar 17. yüzyıl itibariyle bozulmaya başlar, zamanla da nizam ve intizamlarını kaybettikleri gibi uygunsuz hareketler ve isyanlarla memleketin başına bela olduklarından, ocağın kaldırılmasına, "Vak'a-yı Hayriye" (Hayırlı Olay) tâbiri kullanılır olmuştur. Ahmet Cevdet Paşa'nın ifadesiyle "Devlet-i Aliyye'nin kalbinde bir seretan illetine dönüşmüş olan bu ocaktaki disiplinsizlik bütün orduya yansıyor ve savaşlarda başarıya ulaşmayı engelliyordu". Bütün bu sebeplerden dolayı Yeniçeri ordusunun kaldırılması ve yerine yeni bir ordunun kurulması zorunlu hale gelmişti. Yeniçerilerin ilgasına dönük ilk girişimlerden biri II. Osman (1618-22) devrindedir. Ancak padişahın tecrübesiz oluşu ve saray çevresinin etkisi altında oluşundan ıslahat fikri katledilmesiyle sonuçlanmıştır. Orduya reform yapılmasını zorunlu gören bir diğer padişah ise III. Selim'di (1789-1807). Sultan tahta geçtikten ve Nizâm-ı Cedîd adlı yeni bir askeri teşkilat kurmasından sonra Yeniçerilerin tedirginlikleri artmış sık sık iç huzuru bozmaktan geri kalmamışlardı.

Islahatları ile bilinen III. Selim'in girişimleri özellikle ulemânın ve yeniçeri askerlerinin tepkilerine neden oldu. Sultanın reform amacıyla başlattığı dönüşüm, ülkedeki çıkar gruplarının karşı çıkması sonucu tahtan indirilmesiyle sonuçlandı. Böylece bir Osmanlı padişahı daha yenilik fikirlerinin kurbanı oldu. III. Selim'in ardından II. Mahmud, Fransız İhtilali'nin etkisiyle yetişmiş, o da yenilik fikirlerini amcazâdesi III. Selim'den devralarak 23 yaşında tahta geçmişti. II. Mahmud, ilkin orduyu düzene koymak istemiş ancak yapılacak askeri ıslahatlar konusunda diğer padişahlar gibi aceleci olmamıştır.

Toplumun çeşitli kesimlerinden tepki alacağını bildiğinden, saltanatının ilk yıllarında radikal değişikliklere gitmeyerek, III. Selim'in başlattığı birçok ıslahatı devam ettirmiştir. Aslında askerî ıslahat ve yenilenme, herkesçe kabul edilen bir zaruret idi. Fakat bunun gidebileceği yer veya nihaî sonucu konusunda fikir birliği yoktu. Padişahın talimatıyla, devletin ileri gelenleri, yapılan görüşmelerden sonra, Eşkinici adıyla askeri bir sınıfın kurulmasına karar verdiler. Eşkinici Ocağı; Nizam-ı Cedid veya Sekban-ı Cedid'e benzer bir yapıya sahipti. Ancak Yeniçeri Ocağı'na bağlıydı ve yeniçerilerin hedefindeydi. Yeniçerilerin girişimiyle, yeni askerin ilk talim gününde İstanbul çevresinde ve kahvehanelerinde aleyhte büyük bir propaganda başlatılmıştı. Böylece sarayın ıslahatlarına karşı klasik ihtilâl girişimi yeniden başlamıştı. II. Mahmud döneminde ulemâ devlet erkânı, askerler yapılan ıslahatlara karşıydılar ve bunu açıkça belirtiyorlardı. Yenilikler için alınan fetvalara rağmen yapılan iş kabul görmemişti. Nizam-ı Cedid'in yeniden tesisi, Yeniçeri Ocağı'nın lağvedileceği sözleri isyanın habercisiydi. Yaklaşık bir ay sonra yeniçeriler kazanlarını Etmeydanı'na çıkardılar (15 Haziran 1826).

Bunun üzerine padişah halkı sancak-ı şerif altına çağırdı. Üç bin medrese öğrencisi ve binlerce halk sancağın altına akın akın gelmeye başladı. Asî Yeniçeriler, Saray'a gelmekte olan halkın bir kısmını öldürdülerse de sel gibi gelen halkı durduramadılar. Yeniçerilere yönelik ıslah girişimine karşı padişahın halkın da desteğini alması, yeniçerilerin sonunu getirmişti. Bu olaylar sonucunda yeniçeriler tam manasıyla darmadağın edilmiş, kışlaları yakılarak ortadan kaldırılmıştı. II. Mahmud döneminin en mühim olaylarından biri olan Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması (17 Haziran 1826) imparatorluk tarihinde bir dönüm noktasıdır ve kaynaklarda genelde "Hayırlı Olay" olarak bahsedilir. Ocağın kaldırılması gerçekten hayırlı bir olaydır. Çünkü bu ocak, kuruluş ve ilerlemesinden, kanunnamelere dayanan işleyişini kaybederek çıkarlarını gözeten politik bir parti haline gelmişti. Bu vesile ile II. Mahmud, önceki yüzyılın sonunda beri akamete uğrayan yenilenme ve yapılanmanın önündeki en büyük engeli nihayet ortadan kaldırmaya muvaffak olmuştur. Tarihçi Lütüfî, 1826 yılında yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra "Pek çok eski usul ve âdet değişti" diyerek II. Mahmud'un reformist yönüne vurgu yapmıştır.

Kaynakça

- Baykara, Tuncer, "Osmanlı Reformunun İlk Zamanları: Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve İlk Tatbikat" Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 1, s. 1.
- Beydilli, Kemal, "Vak a-i Hayriye" DİA, Cilt: 42, TDV Yayınları, Ankara 2002.
- _____, "Yeniçeriler", DİA, Cilt: 43, TDV Yayınları, Ankara 2013.
- Elibol, Ahmet, "Yeniçeriler ve İktidar Bağlamında Osmanlı Sisteminin Dönüşümü" Akademik Bakış, Cilt 3, Sayı 5, 2009, s. 36.
- Gül, Emre, "Yeniçeri Temizliğinin Günlüğü: Üss-i Zafer", <http://www.dunyabulteni.net/haber/198251/yeniceri-temizligi-nin-gunlugu-uss-i-zafer>
- Karal, Enver Ziya, Osmanlı Tarihi, Cilt: 5, 8. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- Karpat, Kemal, Osmanlı Nüfusu 1830-1914, 2. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Karta, Nurullah, "Sultan III. Selim Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik Durumu ve Alınan Tedbirler", İÜSBD, Sayı/No: 6, s. 46.
- Kurt, Yılmaz, "Vak a-i Hayriye'den 15 Temmuz Darbe Girişimine", <http://sonsoz.com.tr/vak%CA%BFa-i-hayriyeden-15-temmuz-darbe-girisimine/>
- Özcan, Abdülkadir, "Eşkinçi Ocağı", DİA, Cilt: 11, TDV Yayınları Ankara 1995.
- _____, "II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler", Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: 10, Sayı 1, s. 13.
- Özcan, Tuğrul, Sosyal ve Ekonomik Etkileri Açısından 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı, Yason Yayıncılık, Birinci Basım, Ankara 2014.
- Pakalın, Mehmet Zeki, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 3, Millî Eğitim Basım Evi, Ankara 1983.
- Sezer, Hamiyet, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması, (1826-1827)" Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 30, Cilt: 19, s. 215.
- Ülker, Necmi, "Yeniçeri Ocağı'nın İlgası Öncesi İzmir'deki Asayişin Bozukluğuna Dair Belge" Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 27.
- Ünal, Uğur, "İdari ve Sosyal Alanlarda Nizâm-ı Cedid Çabaları", OTAM, Sayı: 14, s. 289.

Kuleli Vak'ası

Şehir ve İrfan
Araştırmaları Merkezi

Darbeci cemiyetin reisi Bayezid Medresesi müderrisi Şeyh Ahmed Efendi idi

Kuleli Vak'ası, 1859'da Padişah Abdülmecid iktidarına yönelik gerçekleştirilen isyan ve suikast girişimidir. Tanzimat'ın uygulanışı, Kırım Savaşı'ndan devletin ekonomik durumunun kötüleşmesi ile toplumun üst düzeyinde görülen batılı yaşamın getirdiği lüks hayat özentisine duyulan tepkiler, isyanın sebepleri arasında gösterilmektedir. İstedikleri makamlara getirilmemiş bir gurup asker ile mülkiyeli, devletin idaresini beğenmeyerek, bunları ıslah etmek amacıyla 1859 yılının başlarında gizli bir topluluk oluşturdular. Cemiyet, Abdülmecid'in padişahlığına son vermeyi amaçlamaktaydı. Askerin ileri gelenlerinden Kafkas kökenli Bâb-ı Seraskeri Dâr-ı Şura Reisi Hüseyin Daim Paşa, Tophane kâtiblerinden Ârif Bey, Arnavut Cafer-dem Paşa, Tophane müftüsü Bekir Efendi, Süleymaniyeli Şeyh Ahmed Efendi, İmalat Meclisi a'zâsından Binbaşı Rasim Efendi, Hezargradlı Şeyh Feyzullah Efendi, Fatih Medresesi hocalarından Nasuhi Efendi ile Tophane müşirliğine mensub takriben yirmi beş kişi cemiyetin kuruluşunda etkiliydi. Bayezid Medresesi müderrisi Süleymaniyeli Şeyh Ahmed Efendi cemiyetin reisiydi. Bir saltanat darbesiyle ülkenin kaderini değiştireceğine inanan cemiyet,

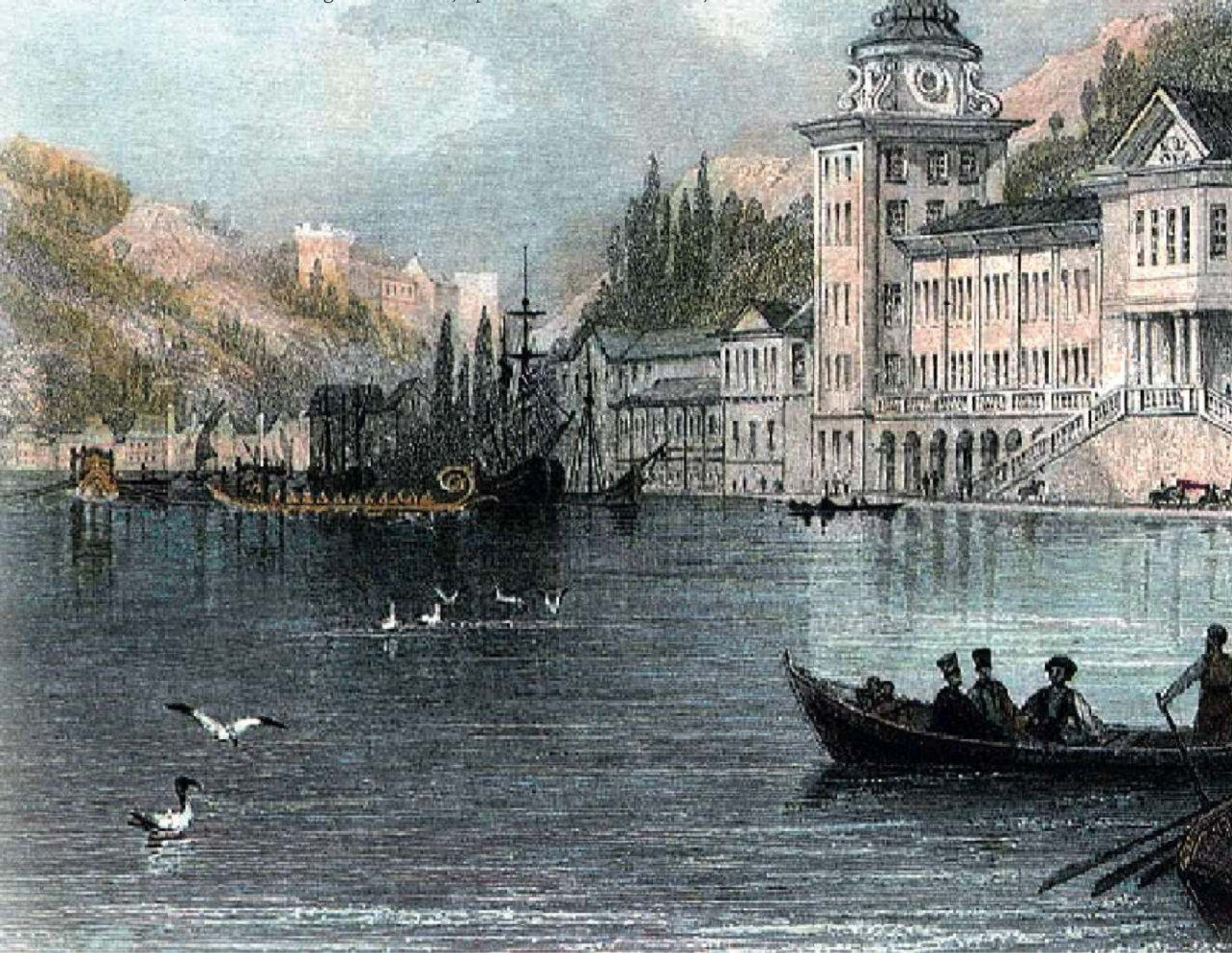
Abdülmecid'e karşı suikast tertiplemeyi düşünmekte idiler.

Nüfusundan ve parasından yararlanmak için Ferik rütbesindeki Hüseyin Daim Paşa cemiyete alınarak başkan vekilliğine atanmıştı. Cemiyetin en etkin üyesi ise genel sekreter konumunda bulunan Tophane-i Amire kâtiplerinden Arif Bey'di. Arif Bey, cemiyet adına propaganda yapma, beyanname yazma ve taraftar toplamaktan sorumlu idi. Hareketin başarılı olabilmesi için askeri bir desteğe ihtiyaç duyan cemiyet üyeleri, Cafer-dem Paşa ve Rasim Bey kumandanları da cemiyetin içerisine aldılar. Cemiyet, halk desteğini sağlamak için Hezargradlı Şeyh Feyzullah ile Kütahyalı Şeyn İsmail gibi nüfuslu kişileri yanlarına çektiler. Cemiyete üye olanlardan "Süleymaniyeli Şeyh Ahmed ile aramdaki ahdi kabul ettim ve ben muâhid bir fedaiyim" ibaresi yazılı bir taahhütname alıyordu. Ancak cemiyetin kuruluşu, amacı ve faaliyetleri, cemiyete Arif Bey'ce davet edilen Mirliya Hasan Paşa tarafından hükümete ihbar edilmiştir. Paşa taraftar görünerek Arif Bey'den bilgi alır ve bunu Serasker Rıza Paşa'ya haber verir. Cemiyet, 16 Safer 1276 (14 Eylül 1859) tarihinde Cemiyet üyeleri, Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplantıdayken ani bir baskınla hükümet tarafından yakalanırlar. Cemiyetin açığa çıkmasını sağlayan Hasan Paşa ferikliğe yükseltilir. Suikast tertipleyenler suçüstü yakalanarak, Çengelköy'deki Kuleli Kışlası'na (bugünkü Kuleli Askeri Lisesi merkez binası) konulur. Yakalananların ifadelerinden anlaşılıyor ki; ayaklanma başlayınca patrikhaneye, elçiliklere ve halka hitaben Ârif Bey aracılığıyla bildiriler dağıtıldığı, Câfer-dem Paşa'nın, Arnavut askerler ile kontrolü

sağlamakla görevlendirildiği, İmalât Meclisi Reisi Râsim Bey, fedai grubu ile telgraf tellerini keserek haberleşmeyi önlemeyi planlandığı anlaşılmıştır. Ayrıca Tophâne müftüsü Bekir Efendi'den de gerekli desteğin alınması, Ferik Hüseyin Dâim Paşa'nın 1859'da Kafkasya'dan İstanbul'a gelen ve işsiz olan Çerkezler'i ikna ederek cemiyet tarafına çekmeyi, cemiyetin şeriat için mücadele ettiğini, ulemâ ve halkı da saflarına almayı planlamışlardır. Sadrazam Mehmed Emin Ali Paşa başkanlığında Şeyhülislam Mehmed Sadeddin Efendi, Serasker Rıza Paşa, Meclis-i Âli-î Tanzimât Reisi Mehmed Paşa, Meclis-i Vâlâ Reisi Yusuf Kamil Paşa ve Dar-ı Şûrâ-yı Askeri Reisi Mustafa Zarif Paşa'dan oluşan bir divan-ı mahsus Cemiyet üyelerinin yargılanması için kurulmuştur. Mahkemenin katipliğini de o esnada Meclis-i Vâlâ ikinci katipliğinde bulunan Midhat Efendi (Paşa) yapmıştır. Birinci derecede suçlu bulunan Şeyh Ahmed Efendi, Ferik Hüseyin Daim Paşa, Cafer-dem Paşa, Ârif Bey ve Binbaşı Rasim Bey idama mahkûm edilir. Diğerleri sırasıyla kürek, kalebend ve sürgün cezalarına çarptırılır. .

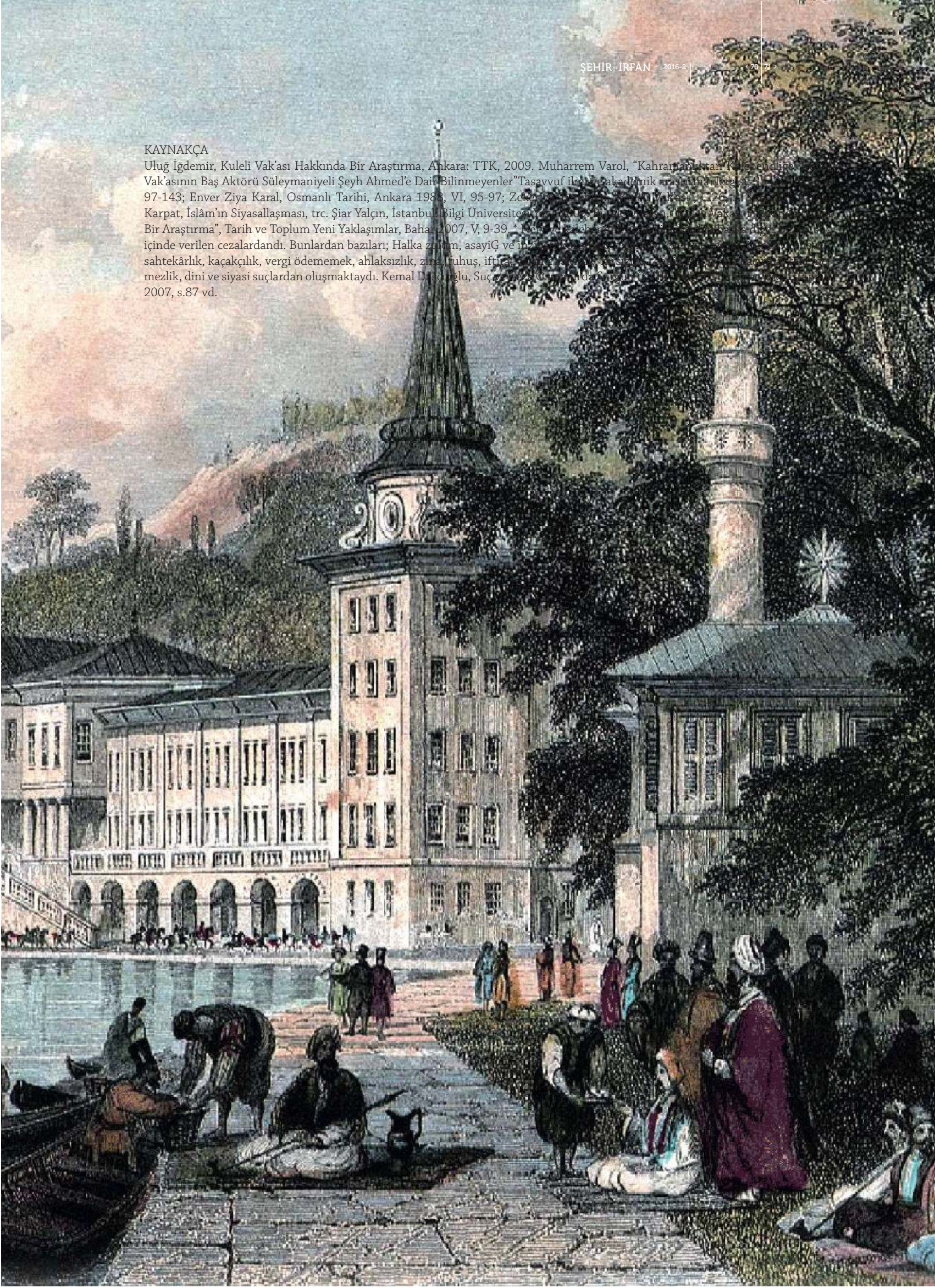
İdam cezaları Sultan Abdülmecid tarafından müebbet kalebentliğe (bir kalede yaşamak zorunda bırakılmaya) çevrildi. Yalnız Câferdem Paşa, Bâb-ı Seraskerî'de sorgulandıktan sonra Kuleli Kışlası'na götürülürken kayıktan kendisini atarak intihar etmiştir. Diğer sanıklardan orduda bulunanlar görevlerinden atılarak hapis ve sürgün cezasına çarptırıldılar. Bir gurup da Limni ve Rodos adalarına sürüldü.

1856 Islahat Fermanı ile gayrimüslimlere bir takım hakların tanınmasından rahatsızlık duyanların başlatmış olduğu bu tepki meydan gelmeden kontrol edildiği halde, daha sonra Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler adıyla gündeme gelecek olan hareketler üzerinde tesirli olmuştur. Bu cemiyetin üyeleri arasında Tanzimat şairlerinden Şinasi'nin de olduğu belirtilir. Öyle ki Nâmık Kemal, bu vak'ayı bir hürriyet girişimi olarak yorumlamış, olayı düzenleyenlerin vekiller heyetince gizli şekilde muhâkeme edilmesinin Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndaki hukukî esaslara aykırı olduğunu ifade etmiştir.

KAYNAKÇA

Uluğ İğdemir, Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma, Ankara: TTK, 2009. Muharrem Varol, "Kahramanmaraş Kalebendine Vak'asının Baş Aktörü Süleymaniyeli Şeyh Ahmed'e Dair Bilinmeyenler" Tasavvuf İlim ve Akademik Araştırma Dergisi, 2015, 97-143; Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Ankara 1988, VI, 95-97; Zeki Velidi Tazi, "Kuleli Vak'ası", C.26, s.187-190; Karpat, İslâm'ın Siyasallaşması, trc. Şiar Yalçın, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, "Kuleli Vak'ası Hakkında Bir Araştırma", Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar, Bahar 2007, V, 9-39. * Halk ve Kalebeler, İstanbul'da Halk ve Kalebeler, İstanbul'da içinde verilen cezalardandı. Bunlardan bazıları; Halka zulüm, asayiç ve inzihiyet, sahtekarlık, kaçakçılık, vergi ödememek, ahlaksızlık, zina, fuhuş, iftira, şüpheli şahısların barınması, yasadışı mezlik, dini ve siyasi suçlardan oluşmaktaydı. Kemal Dündüoğlu, Suç ve Ceza Osmanlı'da, İstanbul: İstanbul Kültür Varlıklarını Koruma Kurumu, 2007, s.87 vd.

Allah'a raĝmen "Allahçılık"

Doç. Dr. Ahmet Yıldız ile Röportaj
TBMM Başkan Müşaviri

Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi

Ordu ve yargı başta olmak üzere tüm devlet kurumlarının liyakat, şeffaflık, hesap verebilirlik ve eşitlik temelinde yapılandırılması ve demokrasi bilinci darbeleri tarihe gömecektir.

Sayın Ahmet Yıldız, bir siyaset bilimci, bir sosyolog olarak Osmanlı'dan günümüze bu kadar darbelerle maruz bir toplum olmamızı nasıl yorumluyorsunuz?

Darbeler, Osmanlı-Türkiye modernleşme sürecinin askerlerin öncülüğündeki bürokratik elit tarafından yürütülen tepeden inme bir sosyo-politik dönüşüm projesi olmasıyla yakından ilişkili. Darbe mekaniği, modernleşmenin bir medeniyet değişikliği olarak kurgulanması ve halkı edilgen bir meşruiyet stepnesi olarak kullanması, demokratikleşme ile halkın taleplerinin siyasi karar verme sürecine yansımaya başlaması ve bunun Batıcı seküler elitin projesi ile uyuşmaması sonucu düzeltici araç olarak devreye sokulan bir "tedip aracıdır". Bu anlamda darbeler halksız yani elitlerin iradesine tabi kılınmış bir halkın, siyasi sürecin sözde faili olarak bulunduğu ama ülke uçağının gerçekte "otomatik pilot"un kontrolünde tutulmasının garantörü olarak devreye alınmıştır. 15 Temmuz süreci ile birlikte modernleşmenin aksının değiştiğini ve yukarıdan aşağıya modernleşmenin, halkın siyasi süreçte gerçek özne olduğu aşağıdan yukarıya bir dönüşüm sürecinin takarrür ettiğini söylemek mümkün. Kısaca, darbeler halka karşı modernleştirici elitlerin iradesinin sopa yoluyla dayatılmasıdır. Bu sopa da modernleşmenin seçkinci niteliği ile ilişkilidir.

İki yüz yıla yakındır bir meşrutiyet, demokrasi tarihimiz var. Bu kadar uzun zamandır yaşadığımız topraklara gerçek anlamda bir demokrasinin gelememesini nasıl görüyorsunuz?

Türkiye 1946'da çok partili demokrasiye geçişi başardı ve seçimlerin siyasi oyunun belirleyeni olarak kabul edilmesi anlamında demokrasiyi konsolide etti. Ancak seçim sonuçlarının ortaya çıkardığı hükümetlerin, modernleşmenin ana aksından sapmasını önlemek için 1961 anayasası ile bir vesayet rejimi oluşturuldu. Ordu, yüksek yargı ve üniversite bu vesayetin sacayakları olarak kurgulandı. Halkın tercihlerinin siyasi sisteme yansıdığı tek kanal olan sandık sürekli gözetim altında tutuldu. Bu anlamda demokrasi siyasi modernleşmenin ana unsuru gibi görünürken gerçekte onu halkın iradesine tabi hale getirdiği için, elitler arası çatışma ve elit-halk gerilimi, demokrasinin konsolidasyonunu sivil ve askeri darbeler yoluyla kesintiye uğrattı.

İslam coğrafyasına baktığımız zaman her yerde bir karışıklık, bitmez tükenmez kavgalar, ölümler ve darbe yönetimleri görüyoruz. Bu hal İslam'ın özünde böyle bir kan ve savaş yapısı olduğu düşüncesini veriyor. Sizce İslam hürriyetlere, demokrasiye, insanların başka dinden, düşünceden kişilerle birlikte yaşamalarına imkân veren bir din değil midir? Öyleyse bu sonuçları neyle açıklayabiliriz?

İslam siyasi coğrafyasındaki otoriter manzara 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan dekolonizasyon sürecinde Batılı vekalet rejimlerinden kaynaklanmaktadır. Karıncanın hukukunu gözeten bir din, otoriter rejimler tarafından kendi iktidarlarının devamı için bir payanda olarak kullanılmak istenmiş, demokratik muhalefet mekanizmalarının olmayışı yüzünden ortaya çıkan silahlı muhalefet hareketleri de meşruiyet referanslarını İslamdan devşirme ihtiyacını hissetmişlerdir, çünkü Batı dünyasındaki külli sekülerleşmenin Hıristiyanlığı sürükleyip getirdiği noktadan farklı olarak İslam sekülerizme teslim olmamış ve hayatiyetini sürdürmüştür. Tarihe baktığımızda Hristiyanlıkla şiddet arasında asırlara sâri bir ilişkiyi görebiliriz ama İslam Endülüs ve Osmanlı medeniyetlerinin vücuda gelmesindeki en önemli amillerden biri olarak öne çıkmaktadır. Hristiyanlığın bir medeniyeti yoktur! Batı medeniyeti seküler bir medeniyettir.

İhvan gibi silahlı değil siyasi muhalefeti benimseyen hareketler sürekli kriminalize edilmiş ve siyasi

alan seküler otokratların vekalet yönetimleri altında tutulmuştur. Bediüzzaman'ın müsbet hareket ilkesinin İslam coğrafyasında bilinmemesi, en son Suriye örneğinde görüldüğü üzere, şiddetin sınır tanımadığı bir siyasi manzarayı tetiklemiştir. İslam dünyası kendinden hareketli, Batılı çıkarlardan bağımsızlaşmış bir siyasi sürece ulaşamamanın sancularıyla kıvrınmaktadır. IŞİD gibi silahlı yapılar ise Batının İslam dünyasına ihracıdır.

15 Temmuz'a gelirse, sizce yüzlerce subay, asker, FETÖ'cüler hiç beklenmedik, herkesin darbeler tarih oldu dediği bir zamanda, nasıl hem kendi hem de yüzlerce masumun hayatını karartan böyle darbeye kalkışabildiler?

Türkiye, Batılı çıkarlardan bağımsızlaşan bir demokratik yönetim sürecini oluşturmayı başardı. Bu Batıyla sürekli bir çatışma ilişkisi içinde bulunmayı gerektirmiyor elbette ama Batının bir rol model olma niteliğini de kaybettiğini gösteriyor. Heretik bir dini grubun eliyle gerçekleşen 15 Temmuz darbe girişimi karşısında hem AB hem de ABD'nin, gönülsüzlüğü açık sözde kınamalarına rağmen, Batı tarafından sessiz bir desteğe konu edilmesi, burada tafsiline gerek olmayan bir sürecin sonunda devlet içinde üslenen bir heretik grubun harekete geçmesine ve bu gücü seçilmiş hükümeti devirmek için kullanmasında somutlaşmıştır. Darbenin önlenmesinde halkın oynadığı rol ve esasen darbenin başarıya ulaşamamasının sebepler planında izahın zor olduğu bu yeni durum,

Türkiye’de devlet gücünün gasp edilmesi yoluyla darbe yapmanın artık mümkün olmadığını teyid etmiştir.

Darbe gecesi yüzlerce insanımızı, kendi insanlarını, meclisini, havadan, karadan ateş altına alan bu darbecilerin nasıl olup da bu kadar gözleminin döndüğünü anlamak, sorgulamak lazım. Bu akıl tutulması, bu çılgınlığın yapılabilmesi nasıl bir vahşet psikolojisinin, nasıl bir sosyolojinin ürünüdür?

Seçilmişlik inancı, beklenen kurtarıcıya olan iman, cemaat kültürü, güç zehirlenmesi, ABD ile geliştirilmiş “samimi” ilişkiler ve Cumhurbaşkanına karşı özelleştirilmiş sınırsız nefret ile halkın cahilliğinden dolayı iradesinin hükümsüzlüğünün kabulü vs. Ölenin de öldürenin de şehit olduğunu düşünme ya da halkın helak edilmeyi hak ettiğine olan inanç. Allah’a rağmen “Allahçılık” ... Mesiyani bir Makyavelizm.

Ülkemiz güçlü bir askeri yapıya ve hiyerarşiye sahip. Nitekim 27 Mayıs, 12 Eylül, 12 Mart, 28 Şubat sivilleri dümdüz geçen direkt veya indirekt askeri darbeler oldu. 15 Temmuz’un öncekilerden farkları nelerdir ?

Ordu içindeki örgütlenmesi ile orduyu tüm vatandaşlara ait bir devlet kurumu olmaktan çıkarıp cemaatin ordusuna dönüştürerek orduyu ele geçirmede yakaladıkları başarı düzeyinin bir benzeri yok. Orduya muvazzaf katılımlarını mutlak kontrollerinde bulundururken cemaatçi olmayan subayların kurgu davalarla cemaat yargısı eliyle tasfiyesi. Kemalistlerin bile bu kadar örgütlü bir güce sahip olduklarını söylemek zor. Buna medya ve sermaye ayakları da eklendiğinde, Batının zaten baştan beri var olan desteği de göz önüne alındığında 15 Temmuz’un neden başarılı olamadığını anlamak daha da kritik bir hale geliyor. Sebep planı dışında kaderi bir okuma yaparsak, ilahi iradenin İslam’ın beşeri bir külte dönüşmesine izin vermediğine inanmak gerekiyor.

Bu vatanda yaşayan insanlar Türk’ü, Kürt’ü, Çerkez’i, Arap’ıyla 15 Temmuz gecesi tek yürek, tek millet olmuşlardır. Silahlara, tanklara, uçaklara, zorbalara, diktatörlere karşı muhteşem bir zafer kazanmışlardır. Bu birlik ve beraberliğimizin devamı, bu muhteşem zaferin gölgelenmemesi için sizce yapılması gerekenler nelerdir?

İslami kimlikle vatandaşlık aidiyetinin barıştırılması, devlette seküler ya da dini nitelikli cemaatçi kimlikler üzerinden örgütlenmelere izin verilmemesi, bu çerçevede çoğulcu bir siyasi kültür için açık kapı politikası uygulayarak uzlaşmacı bir siyasi kültürün beslenmesi gerekiyor. Halkın iradesine tüm renkleri ile saygı duymak şart. Bu çoğunlukçuluktan farklı bir şey. Hukuk devletinin hayata geçirilmesinde büyük sıkıntılar var. Bağımsız ve tarafsız bir yargı gücünün gereğine samimi olarak inanmak şart.

Darbelerin halkın iradesine bir saldırı olması, tüm siyasi partilerin 15 Temmuz darbe girişimine karşı tavır almasıyla somutlaştı. Ordu ve yargı başta olmak üzere tüm devlet kurumlarının liyakat, şeffaflık, hesap verebilirlik ve eşitlik temelinde yapılandırılması ve demokrasi bilinci darbeleri tarihe gömecektir.

15 Temmuz darbe girişiminin önlenmesinde, halk, polis ve siyasi partiler önemli rol oynadı. Cumhurbaşkanının liderliği bu bakımdan çok kıymetli. Recep Tayyip Erdoğan’ın “şapkasını alıp gitmek” yerine aktif mücadelenin liderliğini üstlenmesi ve halkı meydanlara çağırarak darbecileri hareketsizleştirmeyi başarması, kitlelerle arasında var olan benzersiz duygusal bağ ve bunun sağladığı mobilizasyon gücü, 15 Temmuz’u demokrasi tarihimizin en değerli bölümlerinden biri haline getirdi.

Modernleşme Çağında Osmanlı Askerinin "İktidar"la İmtihanı

Prof. Dr. Adem Ölmez

“Modern ordunun isyan girişimlerinin amacı hükümeti ya da padişahı değiştirerek yeni bir iktidar ortamı kurmaktı.”

Osmanlı ordusu en köklü değişimi 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile yaşadı. “Vakay-ı Hayriyye” denilen bu olay ile, ordunun modernleşmesi için önemli adımlar atıldı. Bilindiği gibi klasik dönemde Osman-

lı ordusu İstanbul'daki belli alanlarda ihtisas yapan askerlerle taşradaki sipahilerden oluşurdu. Kapıkulu Askerleri denilen İstanbul'daki ihtisas askerleri, topçu, humbaracı, lağımcı gibi teknik görevleri yerine getiren ocaklar ile taktik görevleri yerine getiren Yeniçeri Ocağı'ndan oluşurdu. Kapıkulu Askerleri “devşirme usulü” ile toplandığından “adanmış neferler”di. Arkalarında düşünecek varlıkları olmayan bu neferler, cihad ve fütuhat duyguları ile yetiştirilir ve ordunun en vurucu gücünü oluştururdu. Sayısal olarak Osmanlı ordusunun beşte birini teşkil eden Kapıkulu Askerleri'nin en önemli kısmı Yeniçerilerdi. Sipahiler ise taşrada savaş için yetiştirilir, giderleri toprakların gelirlerinden sağlanırdı. Klasik dönemde, Osmanlı ordusunun beşte dördünü oluşturan Tımarlı Sipahiler, taşranın tarımsal gelirleri ile yetiştirildiğinden maliyeye yükü olmazdı.16. Yüzyılda İstanbul'dan 20 bin kişi ile çıkan ordu cihad bölgesinde 100 bini geçen güçlü ve dinamik bir güç olurdu.

Osmanlı klasik çağının büyük zaferlerini kazanan bu ordu, taktik, teknik ve disiplin bakımından dünyanın en başarılı kara ordusunu oluşturuyordu. Ancak dünyadaki gelişen şartlara ayak uyduramadığından 17. Yüzyıldan itibaren başarıları azalmaya başladı. Eğitim ve teknik donanım olarak geride kalması ile ordudaki disiplinsizlik ve başıbozukluk arttı. İstanbul'da yaşayan askerlerin en kalabalıkları olan Yeniçeriler, lakayt davranışlarda bulunmaya başladılar. Menfaati zarar görenlerin bürokratların kışkırtması ve Yeniçerilerin varlıklarını sürdürmemeye endişesi birçok isyana neden oldu. Yeniçeriler, kendi yerlerine gelişen şartlara göre yetiştirilen yeni bir ordunun oluşturulmasından çekinir hale geldiler. Disiplinsizliklerinin ilk önemli örneği Kanuni Sultan Süleyman'ın Zigetvar seferi sırasında vefatı üzerine görüldü. Askerler İstanbul'a dönerken, yolda padişahın vefatını öğrenerek “cülüs bahşişi” istediler. Tecrübeli sadrazam Sokollu Mehmed Paşa bu konuda ikazlarda bulunmasına rağmen, Kanuni'nin yerine geçen oğlu II. Selim, “cülüs bahşişi” dağıtılmasında aceleci olmadı. 46 yıldan bu yana padişah değişikliği olmadığından cülüs bahşişi almak için sabırsızlanan askerler Topkapı Sarayı'na gitmekte olan yeni padişahın yolunu keserek rahatsızlıklarını ortaya koydular. Sultan II. Selim bu olayı çok büyütmeden askerlerin bahşişlerini dağıtmak suretiyle kapattı. Ancak 1566'da yaşanan bu gelişme ile asker-in disiplinsizliği görülmeye başladı. Bundan sonra Yeniçeriler 1826'da kaldırılışlarına kadar sürekli isyan ettiler. İktidar değişikliğinden menfaati olanların “oyuncağı” haline geldiler.

Bu isyanlar sonunda birçok bürokrat ve hükümdar feda edildi. Genç hükümdar Sultan II. Osman'ın (1604-1622) orduda reform yapma niyetinin anlaşılması üzerine katledilmesi, Sultan III. Ahmed'in (1673-1736) Patrona Halil İsyanı'nda (1730) tahttan indirilmesi ve Sultan III. Selim'in (1761-1808) Kabakçı Mustafa İsyanı'nda (1807) öldürülmesi bu kabilden olayların en trajik olanlarıdır. Üç asra yakın devam eden bu çatışmalı süreç Osmanlı müesseselerinin bozulmasıyla eş zamanlı olarak yaşandı.

Askeri Zihniyette Dönüşüm

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, yeni bir dönem başladı. II. Mahmud (1785-1839) yüzyıllardan bu yana tecrübe edilerek geliştirilmiş askeri yapıyı tamamen kaldırarak yerine Batı tarzı bir askeri sistem kurmak istedi. Bu amaçla arayışlara girdi. Öncelikle Fransa yardımıyla modern bir ordu kurmuş olan Mısır valisi Mehmed Ali Paşa'dan (1769-1849) yardım istedi. Ondan umduğu yardımı göremeyince, Batı'ya yöneldi. Bu yıllarda en iyi örnek Fransızlardı. Zaten Mehmed Ali Paşa da Fransa'yı örnek alarak yeni ordusunu kurmuştu. Çünkü ihtilalden sonra bütün Avrupa'ya meydan okuyan Napolyon Fransa'sı büyük başarılar kazanmıştı. Fransa'nın bu başarısı kurduğu askeri yapı, askeri teknikler ve yeni eğitime bağlıyordu. II. Mahmud, Fransa'dan ve diğer Avrupa

devletlerinden gelen uzmanların yardımı ile yeni ordu Asakir-i Mansure-i Muhammediye'yi kurdu. Bu ordu Anadolu'dan toplanan askerlerle Batı tarzında teşkilatlandı. Askerin hekim ihtiyacını karşılamak üzere 1827'de Mekteb-i Tıbbiye, subay ihtiyacını karşılamak üzere de 1834'de Mekteb-i Harbiye kuruldu. Daha sonraki dönemlerde de askeri idadi ve rüşdiyeler kurularak bu alanda eğitimin yaygınlaşması sağlandı.

Askerlik mesleğindeki modernleşme sadece askeri teknikler konusunda değil, aynı zamanda askerin zihniyet yapısında da büyük değişimler yaşanmasını sağladı. Bundan sonra Batı'nın tekniği yanında "düşünme" ve "yaşam biçimi" de Osmanlı ordusunda görülmeye başlandı. Askeri mekteplere Batılı zihniyetin girmesi, askeri mekteplerde Pozitivist, Materyalist ve Natüralist görüşlerin yaygınlaşmasına zemin hazırladı. 19. Yüzyılın ortalarında Mekteb-i Harbiye sadece taktik ve teknik olarak değil aynı zamanda zihniyet olarak da yeni bir anlayışı temsil eder hale geldi. Yeni zihniyette subaylar yetişmeye başlayınca, iki farklı subay tipi görülmeye başlandı. Bunlar alaylardan yetişen ve geleneği temsil eden alaylı subaylar ile yeni açılan okullardan yetişen mektepli subaylardı. Bu subay sınıfları arasında ister istemez çatışma başladı. Alaylılar kazandıkları mevzileri ellerinden kaçırmak istemiyor, mektepliler ise zamanın şartlarında eğitim aldıklarından kendilerini "üstün" görüyorlardı. 19. Yüzyılın ortalarına kadar

Kavalalı Mehmed Ali Paşa

Alaylı askerler, yeni okullardan mezun mektepli subayları önemsemedi. Hatta kıtalarda onlarla askeri uygulamaları bilmedikleri için hakaret ettiler. Ancak bu durum çok geçmeden mektepli subayların lehine değişti. 19. Yüzyılın sonlarına doğru mektepli subaylar en itibar gören, modern askeri teknikleri bilen, devletin ihtiyaç duyduğu komutanlar olarak algılanmaya başlandı. Geleneksel yöntemlerle eğitim almış, alayda yetişmiş subaylar eskiyi, mektep mezunu subaylar ise yeniyi temsil eder hale geldi. Mektepli subaylar toplumun “değiştirilmesi”, “geliştirilmesi” ve “dönüştürülmesi”nin görevleri olduğunu düşünüyorlardı. Osmanlı Devleti’nin Batılı zihniyetle gelişiğine inanıyorlardı. Yeni subayların bu kanaatleri, “toplumu biçimlendirmek” için onları cesaretlendirdi. Bazen de kendi menfaatlerini bu düşüncelerinin arkasına saklayarak siyasi irade ile çatışmaya kadar girdiler. Bu çerçevede siyasi iktidar ile askerlerin çatıştığı olaylar yaşandı. 19. Yüzyılın ortalarından başlayan bu olaylar günümüze kadar devam eden bir silsileyi oluşturdu.

Kuşkusuz modern ordu mensuplarının iktidarı elde etme ayaklanmaları, Yeniçeri isyanları ile aynı nitelikte değildir. Yeniçeri isyanları herhangi bir ideoloji olmadan, bürokratların ya da menfaatleri zarar gören kişilerin kışkırtması ile çıkmıştı. İsyanlarda dile “kanun-ı kadim”den başka bir talepleri yoktu. Buna karşın modern ordu mensuplarının

isyan girişimleri hükümeti ya da padişahı değiştirerek iktidarı elde etmekte. Bu yolla arzuladıkları güç dengelerini oluşturarak, istedikleri ideolojik ortamı yerleştirmek istiyorlardı.

Modern Askerler ve İktidar

Mekteplerden mezun subaylar 19. Yüzyılın ortalarında varlıklarını hissettirmeye başladılar. Her ne kadar orduda sayısal olarak az olsalar da genel kabul gören bir seviyeye ulaştılar. Yeni bir değer olarak ortaya çıkan bu subayların iktidarı elde etmek için iştirak ettikleri ilk olay Kuleli Vak’ası’dır. Eylül 1859’da yaşanan Kuleli Vak’ası, Tanzimat’ın ünlü veziri Mehmed Emin Âli Paşa (1815-1871) döneminde yaşandı. Aslında olay Padişah Abdülmecid (1823-1861) aleyhine oluşan bir muhalefet hareketinin isyana dönüşmeden tespit edilmesinden ibaretti. Ancak Osmanlı’da siyasi ve fikri dönüşümün yaşandığı bir dönemde görülmesi olayı daha da önemli hale getirdi.

Olayın amacı yarı resmi Ceride-i Havadis gazetesinde “Bazı eşhasın saltanat-ı seniyye aleyhinde ika-ı fitne ve fesat kastiyle bir ittifak-ı hafı” olarak belirlendi. Olaya karışanlar arasında Abdülmecid saltanatından memnun olmayan Ferik Çerkes Hüseyin Paşa, Arnavud Cafer Paşa, Tophane-i Amire ketebesinden Arif Bey ve İmâlât Meclisi azasından Rasim Bey vardı. Ayrıca ulemeden Beyazid Medresesi müderrislerinden Şeyh Ahmed de vardı. Olayın ortaya çıkması,

Mirliva Hasan Paşa'ya üyelik teklif edilmesi ile oldu. Hasan Paşa üyelik teklifini reddedince yetkilileri grubun varlığından haberdar etti. İsyân hazırlığındaki grup Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplantı halinde iken basıldı. 13 Eylül 1859'da bu baskın ile 41 kişi yakalanarak Kuleli kışlasına hapsedildi. Bundan dolayı olay "Kuleli Vak'ası" olarak yaygınlaştı. Yakalanan bu kişiler Sadrazam, Şeyhülislam, Serasker, Meclis-i Âli-i Tanzimât, Meclis-i Vala ve Meclis-i Dar-ı Şuray-ı Askeri reislerinden kurulu bir heyet tarafından yargılandı. Cemiyetin kurucularından dördüne idam, üyelerine de değişik cezalar verildi. Sultan Abdülmecid verilen cezaları katil olmadığı için yumuşatarak idama mahkum edilen Arif Bey ve Binbaşı Rasim Bey'i müebbet hapse, Süleymaniyeli Ahmed ve Hüseyin Daim Paşa'yı kalebentliğe gönderdi.

Süleymaniyeli Ahmed ve Arif Bey Magosa'ya, Rasim Bey ve Hüseyin Daim Paşa Akka'ya gönderildiler. Bab-ı Seraskeri'de yargılaması yapılan Cafer Dem Paşa Kuleli'ye götürülürken denize atlayarak intihar etti. Tophane-i Amire katibi Bekir Efendi Limni'de, Kabataş Karakol memuru istihkam yüzbaşısı Osman-pazarlı İbrahim Ağa ve Mühendishane yüzbaşılardan Süleymaniyeli Süleyman Paşazade Ali Bey ve kardeşi Hasan Rodos adasında müebbet kürek cezasına çarptırıldı. Diğer basit suçlular ise hafif cezalara çarptırıldılar. Olayı haber veren Mirliva Hasan Paşa ise ferikliğe (korgeneralliğe) terfi ettirildi. Siyasi iktidarı ele geçirmek için hazırlanan bu kişilerin amaçları değişik şekillerde yorumlandı. Üç farklı yorumdan birisi, Tanzimat reformlarına karşı gelişen "irtica" bir hareket olduğu yönündedir. Uluğ İğdemir, 1937'de yazdığı Kuleli Vak'ası Hakkında Bir

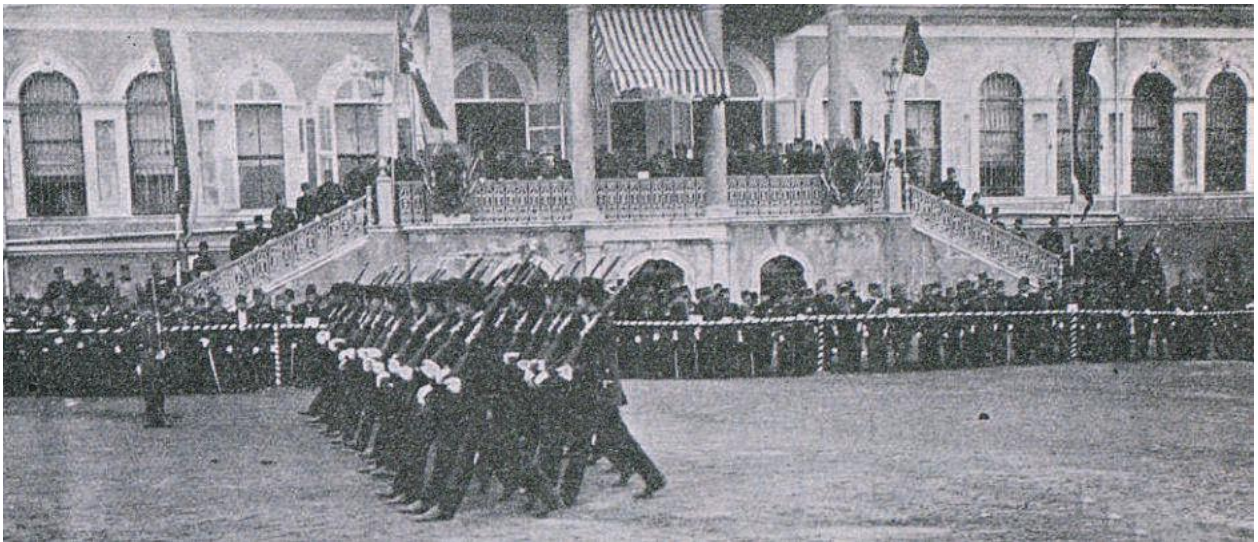
Araştırma adlı kitabında olayı Tanzimat'ın getirdiği yeniliklere karşı bir tepki olarak değerlendirdi. İkinci görüş olayın "hürriyetçi" bir hareket olduğu yönündedir. Bu görüşü savunanların başında Vambery ve Ahmed Bedevi Kuran gelmektedir. 3 Haziran 1909 tarihli Yeni Tasvir-i Efkâr gazetesinde Yeni Osmanlılar'ın etkisiyle oluşmuş, ülkede Meşrutiyeti ilan etmek isteyen hürriyetçi bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Burada Kuleli Vak'ası "hareket-i inkılâbcuyânın mukaddimesi" olarak değerlendirilmiştir. Ebüzziya'nın Tasvir-i Efkâr'da çıkan Yeni Osmanlılar Tarihi adlı tefrikasının 245. numarasında intişar eden bir mektupta Namık Kemal'in Şeyh Ahmed için "erbab-ı hürriyetin şeyhürreisidir" sözü bu tezi destekler niteliktedir.

Namık Kemal ile Şeyh Ahmed'in aynı zamanda Kıbrıs'ta sürgün hayatı yaşaması Kemal'in Şeyh Ahmed'den etkilendiği ve İslami görüşlerinin bu etkiyle şekillendiği iddia edilmiştir. Kuleli Vak'ası ile ilgili üçüncü görüş ise, olayın destekleyicisinin Şehzade Abdülaziz olduğu yönündeki değerlendirmelerdir. Bu görüş, olaydan sonra yakalananların fazla ceza almaması ve Abdülaziz'in padişah olmasından sonra olaya karışanların affedilmeleri argümanları ile savunulmuştur. Bu görüşler hepsinin ortak yanı mevcut iktidarı elde etmek için yapılan çalışmalar olmasıdır. Bu olaydan sonra "askerin ajandası"na yeni bir not girmiştir. Ülke istedikleri gibi yönetilmezse diğer toplumsal kesimlerin de desteği ile iktidarı ele geçirmek üstün nitelikteki subayların görevleri arasında görülmeye başlanmıştır.

Kuleli Vak'ası'ndan sonra asker daha da güçlendi. Mekteb-i Harbiye ilk mezunlarını verdi. Yeni yeni kıtalarda görünür hale gelmeye başladı. Kuleli Vak'ası'ndan 17 yıl sonra, meşru siyasete yeni bir müdahale daha yaşandı. Abdülaziz'in saltanatından memnun olmayanların oluşturduğu bürokratlar Hüseyin Avni Paşa'nın çevresinde toplanarak yeni bir girişimde bulundular. Hüseyin Avni Paşa Mekteb-i Harbiye'nin ilk kurmay subaylarından birisiydi. İhtilal Midhat Paşa ile Hüseyin Avni Paşa'nın Abdülaziz'le geçinememesi ile başladı. Bu devlet adamları 10 Mayıs 1876'da dersleri boykot ederek gösteri yapan Beyazid ve Süleymaniye medreseleri talebelerini desteklediler. Hatta Midhat Paşa talebelere dağıtılmak üzere para gönderdi. Talebelerin isteği üzerine padişah Abdülaziz, 12 Mayıs Cuma günü Mütercim Rüşdü Paşa'yı sadrazamlığa, Hasan Hayrullah Efendi'yi şeyhülislamlığa, Hüseyin Avni Paşa'yı seraskerliğe, Midhat Paşa'yı ise Meclis-i Vükela üyeliğine memur yaptı. Böylece talebenin nümayişi sona erdi ve Abdülaziz aleyhtarı asker ve bürokratlar hükümete gelmiş oldular. Yeni kadro işbaşına geldikten sonra, ihtilal hazırlıklarına başladılar. Abdülaziz'in hal'i için Fetva Emini Kara Halil Efendi'den fetva istediler. Midhat Paşa kendisine "Padişah mülk ve milleti tahrip ve Müslüman beytülmalını israf etti. Halkın halini ıslah için tahttan indirilmesi düşünülüyor. Buna şer'an cevaz var mıdır? diye sordu. Kara Halil Efendi de, "Bu hayırlı işe şarşaf kadar fetva veririm" diyerek cevap verdi. Bu fetva üzerine ihtilal çalışmaları hızlandı. Hüseyin Avni Paşa'nın Paşalimanı'ndaki yalısında toplanan ihtilalciler, nasıl hareket edeceklerine karar verdiler. Dar-ı Şuray-ı Askeri reisi Müşir Redif Paşa ve Yeni Osmanlılara yakınlığı ile bilinen Askeri Mektepler Nazırı

Süleyman Paşa'nın da desteği alındı. Süleyman Paşa'nın çalışmaları ile 30 Mayıs 1876'da Dolmabahçe Sarayı denizden ve karadan kuşatıldı. Şehzade Murad Dolmabahçe Sarayı'ndan alınarak Bab-ı Seraskeri'ye getirildi. Burada Sadrazam, Şeyhülislam ve Midhat Paşa yeni padişaha biat ettiler.

Askerin zoruyla tahttan indirilen Sultan Abdülaziz Dolmabahçe Sarayı'ndan alınarak Topkapı Sarayı'na getirildi. Burada III. Selim dairesine yerleştirilmek istendi. Ancak Abdülaziz müteessir olarak, "Beni Sultan Selim gibi burada itmam etmek isterler" diyerek, yeni padişah Sultan Murat'tan "mahall-i mahsus" tayinini istedi. Bu istek üzerine Sultan Murad, Abdülaziz'i Feriye Sarayı'na naklettirdi. Abdülaziz burada kaldığı sırada, Damad Mahmud (Sultan Abdülmecid'in kızı Cemile Sultan'ın eşi) ve Nuri Paşalar ve Sultan Murad'ın Başmabeyncisi Fahri Bey'in emirleri ile getirilen 3 hademe tarafından katledildi. Bu üç hademe Pehlivan Mustafa, Cezayirli Mustafa namındaki pehlivanlar ve diğeri ise Hacı Ahmed adındaki bekçiydi. Abdülaziz, 4 Haziran'da odasında bilek damarları kesilmiş vaziyette bulundu. Olay yerine devlet erkânından ilk gelen kişi olan Hüseyin Avni Paşa, eski Sultan'ın naaşının Feriye Karakolu'nun kahve ocağına taşınmasını sağladı. Bundan sonra olup bitenleri Hüseyin Avni Paşa kontrolü altında gerçekleşti. Hüseyin Avni Paşa, doktorların serbestçe rapor hazırlamalarına mani olarak olaya intihar süsü vermeye çalıştı. Bu niyeti sezen başta Hekimbaşı Marko Paşa (1814-1888) olmak üzere birçok doktor sahte rapor hazırlamaktan kaçındılar. Hüseyin Avni Paşa alt rütbeli doktorlardan oluşan bir heyete müphem ifadelerle dolu bir rapor hazırlattı. Olay 6 Haziran 1878'teki Ceride-i Havadis gazetesinde intihar olarak ilan edildi.

Ali Suavi

Sultan II. Abdülhamid ve Askerler

Abdülaziz'in tahttan askeri güçle indirilmesi, başarıyla sonuçlanmış askeri girişim oldu. Abdülaziz'in yerine V. Murad (1840-1904) hükümdar olunca, onu tahta çıkaranlar istedikleri yönetimi kurabileceklerini düşünmüşlerdi; ancak beledikleri olmadı. V. Murad rahatsız olduğundan yönetim işlerini yürütebilecek bir durumda değildi. Üstelik ortam da gerginliğini sürdürüyordu. Bu sırada Abdülaziz'in eşlerinden Neşerek Kadın Efendi'nin kardeşi olan Çerkes Hasan, 15 Haziran 1876'da Midhat Paşa'nın konağında toplantı halinde olan kabineyi basarak, Hüseyin Avni Paşa ve Raşid Paşa'yı öldürdü. Bu olay zaten psikolojik sorunlar yaşayan yeni hükümdür Sultan V. Murad'ın sağlık durumunu daha da kötüleştirdi. Çok geçmeden V. Murad akli melekelerinde zayıflığından dolayı ülkeyi yönetemez hale geldi. Sultanın bu halinden dolayı cülüs töreni bile yapılamamıştı. V. Murad'ı tahta geçiren Midhat Paşa ve arkadaşları padişahın bu halini görerek II. Abdülhamid'le anlaşma yoluna gittiler. II. Abdülhamid Meşrutiyet'i ilan etme şartıyla V. Murad'ın yerine hükümdar yapıldı. Ancak gelişmelerden yeni Sultan II. Abdülhamid de etkilenmişti. Abdülaziz'in hal'i, Çerkes Hasan Vak'ası ve V. Murad'ın başına gelenler onu da tedirgin etmişti. Bu dönemde Avrupa'daki ve Rusya'daki hükümdarında suikastlara maruz kalmaları onu daha da etkilemişti. Dönemin askeri ve siyasi şartları da sorunlarla doluydu. Padişah olur olmaz, 93 Harbi'nin başlaması, Rus

ordularının Yeşilköy'e kadar gelmesi, Rumeli'den savaştan kaçan Müslüman ahalinin İstanbul'a dolmaya başlaması dayanılmaz sorunlar olarak karşısında duruyordu. Padişah bütün bu olayların yaşandığı dönemde savaş hakkında ileri geri konuşan mebusları bahane ederek Meclis'i tatil etti. Ancak bu girişimi sorunların bitmesini sağlamadığı gibi yeni sorunlar çıkardı. Ötedenberi Yeni Osmanlılar'ın içinde yer alan Ali Suavi'nin Meşrutiyet'i yeniden getirmek için bir ihtilal girişiminde bulunmasına zemin hazırladı. Çırağan Vak'ası denilen bu olayda Ali Süavi, ideolojik beklentilerini gerçekleştirmek için, Arnavut göçmenlerinin mağduriyetlerinden yararlandı. 20 Mayıs 1878'de yanına birkaç yüz Filibe'li muhaciri alarak, Çırağan Saray'ını bastı. Niyeti V. Murad'ı alarak padişah yapmaktı. Harem dairesine girerek mahlu sultan Murad'ın kolundan tutarak "Sultan Murad çok yaşa" naraları atmaya başladı. Ancak olaya müdahale eden Beşiktaş Karakolu muhafızı Hasan Ağa (Yedi Sekiz Hasan Paşa) Ali Suavi'nin başına bir sopayla vurarak öldürdü. Açılan ateşte 23 göçmen de öldü. II. Abdülhamid bir komisyon kurdurarak olay hakkında inceleme başlattı. Bu soruşturma sonucunda Divan-ı Harp olaya karıştığı düşünülen kişileri cezalandırdı. Sultan II. Abdülhamid bütün bu olayların etkisiyle hassaslaşarak askeri denetim altında tutmanın yollarını aradı. Askeri yönetim mekanizmasını ele alabilmek için kendisine yakın askerlerden oluşan Askeri Teftiş Komisyonu'nu kurdu. Askeri okullarda sıkı bir disiplin uygulayarak sadık subaylar

yetiştirmek için çalıştı. Bütün bunlara rağmen, belli bir zihniyette yetiştirilen subaylar, Sultan Abdülhamid rejiminin muhalefet merkezleri haline geldi. Mekteb-i Harbiye’de padişah aleyhine girişimler yaşandı. Sultan sadık komutanlarından Zeki Paşa’yı (1849-1914) Askeri Okullar Komutanlığı’na getirerek subay adaylarını kontrol altına almak için çalıştı. Zeki Paşa, askeri okullarda sadakatın ön plana çıktığı bir eğitim süreci başlattı. Ancak bu çalışmalar askeri okulları birer muhalefet merkezi haline gelmesini önleyemedi. Bu muhalefet 1889’da İttihad ve Terakki Cemiyeti’nin kurulması ile sivillerle bütünleşmeye başladı. 20. Yüzyılın başlarına gelince bu muhalefet bütün Anadolu’ya yayıldı ve vergi gösterileri şeklinde tezahür etti. Askerin muharrik gücüyle olgunlaşan muhalefet Makedonya’da başlayan hareketle eyleme dönüştü. Makedonya’daki ayrılıkçı çetecilerle mücadele eden İttihad ve Terakki Cemiyeti mensubu subaylar Meşrutiyet’i ilan etmek için isyan etti. Önce Niyazi Bey dağa çıkararak padişahı Meşrutiyet’i ilan etmesini istedi. Bunu diğer Cemiyet mensubu subaylar takip etti. Sultan Abdülhamid dağa çıkan subaylara karşı tedbir almaya çalışmışsa da başarılı olamadı. 23 Temmuz 1908’de Rumeli’de oluşan fiili durumu kabullenmek zorunda kaldı. 24 Temmuz’da da resmen Meşrutiyet’i ilan etti. “Askerin süngüsü” ile II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi askerin daha da güçlenmesine kontrol edilen değil, kontrol eden bir güç haline gelmesine neden oldu. II. Meşrutiyet’in ilan edilmesinden sonraki gergin

dönemde, alaylı mektepli çatışması zirveye tırmandı. Çünkü II. Meşrutiyet mektepli zabitlerin eseri olarak görülmüştü. Mektepli olmayanlara hayat hakkı tanınmamaya başladı. Aslında bu iki kesim temsil ettikleri kesimlerin iktidarı için mücadele ediyorlardı. Geleceği temsil ettiği düşünülen mektepli zabitler her alanda hakim olmaya başladı. Alaylı subaylar peyderpey ordudan atılmaya başlandı. Bu sosyo-psikolojik ortam asker arasında gerginliklerin artmasına neden oldu. Bu gerginliğin yansımaları basım mensupları ve halk arasında da görüldü. Kısacası toplum patlamaya hazır bomba gibi olmuştu.

“Askerin Süngüsü” ve Hürriyet

II. Meşrutiyet’in sembolü “yenilik” olmuştu. Her alanda yenilik yapılması beklenti haline gelmişti. Ancak bu yenilik sevdası muhaliflerin ve rahatsızların ortaya çıkmasına neden oldu. Rahatsızlığın en önemli kısmı subaylardaydı. “Hürriyet ve meşrutiyet, askerimizin süngüsüyle” kazanıldı diyen mektepli zabitler istedikleri düzeni kurmaya çalışıyorlardı. Mektepli subaylar, alaylı subaylara iyi davranmadıkları gibi, işten atmışlardı. Tensikat uygulamaları çerçevesinde 1400 alaylı zabitin işine son verilmişti. Öte yandan menfaati zarar gören İngilizler de gizli çalışmalarla toplumu tahrik ediyordu. Özellikle basının kullanılarak halk içinde ikilik artırılıyordu. Bütün bunlara bir de siyasi muhalefet eklenince ülkedeki zıtlık zirveye tırmanmış oldu. İsyanın ilk kıvılcımı Meşrutiyeti korumak için Makedonya’dan İstanbul’a getirilen Avcı Taburları’nın

dördüncüsünde çıktı. Askerler subaylarını hapsederek isyan başlattılar. Emir komutanın olmadığı bir ortamda alt düzey askerler “Şeriat İsteriz” diyerek Meclis-i Mebusan önünde toplanmaya başladılar. Kalabalık ulema, bahriyeli askerler ve halkın da desteklemesi ile kısa sürede büyüdü. İsyanın öncülüğünü Arnavud Hamdi Çavuş, bölük emini Mehmed ile kamacı ustası Arif yapıyordu. İsyancılar ilk günden mektepli zabıtlara savaş açmışlardı. Mektepli subaylar kaçarak canlarını kurtarmak için saklanmaya başladılar. Gelişigüzel hareket eden isyancılar Meclis’e gelen Adliye Nazırı Nazım Paşa’yı, Ahmed Rıza zannederek öldürdüler. Sultan II. Abdülhamid isyanı önlemek için, isyancıların talepleri doğrultusunda Hüseyin Hilmi Paşa kabinesi yerine Tevfik Paşa kabinesini atadı. Yeni kabine daha ılımlı isimlerden oluşmuştu. Harbiye Nazırı olan Gazi Ethem Paşa asker arasında dolaşarak isyandan vazgeçirmeye çalışmaya başladı. Askerin subaylarına itaat etmesini istediği nutuklar verdi. Ancak olaylar çığırından çıkmıştı. Bediüzzaman Said-i Kürdi’nin dediği gibi, “yedi renk sür’atle çevrilirse yalnız beyaz görüldüğü gibi,

o ayrı ayrı matlaplardaki [isteklerdeki] fesadâtı [bozgunculuk] binden bire indiren ve avâmı anarşiliktan kurtaran ve efrad elinde kalan umum siyaseti mucize gibi muhafaza eden lâfz-ı şeriat yalnız görüldü”. Bütün talepler “şeriat isteriz” sloganı altında birleşti.

Öte yandan İstanbul’daki gelişmeler Rumeli’de endişe ile takip ediliyordu. Meşrutiyeti korumak ve kollamak için Selanik’teki 3. Orduda bir hareketlilik başlamıştı. Azınlıkların ve halkında katılmasıyla kalabalık iyice arttı. Hareket Ordusu denilen bu kuvvet heterojen bir yapıya sahipti. Abdülhamid karşıtı olan bütün unsurları içeriyordu. Padişah gelen ordunun İstanbul’da bir çatışmaya neden olacağından endişe ederek hükümete bu konuda telkinatta bulunarak, çatışmaya girilmemesini emretti. Harbiye Nazırı Gazi Ethem Paşa da Selanik’ten gelen askerlerle çatışma yoluna gitmedi. İstanbul’da bazı mevzi olaylar dışında çatışma görülmedi. Hareket ordusu kısa sürede İstanbul’a hakim oldu. 14 günlük isyancı askerler döneminde kurulan düzen yeniden değişmiş, artık İstanbul’da İttihatçı subaylar hakim olmuştu. Olay sırasında Almanya’da bulunan Enver

Meclis-i Mebusan

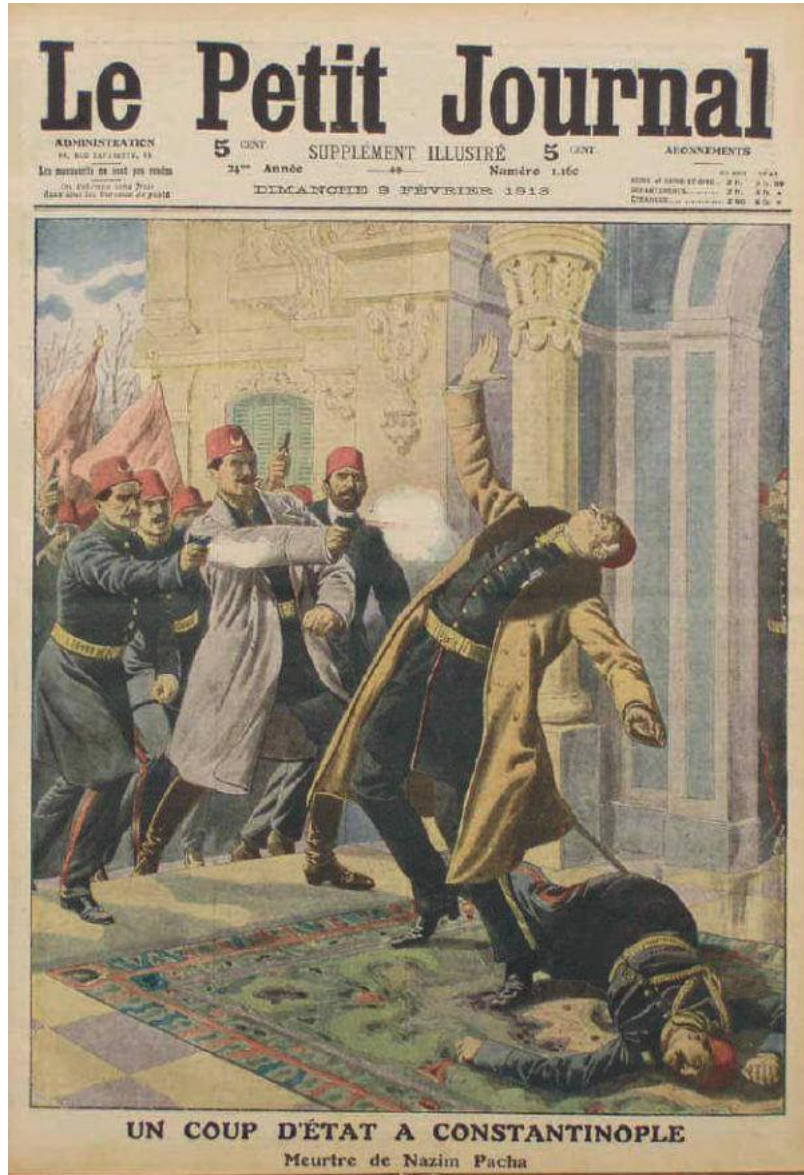
Bey, alelacele gelerek Hareket Ordusu kurmay subayı oldu. İsyân tersine dönerek, mektepli subayların hakimiyeti ile sonuçlandı. Meclis-i Mebusan 27 Nisan 1909 tarihli oturumunda Sultan II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesine karar verdi. Böylece askerın isteği doğrultusunda V. Mehmed Reşad yeni hükümdar oldu. Bundan sonra İttihad ve Terakki Cemiyeti daha fazla etkili olmaya başladı. Her ne kadar iktidarı kullanacak insan kaynağına sahip olmasa da vazifeye getirdiği kişiler vasıtasıyla iktidarı kullanmaya çalıştı. Bu dönemde İttihad ve Terakki Cemiyeti tarafından desteklenen hükümetlerin yaptığı icraatların en önemlisi tensikat çalışmaları oldu. 31 Olayı'ndan önce başlatılan düzenlemeler bu dönemde daha da arttı. Alaylı askerlerin işine son verilmesi çalışması önceki uygulamalardan farklı olarak kanunlar çıkarılarak yapıldı.

Bu gelişme üzerine Harbiye Nazırı Mahmud Şevket Paşa ve ardından da diğer bakanlar istifa ettiler. Said Paşa hükümeti de meclisten güvenoyu almasına rağmen 16 Temmuz 1912'de istifa etmek zorunda kaldı. İttihatçılar iktidardan uzaklaşmış oldular.

Yeni dönemde herkesi kucaklayabilecek bir isim olan Ahmet Muhtar Paşa, 22 Temmuz 1912'de yeni hükümeti kurdu. Halaskar Zabitan Grubu, askerın siyasete girmesine karşı olduklarından hükümette yer almadı. Bu hükümetin ilk icraatlarından birisi seçimlere karar vermek ve meclisi feshetmek oldu. Ne var ki 8 Ekim 1912'de çıkan Balkan Savaşları hızla devam ediyordu. Düşman orduları Edirne'ye kadar gelince, padişah 29 Ekim 1912'de Gazi Ahmed Muhtar Paşa yerine Kamil Paşa'yı atadı. Kamil Paşa'nın savaşın Osmanlı Devleti'ne zararını en aza indirmek için çalışmaya başladı.

Halaskarlar ve Babiâli Baskını

31 Mart Olayı'ndan sonra daha önce başlayan alaylı - mektepli ikiliği şiddetlenerek devam etti. Alaylı askerlerin tasfiyesi bu ayrılığı daha da güçlendirdi. 21 Kasım 1911'de kurulan Hürriyet ve İtilaf Cemiyeti, siyasi çatışmayı daha da artırdı. 11 Aralık 1911'de ara seçim yapıldı. Bu seçimde Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın adayı Tunuslu Hayreddin Paşa'nın oğlu Tahir Hayreddin, İttihatçıların adayı Dahiliye Nazırı Memduh Bey'i geride bıraktı. İtilafçıların bu başarısı muhalifleri cesaretlendirdi. Orduda Halaskar Zabitan adında İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne muhalif bir grup oluştu. 1912 Mayıs ve Haziran aylarında teşekkül etmeye başlayan bu grup Makedonya'da isyan birlikler ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile ilişkisi vardı. Prens Sabahaddin ise fikri ve mali destek sağladı. Arnavutluk isyanını önlemekle görevli bazı subaylar daha önce İttihatçıların yaptığı gibi dağa çıktılar. Temsilcileri vasıtası ile de hükümete bir muhtıra verdiler. Muhtırada meclisin feshedilmesi ve Kamil Paşa başkanlığında bir hükümet kurulması isteniyordu. Aksi takdirde yönetime el konulacağı belirtiliyordu.

Bu çalışmalarla, 1913 başlarında savaşın seyri cepheden barış masasına döndü. Saltanat Şurası, 22 Ocak'ta Dolmabahçe Sarayı'nda toplanarak kabinenin barış konusundaki tutumuna destek verdi. Kabinenin hazırladığı taslakta Edirne Osmanlı sınırları içinde kalıyordu. Ancak bütün bu çalışmalar İttihatçıları ikna etmek için yetmedi. Kamil Paşa görüşmelerde Edirne'yi Osmanlı sınırları içinde tutmaya çalışırken, İttihatçılar Kamil Paşa'nın Edirne'yi düşmana bıraktığı propagandasını yapıyorlardı. Halk galeyana gelmişti. İhtilal için şartlar hazır. Bu şartlar içinde İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı askerler harekete geçtiler. Enver Bey, etrafındaki 8-10 arkadaşı ile 23 Ocak 1913'te beyaz atına binerek Nuruosmaniye Şeref sokaktan Babiali'ye doğru yürümeye başladı. Yanında Yakub Cemil, Mümtaz, Mustafa Necib, Ömer Naçî gibi Cemiyet'in önde gelenleri vardı. Talat Bey ise önceden giderek hazırlıkları denetlemişti. Enver Bey bir kahraman edası ile Babiali'ye

doğru yürüyünce, onu görenler, Cemiyeti sempati besleyenler ve önceden hazırlanmış insanlar gruba katılmaya başladı. Kalabalık Babiali'ye gelince, peşlerine takılanlarla kalabalık bir grup haline geldiler. Kabinenin toplantı halinde bulunduğu bir anda Babiali'ye giren baskıncılar engel olmaya çalışanları vurdular. Dışarı çıkan Harbiye Nazırı Nazım Paşa da Yakub Cemil tarafından vuruldu. Bundan sonra İttihad ve Terakki Cemiyeti yeniden yönetime geçmiş oldu. Mahmud Şevket Paşa'nın sadrazam olmasını sağlayarak istediği düzeni kurmaya çalıştı. Enver Bey kısa sürede terfi ederek ordu komutanlığına kadar yükseldi. Enver Bey "paşa" olduktan sonra Başkomutan Vekili olarak ülke yönetiminde en önemli etkiye sahip kişi oldu. Bu etkisi 1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi sonucu İttihatçıların ülkeyi terk etmesine kadar devam etti. Bu baskın, Osmanlı Devleti'nde askerlerin son iktidar talebi oldu. Başarıyla sonuçlandı. Ancak bu girişim Türkiye Cumhuriyeti döneminde de askerlere örnek oldu.

SONUÇ

Osmanlı askerinin iktidarla “ımtihani” yaklaşık dört asır devam etti. 16. Yüzyılın sonlarından 19. Yüzyılın başlarına kadar Yeniçeriler; 19 Yüzyılın başlarından 20. Yüzyılın başlarına kadar da modern askerler iktidarı elde etmek için güç kullandılar. İlk dönemde İstanbul’daki Yeniçeriler, menfaatleri zarar görenlerin kıskırtması sonucu isyan etmişlerdi. İkinci dönemde modern askerler ise “zihinlerinde tasarladıkları doğrular” çerçevesinde “ülkeyi kurtarmak” için silah kullandılar. Modern askerlerin silahla iktidarı elde etmek istemesi, Kuleli Vak’ası’ndan Babıâli Baskını’na kadar birçok olaya neden oldu. Meşru iktidarlar yıkılarak yerine, çıkarlarına uygun yönetimler kurulmaya çalışıldı. Bu girişimler Osmanlı Devleti’nin siyasi, mali ve idari dirayetini ve gücünü kaybetmesine neden oldu.

Liyakatsiz kişilerin yönetime geçerek, ülkenin zaman ve güç kaybetmesine zemin hazırladı. Cumhuriyet döneminde Osmanlı’da prototipi görülen askeri darbeler benzer tarzlarda uygulandı. Asker aslı görevi olan ülke savunmasını bırakarak, ülkeyi yönetmek için birçok defa siyasi iktidarı elde etmeye çalıştı. Bu girişimler Osmanlı Devleti’nde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti döneminde de ülkenin güç ve itibar kaybetmesine neden oldu.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Feroz, İttihad ve Terakki, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ali Cevat, İkinci Meşrutiyetin İlanı ve Otuz Bir Mart Hadisesi, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- Bediüzzaman Said Nursi, Divan-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2004.
- Çelik, Hüseyin, Ali Suavi ve Dönemi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Düzen, Cem, “Kuleli Vak’ası”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2015.
- Eroğlu, Nazmi, “Arnavutluk İsyanından Muhafif Bir Cuntaya: Halaskâr Zabitân Grubu”, Köprü, 80 (2002), s.81-92.
- İğdemir, Uluğ, Kuleli Vak’ası Hakkında Bir Araştırma, TTK Yayınları, Ankara, 1937.
- Kuntay, Midhat Cemal, Sarıklı İhtilâlcî Ali Suavi, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1946.
- Küçük, Cevdet, “Abdülaziz”, DİA, C.1, s.179-185.
- Küçük, Cevdet, “Babıâli Baskını”, DİA, C.4, s.389-390.
- Küçük, Cevdet, “Mehmed V”, DİA, C.28, s.418-422.
- Orpilyan, Sarkiz, Sultan Abdülaziz’in Katilleri, Artin Asodoryan Matbaası, Dersaadet, 1326.
- Ölmez, Adem, “Askerî Teftiş Komisyonu’nun Kuruluşu ve Faaliyetleri”, Tarih Dergisi, 43 (2006), s.77-89.
- Ölmez, Adem, Gazi Ethem Paşa ve Dönemi, TTK Yayınları, Ankara, 1913.
- Uçman, Abdullah, “Ali Suavi”, DİA, C.2, s.445-448.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.VII, TTK Yayınları, Ankara, 1983.

“Allah sizi mahcup etmez, çünkü...”

Dr. Senai Demirci

“Ben, kan kusan, acımasız tankların altına baş koyan kardeşlerimin cesaretini sığdıracığım bir sıfat bulamadım lügatte”

Bağışlayın; bu defa yazar değilim. Olan biteni anlatmaya yazarlık yeteneğim yetmiyor. Bugünleri yazdığımı ya da yazacağını iddia edenlerin de bu yetersizlik hissiyle malul olacağından eminim. Ben, kan kusan, acımasız tankların altına baş koyan kardeşlerimin cesaretini sığdıracığım bir sıfat bulamadım lügatte. Tam da morgdan emanetini almak üzereyken, teselli etmek için aradığım, 20 yaşındaki şehit Ömer Can’ın annesi Nebiye Açıkgöz’ün tok ve vakur sesini duyunca yaşadığım şaşkınlığı itirafa dilim dönmüyor. Benim de tanıdığım iki arkadaşı yanında şehit düşmüş Ankaralı Harun’un “şehit olamadım abi...” diye ağlayışı karşısındaki mahcubiyetin şiirde karşılığını bulamadım. Birkaç saniye sonra vurulacağını bile bile hainlerin alnına silah dayayan Ömer Halisdemir’in imanını bir cümlenin konusu yaparsam hadsizlik etmiş olurum. Birbirine ayrımcı gözlerle bakmaya alıştırıldığı sanılan milletin, meydanları kocaman bir yürek yapmak üzere akışını anlatmaya destanların mecali yetmez. Sadece Hira’dan inen Muhammed-i Emin’in şaşkınlığı karşısında, Hz. Hatice[ra] annemizin teskin edici cevaplarını hatırlamak isterim. Allah için var olmayı, özgürlük Peygamberine tutunarak kıyama kalkmayı, Kur’an’ın hatırını ayağa kaldırmayı, canlarıyla,

kanlarıyla yazmış aziz milletim bu sözleri duymayı hak etti. Muhammed-i Emin’in (asm) adımlarına uyarak, Hira’dan iner gibi sokağa inen kahramanlar iyi bilin ki: “Allah sizi mahcup etmedi, çünkü siz yetimlere sahip çıktınız. Allah sizi mahcup etmedi, çünkü siz yoksula yedirdiniz. Allah sizi mahcup etmedi, çünkü siz her şeyle bağınızı merhamet üzerinden kurdunuz. Allah sizi mahcup etmedi, çünkü siz yolda kalmışın yükünü aldınız ve muhtacı giydirdiniz.”

İfadelerin kuşatamayacağı, ele avuca sığmayan, çerçeveleri kıran, analizleri yırtan, tahminleri utandıran bir güzelliğidir yaşadığımız. Kelimeler kifayetsiz. Cümleler felç... Tüm bilgece suskunlukları alıp sessiz bir nokta diye koyuyorum konuyu anlatan cümlelerin sonuna. Nokta.

15 Temmuz Gecesi TRT Baskını

A. Emin Önen
Cumhurbaşkanı Başdanışmanı

ALK TRT'YE SAHİP ÇIKTI

İŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANI SÜLEYMAN SOYLU TRT

Allah'ım beni dostlarımdan koru,
çünkü ben zaten düşmanımı tanıyorum.
Voltaire

O n beş Temmuz gecesi ilk önce sokaklarda başladı karanlık. Ardından meclis binasına, TRT'ye ve başbakanlık binasına sıçradı. Gün ağardığında şehitlerimiz, yakılan, yıkılan binalarımız hepimizde büyük bir şok yaşattı.

O geceden kalan önemli bir anımı sizlerle paylaşmak isterim. Hayatım boyunca unutamayacağım türden bir anıydı. Saatler iki civarıydı, ben ve sayın Bakanımız Süleyman Soylu ile birlikte TRT binasını Cuntacılarıdan geri almak üzere bahçede adeta koşar adım ilerliyorduk. Vatandaşlarımız kurum bahçesini doldurmuş onlarla birlik olmuştuk. O telaş içinde bir ara Bakanımızdan ayrı düştük. Binadan olduğunu tahmin ettiğim yönden silah sesleri geliyordu.

Ben de belimdeki silahı çıkararak koşmaya devam ettim. Yanıma bir genç kardeşimiz geldi ve bana abi sen polis misin dedi, ben de ona Sayın Cumhurbaşkanımızın başdanışmanıyım deyince bana tarihi bir cevap verdi. "Ben ölmeden sen yaralanmayacaksın". Adeta nefesim kesildi, çok duygulandım ve bir o kadar da gururlandım. Rabbim bu milleti başımızdan eksik etmesin. Cesareti, vakarı, azmi ve sayın Cumhurbaşkanımıza ve ülkesine

olan güveni, sevgisi adeta her şeyin özeti idi.

O geceyi sokaklarda yaşayanlar uzun süre anlatacaklar kâbus dolu anları. Gazilerimiz ve şehit aileleri; askeri cuntaya, zorbalığa, zulme karşı nasıl dirayetli olduklarını. Anlatsınlar ki bu millet unutmamasın bu hainlikleri ve herkes bilsin ki kapandı darbe dönemleri. O menfur gece; önce Allah'ın inayetiyle, sonra milletin cesaretiyle ve Cumhurbaşkanımızın liderliğiyle belki 40 yıllık hain plan birkaç saat içinde yerle yeksan oldu.

Elinde bayrak, yüreğinde imandan başka bir şey taşımayan masum insanlara hiç acımadan kurşun yağdırdı bu hainler. Ama hesap edemedikleri bir şey vardı. Bu millet zor zamanda ayağa kalkmasını iyi biliyordu, zulme, baskıya asla boyun eğmezdi. O gece her kesimden insanımız, her yaş grubundan yaşlı, genç kadın çocuk demeden, sağına soluna bakmadan ben varım diyenlerin zaferiyle sonuçlandı.

Sokağa çıkanlar arasında ne siyasi düşünce farklılığı, ne de başka bir görüş ayrılığı yoktu. Birleştikleri tek bir şey vardı. Tüm Türkiye'yi birbirine sımsıkı bağlayan şanlı ay yıldızlı bayrağımızdı. O gece vatandaşlar, tüm siyasi partiler, STK'lar ve medya kuruluşları çok önemli bir sınavdan başarıyla çıktılar. Ortak tavır almak, demokrasimiz adına önemli bir kazanımdı ve bu tarihin demokrasi hayatımız açısından bir milat olduğunu düşünüyorum.

Ama aklımın almadığı bir husus nasıl olurda bu alçaklar masum savunmasız insanların üzerine ateş açtılar. Hani tatbikat ya da terör olayına müdahale deniyordu ya. Savunmasız ve ellerinde sadece bayrak olan insanlara saatlerce ateş etmek nasıl masum sayılabilir, nasıl böyle bir bahanenin ardına gizlenilebilir. Sosyal medyada "Mehmetçiğime dokunma" diye uyarılar yapmaya başladılar. Tıpkı pkk'nın yaptığı saldırılar sonrasında teröre karşı kınama mesajı bile yayınlamayan bu alçaklar,

utanmadan bir de yayın yasağının özgürlüklere bir saldırı olduğunu söylüyorlardı. Ama milletimiz ariftir, feraseti yüksektir, kimin kime hizmet ettiğini çok iyi bilirdi. İçinde bulunduğumuz bu zor dönemi inşallah hep birlikte aşacağız. Şerden hayır çıkacak inşallah. Siyasi görüş farklılığı olan tüm vatandaşlarımızın, mesele vatan meselesi olunca birlik ve beraberliğin ne olduğunu tüm dünyaya göstermiş olması, geleceğe daha sağlam ve emin bakmamız açısından çok önemlidir.

Öte yandan açık konuşayım, hiç kimse bu alçakların bu denli gözleri dönebileceğini kendi insanına mermi sıkacaklarını düşünmemişti. Çok güzel bir söz var: "Eğer hırsız evin içindeyse hiçbir kilit kapıyı sağlam tutamaz".

Arkadan vurulmak insanın ağrına gidiyor. Kendi askerimiz, vergilerimizle milletin aldığı tankları, uçakları, tüfekleri kendi insanına karşı kullanmıştı. Bu psikolojik durum uzun süre toplumda etkisini gösterecektir.

Çünkü yeni nesiller darbe nedir, darbe girişimi nedir bilmiyorlardı. Toplumda sosyolojik bir sarsıntı yaratan bu olayın, her yönüyle bertaraf edilmesi gereken çok önemli bir husus olduğu kanaatindeyim. O yüzden OHAL çok önemli ve bu işi hafife almadan, sulandırmadan üstüne gidilmeli her nerede ve kaç kişi; bu sakat, kendi ülkesinin aleyhine çalışan karanlık zihniyetli insan varsa en kısa zamanda kurumlarımızdan arındırılmalıdır. Ülkemizde OHAL devletin millete değil, devletin devlete yani kendi kendine ilan ettiği bir durumdur. Bundan hiçbir kimse rahatsız olmamalıdır. Tamamen milletimizin huzuru ve güvenliği için alınmış zaruri bir önlemdir. Fransa örneği herkesin malumu. Değil darbe girişimi, terör olaylarından dolayı yaklaşık 9 aydır devam eden bir OHAL söz konusudur. Hali hazırda bir yıla uzatılmıştır. Fransa'da veya başka bir Avrupa ülkesinde terör olaylarında ölen her masum insan bizim için değerlidir ve terörün ülkesi, dini, milliyeti, ırkı yoktur. Terörün, teröristin iyisi kötüsü olmaz. Ama ülkemizde terör olayından çok daha ötesi, bir darbe girişimi hatta bir işgal girişimi yaşanmıştır. Bu durumdan rahatsız olanlara sormak lazım,

böylesine önemli bir durumda olağanüstü hal ilan edilmeyecekte ne zaman ilan edilecek?

Türkiye sadece bu darbe girişimi faileri ile değil aynı zamanda PKK, DHKP-C, DAESH ve FETÖ ile çok çetin mücadeleler veren bir ülkedir. Bu kadar çok terör örgütü ile mücadele etmek durumunda kalan hangi ülke olsa, bizim aldığımız kararlardan çok daha fazlasını alırdı. Tabi ki düşman içeride olunca tedbir almakta bir o kadar zor oluyor. Söz Fransa'dan da açıldığı için, yazımıza ünlü Fransız yazar Voltaire'nin bir sözü ile son verelim. "Allah'ım beni dostlarımdan koru, çünkü ben zaten düşmanımı tanıyorum."

Darbeler ve Fareler

Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi

“Cihânı baş aşağı seyrediş bir hoş temâşa imiş” Namık Kemal

Darbeleri ve darbecileri biraz da farelere benzetiyorum. Sinsi, çirkin, mikrop, lağımlarda yaşayan... Madem idareyi, sivilleri beğenmiyorsunuz, kurun bir parti, çıkın halkın karşısına, varsa bir marifetiniz halk sizi seçsin, istediğiniz icraatı yapın. Ama yok. Onlar fareler gibi sinsice bekleyecek, ilk fırsatta saldırıp tüm güzellikleri yok edecekler. Kendi fare krallıklarını hâkim kılacaklar. Bugün kendi kendimize sormalı, hep sormalıyız: Düşüncelerimizin, yaşama tarzımızın kaynağı nedir? Düşünce ve yaşama biçimlerimizi neye ve kime göre belirliyoruz? Düşünce ve yaşama biçimlerimizi biz mi belirliyoruz; yoksa medya, siyaset, toplumsal baskılar, geleneklerimiz, bize empoze edilen kültürler mi belirliyor? Tolstoy Günlükler’inde “Ya Allah’a göre düşünür ve yaşarsın, ya da Çar, toplum, gelenek, ırkçılık, kültür vs. ye göre. Allah’a göre düşünüp, O’na göre yaşamazsan başka neye göre yaşarsan yaşa, hiçbir önemi yok. Hepsi aynı.” diyor. kültürümüzü, geleneklerimizi, “iman hakikatleri ve İslam ahlakı” ile yeniden gözden geçirmeliyiz.”

Bizim her konuda, her alanda referanslarımız nelerdir?

Bir gruba, cemaate mensup olmak, doğru yanlış her söylenilene mutlak itaat etmek mi demektir?

Bir tarikate, cemaate mensup olmak bütün irade-ni şeyhine, önde gelenlerin eline mi vermek demektir?

Nerde kaldı şu ölçü; "Hiçbir müfsid ben müfsidim demez. Daima suret-i haktan görünür. Yahut bâtılı hak görür. Evet, kimse demez ayrımı ekşidir. Fakat siz mihenge vurmaktan almayınız. Zira çok silik söz ticarete geziyor. Hattâ benim sözümü de, ben söylediğim için hüsn-ü zan edip tamamını kabul etmeyiniz. Belki ben de müfsidim. Veya bilmediğim halde ifsad ediyorum. Öyleyse, her söylenen sözün kalbe girmesine yol vermeyiniz. İşte, size söylediğim sözler hayalin

elinde kalsın, mihenge vurunuz. Eğer altın çıktıysa kalbde saklayınız. Bakır çıktıysa, çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz."

İnsanlar genellikle alışkanlıklarıyla, yaşadıkları bölgenin kültürüyle düşünürler. Genel ve yaygın olana eğilim duyarlar. Güvenli ve doğru olan, biraz da genel ve yaygın olandır sanılır. Cemaat taassubunun en temel karakteristiği yaygın olandan, yerleşmiş ve güvenli olandan, her daim olagelen-den yana seçimler yapmakla eştir. Grup taassubu, doğru ve hak olanı korumanın adı değil, bilakis genel ve yaygın olanı korumanın, bir tür garantiliğin adıdır artık bugün. Biz düşüncelerimiz ve yaşama şeklimiz konusunda kesinlikle risk almaktan korkan insanlarız. Hayatı hep aynı yerden, aynı noktadan, hareket etmeden, pozisyon değiştirmeden seyretmeyi daha güvenli görüyoruz. Olanı sırf olduğu ve tekrar edip durduğu için onaylayıp duruyoruz. Onay sayısının artması bize haz ve haklılığımızın ispatı gibi görünüyor. Böylelikle herkes gibi olup, herkesleşip, sürüleşiyoruz.

Acaba dünyanın, insanların, toplumun duruşu karşısında ben kendimi neye ve kime göre konumlandırıyorum? Hayatta hâkim olan zihniyetler benim düşünce şeklimi, yaşama biçimimi ne kadar etkiliyor? Mesela toplumumuzun hâkim unsurları olan ırkçılığın, devletçiliğın, kapitalizmin,

dünyeviliğın, cemaatçiliğın benim dünyamdaki yansımaları nelerdir? Yoksa biz Müslümanlar da bunların esiri, kölesi mi olmuşuz?

Veya Francis Fukuyama'nın söylediği gibi "Tarih Bitti" mi? Putları yıkan, dönemin tüm otoritesine, krallarına meydan okuyan Hz. İbrahim'in milletinden (millet-i İbrahim), Hz. Muhammed'in ümmetinden olmak; bugün putlaştırılan her türlü düşünce, yaşama biçimleri ve ideolojilerin hâkim olduğu bu şartlanmışlıklardan ve büyük görünen küçüklerin empozelerine meydan okumaktan geçer. Bu hayattaki önceliklerimizi iyi belirlemeliyiz: Dünya mı, ahiret mi? "Biz dini severiz. Dünyayı da yine din için severiz." Dünya işlerimize de Kur'an, Hadis, Sünnet vs. (arzi değil, vahyi) ile bakmalıyız. Bu bize yapılan empozelere, peşin peşin kabullere, öğretilenlere, alışkanlıklarımıza, her daim olagelene tersinden, aykırı, farklı bakış açılarıyla mümkün. Pozisyon ve perspektif değiştirmekle mümkün. Dünyaya, olaylara, insanlara tersinden bakmak belki de düşüncelerimizi özgür kılmanın tek yoludur. Çünkü bugün doğru diye kabul ettiğimiz pek çok şey aslında eğri olanlardır. Bize sorulardan önce cevaplar öğretildi hep. Darbeler ve fareler soru sormazlar. Oysa ben soruları cevaplardan daha çok önemsiyorum. Yaşadığımız süreci de biraz sorularla, biraz düşüncelerle irdelemek istiyorum.

DÜŞÜNCELER VE TEKLİFLER

1. Cumhuriyet halkın kendi varlığına, kendi geleceğine, çocuklarına sahip çıkmasıdır. O belli bir zümre, grup ve topluluğun malı değildir. Cumhuriyet bu topraklar üzerinde yaşayan herkesindir. Cumhuriyete sahip çıkmak hepimizin en önemli görevidir.

2. 100 yıllık demokrasi, milliyetçilik, Kürt, ulusdevlet, darbeler, din ve siyaset, cemaat sorunlarıyla yüzleşmemizin vakti geldi de geçiyor bile. Bu 100 yıllık sorunları aşmak için cesur ve samimi aydınlar, siyasetçiler, akıllar, özgür sorgulamalar gerekir.

3. Bu darbe girişiminin başarısız olması “Allah’ın bir lütfudur. Allah darbecilerin oyunlarını, tuzaklarını bozmuştur.” Bu vesile ile aslında yeni bir Türkiye’nin hazırlıkları yapılmalı, mevcut tüm problemler açıklıkla ve samimiyetle masaya yatırılabilir. Bu felaket demokratikleşme, birlikte yaşama, yeni bir anayasa, modern bir Türkiye için fırsata dönüştürülmelidir.

4. Bu vatanda yaşayan insanlar Türk’ü, Kürt’ü, Çerkez’i, Arap’ıyla 15 Temmuz gecesi tek yürek, tek millet olmuş, silahlara, tanklara, uçaklara, zorbalara, diktatörlere karşı muhteşem bir zafer kazanmışlardır. Bu birlik ve beraberliğimizin devamı demokratik adımlarla sağlanmalıdır.

5. Bu muhteşem zafer rakiplerini ihbar eden, boş kahramanlık taslayan, kendi reklamını yapan, idarecilere yaranmaya çalışan, koltuk makam peşinde olan çıkarıcıların tutumlarıyla kirletilmemelidir.

6. Bir uçurumun kenarından döndük. Darbeciler kazansaydı, bombaladıkları Meclis’i kapatacaklardı. Sıkıyönetim ilan edip ellerindeki listelere göre kendilerine yakın komutanlar, rektörler, valiler, hâkimler atayacak, hukuku ayaklar altına alacaklardı. Bir cadı avında darbeye direnen herkesi hapse atacaklardı. Kendilerinden olmayan yayınları yasaklayacak, gazetecileri tutuklatacaklardı.

Avrupa’yla ilişkileri askıya alacak, idam sehpaları kuracak, kötü muamele ve işkenceye yeniden başlayacak, ülkeyi tekrar karanlık çağlara döndüreceklerdi. Yurtta Sulh Konseyi ağır yumruğunu tüm halkımızın başına indirecekti. Allaha çok şükretmeli, hamd etmeliyiz ki oyun bozuldu, ülkemiz ve insanlarımız bir uçurumun eşiğinden döndü.

7. Halkımızın ölüm pahasına tankların üstüne çıkışı, muhalefetteki üç partinin iktidarla beraber darbeye karşı çıkışları, siyasetçilerimizin dik duruşları darbecilerin ne kadar öngöründen uzak olduklarını açıkça göstermiştir. Artık Türkiye’imizde darbe defteri bir daha açılmamak üzere kapanmış, hayatını kaybeden şehitlerimizin kanları boşuna akmamıştır. Artık bu ülkede darbeciler toplumsal ve siyasal karşılığını bulamayacaklardır.

8. Tarikatlerin, cemaatlerin bu ülkenin bir gerçeği olduğunu hepimiz biliyoruz. Bu topluluklar kültür, sanat, dini vs. hizmetlerde bulunan birer STK'lara dönüştürülmeli, legalleştirilmeli, özellikle siyasetten, din adına idareye karışmaktan uzak tutulmalıdırlar.

9. Bu ülke maddi manevi köleliğe hayır diyen, özgürlük için, bağımsızlık için, haysiyetiyle, adaletle, eşitlik içinde yaşamak için hayatını vermekten çekinmeyen insanların ülkesidir. 15 Temmuz gecesi bu bir defa daha ispatlanmıştır.

10. Bizler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bombalanmasını hiçbir zaman unutmamalı ve unutturmamalıyız. Her türlü diktatörlüğün bizzat bu topraklar üzerinde yaşayan bütün insanların, halkımızın hürriyetine, varlığına gasp etmeye çalıştıklarını bilmeli, nereden ve kimden gelirse gelsin bütün oligarşilere karşı tek bir vücut olmalıyız.

11. Her suç şahsi bir şeydir. Birinin hatasıyla başkası, ailesi, akrabaları, aşireti vs. mesul olmaz. Suçlu kimse, o bulunup cezalandırılmalıdır. Masumların hakkı, hayatı korunmalı, en küçük bir zarara uğramaları önlenmelidir. Bu olaylardan masumların da zarar görmesi ülkedeki kini, nefreti, kamplaşmaları körükleyecektir.

12. Darbeciler, bu işi planlayıp uygulayanlar ülkeyi kanlı ve yıllarca olumsuz sonuçları olacak bir duruma sokmuşlar, yüzlerce insanımızın ölümüne sebep olmuşlardır. Onların bu dünyada da, ahirette de yatacak yerleri yoktur. Her iki dünyada da ellerimiz yakalarındadır. Bu caniler hiçbir şeyden habersiz yirmi yaşındaki gencecik erlerimizi de kullanarak hayatlarını karartmışlardır.

13. Hakka hep beraber hak demeyi, suça suç, diktatörlüğe diktatörlük, insan öldürmeye cinayet, adaletsizliğe adaletsizlik, eşitsizliğe hep beraber eşitsizlik demeyi öğrenmeliyiz. Hakkın küçüğü büyüğü olmaz. Hak, adalet herkes için ve her şartta haktır ve sahibine verilmelidir.

14. Hepimiz toplumsal uzlaşının ne kadar değerli olduğunu bir defa daha düşünmeliyiz. Başka Türkiye yok. Kültür, siyaset, düşünce, yaşayış farklılıklarımız olsa da bu ülke hepimizin. Bu ülkede beraber, huzur, hukuk içinde hak ve adaletle, yaşayış şekillerimize, kimliklerimize saygı duyarak yaşamamızın yollarını aramalıyız.

15. Bundan sonra bütün partiler bu ülke insanları için ellerini taşın altına koymalıdır. Bu ülkeyi karıştırmak, savaş, çatışma isteyenlere karşı söyleyecek sözümüz olmalıdır. Savaşı silahlar yapar. Barışı siviller. Artık her türlü çatışmacı tavra dur diyebilmeli, barış, kardeşlik, beraber yaşamak için devlete bir koridor açılmalıdır. Barış teşebbüs ister. Kuru barış isteriz söylemleriyle barış gelmez. Toplumsal huzursuzluk, gerginlik düşürülmelidir.

16. Düşman ve nefret üreten ideolojilerden kurtulmalı, birbirimizle konuşmanın, birbirimizi anlamının, anlaşmanın yollarını aramalıyız.

17. Hepimiz bizi, içinde bulunduğumuz grubu sürekli aklayan, yücelten, mükemmelleştiren, sorgusuz sualsiz teslim olan narsist tavrımızla, "küçük diktatör" ümüzle yüzleşmeliyiz.

18. Yeni anayasa ile beraber Türkiye'de halkların beraberliği, barış, saygı, sevgi, eşitlik adına tüm bölgelerimizi ve tüm halkları kapsayacak sosyal projeler yapılmalı, gençler, aileler farklı kültürlerle tanıştırılarak birlikte yaşam her haliyle desteklenmelidir.

19. Bu ülkede düşünce, fikir, söz söyleme, kendi dilini, dinini, kültürünü, kimliğini yaşama, yaşatma, çocuklarımızı istediğimiz gibi eğitme özgürlükleri yeniden tanımlanmalı, yeniden tesis edilmelidir. En büyüğünden en küçüğüne kadar her türlü kültür, değer devlet tarafından desteklenmelidir.

20. Madem ki bu ülkede yaşayan Türk, Kürt, Arap, Nusayri, Hıristiyan, Ermeni, Alevi, Rum, Gürcü, Çerkes, Laz vs'ye kadar herkes bu ülke vatandaşdır. Devlet tüm ırk, din, mezhep ve kültürlere sormalı: "Daha iyi yaşamamız, daha mutlu olmanız, kültürlerinizi, inançlarınızı yaşamak, yaşatmak için benden ne istersiniz?" Devlet tüm vatandaşlarına eşitlik ve adalet ilkesiyle yaklaşarak, yaşam kalitesinin artması için hizmetkârları olmalıdır. Soğuk çehreli, halkına tepeden bakan, baskıcı, zorlayıcı, ideolojik devlet anlayışı, yerini hizmetkâr, halklarının mutluluğu için çalışan devlet anlayışına terk etmelidir.

21. Guardian ve Washington Post gibi iki önemli gazetede çıkan haberlere göre Müslüman mülteciler kitleler halinde Hıristiyanlığı kabul etmektedirler. Bu, belirli ölçüde propaganda, ya da can pazarından çıkararak vardığı Avrupa ülkesinde "mülteci" statüsünü elde isteyenlerin tercihi olabilir. Ama bir gerçek var: Ne pahasına olursa olsun dinini hiçbir şeye değişmeyen insanların coğrafyasıydı burası. İlk kez böyle bir şey oluyor. Ve biz tüm Müslümanlar olarak geldiğimiz noktayı tekrar düşünmeliyiz.

22. Bir yerde durmak ve bir düşünceye, ideolojiye, bir topluluğa taraf olmak başkalarını ötekileştirmeyi, başkalarının hayatlarına karışmayı, bizden olmayana zulmetmeyi netice vermemeli. Ben dindar bir hayat yaşamak istiyorum, diğeri ateist, bir başkası laik, başkası seküler, başkası milliyetçi, Kemalist, başkası sosyalist veya kapitalist. Devletin ideolojisi olmaz. Devlet bütün ideolojilere, fikirlere, yaşama şekillerine eşit yaklaşmalıdır. Devlet vatandaşları olan en küçük azınlığa kadar herkesin, her yaşama şeklinin, her türlü haklarını korumalı, istedikleri, inandıkları gibi yaşama imkânı sunmalıdır.

23. Bugün artık Türkiye için radikal bir empati zamanıdır. Cumhuriyet, demokrasi, ahlak, adalet, hak, hukuk, beraber yaşamak için yeni Türkiye'yi yeniden inşa zamanıdır.

24. 15. Temmuz zaferi hakikatte Allah'ındır. Sebepler dünyasında da, kalbi darbe olmasın hissiyle dolu, kavli ve fiili dua eden herkesin, her ırktan, her din ve dilden bütün milletimizindir.

25. Allah bundan sonra devletimizi ve milletimizi darbeler ve farelerin şerrinden ebediyen korusun.

Sultan Abdülaziz'in
Tahttan İndirilişı ve
Darbeyle Gelen Meşrutiyet

Yrd. Doç. Dr. Abdülnasır Yener

II. Bayezid, II. (Genç) Osman, I. Mustafa, Sultan İbrahim, IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, III. Selim, IV. Mustafa, Sultan Abdülaziz, V. Murad ve son olarak II. Abdülhamid askeri darbe veya isyanlar sonucu tahttan indirilmişlerdir.

arih boyunca muhtelif zaman ve farklı sebepler gösterilerek darbelerin gerçekleştiğini görmek mümkündür. Zamanın şartlarına göre darbelerin yapılış gerekçelerinin değiştiği de söylenebilir. Örneğin; İslamiyet öncesinde kahraman ve cengâver hükümdarları tahta geçirme gerekçesi ile darbeler gerçekleştirilirken, İslamiyet sonrasında dini tehdit eden unsurlar gerekçe gösterilerek söz konusu yola başvurulmuştur.

Türk Tarihi boyunca farklı dönemlerde ve farklı gerekçelerle darbeler gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Tarihi boyunca daha çok askeri darbelerle padişahların tahttan indirildiği ve bazılarının öldürüldüğü görülmüştür. Tarihi seyriyle belirtmek gerekirse; II. Bayezid, II. (Genç) Osman, I. Mustafa, Sultan İbrahim, IV. Mehmed, II. Mustafa, III. Ahmed, III. Selim, IV. Mustafa, Sultan Abdülaziz, V. Murad ve son olarak II. Abdülhamid askeri darbe veya isyanlar sonucu tahttan indirilmişlerdir. Bunlardan; II. Bayezid, II. Osman, Sultan İbrahim, III. Selim, IV. Mustafa ve Sultan Abdülaziz tahttan indirildikten sonra öldürülmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nin devamı olan Türkiye Cumhuriyetine darbeler de bir bakıma miras olarak kalmıştır. Henüz 100 yaşını tamamlamamış olan Cumhuriyet tarihinde hiç de azımsanmayacak darbeler veya darbe girişimleri gerçekleşmiştir.

Sultan Abdülaziz Dönemi Sonları ve Avrupa ile İlişkiler

Sultan Abdülaziz'in son dönemlerinde meydana gelen bazı olaylar hem içerde hem de dışarıda çok ciddi sıkıntıların yaşanmasına yol açmıştır. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti 19. Yüzyılın başından itibaren neredeyse hiç kesintiye uğramadan devam eden iç ayaklanmalarla uğraşmak zorunda kalmış ve bunun önemli sonuçlarından olan dış müdahalelerle boğuşmak zorunda kalmıştır. Sultan Abdülaziz döneminde başlayan ve ciddi şekilde Osmanlı Devleti'ni uğraştıran söz konusu ayaklanmalardan bir tanesi de 1867 Bulgar isyanı olmuştur. Bulgar ayaklanması olduğu sırada; Sırbistan, Eflak Buğdan ve Girit'te çok ciddi karışıklıklar olmasına rağmen Osmanlı Devleti Bulgar ayaklanması üzerinde, diğerlerine oranla, daha fazla durmuştur. Çünkü Bulgaristan'da çok ciddi Müslüman nüfus mevcut olup, coğrafi konum itibarıyla Balkanların merkezi olduğu gibi İstanbul'a da çok yakın bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum Osmanlı idaresini çok ciddi şekilde endişelendirmiş ve daha fazla önem vermelerini netice vermiştir.

Bulgar isyancılar ciddi oranda silahlanarak, halka dağıttıkları beyannamelerde "Balkan Muvakkat Hükümeti" ifadesini kullanıp, amaçlarının sadece kendilerine yapılan haksızlıklara karşı çıkmak olarak ifade etmişlerdir. Amaçları Bulgaristan'ın özerkliği veya bağımsızlığı olan isyancılara karşı Tuna valisi Mehmet Sabri Paşa yetersiz kalınca, Şura-yı Devlet Reisi bulunan Midhat Paşa olağanüstü yetkilerle Bulgaristan'a gönderilmiştir. Midhat Paşa kısa zamanda ayaklanmayı etkisiz hale getirmiş, ayrıca yapılması gerekenlerle ilgili olarak önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Ancak bu tavsiyeleri pek dikkate alınmadığı için bir süre sonra tekrar ayaklanma meydana gelmiştir.

Bulgarlar 1876 yılında tekrar ayaklanmışlardır. Bu ayaklanmada özellikle Bulgaristan Bağımsız Kilisesi'nin kurulması ve Panislavizm'in ciddi etkisi olmuştur. Ayrıca Rusya bir taraftan Osmanlı Hükümeti nezdinde Bulgarlar lehine ıslahatların yapılması teşebbüsünde bulunurken diğer taraftan Bulgar isyancılarını kışkırtmaktan da geri kalmamıştır. Yine Rusya elçisinin girişimleriyle isyancılardan elebaşları serbest bırakıldığı gibi, bunlara karşı başarılı çalışmalarında bulunan bir kısım Osmanlı idarecileri görevlerinden alınmıştır. Mayıs 1876'da başlayan bu ayaklanmada özellikle Türklerin yaşadığı yerler ateşe verilmiş ve Müslüman halka karşı katliamlar yapılmıştır. Daha önceden gerekli tedbirlerin alınmamış olması, Filibe mutasarrıfı Aziz Paşa'nın uyarılarının dikkate alınmaması, istediği destek kuvvetlerinin gönderilmemesi, isyanın başlamasından sonra zamanında gerekli tedbirlerin alınmaması hem isyancılara cesaret vermiş hem de isyanın yayılmasını netice vermiştir. Osmanlı Devletinin isyancılara ve ayaklanmalara karşı almış bulunduğu her tedbir, Avrupa kamuoyuna sürekli olumsuz bir şekilde yansıtılmış ve Osmanlı aleyhtarlığı kampanyalara dönüştürülmüştür. Tersyüz edilen olaylardan bir tanesi de "Selanik Hadisesi"dir.

Bir Bulgar kızı Müslüman olmak üzere Selanik'e gelir. Ancak istasyonda Rus asıllı Amerikan konsolosu ve adamları tarafından kaçırlır. Olayın duyulması halkta büyük bir galeyana yol açar, gösterilere neden olur. Selim Paşa Camii'nde toplanan halk, idarenin gerekli girişimlerde bulunmadığı düşüncesiyle kızı kurtarmaya karar verirler ve arkasından olaylar büyümeye devam eder. Uyarılara rağmen Camiye giden Fransız ve Alman konsolosları, kendilerinden kızın teslimini isteyen ve netice alamayan halk tarafından öldürülürler. Olay uluslararası büyük bir problem haline dönüşür. Fransa, Almanya, Rusya, Avusturya ve İtalya savaş gemilerini Selanik limanına göndererek olayın sorumlularının şiddetle cezalandırılmasını isterler. Bunun üzerine Selanik

valisi değiştirilerek konsolosların öldürülmelerinden sorumlu tutulan şahıslar idam edilirler. Sadece Bulgar ayaklanması ve Selanik Olayı bile Osmanlı Devleti'nin ne kadar büyük sorunlarla boğuşmak zorunda kaldığını anlamak açısından önemli ipuçları vermektedir.

Sultan Abdülaziz'in son saltanat yılında; giderek artan dış müdahaleler, Bulgar ayaklanması, Hersek İsyanı, Selanik Olayı vb. gelişmeler Avrupa kamuoyunun Osmanlı Devleti aleyhindeki yaklaşımlarını daha da üst seviyelere çıkarmakta idi. Sadrazam Mahmud Nedim Paşa'nın iktidar zafiyeti, Sultan Abdülaziz'in giderek otoriterleşmesi sıkıntıları arttırmakta idi. Ülkede sansür uygulanmasına rağmen halk bütün gelişmelerden haberdar olmaktaydı ve özellikle tahrik edilmekteydi. İçerde ve dışarıda giderek artan olumsuz gelişmelerin yaşandığı bir ortamda Padişahın azli için bir kısım askeri ve sivil idareciler saltanat tebdili için faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Sultan Abdülaziz dönemi, Tanzimat'la başlayan değişimin hızlanarak devam ettiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde hem kurumlarda hem de yönetim anlayışında ciddi değişimler olmuştur. Maalesef bu değişimler genellikle olumsuz yönde gelişmiştir. Osmanlı Devleti ekonomisi ve sanayisiyle dışa bağımlı ve açık pazar haline gelmiştir. Mali yönden ciddi sıkıntılar yaşanmış ve Osmanlı hazinesi iflase sürüklenmiştir. Osmanlı Vatandaşları giderek artan vergi yüküne tahammül etmekle beraber, giderek artan tahkir ve hakaretlere maruz kalmakta ve bu durum çok ciddi rahatsızlıklara yol açmaktaydı. Siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan büyük sıkıntıların yaşandığı bu dönemde bir de darbenin gerçekleşmesi, büyük felaketlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Sultan Abdülaziz'in Tahttan İndirilmesi Faaliyetleri

Padişah'ın tahttan indiriliş faaliyetinin başlangıcı medrese talebelerinin ayaklanması olarak gösterilmiştir. Medrese talebelerinin kışkırtılmasında Balkanlarda meydana gelen gelişmeler ve bunlarla bağlantılı söylentiler etkili olmuştur. Çünkü bu talebelerin önemli bir kısmı bu bölgelere mensup insanlardandı. Müslüman halka karşı yapılan saldırı ve katliam haberleri bu kesimi yeterince rahatsız etmekteydi. Süleymaniye, Fatih ve Bayezid medreselerinde okuyan talebeler 11 Mayıs 1876 tarihinde derslerini boykot ederek ayaklanmaya başladılar. Onlara göre; Müslümanlar Hıristiyanlar tarafından her tarafa hakarete, saldırı ve tahkirlere maruz kalmakta ve eziyet çekmekteydiler.

Böyle bir ortamda derslerin görülmesi değil, bu zillete sebebiyet verenleri ortadan kaldırmak Şariatın kendilerine yüklemiş olduğu zorunlu bir vazifedir. Talebeler şehrin muhtelif yerlerinde eylemlere başlamışlardır. Bu arada talebe olmayanlarda onların arasına karışmaya başlamışlardır. Bu arada Rus elçisi İgnatief'in faaliyetleri de dikkat çekicidir. Bir taraftan Osmanlı Hükümeti'ne yakın görünüp dostane(!) tekliflerde bulunurken diğer taraftan alttan alta ayaklanmayı kışkırtıcı faaliyetlerden geri durmamıştır. İstanbul'da emniyet ve asayişin kalmadığını, otorite boşluğunu dış dünyaya göstermek için sefarethane binasını topladığı adamlarla koruma altına almıştır. Ayaklanma hükümet değişikliği ile son buldu. Sultan bir bakıma baskılara boyun eğmek zorunda kalarak hükümet değişikliğine gitti. Mahmud Nedim Paşa sadrazamlıktan azledildi ve yerine Mehmet Rüştü Paşa getirildi. Bir bakıma istenmeyen gelişmelerle hükümet değişikliğine gitmek zorunda kalan Sultan Abdülaziz

ile yeni hükümet arasında uyum olmayacak ve ilk günlerden itibaren güvensizlik kendisini gösterecektir. Padişah daha ilk günkü görüşmesinde hükümet üyelerine karşı; kendi isteği ile değil halkın isteği üzerine onları atadığını ve ne yapacaklarını göreceğini ifade etmiş, açık bir şekilde güvensizliğini dile getirmiştir. Yeni hükümette; ileride darbe girişiminde önemli rol oynayacak askeri kanadın başını çekecek olan Hüseyin Avni Paşa ile sivil kanadın başını çekecek olan Mithad Paşa da yer almıştır. Son dönemlere damgasını vurmuş olan Fuat ve Ali paşaların korumasında sivrilmiş bulunan Hüseyin Avni Paşa, Sultan Abdülaziz tarafından sevilmesine rağmen, birkaç kez seraskerliğe atanıp azledilmiştir. Subaylar arasında cesareti ve gücü ile ön plana çıkmış, diğer taraftan saray çevresiyle ilgili hakkındaki bazı olumsuz söylentilerden ötürü de İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır. Birkaç atama, azil ve uzaklaştırma yaşadığı bu dönemde Padişahla arası bozulmuştur. Mithad Paşa ise özellikle valilik yaptığı

دوئامی عثمانی معاونت ملیہ جمیعی تکفور طافی شعبہ سی ہیئت ادارہ سی
 ۱ رئیس اول لوا مدعی عمومی معاونی احمد حبیب افندی ۲ اعضا دعوی وکیلی احمد افندی ۳ اعضا تجار دن بخور افندی ۴ اعضا تجار دن استانا کی
 مانیدی افندی ۵ رئیس ثانی دعوی وکیلی طوماس درسجاقیان افندی ۶ اعضا جماعت اسلامیه رئیس محمد افندی ۷ اشراف دن امین بک

yerlerdeki başarılarıyla adından söz ettirmiştir. Osmanlı Devleti'nin yegâne kurtuluş çaresinin Meşrutî idareye geçmekte olduğuna inanmış ve bu fikrinden dolayı Genç Osmanlılar Cemiyetinin ileri gelenleri arasında yer almıştır. Yeni hükümette; ilerde darbe girişiminde önemli rol oynayacak askeri kanadın başını çekecek olan Hüseyin Avni Paşa ile sivil kanadın başını çekecek olan Mithad Paşa da yer almıştır. Son dönemlere damgasını vurmuş olan Fuat ve Ali paşaların korumasında sivrilmiş bulunan Hüseyin Avni Paşa, Sultan Abdülaziz tarafından sevilmemesine rağmen, birkaç kez seraskerliğe atanıp azledilmiştir. Subaylar arasında cesareti ve gücü ile ön plana çıkmış, diğer taraftan saray çevresi ile ilgili hakkındaki bazı olumsuz söylentilerden ötürü de İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır. Birkaç atama, azil ve uzaklaştırma yaşadığı bu dönemde Padişahla arası bozulmuştur. Mithad Paşa ise özellikle valilik yaptığı yerlerdeki başarılarıyla adından söz ettirmiştir. Osmanlı Devleti'nin yegâne kurtuluş çaresinin Meşrutî idareye geçmekte olduğuna inanmış ve bu fikrinden dolayı Genç Osmanlılar Cemiyetinin ileri gelenleri arasında yer almıştır.

Zorlamayla atanan hükümet üyeleri, medreselilerin ayaklanmasından sorumlu tutulan Ulema Sınıfı ve Padişah arasında ciddi bir güven bunalımı yaşanmıştır. Sultan (aslında farkında olmadan) istemeyerek de olsa kendisini tahttan indirecek olan ekibi bu şekilde iktidara getirmiş oldu. Yeni kurulan hükümet de Sultan'la uzun süre çalışamayacaklarının farkında idi. İlerde, daha önce meydana gelen Medrese Talebelerinin ayaklanmasından sorumlu tutulacaklarını, makam-mevkilerini kaybedeceklerini, İstanbul'dan sürülebileceklerini düşündükleri için önlerindeki üç seçenektan birini tercih etmek zorunda olduklarını düşünüyorlardı. Hükümette devam etme, Meşrutiyet idaresine geçme ve Sultan'ı tahttan indirme. Onlar bu üç seçenektan Sultan Abdülaziz'i feda etmeyi seçmişlerdir.

Hükümette Sultan'ı Devirme Düşüncesinin Oluşumu

Sultan Abdülaziz'i tahttan indirme fikrinin ilk defa serasker Hüseyin Avni Paşa tarafından ortaya atıldığı ifade edilmiştir. Darbe girişiminde en önemli rolü oynadığı belirtilmiştir. Sultan'a güveni kalmadığını açıkça ifade eden serasker, gereğinin yapılmasını Sadrazam Rüştü Paşaya açıkça ifade etmesine rağmen destek bulmamıştır. Buna rağmen bazı teşebbüslerde bulunmuş ama başarılı

olamamıştır. Kindarlığı ile ünlü paşa bu düşüncesinden vazgeçmemiş ve Abdülaziz yerine şehzade Murad'ı tahta çıkarmayı kafasına koymuştur. Bu konuda Mithad Paşa ile aralarında düşünce ve yaklaşım farkı oluşmuştur. Midhat Paşa için öncelikli olan konu Saltanat tebdili değil, meşrutî sisteme geçiştir. Ancak bu fikrinin Sultan Abdülaziz tarafından kabul görmemesi giderek Hüseyin Avni Paşa ile yakınlaşmasını netice vermiştir.

Saltanat tebdili taraftarı olmayan Sadrazam Rüştü Paşa Hüseyin Avni ve Midhat paşalar tarafından ikna edilmiştir. Akabinde Şeyhülislam Hayrullah Efendi'yi aynı fikre getirme çalışması başlamıştır. Midhat Paşa konağında yapılan toplantıda hem Şeyhülislam hem de Anadolu kazaskerlerinden fetva emini Kara Halil Efendi ikna edilmişlerdir. Adı geçen hükümet üyeleri dışındakilerden faaliyetin gizli tutulduğu ve darbe girişiminin gizlendiği çünkü muvafakatlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu sıkıntı, Mahmud Nedim Paşa'nın kifayetsizliği eleştiri oklarının yavaş yavaş Sultana yönelmesine de sebep olmuştur.

Hüseyin Avni Paşa

Bu arada Mahmud Nedim Paşa'nın tekrar sadarete getirileceği söylentisi hem hükümeti tedirgin etmiş hem de kamuoyunda rahatsızlığa yol açmıştır. Son gelişmeler; saltanat değişikliği fikrinde olan hükümet temsilcilerinin bu işi hızlandırmalarını netice vermiştir.

Darbe teşebbüsü ile ilgili ortaya atılan bir iddiaya göre; Medrese talebelerinin ayaklandığı sıralarda Midhat ve Hüseyin Avni paşalar darbe teşebbüsünde bulunmayı tasarlamışlardır. O sıralarda halkın Sultan Abdülaziz idaresinden hoşnutsuz olmalarından istifade etmek istemişlerdir. Osmanlı idaresine olan sadakatlerine itimat edilen bazı Hıristiyan vatandaşları da işin içine katarak; Müslüman, Rum ve Ermenilerden oluşan bir cemiyet aracılığıyla Sultanı tahttan indirmeyi düşünmüşlerdir. Bu iş için tarih olarak 9 Mayıs Cuma gününün uygun görüldüğü ve eylemin merkezi olarak Nuruosmaniye Camiinin seçildiği ileri sürülmüştür. Cuma namazından sonra doğruca Bab-ı Ali'ye yürünecek, Padişah'tan yeni ıslahatları öngören bir irade talep edilecek, kabul edilmediği takdirde Sultan Abdülaziz

tahttan indirilerek şehzade Murat tahta çıkarılacaktır.

Darbe taraftarlarının en önemli gücü ordu yönetiminin yani seraskerliğin kendi ellerinde olması olmuştur. Dolayısıyla Serasker Hüseyin Avni Paşa'nın kendi emri altındaki subayları ikna etmesi zor olmamıştır. Bu iş için Askeri Şura reisi Redif Paşa, Harb Okulu komutanı Süleyman Paşa ve Bahriye Nazırı Ahmet Paşa'nın ikna edilmeleri zor olmamıştır. Darbe kararı alınıp gün ve saati belirlendikten sonra şehzade Murad durumdan haberdar edilmiştir. Darbeyi gerçekleştirecek olan ekip kendi girişimlerini meşrulaştırmak için Şeyhülislamdan fetva almayı da ihmal etmemişlerdir. Saltanat değişimini erken bulup biraz ertelenmesini isteyen Şeyhülislam sıkıştırılarak fetva vermesi sağlanmıştır. Halifenin şuurunu kaybettiği, siyasi işlerden anlamadığı, halkın malını halkın dayanma gücünün çok üstünde israf ettiği, dini ve dünyevi işleri ihlal ettiği, milletin mülkünü tahrip ettiği... Şeklinde fetva alınmıştır. Sivil ve askeri kesimin gerçekleştirmiş bulunduğu bu darbe girişiminde

Mithad Paşa

dikkat çeken bir başka unsur da olaya “Milletin” dâhil edilmiş olmasıdır. Darbe olayı, “Millet Abdülaziz Han Hazretleri’ni hal’ etti” şeklinde takdim edilmiştir. Kendisine karşı darbe hazırlığından habersiz olan Sultan Abdülaziz 29 Mayıs 1876 Pazartesi günü Serasker Hüseyin Avni Paşayı görüşmelerde bulunmak üzere saraya davet etmiştir. Bu davet, darbeden haberdar olmuş olma ihtimaliyle Serasker Paşayı telaşlandırmış ve görüşmeye gitmemek için bahaneler uydurmuştur. Diğer taraftan saltanat değişikliğinin biran önce gerçekleşmesi için harekete geçmiştir. Padişahın ve veliaht Murad’ın bulunduğu mekânlara hangi askeri birliklerin gönderileceği ve nasıl hareket edileceği kararlaştırıldıktan sonra hemen harekete geçilmiştir. Sultanı tahttan indirme girişimi; özellikle Midhat Paşa, Hüseyin Avni Paşa, Sadrazam Rüşdü Paşa ve Süleyman Paşa tarafından yönetilmiştir. Bu arada Padişah’ın muhafazası ile görevli birliğin subay ve erlerine güvenemeyecekleri için silahları alınarak Taşkışla’ya hapsedilmeleri kararlaştırılmıştır. Harekete geçen darbeciler şehzade

Murad’ın yanına planlanandan bir gün önce gidince telaşlanmasına yol açmış ve odasından çıkmak istememiştir. Bilahare valide sultan tarafından ikna edilerek Seraskerlik makamına götürülmüştür. 30 Mayıs sabahı atılan cülus toplarıyla saltanat tebdili ilan edilmiştir. Sultan Abdülaziz bu top seslerini duyduktan sonra tahttan indirildiğini anlamıştır. Bilahare Darüssaade Ağası Cevher Ağa Sultan Abdülaziz’e gelerek tahttan indirildiğini bildirmiştir. Darbeyi gerçekleştirenlere ve taraftarlarına göre; herkes “hayırlı sabah” a uyanmış ve taht değişikliği büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Ancak Sultan V. Murad’ın yayınlanan ilk fermanında; Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet idaresi ile ilgili hiçbir bilginin yer almaması, Meşrutiyeti bekleyen kesimde hayal kırıklığına yol açtığı gibi, darbeyi gerçekleştiren ve hala iktidarda olan ekibe olan güven azalmaya başlamıştır. Sultan Abdülaziz’in tahttan indirilmesi olayından çok, 4 gün sonraki vefatı tartışma konusu olmuş ve iki farklı görüş ortaya atılmıştır. Birinci görüşe göre; Sultan iki bileğini kesmek suretiyle intihar etmiştir. İkinci görüşe göre, Sultan katledilmiştir. İntihar eden bir insan bir bileğini kesebilir ama ikincisini de kesmesi imkânsız gibi bir şeydir. Dolayısıyla Sultan intihar etmemiş, darbeciler tarafından öldürülmüştür.

Sultan Abdülaziz’in Ölüm Şekli Meselesi

Sultanın intihar mı ettiği, öldürüldüğü şeklindeki iki iddia neredeyse günümüze kadar gelmiş ve hala net bir şekilde ispatlanamamıştır. Bilindiği gibi Sultan Abdülaziz tahttan indirildikten (30 Mayıs) sonra Feriye Sarayı’na götürülmüştür. 5 Haziran 1876 tarihinde de aniden vefat haberi duyulmuştur. Vefatından sonra, intihar ettiğinden çok katledildiği fikri daha ağır basmıştır. Çünkü olaydan ilk evvel Serasker Hüseyin Avni Paşa haberdar olmuş, henüz yaşam belirtileri devam etmesine rağmen bulunduğu yerden kaldırtıp hastane yerine karakola naklettirmiştir. Doktorların etraflıca muayene etme talebini kabul etmemiştir. Diğer taraftan Bursa Valisi Veliddin Paşa’nın, Sultanın nasıl muhafaza edileceği ile ilgili sorusuna verdiği cevap, dönemin devlet adamlarının bu konudaki mütalaaları, intihar ettiği ile ilgili verilen raporun inandırıcılıktan uzak olması, Yıldız Sarayı’nda icra edilen muhakemede verilen ifadeler ve ortaya konan vesikalar Padişahın katledildiğine dair rivayetleri kuvvetlendirmiştir. II. Meşrutiyet döneminde bu hadise tekrar gündeme gelmiş ve çok sayıda eser kaleme alınmıştır.

Tartışmalar devam ederken, olayda dahli bulunan ve en büyük amacı Meşrutî İdarenin kurulması olan Midhat Paşa'nın durumu çok konuşulmuştur. Özellikle Sultanın katledilmesi olayında bir dahlinin olmadığı ifade edilmiştir. Bu tartışmalar sürerken Abdülaziz'in katledildiğini iddia edenler zamanla daha da çoğalmıştır. Ancak olayların tarihi gelişimi irdelenirken; Sultanı tahttan indirme ile katledilmesi olaylarının farklı şekilde geliştiği, kendisini tahttan indirme işinde aktif rol alan Sadrazam Rüştu Paşa, Mithat Paşa ve Şeyhülislam Hayrullah Efendinin öldürme işinde olmayabileceklerini gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Darbeden sonra bakanlar arasında bazı konularda fikir ayrılıklarının yaşandığı bilinmektedir. Toplanan deliller ve ortaya konan vesikaların büyük ekseriyetinde Hüseyin Avni Paşa'nın işin merkezinde olduğu görülürken aynı şeyi Sadrazam ve Midhat Paşa için de iddia etmek hiç de kolay değildir. Çünkü bunların temel amacı Padişahı öldürmek değil, Meşrutîyetin ilanını sağlamak olmuştur. Ama darbe girişiminden sonra Hüseyin Avni Paşa intikam arzusuyla hareket ederek diğer hükümet üyelerini bir bakıma devre dışı bırakmıştır. Dolayısıyla eylem ve hareketleriyle Padişahı katlettiği şeklindeki iddiaya kuvvet vermiştir. V. Murad tahta çıktıktan sonra Sultan Abdülaziz'in Dolmabahçe Sarayı'ndan Topkapı Sarayı'na naklini emretmiştir.

Sultan Abdülaziz Topkapı Sarayı'na nakledilirken yanında bulunan iki oğlu Yusuf İzzeddin, Mahmud Celaleddin ile birlikte kayıpla götürülmüşlerdir.

Topkapı Sarayı'nda daha önceleri Harem Ağaları tarafından kullanılan daireye yerleştirilmiştir. Burası aynı zamanda III. Selim'in tahttan indirildikten sonra getirilip katledildiği yer idi. Sultan, bu daireye yerleştirilmekle kendisinin de katledileceği düşüncesine kapılmıştır. Abdülaziz, burada yeni Sultan'a bir mektup yazmıştır:

“Evvela Cenabı Allah'a saniyen atebe-i şevketlerine sığınıyorum. Cülus-u Hümayunu tebrik ile beraber hizmet-i millette sa'y u gayret etmiş isem de muvaffak olamadığıma teessüf ve Zat-ı Mülukanelerinin muvaffakiyetini temenni ederim. Millet'in i'tila-yı sânine ve devletin temin-i istikbaline vasıta olabilecek esbabı Zat-ı Mülükdarilerine amade etmiş olduğu feramuş buyurmazlar ümidindeyim. Kendi elimle silahlandığı asker'in beni bu hale koyduğunu ihtar ile beraber mürüvvet ve insaniyet, sıklımlara yardım etmek nöbetini gösterdiğinden bulunduğum tenkina-yı ıztırabdan halas ile bir mahal-ı mahsus tayinini rica eder ve Saltanat-ı Osmanîyeyi Sülale-i Abdülmecid Han Hazretlerine terk eylerim.”

Sultan Murad bu mektuba hemen cevap vermiş ve Çırağan Sarayı'ndaki dairelerden birisi seçilmiştir. Ancak bu durumun sakıncalı olacağını ileri süren Hüseyin Avni Paşa bir iki gün emrin uygulanmasını geciktirmiştir. Dâhili ve harici şartların uygun hale getirilmesinden sonra ailesiyle birlikte Çırağan Sarayı'na yerleştirilmesini tavsiye etmiştir. Taşınma işinin gerçekleşmemesi ve içinde bulunan şartlar Sultan Abdülaziz'i son derece rahatsız etmiştir.

Kendisine yapılan hareketi bir türlü hazmedememiştir. Bu arada yanında sürekli bulundurduğu palası kendisinden alındığı gibi, etrafta ne kadar kesici, yaralayıcı alet varsa toplatılmıştır.

Daha çok intihar ettiğine dair iddia ileri sürenlere ve o günkü resmi kayıtlara göre; Sultan Abdülaziz'in psikolojisi son derece bozulmuş ve anormal hareketlerde bulunmuştur. Doğru dürüst uyuyamaz, bazen aniden yatağından fırlar ve boğaza bakarmış. Birkaç günü böylece geçmiştir. Bir gün çok sakın bir şekilde davranmaya başlamış bir ayna ile makas (makraz) istemiştir. Sakalını düzeltme bahanesiyle Harem tarafındaki özel dairesine geçmiş ve bir süre buraya kapanmıştır. Odaya kapandığını gören bir

tarafından rapor imzalanmıştır:

“Ber-mukteza-yı irade-i seniyye-i cenab-ı şahenşahi vükela-yı feham hazeratı tarafından verilen emir üzerine 11 Cemaziyelevvel sene (12)93 ve 23 Mayıs (12)92 pazartesi günü öğleden bir saat evvel hüdavendigâr sabık Abdülaziz Hanın sebab-i mevtini tahkik etmek için Çırağan Sara-yı Hümayunu ittisalinde bulunan Karakolhaneye giderek orada bizi alt katta bulunan bir odaya götürdüklerinde yerde serilmiş bir şilte üzerine üzeri cedid bir bez ile örtülmüş bir cesed gördük. Örtüyü kaldırdığımızda Hüdavendigâr-ı sabık Abdülaziz Hanın cesedi olduğunu tanıdık. Lede'l-muayene bilcümle azası soğuk, kansız ve soluk bazı mahalleri dem-i müte-

Abdulaziz tahttan indirildikten sonra

kısım görevliler kapının anahtar deliğinden ne yaptığını anlamak için bakmışlar ve ayna önünde uğraştığını görünce çekilip gitmişlerdir. İşte bundan sonra intihar eylemi gerçekleşmiştir. Cariyelerden biri bir iş sebebiyle Sultanın bulunduğu odaya girmek istemiştir. Kapıyı çaldığı halde açılmaması ve içerden herhangi bir ses de duymayınca durumu Valide Sultana bildirmiştir. Kapı açılmayınca gürültüleri duyan harem ağaları tarafından zorla kapı açtırılmıştır. Kapının açılması ve görünen manzara herkesi dehşete düşürmüştür. Çünkü Sultan kanlar içinde yatmaktadır. Durumu haber alan Saray doktoru Mültiyadis Efendi Sultanı muayene etmiştir. Mültiyadis; iki kolundaki damarların makasla kesildiğini ve Sultanın kan kaybından vefat ettiğini belirtmiştir.

Olayı araştırmak üzere oluşturulan heyet doktor Mültiyadis'in daha önce belirttiği şekle benzer rapor düzenlemiştir. İstanbul'un meşhur ve Padişah doktorlarından Marko, Kara Todori paşalarla İngiltere, Fransa ve diğer bazı elçiliklerin doktorları

hassir ile mestur olup cesed ise henüz donmamıştı. Göz kapakları açıkça karine-i lamiası hafifçe kesif ve ağzı dahi biraz açık idi. Kolları ile ayaklarını setreden bezler kan ile mülemme' olub kolundaki bezi kaldırdığımızda sol kolunun bükümünün biraz aşağısında beş aşır zira' tolunda üç aşır zira' umkunda bir ceriha müşahade eyledik. İşbu cerihanın kenarları pürüzlü ve gayrı muntazam olup istikameti ise yukarıdan aşağıya ve dahilden harice doğru idi -mezkur nahiyenin orası kesilmiş ve şereyan zendi takriben huruc eylediği

noktada çapının üç rub'u açılmış idi. Sağ kolunun büküm mahallinde dahi iki buçuk aşır zira' umkunda ve iki aşır zira' tolunda kezalik pürüzlü ve biraz münharif bir ceriha müşahade eyledik. İşbu mahaldeki ceriha küçük çaplı orde(?) üzerinde olub şerayin-i salim idiler. On aşır zira' tolunda ve ziyade keskin ve bir kolunun ucuna yakın yan tarafında ufak bir düğmesi bulunan bir makraz irae olundu. Mezkûr makraz kanlı olup Hüdavendigâr-ı sabıkın balada zikr olunan cerihaları bununla icra etmiş olduğunu bize beyan ettiler ba'dehu bizleri Hüdavendigâr ikametgahı olan deniz tarafındaki büyük odaya götürdüler. Bu odada pencerenin kurbunda bulunan köşe minderi üzeri kan ile göl kesilmiş ve hasirin üzerinde dahi pıhtılanmış vafır miktar kan bulunduğu gibi hasirin ötesinde berisinde dahi kan lekeleri müşahade olunmuştur. İşte salifü'z-zikr ahvalden cümlemiz müttehiden atü'z-zikr kararı verdik:

Evvela Hüdavendigâr sabık Abdülaziz Hanın vefatına kol kemiklerindeki o'ayenin(?) kat'ıyla hasıl olan seyelan-ı dem sebab olmuştur.

Saniyen bize irade olunan alat cüruh-u mezkureyi husule getirebilir.

Salisen cüruhun hey'et ve istikametinden ve bunları husule getirmiş olan alat-ı cerihadan bir intihar yani telef-i nefis vukua geldiği istidlal olunur. Binaenaleyh Çırağan Saray-ı Hümayunu Karakolhanesinde yapmış olduğumuz işbu mazbata-i acizanemiz imza ve takdim kılındı.”

Rapora ilk bakışta heyetin yazmasından çok yazdırılmış olduğu izlenimi oluşmaktadır. Çünkü heyetin inceleme yaptığı yer olayın gerçekleştiği değil, sonradan getirilmiş bulunduğu Çırağan Sarayındaki Fer'iye Karakolun alt katıdır. Bir diğer husus heyetin sadece ceset üzerinde tespit yaptığı ancak hüküm vermediğidir. Çünkü Sultan'ın bileklerini olay yerinde bulunan makasla kestiği belirtilmemekte, olayın bu aletle gerçekleştirilebileceği ve Sultanın bu makasla bileklerini kesmiş olabileceği şeklindedir. Heyet bileklerin makasla kesilmiş olduğunun kendilerine ifade edildiğini belirtmektedirler. Bunlar ve benzeri şüpheler heyet raporunu tartışmalı hale getirmiştir.

Sultan Abdülaziz'in vefat olayı duyulduktan sonra çok ciddi ilgi gösterilmiş ve kısa bir süre sonra heyet raporu basında yer almaya başlamıştır. İslam inancında intiharın yasaklanmış olması ve dolayısıyla Müslümanlar arasında ender rastlanan olay olması, Sultan Abdülaziz'in de mütedeyyin olduğu düşüncesi, intihar fikrine şüpheyle yaklaşılmasını netice vermiştir. Avrupa kamuoyu da intihar olayına kani olmamıştır. Diğer taraftan rapor doktorlar arasında da tartışma konusu olmuş ve üzerinde çok sayıda tartışma yapılmıştır. Böyle bir intiharın gerçekleşmesinin imkânsız ve boş bir iddia olduğu şeklindeki yazılar imza sahiplerini zor durumda bırakmıştır. Bunlardan Mösyö Dikson Lancette Gazetesine bir demeç vermiş, muterizlerine karşı raporu savunarak olayın intihar olduğunu belirtmiştir. Sultan Abdülaziz'in intihar ederek değil de katledildiğine dair iddialara göre; Sultan'ın zorla tahttan indirilmesinden sonra Sultan Murad'ın iradesiyle Bakanlar Kurulunun üzerinde ve sınırsız yetkilere sahip bir komisyon oluşturulmuştur. Bunlar; Sadrazam Mehmed Rüştü Paşa, Şura-yı Devlet Reisi Midhat Paşa, Harbiye Nazırı Hüseyin Avni Paşa, Kısırlı Ahmed Paşa, Şühülislam Hayrullah Efendi, Damat Mehmed Nuri Paşa (Sultan Abdülmecid'in damadı ve aynı zamanda Sultan Abdülhamid'in eniştesi), Damat Mahmud Paşa (Sultan Abdülmecid'in kızı Cemile Sultan'ın eşi). Sultan'ın katli bu komisyon tarafından kararlaştırılmış ve işin icra kısmını da adı geçen damat

paşalar tarafından idare edilmiştir. Bu iş için pehlivan Mustafa, Cezayirli Mustafa ve gece bekçisi olan Hacı Ahmed isimli kişiler ayarlanmıştır. Sonradan yapılan muhakemede cinayet faillerinden Mustafa Pehlivan ifadesinde; Toplam dört kişi birden Sultan'ın üzerine atıldıklarını, Sultan'ın karşı koymasına rağmen minderin üzerine yattıklarını, Mabeynci Fahri Beyin padişahın omuzlarından tutarak hareket etmesini engellediğini, Cezayirli Mustafa ile Hacı Ahmed'in birer bacağına tuttuğunu, kendisinin de taşıdığı bir çakı ile Padişahın iki kolundaki damarları kestiğini itiraf etmiştir. Yine bu ifadenin devamında cenazeyi Ortaköy Karakoluna naklettiklerini de belirtmiştir. Bilindiği gibi olayın

üzerinden beş yıl geçtikten sonra 27 Haziran 1881 tarihinde İstinaf Mahkemesi Birinci Başkanı Sururi Efendi'nin başkanlığında 3'ü Müslüman ve 2'si Hıristiyan üyelerden müteşekkil bir hâkim heyeti tarafından yargılama yapılmıştır. Muhakeme sonunda Midhat Paşa başta olmak üzere olayda dahil olduğu ile sürülen çok sayıda kişi muhtelif cezalara çarptırılmışlardır. Yapılan tahkikat ve cenazeyi yıkayan görevlinin ifadesine dayanılarak cinayete hükmedilmiştir. Sultan'ın bileklerinin kesikliği dışında; Sultan'ın sol memesinin altında bıçak darbesinin olduğu, cinayet sırasında Sultan'ın üzerinde bulunan beyaz hırkasının bıçak ile delindiği tespit edilmiştir. Ancak gerek cinayeti işleyen gerekse sözü edilen komisyonda buldukları ve cinayetin işlenmesini idare ettikleri iddia edilen damat paşalar mahkeme önünde iddiaları kabul etmemişlerdir. Yine Midhat Paşa da sakin bir şekilde kendini müdafaa etmiş ve iddiaları kabul etmemiştir. Midhat Paşa'nın muhaliflerinden seçilmiş bulunan mahkeme heyeti savunmasını dikkate almadan hakkında idam kararı vermiştir. Mahkeme reisi iki gün sonra

muhakemenin bittiğini ilan etmiştir. Sanıklardan 9'u idam cezasına, ikisi de on yıl süreyle kürek cezasına çarptırılmışlardır. Ancak idam kararlarından hiçbirini infaz edilmemiştir. Midhat, Nuri ve Mahmud paşaların cezaları Taif'te ömür boyu sürgüne dönüştürülmüştür. Muhakemenin kısa sürmesi, yeterli araştırmanın yapılmaması, olayda parmağı bulunanların yeterince araştırılıp araştırılmaması ve her şeyden önce çok kısa sürmesi ciddi eleştirilere sebep olmuştur.

SONUÇ

Sultan Abdülaziz'in son dönemi hem içeride hem dışarıda çok ciddi sıkıntıların yaşandığı bir zamana denk gelmiştir. İç ayaklanmaların ve dış müdahalelerin giderek artmasının yanında; harcamaların artmasına paralel olarak vergilerin artması, ekonominin giderek kötüye gitmesi, borçlanmanın

artması ve her şeyden önce dış müdahalelerin halkın gururunu incitecek boyutlara ulaşması ciddi sıkıntılara yol açmıştır. Gerçekleşen darbe hiçbir sıkıntıya çare olmadığı gibi durumun daha da kötüleşmesine yol açmıştır. Tahta çıkarılan V. Murad'ın sağlık sorunları uzun süre saltanatta kalmasına imkan vermemiş ve II. Abdülhamid'in tahta çıkarılması bir zorunluluk sonucu gerçekleşmiştir.

Sultan Abdülaziz'in ölüm şekli üzerindeki tartışmalar günümüze kadar gelmiştir. Ancak, intihar etmediği ve katledildiği şeklindeki görüşler giderek daha fazla destek bulmuştur. Darbe girişiminde başı çekenlerden biri olan Hüseyin Avni Paşa'nın Sultana karşı tutumu, ölümünün duyulmasından sonra tahkikata izin verilmemesi, hastane yerine naşının karakola götürülmesi, otopsi raporunun tatmin edici bulunmaması vb. durumlar katledildiği düşüncesine kuvvet vermiştir.

Önceki darbe girişimlerine oranla sivil etkinin daha fazla olması, fetva alınırken girişimin millete mal edilmeye çalışılması dikkati çeken bir başka husus olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmed Saib; Tarih-i Sultan Murad-ı Hamis, Kahire, 1326.
 Ahmed Saib; Vak'a-i Sultan Abdülaziz, Mısır, 1320.
 Aydın, Mahir; "Doksanüç Harbi", TDV. İA., 9. C., İstanbul, 1994.
 Brown, L. Carl; İmparatorluk Mirası, İletişim Yayınları, 3. Bsk. İstanbul, 2003.
 Çetinsaya, Gökhan – Buzpınar, Şit Tufan; "Midhat Paşa", TDV. İA. 30. C. İstanbul, 2005.
 Demiriz, Merve; Askeri Darbeler ve Türk Dış Politikası, Basılmamış Y.L. Tezi, Atılım Ü. SBE., Ankara, 2011.
 Engelhardt; Tanzimat ve Türkiye; kaknüs yayınları, Çev. Ali Reşad, İstanbul, 1999.
 Feyizoğlu, Öznur; Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Sultan Abdülaziz Dönemi Osmanlı Amerika İlişkileri (1861-1876), Basılmamış YL. Tezi, Kocaeli Ü. SBE. Kocaeli, 2009.
 Gencer, Ali İhsan; "Hüseyin Avni Paşa", TDV. İA.18. C. İstanbul, 1998.
 Hafız Mehmed; Hakayik'ül-Beyan fı Hakk-ı Cennetmekan Sultan Abdülaziz Han, 1324.
 Karal, Enver Ziya; Osmanlı Tarihi, C. III., TTK, Ankara (?).
 Keklik, Ebubekir; Osmanlı Devleti'nde Sultan Abdülaziz Devri Anadolu Islahatları, Basılmamış Y. L. Tezi, Gazi Ü. SBE., Ankara, 2009.
 Küçük, Cevdet; "Abdülaziz", TDV. İA., 1. C., İstanbul, 1988.
 Küreli, Yeşim; 1908-1914 Yılları Arasında Osmanlı'da Hükümet Darbeleri ve Sonuçları, Basılmamış YL. Tezi, Gazi Ü. SBE. Ankara, 2007.
 Lewis, Bernard; Modern Türkiye'nin Doğuşu, TTK, Ankara, 1993.
 Mardin, Şerif; Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu, İletişim Yay., 6. Bsk., İstanbul, 2006.
 Serkiz Orpilyan; Sultan Abdülaziz'in Katilleri, Artin Asadoryan Matbaası, İstanbul, 1326.
 Topçu, Batıl Sefa; Sultan Abdülaziz Döneminde Yaşanan Mali Bunalım ve Uygulanan Mali Reformları (1861-1876), Basılmamış YL. Tezi, Hacettepe Ü. SBE., Ankara, 2014.
 Uçarol, Rifat; Siyasi Tarih (1789-1999), 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.
 Süleyman Paşa; Hiss-i İnkılab Yahud Sultan Abdülaziz'in Hal'ı İle Sultan Murad-ı Hamisin Cülusu, İstanbul Tanin Matbaası, 1326.
 Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; "Sultan Abdülaziz Vak'asına Dair Vak'anüvis Lütfi Efendinin Bir Risalesi", 28. Sayılı Belleten'den ayrı Basım, TTK., Ankara, 1943.
 Ünal, Uğur; Sultan Abdülaziz Devri Osmanlı Kara Ordusu (1861-1876), Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Ü. SBE., Ankara, 2006.

Bi Dünya Farklılık

Seval Altın

i

nsanların iç dünyalarına savaş açamayız. Onun mucizesi içinde, ruhundadır. Her birinin diğerinden farklı oluşunda ...

Kimse kimsenin var oluşuna, yaşamına, şahsiyetine, iradesine, kararlarına müdahale edemez ve etmemelidir. İnsan nasıl isterse öyle yaşamına, kendisine yön verebilmelidir. Ne yöne savurmak isterse kendini o yöne savurur. Fırtınalar, rüzgarlar isterse yönünü denize sürüklesin, isterse çöle...

Seçimleri insanların kendilerini ilgilendirir. Çünkü kimse kimsenin yüreğinde kopan fırtınaları bilemez ve dindiremez. İnsan kendine uygunluğuna inandığını yapar, ne kadar yanlış olsa da. Çünkü yaptıkları, verdiği kararlar kendisini yansıtır. Bunlarla kendisi olmuştur. Kendi adına kendisi karar vermiştir. Ne kadar doğrudur bir başkasına müdahale etmek ve onu yaptıklarından dolayı incitmek... Sanki kendimiz hiç hata yapmamış gibi ve sanki hep başkalarını dinlemiş gibi... Sanki bütün doğruları biz, yanlışları da müdahale ettiklerimiz yapmış gibi...

Neden kendimizde başkalarına karışma gereksinimi duyarız ki? Herkesi kendisi ilgilendirmez mi? Niye başkalarını bir yerlere, bir şeylere yönlendirmek, ille de kendimize benzetmek isteriz? Sevip, koruyup kollamak mı isteriz, yoksa herkes istediğim, dediğim gibi olsun mantığı mı, ne dersem o olsun anlayışı mı hâkim bizlere?

Her ne şekilde olursa olsun ne kadar sevip, korumak istesek de öncelikle kişinin kendini tanımasına, bulmasına, aramasına yardım etmeliyiz. Onu eleştirip, inciteceğimize, ondan yardımımızı keseceğimize, elimizi çekeceğimize, onu dinlemeliyiz, ona elimizi uzatmalıyız. Herkes biz olacağına, herkes kendini bulsun...

İnsanları dışlayıp, uzaklaştırmak yerine yanlarında olduğumuzu hissettirmeliyiz. Nasıl olsa bizler de bildiğimizi yapıp, yanlışlara saparak bazı şeyleri kavramış değil miyiz? Herkesin bi şeyleri kavraması, anlamlandırması belki aynı süreci almaz ama ne olursa olsun herkes ayrı bi dünya... Ve biz herkesin şahsi dünyasına saygı duymayı öğrenmeliyiz. İnsanları bir yerlere yönlendirmek, insanları sürüleştirmek, kendimize benzetmek, onları tek tipleştirmek insaniyetten çıkmak demektir.

Başka dünyaların var olmasına, hayatlarına, geleceğe umutla bakabilmelerine yardımcı olmalıyız. Başka dünyaları kırıp, etrafa savurup, üzüp dökmek yerine var olmalarına yardımcı olmalı, kendi kendilerini bulabilecekleri, keşfedebilecekleri zamanlar, zeminler, imkanlar hazırlamalıyız... Taa ki kimse kimseyi zorla, darbelerle, örgütlerle, silahlarla kendisine benzetmeye çalışmasın.

Ne de olsa herkes bi dünya farklılık...

27 Mayıs Askeri Darbesi
DP Dönemi Asker-İktidar İlişkileri

Yrd. Doç. Dr. Şerif Demir

27 Mayıs bu ülke kültüründe Osmanlı Devletiyle birlikte son bulmuş olan darbe geleneğini tekrar canlandırdı.

Cumhuriyet tarihinde hükümeti devirmeye yönelik birçok darbe ve muhtıra yaşandı fakat bunlar içinde 27 Mayıs darbesi pek çok yönden farklılık gösterir. Türkiye'deki hükümeti devirmeye yönelik darbeciliğin tarih ve mantığını anlamak için 27 Mayıs darbesinin çok iyi bilinmesinde fayda vardır.

27 Mayıs'a giden yolun ilk taşları 14 Mayıs 1950 seçim sonuçlarıyla döşenmeye başladı. 14 Mayıs seçimleri neticesinde Demokrat Parti (DP)'nin ezici bir sayı ile TBMM'ye hâkim olması, ülke genelinde büyük bir coşkuya sebep olurken, özellikle 27 yıldır ülkeyi yöneten ve yönetmeye alışmış bir partinin mensupları ve partiyle bütünleşmiş bürokrasi için büyük bir kâbus gerçekleşmiş oldu. DP'nin kazandığı seçim sonuçlarından rahatsız olan bir grup asker, CHP'yle temasa geçip seçimlere hile karıştırıldığını iddiasını ileri sürerek seçimleri iptal etmek istediler. Böylece DP'nin önü kesilecekti. Askerlerin seçimi iptal etme çabaları karşısında duran İsmet İnönü, bu tür niyet ve gayretlere engel oldu. İsmet Paşa'dan bekledikleri ilgi ve desteği

göremeyen asker, kışlasına geri dönerek seçim sonuçlarına müdahale etmekten vazgeçti. Cumhuriyet tarihinde ilk kez ordu bu kadar açık bir şekilde siyasete müdahale edip seçim kazanan DP'nin önünü kesmeye çalışıyordu. Aslında seçimlere CHP lehinde müdahale etmeyi düşünenler kadar CHP'nin uzun iktidarından rahatsız olan askerler de vardı. Bu askerler DP iktidarına sempati duyuyordu, seçimleri DP'nin kazanmasından da son derece memnundular. Seçimlerde Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın arkadaşları Gn. Ali Fuad Cebesoy ve Gn. Fahri Belen'de DP'nin yanında yer aldılar.

DP'nin seçimi kazanmasına müteakip, Cumhurbaşkanlığına Celal Bayar, Başbakanlığa Adnan Menderes ve Meclis Başkanlığına Refik Koraltan, Dışişleri Bakanlığına Fuad Köprülü seçildi. Böylece yıllardır CHP geleneğinden gelen, fakat DP'nin kurucu lider kadrosunu oluşturan bu ekip, ülke yönetimine hâkim oldu. 14 Mayıs seçimleriyle iktidara farklı bir sosyal sınıf yâ da ideolojik parti gelmedi. O dönem içinde DP ve CHP'nin programlarından kadrolarına kadar pek çok ortak noktası vardı. Aralarındaki ayrışma zamanla ortaya çıkacaktı. Askerin muhalefetle teması ve seçimlere müdahale fikrinden DP iktidarının haberi oldu. Bu durum, partide büyük bir rahatsızlığa sebep oldu. Seçim sonrasında Anamuhalefet lideri İsmet İnönü'nün sıklıkla üst düzey askerler tarafından ziyaret edilmesi iktidarı iyice tedirgin etti. Başbakan Menderes DP grup toplantısında DP'li milletvekillerinin ısrarlı sorularına "Biz şimdi kendilerinden (CHP) teminat istemek mecburiyetindeyiz" dedi. DP iktidara gelmişti ama kendisini muktedir görmüyordu.

Asker ile DP iktidarı arasındaki karşılıklı güvensizlik, Haziran ayının ilk günlerinde patlak verdi. Bir asker'in ihbarı üzerine DP, genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanlarını "darbeye kalkışacaklar" iddiasıyla görevlerinden aldı. On yıl sürecek DP iktidarının ilk icraatı, asker üzerinde kapsamlı bir değişikliklerle gerçekleştirilmiş oldu. Başbakan Menderes, orduya hâkim olmadan iktidara sahip olunamayacağını düşünüyordu. DP'nin bu ani ve kapsamlı operasyonu asker içinde rahatsızlığa sebep oldu. Asker her şeyden evvel DP yönetiminin kendilerine güvenmediği izlenimine sahip olmuştu. Ordu ile DP arasında karşılıklı güvensizlik durumu vardı.

DP, yıllardır CHP liderlerine bağlılığı şüphe götürmeyen asker ile yeni sivil yönetim arasında sağlıklı bir zemin oluşturmak istiyordu. Bu amaçla DP, orduda yeni bir yapılanma arzusu içindeydi. Aslında böyle bir dönüşüm ve gelişime de ihtiyaç vardı. Milli Mücadele döneminin saygın komutanları görevlerini sürdürüyordu. Bu yaşlı komutanlar, II. Dünya savaşı sonrası gelişen yeni savaş teknolojilerine çok yabancıydılar. Ordunun gençleştirilmeye ve dünya ile uyum sağlayabilecek yeni komuta kadrolarına ihtiyacı vardı. DP iktidarının ilk dört yılında dört kez milli savunma bakanı değişti. Her bakan iddialı ve yeni projelerle geliyor fakat hiçbir bakan

bu projeleri tam anlamıyla hayata geçiremeden görevinden ayrılıyordu. DP'nin ilk milli savunma bakanı, Refik Şevket İnce'ydi. Bakan sivil yargının yanında askeri bir yargının varlığına itiraz ederek askeri yargıyı kaldırmak için çaba gösterdi. Bakanın projesine göre askeri yargı sivil yargıya bağlanarak sivil yargı tek ve daha güçlü bir hale getirilecekti. Bu düzenlemeye askerler şiddetle tepki gösterdiler. Hükümet askeri yargıyı sivil yargıya bağlama çabalarını durdurduğu gibi kendi Milli Savunma Bakanını da görevden aldı. DP'nin bir başka milli savunma bakanı, Emekli Alb. Seyfi Kurtbek'di. Bakan ordunun yeniden yapılandırılması ve daha modern bir sistemle daha da gençleştirilmesi için çalışmalara başladı. Öncelikle Cumhurbaşkanı ve Başbakanın desteğini alan Bakan Kurtbek, kapsamlı bir hazırlık içine girdi. Emekli olacağını anlayan pek çok general çok yünlü bir kampanya yürüterek Bakan Kurtbek'in kamuoyunda yıpranmasını sağladılar. Ayrıca askerler yeni reform planından rahatsız olduklarını Başbakan Menderes'e farklı kanallardan iletiler. Başbakan önce projeyi erteleme kararı aldı, ardından proje tamamen rafa kaldırıldı. Bunun üzerine Bakan Kurtbek istifa etmek zorunda kaldı.

DP'nin ordu üzerinde reform yapmakta başarısız olmasının en önemli sebebi usul hatası yapmasıydı. DP'li Bakanlar gerçekleştirmeyi düşündükleri düzenlemeleri askerle mutabakat sağlamadan hayata geçirmeye çalıştılar. İktidar olmanın bu hakkı doğrudan kendilerine verdiğini düşünen bakanlar her seferinde başarısız oldular. Zira kendilerine danışılmadan ya da kendilerini tasfiye edecek hiçbir projeye olumlu bakmayan rütbeli askerler, hükümete karşı farklı kanallar üzerinden baskı yaparak her türlü değişim ve yenileşmeyi engellediler. Asker ile siviller arasında meydana gelen çatışma durumunda hükümet, kararlı durmayarak her seferinde kendi milli savunma bakanını feda edip yoluna devam etmeyi tercih etti. Böyle bir çatışma ve sonuç DP ile asker arasında karşılıklı güvensizliği daha da derinleştirdi. 1954 seçimlerinde DP, Cumhuriyet tarihinin rekor oy oranlarına ulaştı. Başbakan Menderes'i alınan oy kadar, DP saflarında siyasete giren asker sayısının fazla olması mutlu etmişti. Ülkede büyük bir iyimserlik vardı ve Menderes'in ordudan duyduğu endişe bir süreliğine kayboldu. DP'nin gücün zirvesine ulaşması, otoriter eğilimler gösteren uygulamalara gitmesine sebep oldu. Bu durum ülkedeki iyimserliği kısa sürede dağıttı. Siyasette çatışma ve gerginlik olağan bir hal aldı.

Ülkede ekonomi bozulmaya başladı ve DP iktidarına yönelik tepkiler yoğunlaştı. Siyasetteki gücünü kaybeden DP, asker içindeki desteğini de kaybetmeye başladı. DP asker ile bozulan ilişkilerini onarmak ve askeri kendi yanına çekmek amacıyla çeşitli tedbirler aldı. Örneğin DP, 1957 seçimlerinde üç kuvvet komutanını kendi listelerinden milletvekili adayı olarak gösterdi. Böylece orduyu daha rahat kontrol etmeyi düşünen DP, bir süre sonra yanıldığını anladı. Asker ile DP arasında ilişkiler son derece zayıftı. Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes ordu üzerindeki etkilerini tamamen yitirdiklerinin farkındaydılar. Askerin DP iktidarına karşı bir tehlike olmaması için, komuta kadrosunda sık sık değişikliklere gidildi. DP'liler üst düzey askerler değiştirildiğinde ya da bunlar DP iktidarına sadık kaldığında hiçbir sorun kalmayacağını düşünüyorlardı. Bu düşüncenin ne kadar yanlış olduğu 27 Mayıs askeri darbesiyle anlaşıldı.

DP İktidarında Askerin Rahatsız Olduğu Konular

On yıldır iktidarda olan DP iktidarının 27 Mayıs 1960'ta bu kadar kısa ve kolay devrilmesinin arkasında pek çok sebep vardı. 27 Mayıs'a gelirken DP iktidarı muhalefet, üniversite ve basınla kavgalıydı. Darbe gerçekleştiğinde DP'nin yanında duracak ve DP'yi savunacak kimse yoktu. DP halktan aldığı güce dayanarak bir bütün halinde herkesle kavgaya

ediyordu. Kendisine karşı olan cepheyi bu kadar genişleten DP, halkı Vatan Cephesi altında örgütleyerek toplu bir mücadele yürütme gayretindeydi. Fakat 27 Mayıs sabahı DP'liler gibi halkta ne olduğunu anlayamadı. Bu darbe sadece DP iktidarına karşı değil, milli iradeye yani halka karşı da yapılmıştı.

27 Mayıs darbesini tek bir nedene bağlayarak açıklamak mümkün değildi. DP iktidarına karşı 27 Mayıs darbesinin gerçekleştiren askerin birçok farklı sebebi vardı. Asker arasında DP iktidarının ilk gününden itibaren başlayan memnuniyetsizlik zamanla birikmiş, olgunlaşmış ve iktidar dışındaki güçler tarafından genel kabul gördükten sonra patlak vermişti. DP'ye karşı askerin rahatsız olduğu konular şunlardı:

1. **Atatürk hassasiyeti:** Askerin Mustafa Kemal Atatürk'e bağlılığı ve sadakati tartışılmaz bir gerçektir. Asker DP döneminde irticaya ödün verildiğini, devrimlere yeterince sahip çıkılmadığını, inkılaplardan uzaklaşıldığını düşünüyordu. Örneğin Ezanın tekrar Arapça okunmaya başlanması inkılaplardan geriye doğru gidiş olarak algılandı

2. **İsmet İnönü faktörü:** Başbakan Menderes ile Anamuhalefet lideri İnönü arasında sert çatışmalar yaşandı. Milli Mücadelenin sembol isimlerinden, Lozan Barış Anlaşmasının mimarı ve Cumhuriyetin kurulmasına çok önemli katkılar sunan bir devlet adamı olan İsmet İnönü'nün şahsına yönelik sert eleştiriler asker arasında huzursuzluğa yol açıyordu. Ayrıca İsmet İnönü'nün, politikada zor zamanlar yaşadığı dönemlerde askeri garnizonları ziyaret

ederek askerlerle günlük politikayı konuşması askerlerin İnönü'yü daha çok sahiplenmesine ve askerler arasında iktidara karşı duyulan tepkinin daha da artmasına sebep olurdu.;

3.NATO: Türkiye NATO'ya katıldığı zaman Türk subayları NATO karargâhlarında çeşitli görevler almaya başladılar. Özellikle ABD'li subayların Türk ordusu ve subaylarına yönelik tavırları asker arasında rahatsızlıklara sebep oluyordu. Ayrıca ABD'nin Türkiye üzerinde bu kadar çok nüfuz kazanması da subayları rahatsız ediyordu.

4. Başbakan Menderes, Ortadoğu'da Türkiye'yi daha etkin yapmak için Hava Kuvvetlerine büyük önem verdi ve Eskişehir'de yeni bir Hava Harp Okulu kurmaya çalıştı. Genelkurmay eğitimde ayrılık oluşturacağını iddia ederek bu okulun kurulmasına muhalefet etti. Ordu içinde özellikle karacı askerler arasında Başbakanın havacı askerleri kayırdığı ve havacılara daha fazla önem verdiği düşüncesi oluştu.

5. DP döneminde ekonomik ve sosyal yapıda büyük değişimler yaşandı. Şehirlere göç gerçekleşti ve yeni bir orta sınıf ortaya çıktı. Sosyal yapıda meydana gelen bu değişimle birlikte Askerler tek parti devrindeki "seçkin" ve "öncü" rolü kaybettikleri için de iktidara karşı oldukça tepkiliydiler.

6. Başbakan Menderes'in aşırı özgüveni ve askerler

yönelik sarf ettiği iddia edilen, "Paşalar saltanatını yıkacağım", "Ben orduyu yedek subaylarla da idare ederim", "Battal Gazi ordusu" gibi sözler askerler arasında dilden dile aktarılıyor, DP iktidarına karşı var olan tepkiyi iyice artırıyor.

7. Genelkurmay Başkanlığı 1949'da Milli Savunma Bakanlığına bağlandı. Bu uygulama CHP tarafından yapılmış olsa da fiiliyata geçmesi DP döneminde oldu. Askerler statü olarak kendilerinden düşük olduğuna inandıkları bir makama karşı sorumlu ve bağlı olmayı kabullenemediler. Sıklıkla milli savunma bakanlarıyla sorun yaşadılar.

8. İsmet İnönü'nün Uşak'ta ve Topkapı'da fiili saldırıya uğraması

9. DP döneminde muhalefete karşı izlenen sert politikalar. (CHP'ye ait bazı malların hazineye aktarılması, Millet Partisinin kapatılması vb.)

10. Menderes hükümetinin otoriterliğe doğru giden katı tavrı

11. Hükümetin bürokrasi, basın, üniversite ve STK'larla çeşitli sorunlar yaşaması

12. 1960 yılından itibaren ülkenin biriken pek çok sorununa karşı siyasetin çözüm üretmekte zorlanması. Askerler genel olarak yukarıda sözü edilen konulardan rahatsızdılar. Bu rahatsızlıklarını çeşitli şekillerde iktidara gösteriyorlardı.

Darbeci Komitelerin Oluşması

DP iktidarını devirmeye yönelik ilk darbe komitesinin tam olarak nerede, ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir. 1950 yılından itibaren ordu içinde birbirinden habersiz darbe yapılanmalarının olduğu da tahmin edilmektedir. Zira rahatsız olan askerler, gizlice bir araya gelerek ortak duygu ve düşüncelerini paylaşmaktaydılar.

27 Mayıs Askeri Darbesini gerçekleştiren grubun 1954 yılından itibaren toplanmaya başladığı zannedilmektedir. 1955 Ekim'inde kurmaylık eğitimi için bir araya gelmiş subaylar arasında Faruk Güventürk'ün öncülüğünde darbeci grup toplanmaya başladı ve zamanla yeni katılımlarla genişledi. Bu örgütlenmeyle birlikte 1956 yılında Talat Aydemir'in öncülüğünde farklı bir darbe komitesi daha olduğu anlaşıldı. Bu iki grup 1957 yılında DP iktidarına karşı ortak darbe yapmak için birleştiler. Ordu içinde bu iki grubun dışında farklı grupların olduğu bilinmekteydi.

Darbeci askerler öncelikle Genelkurmay içinde rahat hareket etme ve örgütlenme imkânı bulabilmelerine imkân tanıyacak stratejik yerleri ele geçirdiler. Askeri birliklerin komuta katlarını kontrol altına aldılar. Geleneksel İttihat ve Terakki tarzı hücrelere ayrılmış örgütlenme biçimine gittiler. Birbirinden habersiz hücre şeklinde örgütlenen darbe komitesi, farklı şehirlerde ve birimlerde sessizce örgütlenme sürecine devam etti. Her bir hücrenin üst ve altla ilişkileri son derece sınırlıydı. Kimse kimseyi tam olarak tanıymıyordu. İletişim ve ilişki, son derece sınırlı ve birbirinden habersiz personelce sağlanıyordu. Darbeci askerler TSK içinde yeterli sayıya ve etkinliğe ulaştıklarını düşünmeye başladılar. Harekete geçmek için fırsat kollayan darbeci subaylar, hazırlıklarını 1957 seçimleri üzerine yaptılar. DP'nin halk desteğini kaybedeceğini düşünen darbeciler, DP'nin iktidarda kalmak için seçim hilesine başvuracağını bu durumun iktidarın meşruiyetini yitirmesine sebep olacağını böylece iktidara müdahalenin

meşru bir hale geleceğini hesapladılar. Darbeciler 1957 seçimleri sonrasında harekete geçmek için hazırlıklarını yaptılar. Fakat 1957 seçim sonuçları Darbeci subaylar için sürpriz oldu. DP seçimlerde oy kaybetmesine rağmen iktidarı kaybetmedi.

Darbeci subaylar örgütlenme ve darbeye hazırlık sürecinde en büyük sıkıntıyı 23 Aralık 1957'de Binbaşı S. Kuşçu'nun darbeyi ihbar etmesiyle yaşadılar. Darbe hazırlıklarının öncü kadrosunda yer alan F. Güventürk'ün de içinde yer aldığı bir kısım subay tutuklandı. Aslında yakalanan ve ortaya konulan gerçek darbeciler ve darbe planlarıydı. Fakat başta darbe olayından haberi olan Milli Savunma Bakanı Ş. Ergin olmak üzere yargulamayı yapan askeri hâkimlerin yardımlarıyla darbeciler aklandılar. İhbarı yapan S. Kuşçu iftira atmaktan cezalandırıldı. 9 Subay hadisesi olarak adlandırılan bu hadiseyle darbeciler daha dikkatli ve yavaş adımlarla ilerlediler. Bu durum, darbenin gerçekleşme tarihinin gecikmesine neden oldu.

Bazı şeyleri iyi sezen Cumhurbaşkanı Bayar, olayın üzerine gidilmesini ve şebekenin tamamen ortaya çıkarılmasını ısrarla istemesine rağmen Başbakan Menderes aynı şekilde düşünmüyordu. Başbakan Menderes olayın fazla büyümesi halinde kamuoyunda askerlerle iktidar arasında bir sorun olduğu şeklinde bir algı oluşturacağını düşünerek konunun hızla kapatılmasına taraftar oldu. Menderes olayı sadece milli savunma bakanını değiştirerek geçiştirdi.

Darbe için hazırlıklar devam ediyordu. Darbecilerin bu süreçte karşılaştıkları en önemli sorun, darbeye liderlik edecek üst düzey bir asker ya da siyasi lider bulamamaktı. Darbeci subaylar farklı kanallardan İsmet İnönü'ye liderlik teklif ettiler. İnönü, bu durumun DP tarafından kendisine kurulmuş bir tuzak olabileceğini düşünerek teklifleri reddetti fakat durumdan kimseyi haberdar da etmedi. Darbeci subaylar ikinci liderlik önerisini DP'nin MSB'si olan Şemi Ergin'e yaptılar. Bakan da içinde yer aldığı hükümete karşı yapılacak darbenin liderliğini nazikçe reddetti. Bakan Ergin, Başbakana hiçbir

bilgi de vermedi. Darbeciler darbenin başına geçmesi için KKK Org.Necati Tarcan'a liderlik teklifinde bulundular ve olumlu cevap da aldılar. Fakat Org. Tarcan'ın 1958 yaz aylarında ani ölümü, darbecileri lidersiz bıraktı. Darbeci subaylar TSK içinde kurulmuş bütün darbeci örgütleri birleştirecek, orduyu arkasında tutabilecek bir üst düzey askeri lider aramaya devam ettiler. Bu özelliklere sahip olduğunu düşündükleri birkaç Generale teklif ettiler her seferinde olumsuz cevap aldılar. Darbeye öncülük edebilecek bir lider bulunamıyordu.

TSK'nın üst kademesinde Genelkurmay Başkanının görev süresi bir yıl daha uzatıldığı için emekli olması beklenen Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'de hükümete karşı bir kırgınlık vardı. Darbeci subaylar bu kırgınlıktan istifade edebilmek için Org. Gürsel'le irtibata geçmenin yollarını aramaya başladılar. İlk yoklamalarda Cemal Gürsel'in darbeye karşı olmadığı anlaşıldı. Org. Gürsel'in yardımıyla kara kuvvetleri içinde son derece stratejik 35 noktaya darbeci subayların ataması yapıldı. 30 Nisan 1960'da darbe hazırlığında olan tüm grupların birleşmesi sağlandı. Adım adım darbeye doğru giderken KKK Org. C. Gürsel'in 3 Mayıs'ta yıllık izine ayrılması darbecileri zor durumda bıraktı. C. Gürsel'in Ankara'da bulunmadığı zaman darbe komitesini yönetecek üst düzey bir lider arayışına girildi. Darbeyi fiilen

yönetecek komutan olarak Gn. C. Madanoğlu'nun liderlik yapmasına karar verildi. Darbeciler iktidarı devirmeye hazırdılar yalnız bu müdahaleyi meşru hale getirecek bir siyasi zemine ihtiyaç vardı.

Siyasi Kavgalar

On yıllık süre içinde iktidar partisi DP ile Anamuhalefet CHP arasında sağlıklı bir işbirliği ve iletişim hiçbir zaman kurulamadı. Aslında bu sorunun köklerinde çok partili hayata geçiş sancıları vardı. Yani 14 Mayıs'ta DP iktidar olduğunda ne kadar iktidara olmaya hazırlıksa CHP de iktidarı kaybettiğinde anamuhalefete o kadar hazırlıklıydı. Kısacası her iki parti bu yeni dönemde üstlendikleri sorumluluklara yeterince hazır değillerdi. Bunun için on yıllık sürede (kısa aralıklar dışında) her iki parti arasında sürekli bir kavga ve kıyasıya bir çatışma dili hâkim oldu. Ülkede siyasette gerilimin arttığı karşılıklı çatışmanın yoğun olarak yaşandığı bir zamanda Londra yakınlarında meydana gelen bir kaza iç politikadaki kavgaları bir anda kesti. Başbakan Menderes'in Kıbrıs görüşmeleri için İngiltere'ye giden uçağı Londra yakınlarında düştü. Başbakan Menderes'in ekibinde yer alan birçok isim kazada hayatını kaybederken, Başbakan kazadan yaralı olarak kurtuldu. Başbakan Türkiye'ye döndüğünde ülke Menderes'in etrafında kenetlendi. İktidar ile muhalefet arasında bir yakınlaşma meydana geldi,

Siyasette kavga bir süreliğine sona erdi. Fakat bu durum siyasette kalıcı ve sürekli hale getirilemediği için siyasette çatışma tekrar geri geldi.

Siyasette fiili darbe sürecine gidilen yol iktidar ve muhalefetin ortak çabalarıyla inşa edildi. Anamuhalefet partisi CHP lideri İsmet İnönü "Büyük Taarruz" adını verdiği bir dizi şehirde seri mitingler yapmak için harekete geçti. Genel Başkan İsmet İnönü'nün miting için seçtiği şehirler Milli Mücadele zamanında İnönü Savaşlarının güzergâhı takip edilerek oluşturuldu. CHP Genel Başkanı İnönü'nün öncülüğünde 46 milletvekili ve partili bir grubun katılımından oluşan kalabalık bir heyet Ankara'dan yola çıktı. Olaylar heyet Ankara'dan yola çıkmadan başladı. Kafile Uşak'a geldiğinde CHP'lilerle DP'liler arasında şiddetli kavgalar yaşandı. İsmet İnönü'ye yönelik saldırılar oldu. Heyet Manisa'ya güçlükçe ulaştı ve İsmet İnönü Hükümet aleyhine çok sert mesajlar verdi. İnönü programına İzmir'den devam etmek istedi fakat İzmir Valisi mitinge izin vermedi. CHP kafilesi İstanbul'a geldi. Topkapı'da İnönü'nün arabası taciz edildi, İnönü bir asker tarafından tesadüfen kurtarıldı.

Tırmanan siyasi kriz ve gerilimler darbecilerin arzu ettiği zeminin oluşmasını hızlandırdı. İktidar muhalefete karşı katı ve sert davranırken muhalefet iktidara karşı her türlü imkânı sonuna kadar kullanıyordu. Kayseri'de DP'lilerle CHP'liler arasında olaylar çıkmış hadise mahkemeye intikal etmişti. Şehirde siyasi tansiyon oldukça yüksekti.

BAŞVEKİL'İN UÇAĞI LONDRA CİVARINDA DÜŞÜP PARÇALANDI Menderes sağ-salim kurtuldu

Hafif sıyrıklarla kazayı atlatan Başvekil Adnan Menderes Londra kliniğinde sıhhi muayeneden geçirildi, netice müsbet

21 Kişilik heyetimizden sadece 10 kişi kurtuldu 14 ölü olduğu sanılıyor

Ölenler

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü
11. İsmet İnönü
12. İsmet İnönü
13. İsmet İnönü
14. İsmet İnönü

Kurtulanlar

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

Başvekilin çekilen -geçmiş olsun- telgrafları

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

Yeşilköyde facia nasıl öğrenildi?

Uçakta mürettebat olarak kimler var?

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

1. İsmet İnönü
2. İsmet İnönü
3. İsmet İnönü
4. İsmet İnönü
5. İsmet İnönü
6. İsmet İnönü
7. İsmet İnönü
8. İsmet İnönü
9. İsmet İnönü
10. İsmet İnönü

Bu hava içinde İsmet İnönü, Kayseri'ye gitmek istediğini açıkladı. Kayseri Valisinin olumsuz cevabına rağmen İnönü kararından vazgeçmedi. İnönü'nün Kayseri ziyaretinde askere İnönü'nün şehre girmesine mani olunması emri verildiği halde asker, bu emri dinlemediği gibi İnönü'ye büyük saygı ve hürmet göstererek tavrını ve tarafını ortaya koydu. Türk Silahlı Kuvvetleri içinde bu kadar büyük rahatsızlık varken ve darbeye yönelik hazırlıklar yapılırken Hükümetin neden haberi olmadı. Başbakan Menderes'e yüzlerce ihbar mektubu geldi. Bu mektuplarda ordu içindeki kaynaşmayı ve en ince detayına kadar ortaya koyan bilgiler mevcuttu. Mülki erkândan üst düzey yöneticiler, bakanlar kanalıyla Başbakana darbe haberini gönderdiler. Hatta en güvendiği yakınları bile Başbakan Menderes'i darbeci subayların isimlerini vererek uyardılar. Yabancı ülkelerin Ankara büyükelçileri kendi ülkelerine darbenin yaklaştığını bildiren mesajlar gönderiyorlardı. Darbenin adım adım geldiğini herkes görüyordu fakat Başbakan Menderes göremiyordu. Darbeden üç gün evvel Başbakan Menderes, Başbakanlık konutunun terasında yakın dostları ve bazı bakanların bulunduğu bir ortamda, "Kardeşim! Şu Ankara'ya bak! Şu ufka bak! Şu Mehmetçiğe bak! İhtilal olacak diyorlar! Bu Mehmetçik mi bana ateş edecek? Ben ki onun köyüne yolu götürdüm, suyu götürdüm, makineyi, işi, parayı götürdüm...

Onun Ayşe'si için, Fatma'sı için, anası için, babası için neler yapmadım? Ben gecemi, gündüzümü, bunlara adamadım mı? ... Bunlar mı ihtilal yapacaklar?" dedi. Başbakan Menderes hiçbir zaman bu milletin bağrından çıkmış böyle bir kurumun darbe yapabileceğine ihtimal vermiyordu. Başbakan şikâyet ve ihbarlar çoğaldığı zaman üst düzey subayları toplayarak bir dizi görüşme yaptı ve bu subayların askerinin hükümetin yanında olduğu açıklamalarıyla tatmin olarak toplantıları sonlandırdı. Başbakan Menderes, Genelkurmay Başkanı Erdulhun Paşa'dan çok memnundu. Paşa'nın orduya hâkim olduğunu düşünüyordu. Ordudan her türlü şartlar altında, hiçbir şekilde, en ufak bir olumsuz tavır beklemiyordu.

Darbeye Adım Adım Gidiş...

Başbakan Menderes ülkedeki siyasi huzursuzluktan rahatsızdı. Fakat Başbakan bu huzursuzluğun kaynağı olarak CHP'yi görüyordu. Menderes'e göre eğer hükümeti devirmeye yönelik bir hazırlık varsa bu hazırlık mutlaka CHP teşkilatlarında yapılıyor. Başbakan Menderes bu durumu ispatlamak ve olası bir darbeye engel olmak için meclis bünyesinde

de bir tahkikat komisyonu kurulmasını istedi. Çalışmalarına başlayan Tahkikat Komisyonu oldukça geniş yetkilerle donatılmış ve ülkede her türlü siyasi tedbir ve araştırma yetkisine sahipti. Tahkikat Komisyonu 27 Nisan'da çalışmaya başladı ve öncelikle muhalefetin siyasi faaliyetlerine sınırlamalar getirmekle işe başladı. Mecliste muhalefetin çalışması oldukça zorlaştı. Muhalefet çıkış yolu olarak sokaklara yöneldi.

Sokak eylemleri 28 Nisan'da Beyazıt meydanında öğrenci olaylarıyla başladı. Bazı üniversite hocalarının da cesaretlendirdiği öğrencilere, CHP'nin gençlik kolları da destek verdi. Öğrenciler, hükümet karşıtı eylem için Beyazıt Meydanına indiler. Hükümet eylemi sert tedbirlerle dağıtmaya çalıştı. Öğrencileri korumaya çalışan İÜ Rektörü S.S. Onan'ın tutuklanması, protesto hareketinin çok daha büyümesine neden oldu. Polis olayları bastırmakta yetersiz kaldı, asker çağrıldı. Olay yerine gelen asker protestocu öğrenciler tarafından alkışlarla karşılandı. Asker ile öğrenciler arasında karşılıklı sevgi gösterileri meydana geldi. Tutuklamak için kışlaya götürülen kırk kadar öğrenci asker tarafından yolda serbest bırakıldı.

28 Nisan 1960 Olayları

İstanbul'daki olaylar bir gün sonra Ankara'ya sıçradı. Hükümet Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan ederek olayları bastırmaya çalıştı. Başbakan Menderes olayların daha da yayılmasını engellemek için radyoda halka yönelik bir dizi konuşma yaptı fakat sokak üzerinde fazla etkili olamadı. Aslında darbeci subayların doğrudan hedefinde olan kişi Başbakan Menderes değildi. Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel yıllık izne ayrılmadan evvel MSB vasıtasıyla Başbakan Menderes'e gönderdiği mektupta, olayların sorumlusu olarak Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı gördüklerini, belirtiyordu. Başbakan Menderes bu mektup hakkında hiçbir işlem yapmadığı gibi Cumhurbaşkanı Bayar'a da mektup hakkında bilgi vermedi. Darbecilere göre ülkedeki kargaşa hızla artıyor olası darbeye meşruiyet sağlayacak şartlar oluşuyordu. Ülkenin kontrolü DP iktidarının elinden hızla kaymaktaydı. İktidara karşı hemen her gün bir etkinlik düzenleniyordu. 5 Mayıs'ta muhalefet Ankara-Kızılay'da dev bir miting düzenledi. Meydanı dolduran coşkulu kalabalık

“Menderes istifa” diyerek bağıyordu. Menderes Meclisten çıkarak miting alanına geldi ve kalabalığa dönerek “Ne istiyorsunuz” diye sordu. Menderes’in aldığı cevap, “Hürriyet istiyoruz” oldu. Menderes şahsına ve hükümetine karşı olan bu tepkiye fazla anlam veremiyordu. Başbakan Menderes o akşam kabinesini topladı ve halk desteğini kaybetmişlerse derhal erken seçime gidilebileceğini ifade etti. Kabine de Menderes’in bu görüşünü benimsedi. Menderes bir dizi halk mitingleri gerçekleştirdi. DP İzmir’de 15 Mayıs 1960 tarihinde muazzam bir miting düzenledi. Mitingde Başbakan Menderes’i 200 bini aşan tarihi bir kalabalık karşıladı. Halktaki coşku inanılmazdı. Menderes’e yönelik büyük ilgi ve sevgi gösterileri vardı. Ankara’daki siyasi hava

çok farklıydı. 21 Mayıs’ta askeri öğrencilerin öncülüğünde subayların da destek verdiği silahsız bir grup Ankara Orduvevinden Çankaya’ya doğru yürüyüşe geçti. Herhangi bir olay çıkmadı fakat Menderes ve DP ileri gelenleri çok şaşırıldı. Bu zamana kadar yapılan protesto yürüyüşlerinin ve olayların CHP tarafından tasarlandığı ve tezgâhlandığını düşünen Menderes, askeriye bu tarz bir protesto beklemiyordu. Ordu geleneklerine ve kanuna açıkça aykırı bu durum karşısında Menderes, olayı takip edenlerden öğrencilere iyi davranmalarını istemiş, bu protesto yürüyüşünü basit bir okul hadisesi gibi değerlendirmişti. Siyasetteki gerginlik sürüyordu. 25 Mayıs’ta Mecliste DP’ye mensup milletvekilleriyle CHP’li

milletvekilleri arasında büyük bir kavga çıktı. Birçok milletvekili yaralanarak hastaneye kaldırıldı. Gazetelere yasak geldiği için haber yayınlanmadı. Ülkenin her yerinden darbe söylentileri yayılmaya başladı. Hükümet ülkeye hâkim olmakta zorluk yaşıyor ve her gün bir yerlerde olay çıkıyordu. DP iktidarı gerekli önlemleri almak üzere bir dizi tedbirler almak için çalışmaya başladı. Hükümet Ankara’daki askeri birliklerle Konya ve Adapazarı’ndaki birliklerin yerinin değiştirilmesi ve Ankara’daki Harbiye’nin taşınması için emir çıkardı. Bu durum darbecilerin planlarına büyük zarar veriyordu. Darbeciler artık harekete geçme zamanının geldiğini düşünüyorlardı. Ankara’daki darbe söylentilerinden bunalan Menderes, Eskişehir’den başlayarak bir dizi yurt gezisine çıktı. Menderes 25 Mayıs’ta Eskişehir’e gitti. Uçaktan inen Menderes, kendisini karşılamaya gelen askeri

birliğe tam selam vereceği sırada yetkili subay askerlere “geri dön” komutu verdi, askerler “dağ başını duman almış” marşını söyleyerek Menderes’in yanından uzaklaştılar. Başbakanın eli havada kaldı. Başbakan sessizce havaalanından uzaklaştı. Menderes şehirde halka hitap etmek istedi. Kalabalık toplanmış Başbakan Menderes’i dinlemek için sabırsızlanıyordu. Fakat Menderes’in mikrofonu çalışmadı, daha önce kablolar kesilmişti.

27 Mayıs İhtilali

26 Mayıs 11.30'da toplanan darbeci subaylar, öğleden sonra tekrar toplanarak 27 Mayıs sabaha karşı 03.00'de darbeyi başlatma kararı aldılar. Aynı saatlerde Genelkurmay Başkanı, üst düzey komutanları toplayarak askerleri herhangi bir kalkışmaya girişmemeleri için uyarıyordu. Oysa salondaki subaylar tercihlerini daha evvel yapmışlardı. Gece 23.00'de Gn. Madanoğlu darbecileri toplayıp yemin ettirerek darbe için son toplantıyı yapmış oldu.

Darbe sabaha karşı saat 03.00'te İstanbul'da başladı. Darbeciler evvela İstanbul Radyosunu ele geçirdiler. Ankara'da ciddi bir çatışma meydana gelmeden darbeciler şehre hâkim oldu. Türkiye, Ankara Radyosunda 05.15'de okunan Türk Silahlı Kuvvetleri Bildirisiyle darbeden haberdar oldu. Sabah 08.20'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Çankaya Köşkünde teslim alınmasıyla darbe girişimi başarıya ulaşmış oldu.

Darbe gerçekleştiği saatlerde Başbakan Menderes Eskişehir'deydi. İstanbul'dan 04.30'da Eskişehir'deki askeri yetkililere darbenin başladığına ilişkin işaret geldi. Bir grup asker Menderes'i teslim almak için kaldığı misafirhaneye gittiklerinde Menderes'i bulamadılar. Uçaklar havalandı şehrin her tarafında hareketli bir arama faaliyeti başlatıldı. Uçaklar tarafından Menderes'in arabasının Kütahya'ya doğru gittiği tespit edildi. Menderes Kütahya'da teslim alınarak Eskişehir üzerinden Ankara'ya nakledildi. Menderes'in uçağının havaalanına indiği saatlerde darbenin fiili liderliğini yapacak olan ve İzmir'de yıllık iznini kullanan Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'in uçağı da İzmir'den havalanarak Ankara'da havaalanına iniyordu.

Darbeciler Cumhurbaşkanı Celal Bayar'dan başlayarak, Başbakan Menderes, Bakanlar, DP üst düzey yöneticileri, Tahkikat Komisyonu üyeleri, üst düzey askeri komutanlar ve emniyet yetkililerini tutuklayarak Harp Okulunda toplamaya başladılar. Askeri öğrenciler okulda toplanan siyasilere karşı son derece kaba ve rencide edici bir davranış gösterdiler. Harp Okulunda toplanan DP'lilerin ilk kafilesi 30 Mayıs'ta Yassıada Mahkemesi'ne sevk edildi. Yargılamaların tamamı Yassıada'da gerçekleştirildi. Yassıada Mahkemesi'nde 592 sanık hakkında 19 ayrı dava açıldı. Yassıadada yargılaması yapılan DP'lilere yönelik en ciddi suçlama "Anayasa'yı ihlal davasıydı". DP'li yöneticiler dikta rejimi kurmakla suçlandılar. Savcı yargılanan sanıkların 228'i hakkında idam cezası isterken, geri kalanlar hakkında müebbet haptisten başlayarak çeşitli

cezalar talep etti. 15 Ekim 1960'da başlayan yargılama 15 Eylül 1961'de tamamlandı. Yüksek Adalet Divanı Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan hakkında oybirliği ile, 11 sanık hakkında da oy çokluğuyla idam kararı verdi. Böylece mahkemeden 15 idam kararı çıkmış oldu. Kararın uygulanabilmesi için Milli Birlik Komitesi'nin onayına sunuldu. MBK, Başbakan Menderes ile birlikte iki bakanın cezasını onayladı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la birlikte 11 kişinin cezasını ömür boyu hapse dönüştürdü. Böylece Yassıada mahkemelerinin vermiş olduğu hükümler 3 idam, 12 müebbet hapis ve çeşitli zamanlara yayılmış hapis cezaları olarak kesinleşmiş oldu.

27 Mayıs Sonrası Tesis Edilen Yeni Yönetim

27 Mayıs 1960'tan sonra ülke yönetimi Org. Cemal Gürsel'in başkanlığındaki yüzbaşı rütbesinden general rütbesine kadar çeşitli rütbelerdeki 38 kişiden oluşan Milli Birlik Komitesine geçti. 27 Mayıs'ı gerçekleştiren subayların kafasında esaslı bir değişim ve daha önceden tasarlanmış bir plan yoktu. Hatta darbenin başarıya ulaşması sonrasında ne yapacakları konusunda kısa süreli bir bocalama bile yaşadılar.

Darbeciler İÜ Rektörü Sıddık Sami Onar başkanlığında beş hukuk profesörünü Ankara'ya davet

ederek yeni bir anayasa hazırlamaları için görev verdiler. Bu hukukçular öncelikle darbeyi meşru- laştıracak bir fetva yayınladılar. Yayımlanan bu bildiriyle DP Hükümetinin Tahkikat Komisyonu kurarak anayasaya aykırı hareket ettiği için meşru- yetini yitirdiğini ve darbenin haklı gerekçelere dayandığını açıkladılar. Böylece Demokrat Parti'nin darbenin birinci derecede sorumlusu ve ülkenin içine düştüğü bu amansız durumun faili olarak tespit edilmiş oldu. Bir kez daha ulema ile asker işbirliği yaparak iktidarı değiştirmiş oldu.

içinde bu zamana kadar yapılmış en büyük tasfiye hareketiydi. Ordudan sonra sıra üniversitelere geldi. Bir gecede 147 öğretim üyesi üniversiteden uzaklaştırıldı. DP taraftarı gördükleri ya da 27 Mayıs'ı yeterince desteklemediğini düşündükleri basın kurumları kapatıldı. Doğu Anadolu Bölge- si'nde, DP'yi destekleyen ileri gelen hatırlı aile reisleri "ağaları" batı illerine sürgüne gönderildi. Ülkede büyük bir cezalandırma ve dışlama politi- kası uygulanıyordu. Bu durum kısa sürede MBK içinde de görüş ayrılıklarına sebep oldu ve kurul üyesi 14 kişi yurt dışında çeşitli görevlere gönderi- lerek kuruldandan uzaklaştırıldı. 27 Mayıs sonrası kurulan düzenle yeni bir yapılanma arayışına girildi. 9 Temmuz 1961'de yapılan halk oylamasıyla yeni anayasa yürürlüğe girdi. 15 Ekim'de genel seçimlere gidildi. Seçimlerde darbecilerin beklediği gibi CHP oy patlaması gerçekleştiremedi. CHP genel oyların sadece %36.7'sini alabildi.

Cemal Gürsel, Devlet Başkanı, Başbakan, Başkomutan, Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı gibi makamların yetkilerini üzerinde topladı. Öncelikle yeni düzeni şekillendirecek altyapıyı inşa için geçici bir anayasa ilan edildi. Parlamento feshedildiği için yasama yetkisi MBK'ne geçti. Darbeci yönetim siyasete hızlı girdi. Öncelikle ordu içinde kendilerinden farklı düşündüğüne inandıkları ya da güvenilir bulmadıkları 260 generalin 235'ini ve 5000 kadar albay ve binbaşısı emekliye sevk ettiler. Bu TSK

Oysa DP'nin siyasi mirası üzerine kurulan yeni partiler Adalet Partisi (AP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP)'nin oylarının toplamı, DP'nin oylarını koruduğunu gösterdi. MBK üyeleri ömür boyu tabii senatör olarak yeni sisteme eklendiler.

Darbeciler 27 Mayıs "kardeş kavgasına meydan vermemek" ve "demokrasiyi içine düştüğü buhran- dan" kurtarmak amacıyla gerçekleştirdiklerini iddia ettiler. Fakat darbecilerin tartışmalı icraatları, ülkedeki demokrasiyi kurtarmak yerine daha fazla mağduriyetlere yol açtı. Bu durum ülkedeki rahat- sızlıkları daha da derinleştirdi. Bunun üzerine MBK'nin etkin olduğu İsmet İnönü iktidarına karşı çeşitli darbe girişimleri oldu. Harp Okulu Komu- tanı Alb. Talat Aydemir 1962 ve 1963'te iki kez başarısız darbe girişiminde bulundu. Darbeciliğin bir geleneği meydana geldi.

Cumhuriyetin 37. yılında bir askeri darbe ile hükümetin devrilmesi ve daha da acısı başbakanın

idam edilmesi son derece acı ve üzücü bir olaydır. Demokrasi tarihimiz için bir leke olan bu darbe, seçilmiş bir iktidarın zorbalıkla uzaklaştırılması milli iradeye yönelik ağır bir saldırıdır.

27 Mayıs'ı sadece hükümete yönelik sıradan bir müdahale olarak tanımlayamayız. Zira 27 Mayıs bu ülke kültüründe Osmanlı Devletiyle birlikte son bulmuş olan bir geleneği tekrar canlandırdı. Askerin siyasete ve devlet adamlarına müdahale ederek ülkeyi karanlığa sürükleme ve siyasetten rant elde etme çabasını tekrar başlattı. 27 Mayıs ile hortlayan bu zihniyet, Cumhuriyet tarihinde başarılı başarısız birçok darbenin temel ilham kaynağı oldu. Sosyal, toplumsal ve ekonomik sahalarda toplumun bünyesinde onarılması imkânsız yaralar açtı. Bugün bu topraklarda demokrasi fidanlarının yeterince yeşerememiş, ülkenin sosyal ve ekonomik bakımdan müreffeh bir ülke olamamasının en önemli sebeplerinin başında bu askeri darbe gelmektedir. 27 Mayıs 1960'ta gerçekleşen hükümeti devirme eyleminin uzmanlar tarafından tanımlanmasında farklılıklar görülmektedir. Bugün bu darbe için "darbe", "inkılâp" ve "ihtilal" gibi farklı tanımlamalar kullanılmaktadır. 27 Mayıs hiçbir zaman ordunun tamamı tarafından sahiplenilmedi. Darbe sonrası yapılan ilk seçimlerde halk tercihiyle darbeyi benimsemediğini gösterdi. DP iktidarının ülke yönetimini zorla elinde tutmak ya da zamanı

gelmiş seçimleri yapmamak gibi bir durumu da yok. Hatta Başbakan gerekirse erken genel seçimden söz ediyordu. Bütün bu eylemler darbenin meşru bir gerekçesi olmadığını gösteriyor. Ortada ordu içinde bir cuntacının hükümeti zorla devirerek siyasette kendilerine yer açma çabası söz konusuydu zaten bu duruma "darbe" deniyor. Dolayısıyla 27 Mayıs'ta meydana gelen hükümeti devirme eyleminin adı "darbe"dir. Yassıada'da kurulan mahkemenin teşekkül şekli, yargılamaların yapılışında takip edilen usul ve söz konusu davalar düşünüldüğünde bu gelişmelerin hiçbirinin ele tutulacak bir yanı yoktu. Mahkeme doğrudan MBK tarafından kuruldu. Mahkeme silahların gölgesinde, askeri vesayetinin derin tesirinde sadece belirli konular ya da belirli kişilerin değil, bir dönemin yargılanmasını yaptı. Mahkeme adeta darbeye meşruiyet kazandırmak için DP iktidarı üzerine kurgulandı. Oysa darbeye giden yolda muhalefetin yanlışları söz konusu bile edilemedi. Kamu vicdanında aklanmış olan DP'liler için 1990 yılında TBMM, 27 Mayıs mağdurlarına ve DP mensuplarına iade-i itibar kanunu çıkardı. İdamlarının 29. yılında Başbakan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın mezarları devlet töreniyle Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve halkın katılımıyla İmralı adasından İstanbul'daki Anıtmezar'a nakledildi. Böylece hukuk önünde de DP'liler aklanmış oldular.

KAYNAKÇA

Belgeler

BCA, Fon No: 10 9 0 0 Yer No: 32 97 4

BCA, Fon No: 30 1 0 0 Yer No: 1 10 2

BCA, Fon No: 30 01 Yer No: 16 86 4

Sürelî yayın

Milliyet, 26 Mayıs 1960

Tetkik Eserler

AYDEMİR Şevket Süreyya, İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000

-----, Menderes'in Dramı, Remzi yay., İstanbul 1984,

BATUR, Muhsin, Anılar ve Görüşler, İstanbul 1985

BURÇAK, Rıfık Salim, On Yıllık Anıları (1950-1960), Kişisel Yay., Ankara 1998

DEMİR, Şerif, Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes, Paraf yay., İstanbul 2010

ERDEMİR Sebahat (Haz.), Milli Birliğe Doğru, C.I, Türk Devrim Ocakları Yay., Ankara 1961

İPEKÇİ Abdi- COŞAR Ömer Sami, İhtilalin İçyüzü, Uygun yay., İstanbul 1965

ÖZDEMİR, Hikmet, Rejim ve Asker, İz yay., İstanbul 1993

SEYHAN, Dündar, Gölgedeki Adam, Nurettin Uycan Matb., İstanbul 1966

WEİKER Walter F., 1960 Türk İhtilali, çev. M. Ergin, Cem yay., İstanbul 1967

YAVI, Ersel, İhtilalci Subaylar, c.I, Yazıcı Yay., İzmir 2003

YEŞİLBURSA Behçet Kemal, "The 'Revolution' of 27 May 1960 in Turkey: British Policy towards Turkey", Middle Eastern Studies, Vol. 41, No. 1, January 2005, p. 117-125

ZÜRCHER, Erik Jan Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yay., İstanbul 1996

12 Mart Askeri Muhtırası

Yrd. Doç. Dr. Şerif Demir

“Üniversiteler eğitim kurumları olmaktan çıkmıştı, öğrenciler sokaklarda eylem yapıyor, banka soyuyor ve Amerikan varlıklarına saldırılar düzenliyordu.”

27 Mayıs Sonrası Kurulan Yeni Düzen

On yıllık Demokrat Parti iktidarının sona erdiği Ankara Radyosu'nda saat 05.25'te okunan Türk Silahlı Kuvvetler Bildirisiyle ilan edildi. Bildiride darbenin amacı olarak ülkenin birikmiş öncelikli sorunları, “kardeş kavgasını önlenmesi, ulusal birliği korumak ve demokratik düzenin yeniden kurulması” gibi problemlerin çözülmesi gösteriliyordu. Türkiye’de yeni bir dönem başlıyordu. Fakat bu dönemin ülkeye ne getirip ne götüreceği hakkında kimsenin bir fikri yoktu. Darbe sonrasında TBMM tarafından seçilmiş Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulunun görevine zorla son verildi. Darbede fiili rol oynayan subaylardan oluşan Milli Birlik Komitesi ülke yönetimini ele geçirdi. Darbe liderliğine Org. Gn. Cemal Gürsel getirildi. MBK'nin önceden hazırlanmış, bütün sorunları çözecek bir eylem planı yoktu.

Askerler, İstanbul Üniversitesi'nden Ankara'ya getirilen DP muhalifi akademisyenler tarafından hazırlanan ve darbeyi haklı gösteren bir raporla kendi yönetimlerini meşrulaştırmaya çalıştılar. MBK'ye tanınan geniş yetkiler, 14 Haziran'da Resmi Gazetede yayınlanan geçici anayasayla hukuki bir çerçeve içerisine alındı.

DP döneminin muhalefetini tatmin edecek daimi bir anayasanın hazırlanması için çalışmalar başlatıldı. Bu amaçla “Kurucu Meclis” ve “Temsilciler Meclisi” gibi yeni kurumlar, “Bilim Heyeti” ve “Anayasa Komisyonu” gibi farklı komisyonlar oluşturuldu. 1961'de bütün çaba ve gayretler neticesinde 1961 Anayasası halkın %61,5 kabul oyunu alarak yürürlüğe girdi. Böylece 1924 Anayasası tamamen kaldırılmış oldu.

Yeni anayasanın bir önceki anayasaya göre daha demokratik ve daha özgürlükçü olduğu iddiası sıklıkla tekrarlanmaktadır. Fakat anayasanın hazırlanma şekli hiç de demokratik olmadı. Anayasa hazırlama komisyonlarında ve Meclisteki anayasa görüşmelerinde DP taraftarı olduğu düşünülen geniş bir kitlenin temsiline izin verilmedi. Bu şekilde hazırlanan bir anayasanın toplumun bütününü kucaklaması düşünülemezdi. Bu durum anayasanın demokratik niteliğine gölge düşürmekteydi. Anayasanın halk tarafından onaylanmama ihtimali de oldukça yüksekti. Böyle bir sonuçla karşılaşmak için askerler, anayasanın halk tarafından kabul edilmesi için demokratik olmayan yollara başvurmadan çekinmediler. Bütün bu çabalara rağmen anayasa halk tarafından o günkü şartlarda kritik bir

oyla kabul edildi. Yeni anayasa ile Büyük Millet Meclisinin içerisinde Millet Meclisi ve Senato kuruldu. Millet Meclisinin 450 üyesi dört yılda bir seçilirken, Senato üyeleri farklı üç kaynak tarafından belirleniyordu. Bu kaynaklardan birisi de MBK üyelerinin senatoya doğal ve ömür boyu seçilmiş olmalarıdır. Türkiye tekrar iki meclisli bir sisteme geçmişti. Ayrıca sisteme asker ağırlıklı Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ilave edildi. Böylece bir yandan daha demokratik bir anayasaya geçildiği iddia edilirken diğer taraftan askeri vesayet hukuki çerçeveye içerisine alınarak varlığı meşrulaştırılmış oldu.

Askerin siyaset üzerindeki gölgesi zamanla etki alanını daha da genişletti. Örneğin 1962'de MGK'nın yetki ve etki alanı genişletildi. İktidar her tasarrufunda askerden icazet alacak noktaya getirildi. Asker etki alanını ekonomi sahasında da geliştirdi. Bu dönemde askere ekonomik destek olması için Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) kuruldu. Fakat zamanla ülkenin dev ekonomik holdinglerinden birine dönüştü.

DP'nin Mecliste halktan aldığı oy oranının üzerinde temsil edilmesinden rahatsız olanlar seçim sistemi ile oynadılar. Oysa DP'ye böyle bir güçle Mecliste temsil imkânı sağlayan seçim sisteminin mimarı da CHP'nin kendisiydi. 27 Mayıs sonrasında Türkiye'de aynı anda farklı iki seçim sistemi uygulandı. Cumhuriyet Senatosu için ekseriyet sistemi, Millet Meclisi için nispi seçim sistemi uygulandı. Bu sistemle güçlü hükümetlerin önü kesilerek koalisyon yönetimlerinin önü açıldı. Böylece halkın temsilcileri siyaseten zayıflarken, siyaset dışı kurumlar güçlenerek idarede daha etkin hale geldiler. Bu durum demokrasinin güçlenmesi yerine iyice zayıflamasına sebep oldu. Darbe sonrası ilk genel seçimler

Ekim 1961'de gerçekleşti. DP kapatıldığı için DP'nin siyasi mirasını temsil ettiğini iddia eden birçok yeni parti seçimlere katıldı. DP mirası üzerine kurulan üç partinin (AP, CKMP ve YTP) toplam oy oranı ve Meclisteki milletvekili sayısında çoğunluğu sağlaması, halkın 27 Mayıs darbesini ve 27 Mayıs'ı savunanları desteklemediğini göstermekteydi. Darbeciler, bu durumdan çok rahatsız oldu. Ülkede siyasi kriz çıktı. Seçimlerin hemen ardından Cumhurbaşkanı ve siyasi parti liderlerinin darbeci bir ekibin hazırladığı protokolü (Çankaya Protokolü) imzalamaları üzerine siyasi kriz aşılabildi.

1961-1965 yılları arasında dört koalisyon hükümeti kuruldu. Zayıf koalisyon hükümetleri ordunun ve halkın beklentilerini karşılayamadılar. Ülkede siyasi krizler, huzursuzluklar ve darbeler devam etti. Darbecilerin hedeflediği amaçların hiç biri gerçekleşmediği gibi toplum içinde huzursuzluklar tabana yayılarak daha da arttı. Darbe sonrası bürokrasi, basın ve siyaset dâhil pek çok alanda yeni mağduriyetler ortaya çıktı. Bu arada 27 Mayıs sonrası kurulan düzenden memnun olmayan askerler tarafından sivil yönetimlere karşı 1962 ve 1963 yılında iki kez başarısız askeri darbe teşebbüsü gerçekleşti. Bu askeri darbe teşebbüslerinin başarısız olmasının temelinde, darbeciler arasında anlaşmazlıklar yatmaktaydı. Zaten Başbakan İnönü'nün iktidarına karşı yapılan darbelerin başarıya ulaşması da çok zordu.

Adalet Partisi İktidarı

1965 Genel Seçimleri sonrasında Adalet Partisi (AP), siyasi istikrarsızlıklara son verip tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa ulaşarak iktidara geldi. AP'nin iktidarının ilk günlerinde, AP ile DP arasında

benzerlikler kurularak, AP'ye uyarılar başladı. Bu süreçte demokrasimiz için Başbakan S. Demirel ve AP kadroları için milli irade ve demokrasi vurgusunu yaparak askeri siyasetten uzak tutabilmek büyük bir sorundu.

Adalet Partisi bu dönemde iç ve dış pek çok sorunla mücadele etti. Her şeyden evvel ülkenin önünde ağır ve acil ekonomik sorunlar vardı. Ülkenin dolayısıyla geniş halk kitlelerinin rahatlaması bu sorunların

çözümünde elde edilecek başarıya bağlıydı. Başbakan S. Demirel aralıksız devam eden altı yıllık iktidarında ekonomik alanda başarılı icraatlar gerçekleştirdi. AP iktidarı döneminde ülkenin büyüme oranları %6'lara kadar çıktı, kişi başına düşen milli gelirden önemli bir artış meydana geldi. Üretim hızla artarken, enflasyon kontrol altına alındı. Türkiye'nin sanayi ve tarım üretiminde rekor artışlar gerçekleştirildi. Ülkede yıllar süren ekonomik daralma ve düşüş, yerini rahatlama ve büyümeye bıraktı. 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP), siyasette kendisine bir yer edinerek 1965 seçimlerinde TBMM'de grup kurabilecek sayıda bir milletvekiliyle temsil imkânı kazandı. TİP'in böyle bir başarı kazanması, seçimlerde uygulanan "milli bakiye sistemi"nin yardımıyla mümkün oldu. Ülkede yükselen sol muhalefetin sesi olan TİP, Mecliste AP'ye karşı şiddetli bir siyasi mücadele içerisine girdi. Bu durum özellikle sol görüşlü aydın ve öğrencilerin ülkenin geleceğine yönelik planlar ve projeler üretmesine sebep oldu. AP, TİP'i Meclisten uzaklaştırmak için seçim kanununda değişikliğe gitti ve milli bakiye sistemini kaldırdı. AP, daha evvel TİP'in 1965 seçimlerine katılmasına da uzun bir süre itiraz etmişti. Böylece 1969 seçimlerinde TİP, bir önceki seçimde gösterdiği başarıyı tekrarlayamadı ve seçimlerde sadece iki milletvekili kazanabildi. AP'nin iktidarını koruması ve TİP'in Meclisteki etkinliğini yitirmesi, sol görüşlü muhalefette büyük bir hayal kırıklığına ve öfkeye yol açtı. Mecliste arzu ettiği şekilde yer bulamayan sol düşünce, sokakları daha yoğun ve aktif kullanarak şiddet üzerinden AP iktidarına karşı muhalefete girişti.

Türkiye'deki öğrenci olaylarının yaygınlaşmasında, 1968'de Fransa'da başlayıp kısa sürede dalga dalga tüm dünyada etkisi hissedilen gençlik hareketlerinin büyük etkisi oldu. Sokaklara inen öğrencilerin yanında işçiler, öğretmenler, aydınlar ve gençler gibi toplumun farklı kesimleri siyasallaşarak sokak üzerinden hak mücadelesine giriştiler. Ülkede boykotlar, gösteriler ve işgaller yaşandı. Bu etkinliklerle ABD karşıtlığı oldukça artarken işçi ve emekçi hareketleri güç kazandı. Karşıt görüşlü öğrenci grupları arasında çatışmalar yaşandı.

12 Mart Muhtırasına Doğru

12 Mart'a giden süreç, bir sendikanın çağrısıyla 15-16 Haziranda gerçekleşen büyük protesto gösterileriyle fiilen başladı. Olaylar, hükümetin sendikalara yönelik hukuki düzenlemesi sonrasında gerçekleşti. Gençler, işçiler ve sol görüşlü aydınlar hükümet tarafından kabul edilen yeni kanunun sol görüşlü işçileri temsil eden DİSK'in varlığına son vermek için kullanılacağı endişelerine sebep oldu. Bu kaygının sonucu olarak DİSK, aynı anda büyükşehirlerde dev protesto gösterileri düzenledi. Bu gösterilerde arbedeler çıktı ve hayatını kaybedenler oldu. Bu durum kırılğan olan toplumsal yapıda büyük huzursuzluklar ve çatışmalara yol açtı. Hükümet olayları askeri güç kullanarak durdurabildi. Hükümet'e yönelik siyasi tepki artıyor, her geçen gün sokaklarda gençlik hareketleri ve işçilerin mücadelesi tırmanıyor, hükümette sokaklara karşı tavrını sertlik yoluna giderek şiddetle bastırmayı tercih ediyordu. Her gün basılan öğrenci yurtları, polis - işçi çatışması ve sokaklarda başlayan fakat durdurulamayan bir şiddet dalgası gün geçtikçe daha da tırmanarak artmaya devam etti. Halk büyük bir ümitsizlik ve huzursuzluk içinde bocalıyordu. Ülkede öğrenci boykotları, tırmanan şiddet eylemleri ve farklı sendikalar arasında çatışmaların yaşanması ve hükümetin her geçen artan bu şiddet ortamını sona erdirmekte yetersiz kalması, TSK'yı rahatsız etmekteydi. Aynı zamanda ordu içinde mevcut siyasi durumdan rahatsız olan farklı cuntalar mevcuttu.

Bu cuntalarda emir komuta zincirinin dışında birbirleriyle rekabet eden çeşitli hizipler vardı. Yüksek komuta kademesi bu grupları kontrol altında tutabilmek için sıkı takip yapıyordu. Başbakan Demirel, iç siyasette büyük bir sorunla boğuştuğundan iç sorunlar sebebiyle partisinin bölünmesine karşı bir şey yapamadı. AP'nin bölünmesi, Meclisteki milletvekili sayısının azalmasına, siyasetteki güç ve etkinliğinin zayıflamasına yol açtı. Ülkede siyasi krizler ve istikrarsızlık başladı. Siyasi istikrarın olmadığı yerde ekonomik istikrarda kalıcı olamazdı. Hükümet, ekonomiyi düzeltmek ve mali disiplini sağlamak için dış yardım arayışına çıktı. Yabancılar dış yardım için devalüasyonu şart koştular. Hükümet dış yardım sağlamak için bir gecede %66 oranında TL'nin değerini düşürdü. Böylece halk daha da fakirleşti ve hükümete karşı tepki daha çok şiddetlendi. Ülke siyasi ve ekonomik bakımdan kilitlendi. Siyasi partiler ülkenin biriken sorunlarına çözüm üretme çabasından ziyade birbirlerine karşı hakaret ve suçlama yarışına girdiler. Asker, siyasi sorumluluk sahiplerini uyardı. 24 Aralık 1970'te Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, Cumhurbaşkanına hitaben yazdığı mektupta ülkenin biriken sorunlarına karşı acil tedbirler alınmasını istedi. Cumhurbaşkanı Ocak 1971'de siyasi parti liderleriyle bir toplantı yaptı. Fakat Cumhurbaşkanı toplantıda siyasi parti liderleri arasında ülkedeki krizlerden çıkış yolu bulmak hususunda bir mutabakat sağlayamadı. Asker, siyasiler üzerindeki baskıyı artırmaya başladı.

12 Şubat'ta toplanan kuvvet komutanları MGK yapısının değiştirilmesi, yetkilerinin genişletilmesini istediler. 24 Şubat'ta toplanan MGK'da hükümet ülkede yaşanan güvenlik sorunlarına karşı bir kez daha ikaz edildi. Genelkurmay Başkanı, doğrudan hükümeti hedef alan eleştirilerine devam etti. Asker öncelikle ülkedeki anarşiye son verilmesinde ısrarcıydı.

1971 yılının ilk aylarında Türkiye siyasi, ekonomik ve toplumsal bakımdan büyük bir yıkım içindeydi. Üniversiteler eğitim kurumları olmaktan çıkmıştı, öğrenciler sokaklarda eylem yapıyor, banka soyuyor ve Amerikan varlıklarına saldırılar düzenliyordu.

Hükümeti eleştiren akademisyenlerin evleri bombalanıyordu. Fabrikaların önemli bir kısmı greve çıkmıştı. Halk yokluk ve hayat pahalılığı yetmiyormuş gibi sokaktaki güvenliğini de kaybetmişti. İktidardaki AP gücünü kullanamıyor, ülkede kamu düzenini tesis etmekte zorlanıyordu. AP'nin 8 Mart grup toplantısında Başbakan Demirel'in şiddetle eleştirilmesi, asker tarafından Başbakan Demirel'in AP grubunda desteğini kaybettiği şeklinde yorumlandı. Askerler kendi partisinin bile desteğini kaybeden bir hükümetin iktidarda kalmaması gerektiğine karar verdiler.

Ordu içinde farklı cuntalar olduğu gibi bu cuntalar arasında Türkiye'nin nasıl ne şekilde yönetileceği konusunda da görüş ayrılıkları vardı. Örneğin 9 Mart'ta sol görüşlü olduğu iddia edilen bir grup asker, hükümete müdahale etmeye teşebbüs etti.

Bu teşebbüsten daha evvel haberi olan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, 9 Mart darbe girişimini engelledi ve girişim içinde yer alan üst düzey askerleri etkisiz hale getirdi.

Ülkede belirgin bir huzursuzluk olduğu askerler arasında da rahatsızlık vardı. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç 11 Mart'ta Yüksek Askeri Şurayı olağanüstü toplantıya çağırdı. Şurada hükümetin ülkenin başlıca sorunlarını çözmekte yetersiz kaldığı için çekilmesi gerektiği fikri kabul gördü. Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanına yönelik verdiği muhtıra 12 Mart 1971'de saat 13.00'da radyodan okunarak halka duyuruldu. Muhtıradan, siyaset kurumları ülkede kardeş kavgası,

anarşi ve huzursuzluk çıkarmakla suçlanıyordu. Anayasanın öngördüğü reformların hızla yapılarak devrim kanunlarının uygulanması talep ediliyordu. Başbakan Süleyman Demirel muhtıranın anayasa ve hukuka aykırı olduğunu iddia ederek görevinden istifa etti.

Asker Destekli Koalisyon Hükümetleri

27 Mayıs Askeri darbesinin hatıraları henüz hafızlardayken asker benzer hataları yapmamak için farklı bir yol takip etti. Asker doğrudan hükümet görevini üzerine almadı. Bunun yerine hükümeti kurma görevi CHP'den istifa ettirilen bağımsız milletvekili Nihat Erim'e verildi. Böylece reformlar gerçekleştirilecek, ülkede barış ve huzur sağlanacaktı.

Sekiz ay görevde kalabilen bu hükümet öncelikle güvenlik konusuna el attı. Ülkenin 11 büyük şehrinde sıkıyönetim ilan edildi. Gençlik derneklerinin faaliyetlerine sınırlandırmalar getirildi, anarşiye neden olduğu düşünülen aydın, akademisyen ve gazeteciler tutuklandı. Yüzlerce insan hapse atıldı. Hapse atılan herkese sistematik olarak işkence uygulandı. TİP ve Milli Nizam Partisi kapatıldı. Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılamalar yapıldı. Kısacası sol kesim ve İslami camia darbeden büyük zarar gördü.

Nihat Erim 11 Aralık 1971'de ikinci hükümetini kurdu. Fakat beklenen idari başarıyı yakalayamayan bu hükümetin ömrü ancak beş ay sürdü. Ülkede

baskı ve şiddet olanca yoğunluğuyla sürerken Başbakan Erim siyasette etkisiz kaldı. Nihat Erim'den sonra hükümeti CHP kökenli milletvekili Ferit Melen kurdu. Melen'in, ülke üzerinde ve siyasette hiçbir ciddi katkısı olmadı. Ülkenin ekonomik ve siyasal sorunları varlığını korurken ülke sıkıyönetimle yaşamaya alışmaya başladı. Aydınlar ve halk, ülkedeki siyasi ve askeri baskıdan dolayı büyük bir ümitsizliğe düşmüştü. Ferit Melen'in kurduğu hükümet ancak 11 ay görevde kalabildi. 12 Mart Muhtırası ile siyasileri istedikleri gibi yönlendiren askerler, 1973 yılında Cumhurbaşkanlığı seçiminde siyasilerle bir kez daha karşı karşıya geldiler. Askerler, Cumhurbaşkanlığı makamında mutlaka

Faruk Gürler

bir askerin bulunması gerektiğini düşünüyorlardı. Bu amaçla Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Gn. Faruk Gürler'i Cumhurbaşkanı yapmaya karar verdiler. Görev süresi 1971'de dolan Org. Gn. Faruk Gürler'in önce görev süresini uzattılar, ardından genelkurmay başkanı seçtiler. Kısa bir süre genelkurmay başkanlığı yapan Gürler, görevinden istifa ederek Cumhurbaşkanlığı kontenjanından senatörlük görevine getirildi. Faruk Gürler'in Cumhurbaşkanı olabilmesi için bütün hukuki hazırlıklar tamamlandı. Askerler üzerine düşen görevi yapmış sıra siyasilere gelmişti. Sayın Gürler'in Cumhurbaşkanı olması için Meclis tarafından seçilerek yeni görev yerine geçmesi bekleniyordu.

AP lideri Demirel, askerin adayı olan F. Gürler'in Cumhurbaşkanlığı adaylığına karşı tavır koydu. AP, F. Gürler'e rakip olarak DP dönemi askerlerinden Tekin Arıburun'u çıkardı. Mecliste yapılan Cumhurbaşkanlığı oylamalarında F. Gürler ile T. Arıburun arasında geçen rekabette her iki adayda yeterli oy çoğunluğunu sağlayamadı. Askerin adayı seçilememişti. Yeni cumhurbaşkanlığı için AP ile CHP, Emekli Amiral Fahri Korutürk üzerinde anlaşarak Korutürk'ün altıncı cumhurbaşkanı olarak seçilmesini sağladılar. Bu durum siyasilerin askerlere karşı bir zaferiydi. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Faruk Gürler lehine kulis yapan Başbakan Ferit Melen görevinden istifa etti. AP ile CHP ortak bir Başbakan adayı üzerinden koalisyonda anlaşamadılar. AP ile Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ve bağımsızların desteğiyle Naim Talu Hükümeti kuruldu. Tamamen AP'nin etkisi altında olan Naim Talu Hükümeti, hükümet programında ciddi hiçbir şey vaat etmedi. Siyasette de seçim hükümeti olarak görülen ve yaklaşık altı ay görev yapan bu hükümet, ülkeyi seçimlere taşıyarak görevini tamamlamış oldu. Bu hükümetle birlikte 12 Mart ara rejim hükümetleri tamamlanmış oldu.

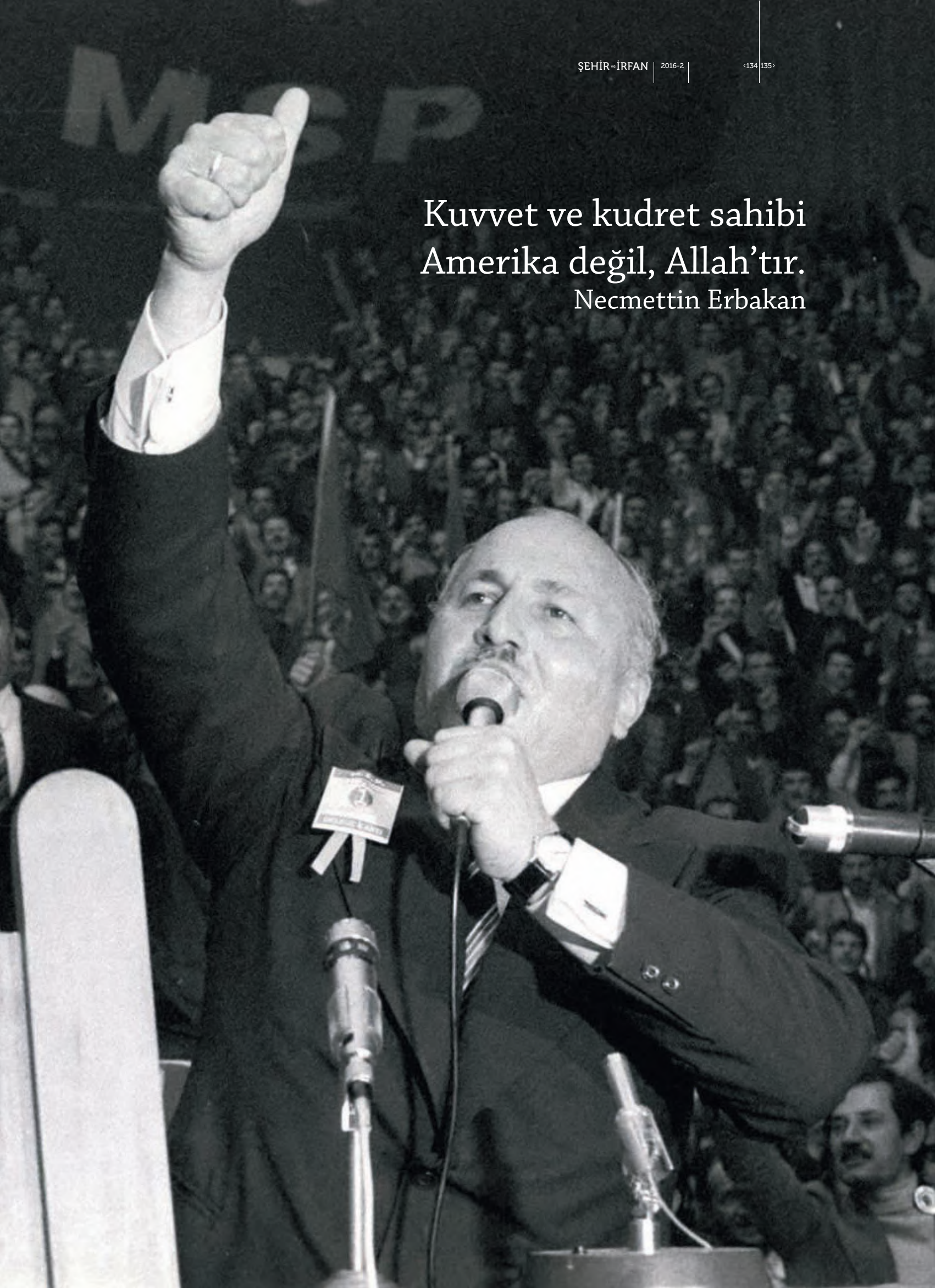
Sonuç

Ordu destekli hükümetler askerin taleplerini büyük ölçüde karşıladılar. Başta anayasa olmak üzere bir dizi kanunda değişikliklere gidildi. 1961 Anayasasının kişi hak ve hürriyetlerini düzenleyen bölümlerinde kişi hürriyetini sınırlandıran düzenlemeler gerçekleştirildi. Anayasada devletin konumunu ve rolünü artıran, sivil toplum örgütlerinin etkinliğini kısıtlayan değişiklikler yapıldı. Her türlü muhalefetin kontrol altına alınmasını sağlayacak mahkemeler kuruldu. Üniversitelerdeki öğrencilerin faaliyetleri, sendikalar ve gençlik yapılanmaları etkisizleştirildi. Kısacası demokrasi ve özgürlüklerden büyük fedakârlıklar yapılarak otoriter ve baskıcı bir yapılanmanın temelleri pekiştirilmiş oldu. 27 Mayıs darbesini gerçekleştirenlerin açtığı yoldan giden 12 Mart rejimi ülkenin demokrasi ve özgürlükler bakımından çok daha geriye gitmesine sebep oldu.

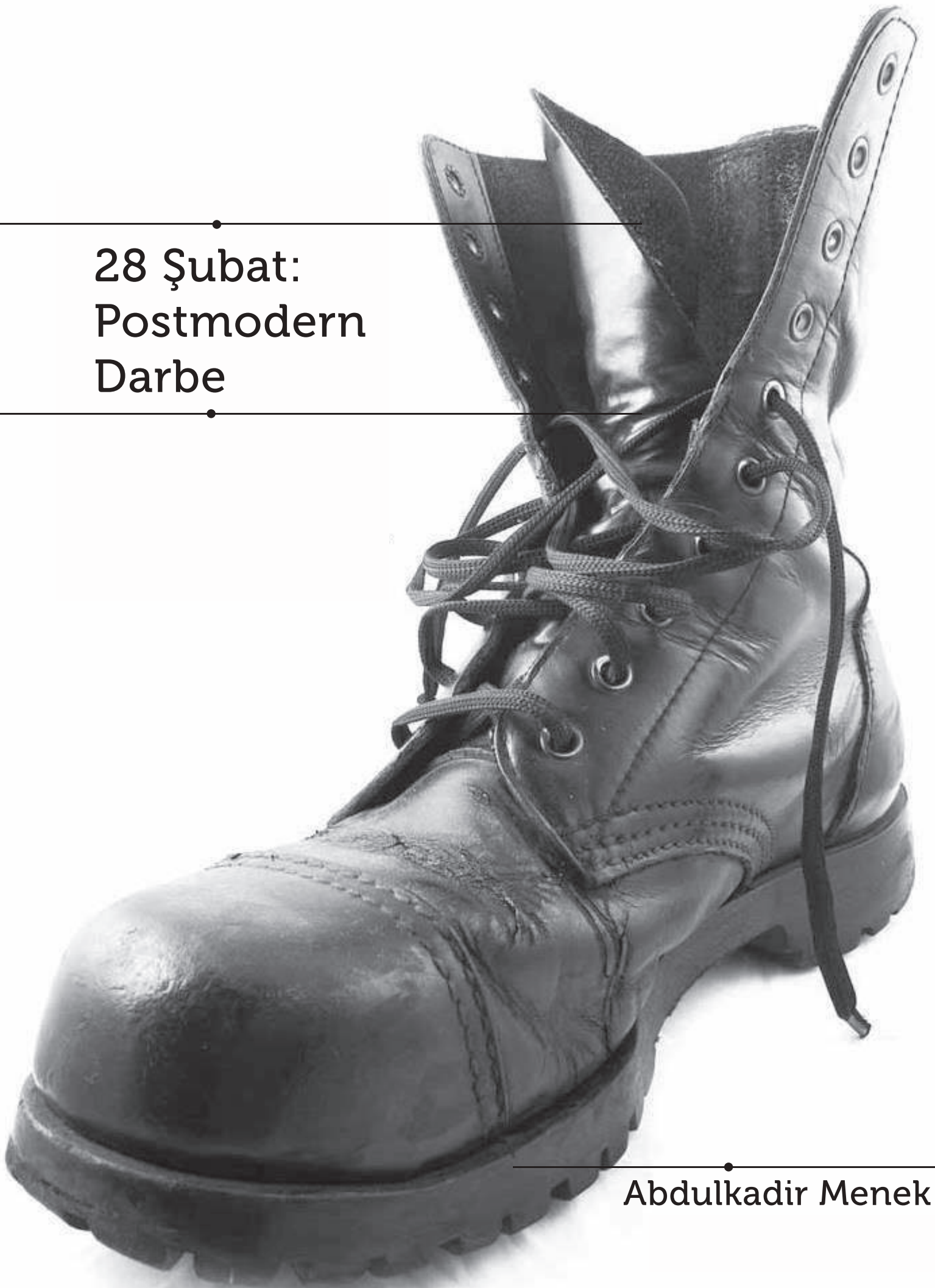
12 Mart ara rejimi döneminde ülke kısa süreli alınan fakat iki yıl süren sıkıyönetimlerle idare edildi. Askeri yönetim özellikle 12 Marta gelinmesine sebep olarak gördüğü sol kesim üzerine gitti. Sol yapılanmalar, gençlik örgütleri ve sendikalar kapatıldı. Her türlü grev yasaklandı. Aydınlar sistematik işkencelerden geçirildi, baskılar artırıldı. Ülkedeki anarşinin sorumlusu olarak görülen gençlik liderleri idam edildi.

12 Mart şekil olarak 27 Mayıs'tan ayrılmaktadır. 27 Mayıs'ta askerler emir-komuta zincirini kırarak darbeyi gerçekleştirirken darbeden sadece DP üst düzey yöneticilerini sorumlu tutup ülke yönetimini kısa süreliğine de olsa üzerlerine almışlardı. 12 Mart emir komuta zinciri içinde gerçekleştirildi. Muhtıranın sorumlusu olarak belirli bir siyasi parti değil, toplumun belirli bir kesimi görüldü. Asker doğrudan idareyi ele almak yerine görece tarafsız bir koalisyon hükümeti üzerinden ülke yönetimini kontrol altında tutmaya çalıştı. Şekil olarak birbirine pek benzemeyen bu iki darbe, içerik olarak birbirine çok benzer. Örneğin her iki darbenin gerekçeleri neredeyse ortaktır: "Kardeş kavgasına son vermek". Her iki darbede de doğal olarak askeri vesayet, ülkeyi demokratik ve ekonomik bakımdan çok daha gerilere götürmüştür.

Kuvvet ve kudret sahibi
Amerika değil, Allah'tır.
Necmettin Erbakan

28 Şubat:
Postmodern
Darbe

Abdulkadir Menek

Burası hiç kimsenin özel yaşam mekanı
değildir lütfen bu hanıma
haddini bildiriniz. B. Ecevit

Bu günlerde Türkiye, büyük bir mücadelenin içine girmiş durumda. Kırk yılı aşkın bir süredir sinsi bir şekilde hazırlanan ve devletin bütün kurumlarına az veya çok sızarak büyük mevziler elde eden Terör Örgütü'nü (FETÖ) bütünü ile tasfiye etmek için çok önemli çalışmalar yapılmakta ve kararlar alınmaktadır. FETÖ mensuplarının 15 Temmuz akşamı Türk Silahlı Kuvvetlerinde büyük bir güce ulaşan asker görünümlü terörist elemanları tarafından yapılan darbe girişimi çok büyük zararlara, maddi ve manevi kayıplara yol açtı. Türkiye darbelere ve darbe girişimlerine hiç yabancı değil. Sultan II. Abdulhamid'in tahttan indirilmesi ile neticelenen 31 Mart Olayı ile başlayan bu gelenek, kendilerini devletin esas sahibi olarak gören ve askeri okullarda bu şekilde yetiştirilen subaylar tarafından adeta rutin bir hale getirilmeye çalışıldı. Çok partili siyasi hayata geçildikten sonra da çok sayıda darbe ve darbe girişimi oldu. Bunlardan birisi de, diğerlerinden daha farklı bir strateji ile gelişen ve adım adım uygulanan "28 Şubat Postmodern Darbe" sürecidir.

28 Şubat 1997 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda, Genel Kurmay Başkanlığı tarafından irtica ile mücadele amacıyla hazırlanan on sekiz maddelik bir bildiri kabul edildi. Bu bildiri ile resmen "28 Şubat Süreci" başlamış oluyordu. Aslında Milli Güvenlik Kurulu kararları, Anayasal olarak tavsiye niteliğindedir. Fakat 28 Şubat 1997 tarihinde toplanan MGK'da kabul edilen maddeler, bir tavsiye olmanın çok ötesinde, adeta seçilmiş Cumhuriyet hükümetine emir verir bir tarzda kaleme alındı, bu vurgu ve istibdat havası ile kamuoyuna sunuldu. Bu on sekiz madde şu şekilde sıralanıyordu:

Milli Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 tarih ve 406 Sayılı Kararına Ek-A (rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken tedbirler)

1-Anayasamızda Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2-Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Milli Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3-Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:

a-8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurttta uygulamaya konulmalı.

b-Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4-Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5-Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6-Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7-İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yi dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkân verilmemelidir.

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek

için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır. 10-Bu maddenin tam metni Türkiye'nin uluslararası ilişkileri hakkındadır.

11-Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12-T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasa'sına aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademedede kesin önlemler alınmalıdır.

13-Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yönlerecek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14-Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15-Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16-Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17-Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18-Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

Alınan bu kararlar medyanın önemli bir kesiminin çok büyük desteği ile hükümete küstahlığa varan çok büyük bir baskı ile dayatılmaya çalışıldı. Böylece, tamamen demokratik olarak kurulan bir cumhuriyet hükümeti, bürokratik bir müdahale ile iş yapamaz hale getiriliyor ve ayrılmaya zorlanıyordu. Bu kararlara karşı bir müddet direnen Başbakan Necmettin Erbakan, herhangi bir icraatta bulunamayacağını anlayınca, "Dönüşümlü Başbakanlık" formülünün de gereği olarak istifasını Cumhurbaşkanı Demirel'e sundu. Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi milletvekilleri, de bir deklarasyon yayınlarak, Tansu Çiller'in başbakanlığını desteklediklerini kamuoyuna ilan ettiler.

Ancak, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini Çiller'e vermeyerek, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ı hükümeti kurmakla görevlendirdi. Tansu Çiller, bu dönemde Refah Partisi ile koalisyon kurarak, suçlu durumuna düşmüş ve böylece bu dönemin istenmeyenleri arasında yer almıştı. Bu sıralarda Doğru Yol Partisi'nden (DYP) istifa furyası başlamıştı. Bu milletvekilleri,

Hüsamettin Cindoruk başkanlığında Demokrat Türkiye Partisini (DTP) kurdular. İsmi demokrat fakat kendisi yapılan postmodern bir darbeyi desteklemek ve devam ettirmek için kurulan Demokrat Türkiye Partisi, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından da destekleniyordu. Nitekim Süleyman Demirel'e yakınlığı ile bilinen Doğru Yol Partisi milletvekillerinin çoğu istifa ederek Demokrat Türkiye Partisi'ne geçtiler. Böylece yeni kurulacak hükümetin alt yapısı oluşturulmaya başlandı. Tansu Çiller de bu arada yaptığı tarihi hatasının bedelini "A Takımı"ni büyük ölçüde kaybederek ödedi ve DYP büyük bir darbe aldı. Tansu Çiller 1995 seçimlerine girerken birçoğu Doğru Yol Partisi geleneğinden gelmeyen ve çok farklı dünya görüşlerine sahip birçok ismi " A Takımı" adı altında DYP listelerinden ve seçilebilecek yerlerden aday göstermiş ve bu kişilere TBMM'nin yolunu açmıştı.

DYP'den istifa ettirilen Milletvekilleri ile TBMM'de grup kuracak bir sayıya ulaşan Hüsamettin Cindoruk başkanlığındaki DTP, Mesut Yılmaz'ın başkanlığında kurulan koalisyon hükümetine, Bülent Ecevit Başkanlığındaki Demokratik Sol Parti (DSP) ile birlikte katılarak güvenoyu alacak bir sayıya ulaştılar. Oyun ve kumpaslarla kurulan bu hükümet Anasol-D adı ile anılmaya başlandı.

Başbakan Mesut Yılmaz bu süreçte, "hükümetin misyonunu 28 Şubat kararlarını gerçekleştirmek" olarak açıklayan birçok demeç verdi. Refahyol döneminde Batı Çalışma Grubu tarafından başlayan ve neredeyse bütün vatandaşları içine alan fişleme faaliyetleri, Anasol-D hükümeti tarafından artan bir hızla devam ediyordu. Valiler, kaymakamlar, okullar, yurtlar, daire amirleri, memurlar araştırılıyor; dindar olanlar, namaza gidenler, eşinin başı örtülü olanlar potansiyel suçlu kategorisine dâhil ediliyorlardı.

Bu fişleme öyle bir boyuta ulaşmıştı ki, mağazalar,

marketler, şirketler ve hatta kebabçılar bile bu suçlama ve fişlenme furcasından nasiplerini almışlardı. Askeri personelin eşleri de bu jurnal faaliyetlerinde ajan olarak çalıştırılmak isteniyordu.

Batı Çalışma Grubu'nun bu faaliyetleri, Refahiyol hükümeti döneminde Emniyet İstihbarat Daire Başkanlığı tarafından deşifre edilmişti. Bu sıralarda Emniyet İstihbarat Daire Başkanı Bülent Orakoğlu ile er Kadir Sarmusak, bu faaliyetlerden dolayı tutuklanmıştı. İşte İçişleri Bakanı Meral Akşener ile Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller, bu sebeplerden dolayı kara listeye alınmıştı. 28 Şubat Sürecinde kemal-i hahişle hükümeti kurmaya amade olan Mesut Yılmaz ve DYP'den istifa ettirilen milletvekillerine, Hüsamettin Cindoruk başkanlığında kurdurulan DTP ile DSP, Ana-Sol-D Hükümetinde bir araya geldikten sonra artık bu fişleme çalışmaları için bir engel kalmamıştı. Bülent Ecevit de, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak aradan 19 yıl geçtikten sonra yeniden hükümette görev aldı.

Demokrasimizin çetin bir sınavdan geçtiği, yetkili ve üst düzey bazı devlet görevlilerinin birilerini "kazığa oturtmanın" hayalini kurduğu bu karanlık istibdat günlerinde, demokrasi sınavını başarıyla geçenlerden birisi de, eski bakanlardan Hasan Celal Güzel idi. Defalarca mahkemelere giden ve bir ara hapisaneyeye de gönderilen Hasan Celal Güzel, Hasan Hüseyin Kemal'e verdiği bir röportajda, o günlerde yaşanan bu hadiseleri trajikomik bir üslupla yıllar sonra şu şekilde anlatacağı: "Nisan başından itibaren koskoca yargı mensuplarına Genelkurmay tarafından irtica brifingi verilmeye başlandı. Yargı mensupları askere alkış tutuyorlardı. Bir hukuk rezaleti yaşıyorduk. Batı Çalışma Grubu ortaya çıkarılmıştı. Ben de bunun üzerine DGM Başsavcısı Nuh Mete Yüksel'e "Anayasal düzeni değiştirmek üzere cunta kuruluyor"

diye suç duyurusunda bulundum. Bunun yanında Ankara'da bir otelde Genelkurmay brifingine alternatif bir brifing hazırladım, şekil olarak ona benzettim. Konuşmamı BÇG'ye getirerek "Siz mezhepçi illegal Batı Çalışma Grubunu tanıtmak istiyorum" dedim. Cunta Başkanı Doğu Aktulga'dan başladım. Başçavuşa kadar indim. Bu çalışmamı devletin üst düzey yöneticilerine gönderdim. Amacım birkaç gün sonra yapılacak Askeri Şûrâ'da cuntacılar projeksiyon tutmaktı. Bu basın açıklamamdan sonra beni Terörle Mücadele Timi evimden aldı. Meğer Genelkurmay Adli Müşaviri Erdal Paşa, "24 saat de olsa, gözaltında tutun" demiş. Sorgulamayı yapan Emniyet Müdürü sabaha karşı kalp krizi geçirerek ruhunu teslim etti. Bu olaydan sonra herkes beni mübarek ilân ederek uçurmaya başladı. Hâlbuki adam o gece çok kibar bir şekilde yanıma gelip oturdu. Bir şey demedi. Bizim sabaha kadar sorgulanmamız, Ankara'daki rütbeli polislerin ellerinde baklava börekle gelmesiyle devam etti. Sabah ise, beni emniyetin mescidine götürdüler. İllâ "sen imam ol" dediler. Ben de onlara sabah namazı kıldırıldım. Benim sorgulanmam böyle devam etti. Bereket versin, bizim insanımızın mayası pırl pırl..."

Bu dönemde başörtüsü ile amansız bir mücadele başlamıştı. Yasak bütün Üniversitelere en acımasız bir şekilde yaygınlaştırılmıştı. Hatta bir ara yasağın en katı uygulayıcısı durumunda olan Kemal Alemdaroğlu yönetimindeki İstanbul Üniversitesinde, yasağın gevşetilme belirtileri görülmüş, ancak bu dönemde 28 Şubat'çılarla çok iyi ilişkilerde bulunmaya çalışan ve onların bir dediğini iki etmeyen FETÖ Lideri Fetullah Gülen'in Kanal D'de sarf ettiği bazı sözler sonucu bundan vazgeçilmiş ve başörtüsü zulmü şiddetlendirilerek devam ettirilmişti. Fetullah Gülen 16 Nisan 1997'de Kanal D'den Yalçın Doğan'a verdiği röportajında da 28 Şubat Sürecindeki askerin tutumunu destekleyen ifadeler kullanmış ve şunları söylemişti: "Askerlerimiz bir yönüyle yaptıkları bazı şeylerden ötürü bazı çevrelerce, belki antidemokratik davranıyor sayılabilirler. Ama onlar konumlarının gereğini anayasanın kendilerine verdiği şeyleri yerine

getiriyorlar. Hatta dahası, ben zannediyorum, onlar, bazı sivil kesimlerden daha demokrat. Herhalde onların temsil ettikleri kuvvet şu partiler arasında birbirini istemeyen insanların elinde olsa bir gece hızlı bir baskınla gelirler hasımlarını bertaraf ederler onun yerine otururlar. Kuvvet ellerinde olduğu halde çok mantıklı davranıyorlar. Çok muhakemeli davranıyorlar. His öne çıkmıyor burada ve kuvvet, güç gösterisi şeklinde öne çıkmıyor. Bana demokraside daha dengeli geliyorlar, o açıdan."

Bu hükümet döneminde Batı Çalışma Grubu'nun Başbakanlığın kontrolüne geçmesini sağlamak amacıyla Başbakanlık bünyesinde bir Takip Kurulu oluşturuluyor ve Başbakan Mesut Yılmaz da "artık BÇG'ye gerek yok" diyordu. Fakat sonradan ortaya çıktı ki, BÇG çalışmalarına aralıksız devam etmiş, fişleme ve istihbarat çalışmalarını kesintisiz sürdürmüştü. Yine bu dönemde Anayasa Mahkemesi tarafından seçimlerden birinci parti olarak çıkan Refah Partisi kapatılıyordu.

Refah Partisi bu dava sürecinde İmam -Hatip Liselerini açmakla suçlanacak, bu arada Anayasa Mahkemesinde yapılan savunmada, Refah Partisinin bir tek İmam Hatip Lisesi bile açmadığını, İmam Hatip Lisesi açma yetkisinin Milli Eğitim Bakanlığında olduğunu, hiçbir zaman da Milli Eğitim Bakanlığının Milli Selamet Partisi ve Refah Partisi tarafından yönetilmediğini ifade edilecek, ancak yine de kapanmaktan kurtulamayacaktı.

28 Şubat Post-modern darbe ile geçmişten alınan bir gelenek, başarı ile geleceğe taşınmıştır. 31 Mart olayı

bahane edilerek Sultan Abdülhamid'in tahttan uzaklaştırılması ile başlayan darbeler geleneği ne yazık ki bu çirkin ve anti demokratik süreç ile devam etmiş, fakat dünyadaki konjunktürel şartlar müsait olmadığı için bu sefer yönetime doğrudan el konulmamış, istediği icraatları kayıtsız şartsız bir emir eri itaatinde yapacak bir hükümeti işbaşına getirmekle, dolaylı olarak yönetime el konulmuş, milletin seçtiği meclis ve hükümet adeta bir kukla durumuna düşürülmüştü.

Mesut Yılmaz başkanlığında kurulan ve 30 Haziran 1997 tarihinde güvenoyu alan hükümet, 11 Ocak 1999 tarihinde istifa etti. Aslında görevini de hakkıyla yapmıştı. Operasyonun birinci aşaması tamamlanmış, bu sefer de ikinci aşamaya geçilerek daha ileri hedeflerin gerçekleşmesine çalışılacaktı. Mesut Yılmaz'ın istifa etmesinden sonra bu yeni senaryo sahneye konmuştu. O da Cumhurbaşkanı Demirel tarafından, Sanayi Bakanı Yalım Erez'in hükümeti kurmakla görevlendirilmesi senaryosuydu. Hiçbir partinin Genel Başkanı değildi. Güvenoyu alacağına dair kamuoyuna bir angajman da yapılmamıştı. Gerçi TBMM'nde görev yapan herhangi bir milletvekilin Başbakan olarak atamak Cumhurbaşkanının Anayasal yetkileri arasındaydı. Meclis'ten istediği bir milletvekilini Başbakan olarak atayabilirdi. Ama öteden beri oluşan bir gelenek söz konusuydu. Cumhurbaşkanı, Başbakan ataması yaparken güvenoyu alabilme ihtimalinin kuvvetli olmasını hep göz önüne alırlardı. Burada yıllarca demokratlık edebiyatı yapan ve bu işin edebiyatını yaparken mangalda kül

bırakmayan Süleyman Demirel, bu hususu nedense hiç göz önüne almamıştı. Bu görevlendirme belki de olağanüstü dönemin açık bir yansımasıydı.

Bu durum karşısında Tansu Çiller'in karşı bir atağı söz konusu oldu. Aslında Tansu Çiller, bu senaryolar karşısında ölümlerden ölüm beğenmişti. Burada, ya partisinden seçilip istifa eden bir milletvekilinin başbakanlığını kabul ederek partisinden elinden kaymasına çanak tutacak veya kendince "ehven-üşşer" olarak telakki ettiği Bülent Ecevit'e başbakanlık teklif ederek, Yalım Erez operasyonunu geri püskürtecekti. Tam da " kırk katır mı, kırk satır mı" durumu söz konusu idi. Daha önce partisinden istifa ettirilen bir şahsa hükümeti kurma görevinin verilmesini, kendisine karşı bir tezgâh olarak düşünmüş olacak ki, Ecevit'in azınlık hükümetini dışarıdan desteklemeyi tercih ederek, Hüsamettin Özkan vasıtasıyla Ecevit'e haber gönderdi.

Böylece Yalım Erez'in önü kesilmiş oldu. Mesut Yılmaz'da, ANAP olarak Bülent Ecevit'in başbakanlığını destekleyeceklerini açıklamıştı. Hükümeti kurmayacağını anlayan Yalım Erez, görevi iade etmek zorunda kaldı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel için de, değişen bir durum söz konusu olmayacaktı. Yalım Erez olmadı ama Bülent Ecevit, böylece güvenoyunu garantilemişti. Bunun üzerine Ecevit, hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ecevit, seçimden dördüncü parti olarak çıkmıştı ve sadece altmış bir milletvekiline sahipti. Fakat kendisinden daha fazla milletvekili çıkaran üç partiyi sollayarak Başbakanlık koltuğuna oturmuştu. Bu durum bile 28 Şubat sürecinin anti demokratik yansımaları ile birlikte meclis zemininde ulaştığı başarının çok somut bir örneği idi. Ecevit'in azınlık hükümeti döneminde Abdullah Öcalan, Kenya'da yakalanıp seçim hediyesi olarak Ecevit'e takdim edilince, kamuoyu nezdinde

desteği büyük ölçüde arttı. Yükselen milliyetçilik rüzgârı da MHP'nin yelkenlerini şişiriyordu. Bu atmosfer ile 1999 seçimlerine gidildi. Fetullah Gülen ve örgütünün mensupları da, bu seçim döneminde büyük bir aşk ve gayret ile Ecevit ve partisini desteklemeye koyulmuşlardı. Çünkü Fetullah Gülen, hem Anadol-D hükümeti döneminde ve hem de bu partinin kurduğu azınlık hükümeti döneminde Bülent Ecevit ile çok yakın ilişkiler kurmuş ve adeta "kanka" olmuşlardı. Hatta Ecevit'in ölümünden sonra

Fetullah Gülen, "eğer ahirette kendisine şefaathetme yetkisi verilecekse, şefaathet edeceği ilk kişinin Bülent Ecevit olacağını" kamuoyuna ilan etmişti. Oysa aynı Bülent Ecevit'in, Refah Partisinden başörtülü olarak Milletvekili seçilen Merve Kavakçı'nın TBMM'nde yemin töreni esnasında başörtülü olarak yemin etmek üzere genel kurul salonuna geldiği sırada, takındığı tavır, asla unutulmayacak bir şekilde hafızlara kazınmıştı. Abdullah Öcalan'ı, seçimin stratejik bir hediyesi olarak Türkiye'ye gönderen ve

böylece DSP'nin birinci parti olmasının yolunu açan ABD, bu hediyenin muhatabı olan Bülent Ecevit'i de ricacı olarak Fetullah Gülen'le görüştürmüş ve ABD'ye gelmesi için ikna etmişti. Fetullah Gülen de aynı dönemde ABD'ye gitmiş ve 15 Temmuz 2016 tarihinde bu millete ve seçilmiş hükümete vuracağı hain darbenin hazırlıklarına başlamıştı.

1999 seçimlerinde Bülent Ecevit'in liderliğindeki DSP, seçimlerden % 22 oy alarak birinci parti olarak çıktı. MHP'nin aldığı oy oranı %18, Refah Partisinin yerine kurulan Fazilet Partisi'nin oy oranı % 15,4, ANAP'ın oy oranı % 13 ve DYP'nin oy oranı ise % 12 olmuştu. Ecevit başkanlığındaki azınlık hükümetini destekleyen ANAP ve DYP, beraberce baraj sınırına inmeye devam ediyorlardı. Birbiriyle sürekli kavga eden iki lider Tansu Çiller ve Mesut Yılmaz, bu kavganın bedelini çok ağır bir şekilde ödüyorlardı. Tansu Çiller başkanlığında ikinci seçimine giren DYP,

oy oranını böylece % 27'den, % 12'ye kadar düşürmüştü. Bu düşüş trendi bundan sonra da devam edecekti. Fazilet Partisi de 28 Şubat Sürecinde, dik duramamanın ve tavizkar politikalarının bedelini çok ağır bir şekilde ödeyecekti. Burada da yüzde altılık bir oy kaybı söz konusu olmuştu. 1999 seçimleri sonucunda Bülent Ecevit Başkanlığında DSP, MHP ve ANAP hükümeti (ANASOL-M) hükümeti kuruldu. Seçimlerden önce DSP ve ANAP, seçim sonrasında birlikte hareket edeceklerini kamuoyuna deklere etmişlerdi. Bu ikiliye CHP'li bir aileden gelen ve Alpaslan Türkeş tarafından kendi el yazısı ile yazdığı bir mektupta MİT'le irtibatı olduğu için güvenilmemesini istediği Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP de katıldı. Milliyetçi Hareket Partisi, böylece 21 yıl sonra yeniden hükümet ortağı oluyordu. Koalisyon görüşmeleri olumlu bir mecrada devam ederken, hiç beklenmeyen bir gelişme oldu. DSP

Genel Başkan Yardımcısı Rahşan Ecevit, MHP'yi suçlayan çok sert bir açıklama yapıyor ve MHP'li gençlerin 12 Eylül öncesinde çok kan döktüklerini iddia ediyordu. Bu demeç, MHP çevrelerinde büyük bir tepki ile karşılandı. Koalisyon görüşmeleri bu noktadan sonra kesildi. Rahşan Hanım özür dilemediği sürece, görüşmelere tekrar başlamayacaklarını bizzat Genel Başkan Devlet Bahçeli açıkladı. Bu sırada Hüsamettin Özkan yeniden devreye girdi. Defalarca MHP Genel Merkezine gitti. Bahçeli ve

diğer yetkililerle görüştü. Bahçeli'yi ve MHP'li yetkilileri ikna etti. Rahşan Ecevit özür dilemedi ama MHP koalisyon ortağı olarak hükümete katılmayı kabul etti. Mesut Yılmaz da MHP'nin ikna edilmesinde büyük gayret gösterdi.

Bu dönemde esas hafızalara kazınan olay ise, Bülent Ecevit'in, Meclis'teki yemin töreninde milletin seçtiği bir milletvekili olarak meclise gelen Merve Kavakçı'yı hedef alarak, Meclis Başkanından da izin almadan kürsüye gelip, hiçte nazik olmayan bir üslupla, çok

asabi bir yüz ifadesi ve ses tonu ile söylemiş olduğu "burası hiç kimsenin özel yaşam mekânı değildir. Burası devletin en yüce kurumudur. Burada görev yapanlar devletin kurallarına uymak zorundadırlar. Burası devlete meydan okunacak yer değildir. Lütfen bu hanıma haddini bildiriniz" sözleri idi. Yakın destekçisi MHP'nin, başörtülü olarak seçilen milletvekili Nesrin Ünal'a başını açtırması sonucu, Merve Kavakçı yalnız kalmış, yemin ettirilmemiş, milletle devletin kaynaşmasına vesile olabilecek büyük bir şans heba edilmiş, militarist düşüncede olanların ekmeğine bir kez daha yağ sürülmüştü. Başörtülü bir milletvekili adayını listelerine koyup halkın oylarıyla seçtiren ve mecliste yalnız bırakıp sahip çıkmayan Fazilet Partisinin bu teslimiyetçi tavrını da unutmamak gerekir. Ayrıca demokratik geleneğin temsilcisi olduğunu söyleyen DYP ile dört temayülü birleştirmekle övünen ANAP'ın da bu büyük haksızlığa rıza gösterir bir tavır içinde bulunmaları, ülkemizde gerçek demokrasinin yerleşmesi açısından bir kayıp olduğu da belirtilmelidir.

28 Şubat Sürecinde görev alan bütün hükümetler eliyle, çok büyük hak ihlallerine kapı açıldı. Hukuk kılıfına sokularak ve tamamen zorlama tevillerle çok sayıda insan mağdur edildi. Dini hassasiyetleri olan kesimlerin büyük bir ekseriyeti bu zulüm furyasından nasibini aldı. Belki burada bütün bu zulümleri sıralamamız mümkün olmayacak ama belki bir kısmını şu şekilde ifade etmek mümkündür:

1-Bu dönemde baskılara dayanamayan yaklaşık on bin öğretmen, mesleğinden ayrılmak zorunda kaldı.

2-3527 Öğretmenin işine son verildi.

3- 1997-2001 tarihleri arasında 11890 öğretmen hakkında kıyafet / fişlemeler nedeniyle disiplin cezası uygulandı. (memurluktan çıkarma hariç)

4-1997-2001 yılları arasında 33271 öğretmen hakkında kıyafet / fişlemeler nedeniyle disiplin soruşturması açıldı.

5- Bu dönemde 1635 askeri personel YAŞ kararlarıyla meslekten ihraç edildi ve 2500 kişi ise emekliye sevk edildi.

6-Katsayı engeli nedeniyle 12 milyon 80 bin meslek lisesi öğrencisinin de istediği üniversitede eğitim görmesinin önüne geçilerek, milyonlarca genç insanın geleceğiyle oynandı.

7-On binlerce başörtülü öğrenci hakkında disiplin soruşturmaları açıldı ve bu öğrencilerden binlercesinin okudukları Fakülte ve Yüksekokullarla ilişkileri kesildi.

Bu sürecin dikkat çeken hususlarından birisi de, bütün siyasi hayatı boyunca din ve vicdan hürriyetini dilinden düşürmeyen söylemleri ile öne çıkan 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, başörtüsü konusunda takındığı ve ısrarcısı olduğu garip, yanlış ve yasakçı tavrıdır. Demirel, bu süreçte "başını açmanın dinle bir alakası olmadığını, öğrencileri ikna etmek lazım" diyordu. Demirel, bu düşüncelerini daha sonraki yıllarda da devam ettirerek, katıldığı bir TV programında "başörtülü olarak okumak isteyenlerin Arabistan'a gitmelerini" teklif etmişti. Süleyman Demirel, Habertürk TV'de katıldığı "Basın Odası" adlı programda aynen şu ifadeleri kullandı:

'Orası üniversite, oranın kuralları var. Danıştay, Anayasa Mahkemesi karar vermiş. İlle başı bağlı okumak istiyorsan, başı bağlı olarak okunabilen yerler var, oraya git. Arabistan'da falan öyle yerler vardır, oraya gidin, orada okuyun! Türkiye laiklikten vazgeçemez. Herkes aklını başına toplasın. Bu ülkenin halkı yüzde 99'u Müslüman diye, Müslümanlığı istismar ederek, bu milleti arkamıza düşürürüz diye düşünen varsa aldanıyor. Hem de çok aldanmaktadır. Cumhuriyet 5'inci neslini yetiştirmiştir ve bu nesil Cumhuriyete sahip çıkmaktadır. Türban özgürlük falan değildir. Bu gericiliktir.' Demirel'in başörtüsü konusundaki yasakçı ve kabul edilmesi mümkün olmayan tavrı, ne yazık ki ölümüne kadar devam edecekti.

ANASOL-M hükümetinin kayda değer bir icraatından söz etmek mümkün değildir. Bütün haber bültenleri Başbakan Ecevit'in hastalığına yoğunlaşmıştı, Bakanlar Kurulu aylar geçtiği halde toplanamıyordu. Böyle bir ortamda MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin ani bir kararıyla, erken seçim için düğmeye basıldı. Bu arada Siirt'te okuduğu bir şiir nedeniyle hapis cezasına çarptırılan İstanbul Büyükşehir Belediyesi eski Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, Fazilet Partisinin kapatılmasından sonra arkadaşları Abdullah Gül ve Bülent Arınç ile birlikte hareket ederek "Milli Görüş gömleğini" çıkardıklarını söyleyerek bu ekip ile yollarını ayırmışlar ve yeni bir partinin kurulması çalışmalarına başlamışlardı. Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti) böyle bir ortamda kuruldu. DSP, MHP ve ANAP, bu koalisyon hükümetleri döneminde hiçbir beklentiye cevap

veremeyerek halk nezdindeki itibarlarını büyük ölçüde kaybetmişler ve çok yıpranmışlardı. CHP'nin de millet vicdanında, halka tepeden bakan politikalarla ciddi bir alternatif olma şansı yoktu. İşin ilginç tarafı DYP, altı yıl boyunca muhalefette olduğu halde ciddi hiçbir çalışma yapmamış ve alternatif olabilme iradesini ortaya koyamamıştı. Bu seçim Tansu Çiller başkanlığında girilecek üçüncü ve sonuncu seçim olacaktı.

Böyle bir kaht-ı rical döneminde Ak Parti, genç ve dinamik bir görüntü vermesiyle birlikte, halk katmanlarının anlayacağı söylem ve yeni yüzleri ile bir umut olarak görünmeye başladı. Recep Tayyip

Erdoğan'ın geçirdiği hapis dönemi kendisine yarımış, daha çok ekonomi ağırlıklı söylemleri ve ikna edici duruşları ile Ak Parti'nin yelkenleri şişmeye başlamıştı. Bu seçim sonuçları, belki de çok partili siyasi hayata geçişten sonra, alınan en enteresan seçim sonuçları oldu. Ak Parti, bu seçimde rakiplerinin zaafından kaynaklanan ve kendisinden yana olan konjktürü çok iyi değerlendirdi ve %34,4 oy alarak tek başına iktidara geldi. Bugüne kadar, bu kadar düşük bir oy oranı ile en fazla milletvekili çıkaran ilk parti olarak, 363 milletvekilini meclise taşımayı başardı. CHP, gene şaşırtmadı ve % 19,4 ile 177 milletvekili çıkardı. Bu meclisin bir başka özelliği ise, en düşük temsil oranına sahip meclis olmasıydı. Halkın iradesini ancak % 53 kadarı meclise yansıyabiliyordu. % 47 oy oranına sahip diğer partiler ise, % 10'luk ülke barajını aşamadıkları için meclis dışında kaldılar. 3 Kasım 2002 seçimlerinin en trajik sonucunu DYP aldı. % 9,6'lık oy oranı ile baraj altı kalan DYP, böylece barajla uğraşan bir parti konumuna

düşerek, halktan çok ciddi bir ikaz aldı. Tabii, bu ikazın ne kadar dinlenip dinlenmediği, bir sonraki seçimde belli olacaktı. 1999 seçimlerinin birinci partisi olan DSP, bu seçimlerde adeta silindi ve % 1 civarında bir oy alabildi. ANASOL-M hükümetinin ikinci ortağı MHP, ise oylarının yarısından fazlasını kaybederek, ancak % 8,2'lik bir orana ulaşabildi. Üçüncü ortak ANAP ise, oylarının üçte ikilik bir kısmını kaybederek ancak % 5 kadar bir destek görebildi.

Kim ne derse desin, bu seçim sonuçları bütün partiler için dersler doluydu. 28 Şubat sürecinin icraatlarının çok iyi bir takipçisi olan ANASOL-M hükümetini oluşturan partiler, halk tarafından adeta silindi.

1999 seçimlerinde toplam % 55'lik bir halk desteğine ulaşan bu üç parti, bu seçimde hep beraber ancak % 15'lik bir orana ulaşabildiler ve üçü de baraj altında kaldı. Bu sonuç, halk tarafından, 28 Şubat uygulamalarına verilmiş çok açık bir "reddiye" idi. Hukuk dışı icraatların gönüllü uygulayıcıları, çok büyük bir tokat yemişlerdi. Bu süreçte gerekli demokratik refleksi ortaya koyamayan DYP ise, barajın hemen altında kalarak çok ciddi bir şekilde ikaz edilmişti.

AK PARTİ

2002 yılının Kasım ayı ile başlayan yeni dönemde, mesajlarla yüklü seçim sonuçları partiler tarafından nasıl bir değerlendirmeye tabi olacak ve ne gibi dersler çıkarılacaktı? Devlet Bahçeli, bu sonuçlar üzerine MHP Genel Başkanlığından ayrılmışsa da, sonraki günlerde yapılan teklifler üzerine yeniden Genel Başkanlığa döndü. ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, aktif siyasetten çekildiğini açıkladı. Tansu Çiller ise, bu sonuçlar üzerine, hem DYP Genel Başkanlığından, hem de aktif siyasetten çekilme kararı aldı.

28 Şubat Post Modern darbesi, kaderin garip bir cilvesi olarak, bu sürecin mimarlarının düşündüğünün tam aksine, Türkiye’de yepyeni bir siyasi yapılanmaya zemin hazırladı. DYP ve ANAP, daha sonra girdikleri seçimlerde tamamen silindiler.

Bazı siyasetçiler tarafından “Merkez Sağ” olarak isimlendirilen zemin, bütünüyle Ak Parti tarafından doldurulmaya başlandı. Recep Tayyip Erdoğan ise, girdiği her seçimde oyunu ve milletin teveccühünü biraz daha artırarak Türkiye siyasetindeki yerini ve liderlik kariyerini, hiç tartışmasız bir şekilde pekiştirdi ve herkese kabul ettirdi. 28 Şubat Sürecinde uğranılan hak kayıplarının bütününe mümkün olduğu kadar telafi eder tarzda çok önemli kararlar alındı. Hatta birçok alanda çok daha ileri adımlar atıldı. Bugün için aradan 15 yıl geçmesine rağmen, uğradığı bütün saldırılara, suikastlara ve en son tarihte emsali görülmemiş 15 Temmuz hain darbe teşebbüsüne rağmen, Türkiye siyaseti ve yönetimi içinde bir numara olarak ağırlığını ve etkinliğini artırarak devam ettiriyor.

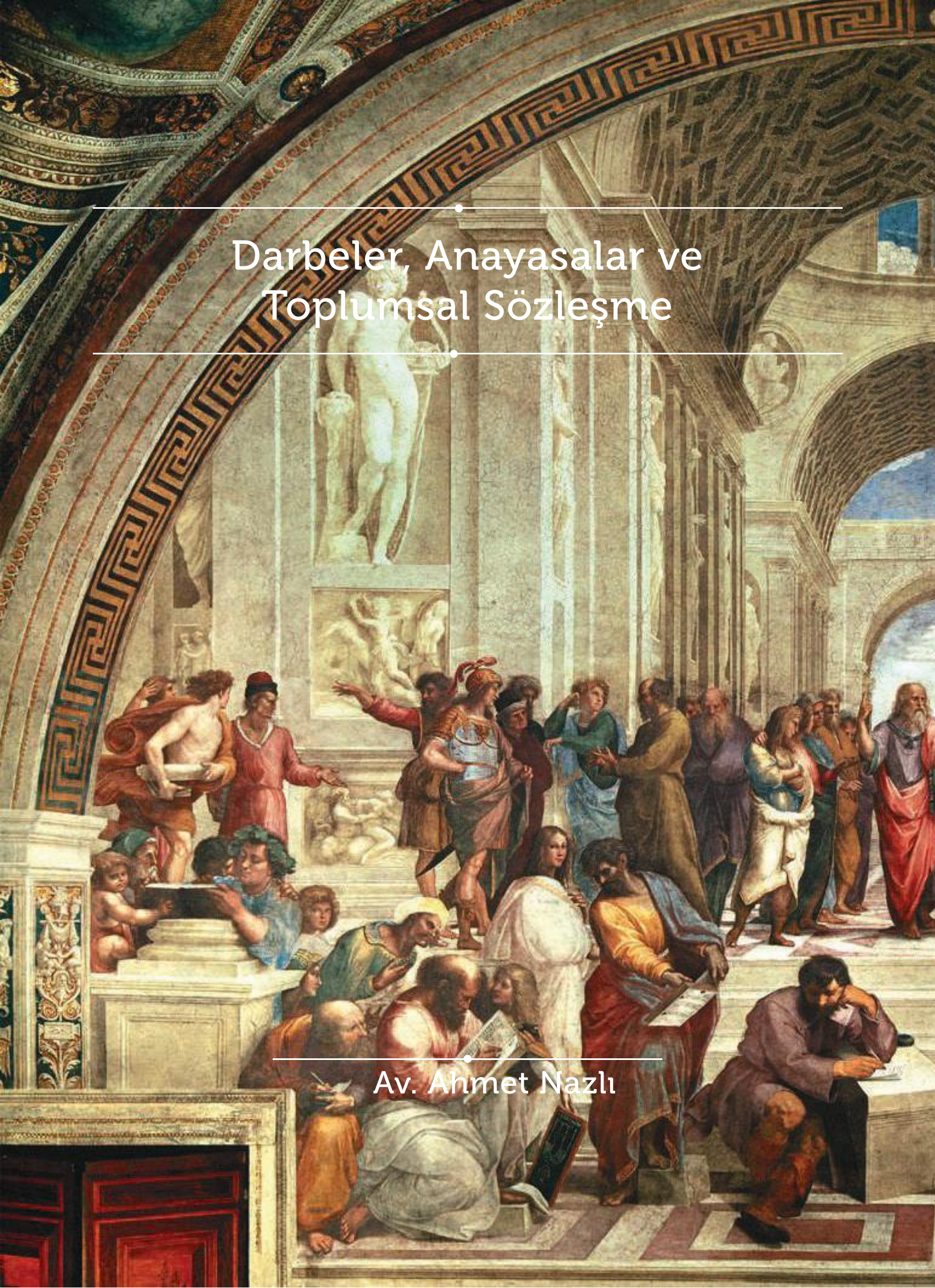
Böyle bir kaht-ı rical döneminde Ak Parti, genç ve dinamik bir görüntü vermesiyle birlikte, halk katmanlarının anlayacağı söylem ve yeni yüzleri ile bir umut olarak görünmeye başlandı.

AK PARTİ

Darbeler, Anayasalar ve Toplumsal Sözleşme

Av. Ahmet Nazlı

Yönetenlerdeki 'iktidar olma şehveti', yönetilenlerdeki 'itaat kültürü' ile birleşince, darbe kültürümüz yüzyıllardır yaşama şansı bulmuştur.

DA- DARBE KÜLTÜRÜ
darbe, toplumu zorla belli bir yöne doğru götürüp, toplumu değiştirmek, döndürmek ve toplumu yönetmek için, mevcut/mesrû iktidarın, zor kullanılarak değiştirilmesidir. Bu tanıma göre darbeciler, kendi anlayışını zorladıkta eden askeri unsurlar ve bunların sivil uzanlarıdır. Bir toplumda darbelerin süregelme hali gelmesi, o toplum içinde bir darbe kültürünün var olduğunu gösterir. Yeniçerilerin ilk isyanı olan 'buçuk tepe' isyanından(1446), 1913 yılında Bab-ı Ali baskınına kadar, Osmanlı Devletindeki yeniçeri isyanları, Osmanlı toplumunda, bir darbe geleneğinin var olduğunu göstermektedir. Aynı geleneğin Cumhuriyet rejimince de tevarüs etmesi, bu toplumun bir 'darbe kültürü' olduğu hakkında bize bir şeyler söylemektedir.

Bu kültür sadece 'yönetenler'in değil, 'yönetilenlerin' de kültürüdür. Yönetenlerdeki 'iktidar olma şehveti', yönetilenlerdeki 'itaat kültürü' ile birleşince, darbe kültürümüz yüzyıllardır yaşama şansı bulmuştur.

Aslında bu kültür, toplumun sivil kanadında değil, askeri kanadında ortaya çıkmaktadır. Ancak, toplumun sivil kanadının darbeyi desteklemesi sonucu, toplumun en azından bir kısmının da askeri darbeleri desteklediğini göstermektedir. Sadece darbe yapanların varlığı darbenin başarılı olması için yeterli değildir: toplum çoğunluğunun da buna destek vermesi gerekir. Öyle ise, darbelerin başarılı olması, sadece darbe yapanların varlığına değil, toplumun da bunu kabullenmesine bağlıdır.

Nitekim Osmanlı Devletinde yeniçeri ocağı ve son dönem İttihad Terakki uygulamaları, çok münferit uygulamalar değil, bu toplumun kodlarına işlemiş sürekli tekrarlanan uygulamalardır. Toplumun çoğunluğu, bu duruma isyan etmeyerek devlet ile bir tür 'sosyal sözleşme' içindedir.

Darbe kültürümüz, sadece Osmanlı Devletindeki saray darbelerinden ibaret değildir. Cumhuriyetin kuruluşunda da darbe kültürümüzün etkili olduğunu görürüz. 1920 meclisi çok sesli ve çok kültürlü bir meclistir. Ancak, 1.grubun 2.grubu tasfiyesi de sessiz ve sivil bir darbedir. Her ne kadar toplum çoğunluğu bunu benimsemiyorsa da sessiz kaldığı için 1.grubun bu sivil darbesi başarılı olmuştur. Burada da toplum, seçimler yoluyla, kendisine dayatılan/sunulan toplumsal sözleşmeye rıza göstermiştir. 1960 ihtilali öncesi, toplum çoğunluğunu elinde bulunduran DP, elindeki çoğunluk iktidarını bonkörce kullanınca, 'çoğunluk diktatörlüğü' ithamına maruz kalmıştır. Bu zafer sarhoşluğu, kısa bir zaman içinde bir darbe ile son bulmuştur. Burada ilginç olan, darbeden önceki iktidarı büyük bir çoğunlukla iktidarda tutan toplum çoğunluğu, darbeden sonra da darbecilerin anayasasını büyük bir çoğunlukla desteklemiştir.

Toplum, kendisinin iktidara getirdiği başbakanı asılırken sadece üzölmüş ve buna karşı direnememiş yani zımnı olarak onaylamıştır. Burada da hem darbe öncesinde hem de darbe sonrasında toplumsal çoğunluk, iktidarların arkasında durarak, bir 'toplumsal sözleşme' içindedir.

1960 ihtilali sonrasında iktidara gelenler, kendilerini ihtilal öncesi siyasi iktidarın devamı sayarak toplumdan oy istemişlerdir. Bu siyasi taktik başarılı olmuş ve DP seçmenlerinin neredeyse tamamına yakınının oylarını alarak iktidara gelmiştir. Adalet Partisi iktidarları döneminde, DP'lere siyasi af konusunda, gerek siyasi iktidar gerekse muhalefet olumsuz davranmış ve siyasi yasaklar 1974 yılına kadar sürmüştür. Burada önemli olan, DP'lilerin siyasi yasaklarının, AP'liler tarafından da kaldırılamamış olmasıdır. Demek ki 1974 yılına kadar, gerek mecliste gerekse meclis dışında, bu konuda toplumsal bir mutabakat vardır. Toplum da meclisteki siyasi partilere oy vererek bu duruma meşruiyet vermektedir. 1971 yılında askerler, hükümete muhtıra verince, siyasi iktidar istifa etmiştir. Bazı çevreler siyasi iktidarın istifasını, meclisi açık tutmak için yapılmış siyasi bir manevra olarak sunsa da aslında olan şey, askeri güce karşı siyasi dirençsizliktir. Büyük Millet Meclisi de açık kalmasına rağmen, askeri baskıya karşı çok ciddi bir şey yapmamış, muhtıraya karşı hükümetin arkasında duramamıştır. Toplum da seçimler yoluyla siyasi iktidarı ya da muhalefeti destekleyerek bu dirençsizliği onaylamıştır.

12 Eylül 1980 darbesinde de benzer bir durum söz konusudur. Darbe öncesi toplum, çatışma içerisindedir. Sokak hareketleri, neredeyse bütün Türkiye sathındadır. Toplum, siyasi iktidarın arkasındadır. Sokak hareketlerinin işini içinden çıkılamaz bir hal almasından sonra, askeri bir darbe olur ve aynı toplum, darbeye karşı direnmek bir yana, darbecilerin hazırladığı anayasaya %93 oy vererek desteklemektedir.

Burada şu sorulabilir: Toplum, gerek darbeden önceki sokak hareketlerindeki manipölasyondan gerekse darbe sonrası siyasi manipölasyonlarla yanıltılmamış mıdır? Bu manipölasyonlar sonucu toplum çoğunluğu yanıltılmış olduğu için, toplumsal sözleşme gerçekleşmemiş olabilir mi?

Toplumun manipölle edildiği ve yanıltıldığı doğru olmasına rağmen, manipölasyon ortamı geçtikten sonra, aynı toplum seçimler yoluyla, 12 Eylül sonrası hükümetlere onay vererek ve 12 Eylül anayasasını değiştirecek bir meclis oluşturmayarak, darbeyi desteklemeye devam etmiştir. Bu durum, suçlu topluma verip, siyasileri temize çıkarma amacıyla değil, toplumsal çelişkileri vurgulama amacıyla vurgulanmaktadır.

Benzer bir durum da siyasi yasaklarla ilgilidir. 1960 sonrası siyasi yasaklar konusunda pasif bir tutum sergileyen AP iktidarları gibi, 1980 sonrası da kendilerini AP'nin devamı gibi gören siyasi iktidarlar, AP'lilerin siyasi yasaklarını uzun yıllar devam ettirmişler ve 1987 yılına kadar sürdürmüşlerdir.

Bunun yanında, 1980 darbesinin bir anayasası olan

1982 anayasasının hala yürürlükte olması ve bu konuda çoğunluk iktidarı ve muhalefetinin çok fazla şey yapmaması da bu konuda zımni olarak toplumsal bir mutabakat olduğunu göstermektedir.

82 anayasasının 1995-2004-2010 tarihlerinde bazı maddelerinin değiştirilmesi, bir başarı gibi sunulması yanıltıcıdır. Zira, darbenin üzerinden yıllar geçmesine rağmen, siyasi iktidarlar ve muhalefet, bu darbenin izlerini silme konusunda çok fazla bir şey yapmamışlardır.

Anayasanın en önemli maddelerinden olan geçici 15.maddesinde,“12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.- Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmalarından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.” hükmü, demokrasi ve toplumsal sözleşme adına çok ağır bir hükümdür. Bu hükmün tamamen kaldırılması ancak 2010 yılında mümkün olmuştur.

Sırf bu maddenin kaldırılmasının bu kadar yıl gecikmiş olması, toplumun ve toplum çoğunluğunun verdiği destekle iktidara gelenlerin, bu konudaki hassasiyetleri hakkında bize bazı şeyler söylemektedir. Demek ki, darbelere karşı toplumsal reaksiyonda bir gevşeklik, bir onaylama söz konusudur. Bunun varlığı, toplumsal sözleşme tezimizi doğrulamaktadır.

28 şubat sürecinde de benzer bir durum söz konusudur. Toplum çoğunluğunu elinde bulandıran koalisyon, askeri bir baskı altında iktidarı bırakmış ve askerlere karşı direnememiştir. Bu dirençsizlik, sadece siyasi bir dirençsizlik değil, aynı zamanda sivil bir dirençsizliktir. Bu kanaat, toplumda zaman zaman görülen direnişleri göz ardı etmiyor. Sadece bu direnişin büyük bir toplumsal tabanının olmadığını söylemeye çalışmaktadır. Toplumsal bir tabanının olmaması, 28 şubat sürecine de bütün önceki darbelere ve darbe süreçlerine de toplumsal bir meşruiyet vermektedir.

15 temmuz 2016 yılındaki darbe teşebbüsü ve buna karşı geliştirilen toplumsal direnç bütün bir tarih

boyunca var olan darbe kültürünü farklı bir istikamete götürmüştür. 15 temmuz öncesi darbe kültürünün hemen değişmiş olduğunu ileri sürmüyoruz. Ancak, bu direniş, tarihin seyrini değiştirecek önemli bir köşe taşı olduğunu söylemeye çalışıyoruz.

Toplumda darbe kültürünün değişmesini söylemek için, benzer darbe teşebbüslerinin olması ve bütün bunlara karşı toplumsal reaksiyon gösterilip, darbelerin tamamının, en azından birçoğunun püskürtülmesi gerekiyor. Yani açıklıkla şu sorunun cevabının net bir şekilde verilmesi gerekiyor: Bundan sonra Türkiye toplumunda, darbe teşebbüsleri olması halinde, bu toplum çoğunluğu, bunu savuşturabilecek bir güçte midir? Bu tür darbeleri savuşturacak güçte olması ve bunu sık sık tekrarlaması halinde ancak toplumda darbe kültürüne karşı bir direnç olmasından bahsedebiliriz.

Bunun yanında, bu toplumda bir daha darbe olmasının kurumsallaştırılması gerekmektedir. Yani darbe olmaması için, demokratik mekanizmaların işletilmesi, demokrasi kültürünün geliştirilmesi, sivil toplumun güçlendirilmesi gerekiyor. Bunun için sırf batıdan geliyor diye demokrasi ve demokratik mekanizmalara karşı durma konusunda da bir geleneğimiz var. Batıda ‘doğu’ konusunda var olan ‘oryantalistik bakış’ gibi bizde de ‘batı karşıtlığı’ diye

bir vakta bulunmaktadır. Toplumun bu gerçekliğini de dikkate aldığımızda, var olan darbe kültürüne karşı, demokratik reflekslerin güçlendirilmesinin önemi daha da anlaşılır.

Açıktır ki, 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsüne karşı demokratik bir direnç gösterilmiştir. Bu direnç aynı zamanda demokratik bir duruştur. Hem demokratik bir direnç gösterip hem de demokrasiye karşı durma çelişkisine düşmeden, darbenin her türlüsüne karşı durma konusunda toplumsal bilincin geliştirilmesi önemlidir. Bu bilinç geliştirildiği ölçüde, toplumda var olan darbe kültürü geriletilecektir.

B- 12 EYLÜL DARBESİNİN BİLANÇOSU:

650 bin kişi gözaltına alındı.
1 milyon 683 bin kişi fişlendi.
Açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı.
7 bin kişi için idam cezası istendi.
517 kişiye idam cezası verildi.
Haklarında idam cezası verilenlerden 50'si asıldı (18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adi suçlu, 1'i Asala militanı).
İdamları istenen 259 kişinin dosyası Meclis'e gönderildi.
71 bin kişi TCK'nin 141, 142 ve 163. maddelerinden yargılandı. 98 bin 404 kişi "örgüt üyesi olmak" suçundan yargılandı.
388 bin kişiye pasaport verilmedi.
30 bin kişi "sakıncalı" olduğu için işten atıldı.
14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı.
30 bin kişi "siyasi mülteci" olarak yurtdışına gitti.
300 kişi kuşkuyla bir şekilde öldü.
171 kişinin "işkeneden öldüğü" belgelendi.

937 film "sakıncalı" bulunduğu için yasaklandı.
23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu.
3 bin 854 öğretmen, üniversitede görevli 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi.
400 gazeteci için toplam 4 bin yıl hapis cezası istendi.
Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi.
31 gazeteci cezaevine girdi.
300 gazeteci saldırıya uğradı.
3 gazeteci silahla öldürüldü.
Gazeteler 300 gün yayın yapamadı.
13 büyük gazete için 303 dava açıldı.
39 ton gazete ve dergi imha edildi.
Cezaevlerinde toplam 299 kişi yaşamını yitirdi.
144 kişi kuşkuyla bir şekilde öldü.
14 kişi açlık grevinde öldü.
16 kişi "kaçarken" vuruldu.
95 kişi "çatışmada" öldü.
73 kişiye "doğal ölüm raporu" verildi.
43 kişinin "intihar ettiği" bildirildi.

C- DARBİ KANUNLARINDA MEŞRUIYET SORUNU

Kanunlar, meşruiyetlerini dayandıkları halk iradesinden alırlar. Bu, kanunun hem bir şekil şartıdır hem de kurucu unsurudur. Bu şekli şart yerine getirilmediğinde, bir meşruiyet sorunu bulunduğundan söz ederiz. Halk iradesi, genellikle kendisini ya bir parlamento kararı ile ya da referandum gibi doğrudan bir şekilde kendisini göstermektedir. Ortada bir parlamento kararının olmadığı durumlarda ya da referandum ile onaylanan durumlarda, ortaya çıkan metin, adına ne denirse densin ve hangi

merci tarafından çıkarılırsa çıkarılsın kanun sayılmaz. Emredici tanımlayıcı ve sınırlayıcı buyruk taşıyan bir metin, sadece başına bir kanun madde numarası yazılması ile kanunlaşmış olmaz. Daha özlü olarak ifade edersek, bir metne 'kanun' denmesi ile o metin kanun haline gelmez. Yani bu metin, toplumsal sözleşme anlamında, toplumun iradesini yansıtmaz.

Anayasalar, nitelik olarak bir 'kanun' hükmünde sayıldığından, aynı kurala tabidir. Yani ya parlamento tarafından onaylanması ya da referandum yoluyla halk tarafından kabulü gereklidir. Bu hem kanunların hem de anayasaların şekli şartıdır. Bu şekli şart yerine getirilmediğinde, kanun 'yok' hükmündedir. Eski deyimle 'keenlemeyekün'dür.

Bunun anlamı şudur: Kanun olarak nitelenen metin, yok hükmündedir. Yani kanun, ortaya çıkmış da bazı zaafı vardır demiyorum, kanun, ortaya hiç çıkmamıştır diyorum. Türkiye Cumhuriyeti anayasalarında, genel olarak bu şekil şartına uyulmuştur.

Kanunlaşma süreci açısından değerlendirdiğimizde, 12 Eylül geçici rejim döneminde çıkarılan hiçbir kanunun parlamento tarafından onaylanmadığını görmekteyiz. Milli Güvenlik konseyi kararları, 'kanun' şeklinde nitelenerek resmi gazetede yayımlanmaktaydı. Oysaki kanun, toplumsal iradeyi yansıtan resmi bir belgedir. Bu belgeye resmîyet ve meşruiyet veren, onun millet veya onun iradesini temsile yetkili bir parlamento tarafından onanmasıdır. Bu, kanunun kurucu unsurudur. MGK kanunlarının hiç biri, parlamento tarafından onaylanmadığı gibi, Anayasa Mahkemesinde de uzun bir süre iptal davası prosedürü ile denetlenememiştir.

1961 ve 1982 anayasası da yine bir referandum ile kabul edildiğinden burada bu anlamda bir meşruiyet sorunu bulunmamaktadır. Darbeciler tarafından yazdırılan/çıkarılan bir anayasa olmalarına rağmen, ortaya çıkarılan metin, halkoyuna sunulduğundan ve halk tarafından kabul edildiğinden dolayı, bu metinlerde de bir meşruiyet sorunu bulunmamaktadır. Yani gayri meşru bir şekilde darbe yapılmasına rağmen, ortaya çıkarılan metin, bir şekilde halkoyuna sunulduğu için, meşruiyet kazanmaktadır ve ortada bir 'konsensus'ün varlığından söz edilebilir.

Burada şu konu tartışılabilir: Darbe öncesinde, siyasi iktidarı belirleyen halk, darbe sonrasında, neden darbecilerin anayasasını onaylamaktadır. Bu tartışma, bu yazının kapsamını aşmaktadır. Sadece şu söylenebilir: İrade halkta olduğuna göre, halk, kendi iradesini değiştirebilir. Bundan dolayı, darbe öncesinde, siyasi iktidarı belirleyen halk, darbe sonrasında, siyasi iktidarı deviren darbecilerin anayasasına da onay verebilir.

Ancak, 1961 ve 1980 ihtilalinden sonra, geçici dönemlerde, seçilmiş herhangi bir parlamento ortada yok iken, ihtilal komiteleri tarafından kararlaştırılan metinler, teknik olarak 'kanun' sayılmış, 'Türkiye Cumhuriyeti Kanunları' arasına konmuş ve aşağıda da görüleceği gibi anayasal teminat altına alınmıştır:

1980 ihtilalinden sonra, '12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya

aykırılığı iddia edilemez. (1982 Anayasası, Geçici 15/3 md). Bu dönemde çıkarılan 667 kanun ve 150 civarında kanun hükmünde kararname, Anayasa Mahkemesinin korumasına bırakılmıştır. Bu kanunlar arasında, YÖK kanunu, Milli eğitim bakanlığı kanunu, siyasi partiler kanunu gibi birçok temel kanunun yanında, çok teknik konular da bulunmaktadır.

1980 darbesinin üzerinden, üzerinden bu kadar geçmiş olmasına rağmen hala, darbe kanunlarının yürürlükte olmasını tartışmamız gerekir. Mesela, bu kanunların birçoğu (mesela bir YÖK kanununun), hala yürürlüktedir. Aslında 12 Eylül sonrası parlamentoda grubu bulunan bütün siyasi partilerin,

geçici 15. maddesinin muhteviyatına karşı olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, bir çeyrek asırlık demokrasi tarihimizde, siyasi irade bu maddeyi kaldırmak için bir varlık gösterememiştir. Yani siyasi irade, iradesini gösterememiştir. 1995 ve 2001 yıllarında gündeme getirilen değişiklik talepleri, kısmen de olsa bu maddenin değişmesini sağlamıştır.

1995 yılındaki TBMM'de bulunan partiler, anayasanın geçici 15.maddesini değiştirmek için karar almalarına rağmen, sanki gizli bir el, mecliste bu konunun rafa kaldırılması için uğraş vermiş ve bu madde kaldırılamamıştır. Bu maddenin yukarıda sözünü ettiğim sadece üçüncü fıkrası, nihayet 2001 anayasa

değişiklik paketine girmiş ve kaldırılmıştır. Daha sonra 2007'den sonra da birçok değişiklik yapılmıştır. En köklü değişiklik 2010'daki anayasa değişikliğidir. Başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere, Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek yargı mercilerinin yapısı tamamen değişmiş ve darbe eseri ad-dilebilecek birçok hüküm yürürlükten kaldırılmıştır. 'Darbeye teşebbüs' edenlerin yargılandıkları bir dönemde, 'darbeyi yapanlar'ın yargılanmamaları bir çelişkidir. Bu çelişkinin de yargı tarafından çözümlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar 12 Eylül darbesini yapanlar, yargılandıysa da bunun çok sembolik olduğu çok açıktır. Zira, sadece darbenin tepe yönetimi yargılandı. Diğer alt kademe askerler yargılanmadı. Ve hatta Ergenekon ve balyoz davaları sürecinde, 12 Eylül döneminde işkence yaptığı ileri sürülen bazı askerler de yargılanmasına rağmen, daha sonra gizli bir el ile beraat ettirildi.

Anayasa, toplumsal iradenin en üst düzeyde bulunduğu noktadır. Piramidin tepesidir. Zira, diğer tüm kanunlar, kanun hükmünde kararname ve diğer mevzuat anayasaya göre şekil alır ve piramidin alt taraflarını teşkil eder. Toplumsal irade toplumun tüm katmanlarından oluşuyorsa, bu bir tür mutabakat metni haline gelir ve herkesin buna uyması kolaylaşır. Aksi halde, kabil-i tatbik olmayan kanunlar ve anayasalardan söz edebiliriz. 1982 anayasasının geçici 15.maddesi tamamen yürürlükten kalkmış olsa da, geçici dönemde çıkarılan 800 civarındaki kanun olarak kabul edilen metin, özel bir düzenleme ile Anayasa Mahkemesinin denetimine açılmalıdır. Zira, anayasanın geçici 15.maddesi kaldırılmasına rağmen, mevcut anayasa bakımından, geçici dönemde çıkarılan 'geçici rejim kanunları' süre geçtiğinden dolayı, artık Anayasa Mahkemesinde iptal prosedürü ile denetlenmemektedir.

Tek yol, alt derece mahkemelerinin, anayasa aykırılık iddiasını ciddi bulması ile konuyu anayasa mahkemesine taşımasıdır ki, bu yolla bu maddelerin anayasa mahkemesinin gündemine gelmesi on yılları bulacak bir süreçtir ve böyle bir yolla bu maddelerin ayıklanması mümkün değildir. Nitekim, 30 yıl geçmesine rağmen, hala darbe kanunlarından yürürlükte olan bir çok hüküm mevcuttur.

Konunun başında da dediğimiz gibi, bu hükümlerin, teknik olarak kanun olmadıkları aşikardır. Ancak, ehemmiyetinden dolayı, bu konunun tartışmaya açılması gerekmektedir.

Benim önerim, TBMM'nin bu maddelerin, teknik olarak bir kanun olduklarını ya da kanun sayılmama-

ları gerektiğine dair bir karar almalı ve yasama kudretini göstermelidir. AB'ye uyum çerçevesinde kanunların ayıklanması yapılırken bu konu da göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi halde, üzerinden 30 yıl geçmesine rağmen, hala darbelerden çıkardığı kanunlarla idare edilme kamburunu üzerimizde taşımaya devam edeceğiz.

D- TOPLUMSAL SÖZLEŞME İMKANI VAR MI?

Darbeler ve darbe dışında da toplumda var olan siyasi kamplaşmalar, kutuplaşmaların tarihi yeni değildir. Darbe kültürü kadar olmasa da kutuplaşmaların da bu topraklarda hatırı sayılır bir geçmişi vardır. Özellikle batılılaşma serüvenimizin başladığı

19.yüzyılın ortalarından itibaren toplumda 'batılılaşanlar' ve 'muhafazakarlar' olarak iki kutuplu bir aydın tabakası görürüz. Osmanlı tarihinin son yüzyılı ve Cumhuriyet döneminin tamamını bu iki kutbun çatışması olarak okuyabiliriz.

Batılılaşanlar, Avrupa'nın mevcut durumunu kopyalayınca her şeyin hallolacağını düşünürken, muhafazakarlar, her ne sorun çıktıysa özümüzü kaybettiğimiz tezini savunmaktadırlar. Bu çatışma, Osmanlı Devleti zamanında çok fazla toplumsal taban bulamamasına rağmen, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, toplum çok keskin hatlarla birbirinden ayrılmaktadır. Birinciler, zaman zaman demokratik olmayan yolları savunup bu yollara tevessül ederken, batı demokrasisi ile çelişkiye düşmekten de kurtulamamaktadır. Zira batı demokrasisinden tevarüs edilen kavramlar ve kurumlar, zaman zaman bu topraklarda uygulama imkanı bulamadığı zamanlar

da, 'bize has' şekliyle kavram ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Muhafazkar-batılı çatışmasından dolayı, özellikle Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, bu topraklarda, sürekli bir toplumsal çatışma ortamı, sürekli bir kamplaşma hali görülmektedir. Bu durum, toplumun katmanları arasında bir kopuşu ifade etmektedir. En sıradan bir tartışma programında bile, insanlar hemen farklı kamplarda olduğunu göstermekte ve kutuplaştırıcı bir dil kullanılmaktadır. Oysaki, anayasaların olması için toplumsal uzlaşmalar, mutabakatların olması gerekir. Zira anayasanın kendisi, zaten bir mutabakat metnidir. Uzlaşma olmadan toplumsal sözleşme ve anayasaların olması mümkün değildir.

Anayasalar, bir milletin toplumsal sözleşme belgesidir. Toplumlar, anayasa yapmadan önce, hemen uzlaşma kültürü çerçevesinde, bir araya gelmezler. Avrupa'da süren iç savaşlar, Amerika'da yıllarca süren

mücadeleler sonucunda, insanlar, artık savaşı bırakıp, uzlaşma arayışlarına başlamışlar ve nihayetinde de ulus-devlet ile formüle edebileceğimiz bir statü etrafında uzlaşmışlardır.

Avrupa'da imparatorluklar döneminde süren mücadeleler, ulus-devletlerin doğması ile sonuçlanmıştı. Amerika kıtasında süren, özellikle de kuzeyde süren savaşlardan da Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük bir devlet ortaya çıkmıştır. Bu arayışların sonunda, Amerikan Anayasası ortaya çıkmıştır(1802). Amerikan Anayasasından tam 200 yıl sonra, Avrupa'da da birleşik bir Avrupa projesi uygulamaya konuldu. Her ne kadar anayasa şeklinde bir metin olmasa bile, Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında yapılan çerçeve anlaşmaları, anayasal nitelikte bir bağlayıcılık taşımaktadır.

Batı coğrafyasında bunlar olurken, Osmanlı İmparatorluğunun bakiyesi üzerinde ise uzlaşma yerine ayrılık rüzgarları esiyordu. Osmanlı topraklarından 60'tan fazla devlet türetilmişti. Yaklaşık 250 yılı bulan bu çözülme süreci, sadece kavimleri, ulusları birbirinden ayırmıyor, aynı zamanda aynı ulusa /kavme mensup toplumları bile ayırıyordu.

Bu gün için hemen bütün islam ülkelerinde görülen parçalanma bu ayrışmanın göstergesidir. Bu coğrafyada görülen ayrışma, batıya göre kendisini konumlandırıyor ve ilerici-gerici, dindar-laik vs. şeklinde tezahür ediyordu. Batı birleşirken, doğu ve güney coğrafyası ayrışıyordu. Anadolu toprakları da bu coğrafyanın bir parçası olarak, bu ayrışmadan nasibini alıyordu. Bu ayrışmayı, Yeniçeri isyanından başlatabiliriz. Hatta bu gün 15 Temmuz süreci olarak bilinen sürecin kökenlerini buralarda arayabiliriz. Sadrazam/padişah indirme ve darbe geleneğine, Osmanlı Devleti'nin bitimine kadar birçok kere karşılaşıyoruz. Medya ve kimi çevreler, darbelerin arkasında batıyı görse bile, bu satırların yazarı, darbelerin asıl köklerinin bu coğrafyadan çıktığına kanidir. Bu kadar köklü bir geleneği bulunan darbelerin, sırf batıdan destekleniyor diye, batıya mal edilmesi, kendi gerçekliğimize gözlerimizi kapamamız anlamına geliyor. Bu yüzden darbeleri engelleyemiyoruz ve bunları engelleyecek toplumsal bilincimizi geliştiremiyoruz.

Bırakın böyle darbeyi önleyici bir toplumsal bilinci, toplumdaki şiddet kültürü, gerektiğinde darbe yapacak şekilde bir toplumsal bilinci geliştirmişdir.

Bitmeyen yeni çeri isyanları, 31 Mart Vak'ası, İttihat Terakki'nin saray darbeleri, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 2.Meclisin 1. Meclisi tasfiye etmesi (sivil darbe), 1960 ihtilali, 1971 muhtırası, 1980 darbesi, 28 Şubat süreci, 27 Nisan Bildirisi ve 15 Temmuz darbe girişimi, bu darbe kültürünün köşe taşlarını oluşturmaktadır. Bu köşe taşlarının varlığı, darbenin içimizdeki dinamiklerini oluşturur.

Şu soruları sorarak işe başlayabiliriz: Bu topraklar, neden darbe geleneğinin yeşermesine müsait bir zemin oluşturmaktadır? Geleneklerimiz,

kültürümüz ve bunların değişen halleri, bir darbenin vücut bulmasına katkı sağlıyor mu? Sağlıyorsa ne kadar sağlıyor? Yıllarca okuyan, eğitilen insanlarımız, kendi toplumuna neden silahı doğrultuyor? Yıllarca dış düşmana karşı eğitilen askerlerimiz, yüksek rütbeli subaylarımız, neden bir 'iç düşman' üretip silahı bu 'iç düşman'a karşı doğrultuyor? Yıllarca savaş eğitimi alan bu askerler, neden 'iç savaş'ı göze alıp, darbe yapacak hale geliyor?

15 Temmuz darbe girişiminin öncesinde toplumda var olan keskin kutuplaşmalar, aynı zamanda toplumsal uzlaşma zemininin kalmadığı anlamına da geliyordu. İnsanların, farklı fikirleri 'ihanet', farklı fikir sahiplerini 'hain' gördüğü bir toplumda, herkes

birbirini 'hain' olarak gördüğünde, ihanet çemberi çok daha fazla genişleyecektir.

15 Temmuzdan sonraki geçici uzlaşmanın kalıcı bir hale gelmesi, toplumsal yakınlaşmaya bağlıdır. Toplumsal yakınlaşma, farklı kutupların, farklı görüş sahiplerinin, görüşlerini değiştirmek zorunda kalmadan, ortak noktalarda buluşması anlamına geliyor. Ortak noktalarda buluşabilmek, ortak amaçlar belirleyebilmek, bir arada yaşayabilmenin ön şartıdır. Ortak noktalarda buluşamayanlar, bir arada yaşayamazlar. Bir arada yaşamasını bilemeyenler de anayasa yapamazlar.

Toplumsal dinamiklerimiz, şimdiye kadar askeri darbe olmadan herhangi bir anayasa yapmadığımızı önümüze koymaktadır. Sivil siyasetin, bir arada yaşayabilmeyi ve bunun toplumsal uzlaşma yollarını ortaya koyamamasına rağmen, darbelerin bir 'anayasa kurucu' olmalarını izah edemiyoruz. Sivil siyasetin, bir anayasa üretememesi ve bunu toplumun önüne koyamaması da anlaşılabilir değildir. 'Sadece darbeler anayasa yapabilir' algısının oluşması biraz da sivil siyasetçilerden kaynaklanmaktadır. 1961 anayasasının ve 1982 anayasasının halkoylaması yoluyla, halk tarafından yüksek oranlarda kabulü, toplumun, önüne getirilebilecek herhangi bir uzlaşma metnini kolaylıkla kabul edebileceğine işaret etmektedir. Nitekim, Cumhuriyet tarihinin en radikal değişikliklerini ihtiva eden

2010 anayasa değişikliği, referandum yoluyla halkın önüne geldiğinde, halk, bunu da kolaylıkla onaylamıştı.

Öyle ise, burada önemli olan, halkın kabul edebileceği çerçeve bir metnin, halkın önüne konmasıdır. 1961 anayasasından 1980 ihtilaline kadar ve 1982 anayasasından günümüze kadar yürürlükte olan darbe anayasalarının sivil siyasetçiler tarafından kaldırılamamış olmasının sorumluluğunu, sadece darbelerle yükleyemeyiz. 1961'den 1980'e kadar 19 yıl ve 1982'den günümüze 30 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen, sivil siyaset, bu anayasaları tamamen yürürlükten kaldıramamıştır.

Bırakın anayasa değişikliklerini, anayasaların geçici maddelerini bile değiştirememişlerdir. 1960 darbesini yapanların, yaptığı uygulamalardan sorumlu olmadığını ifade eden 1961 anayasasının geçici 4.maddesi ve 1980 darbesini yapanların yaptığı uygulamalardan sorumlu olmadığını ifade eden geçici 15.maddesi yıllarca uygulanmıştır. Her iki maddenin de uygulama döneminde Anayasa Mahkemesinin de darbeye zihniyetle paralel hareket etmesi, yargının da demokratikleştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç: Çatışma dili, çatıştırır. Kutuplaştırıcı dil, kutuplaştırır. Çatışma ve kutuplaşmadan sonra bunların faillerini dışarıda değil, toplumun dinamiklerinde aramalıyız. Çünkü, uzlaşacak olan bu toplumdur. Darbe, çatışma ve kutuplaşmadan beslenir. Darbelerin olmasını istemiyorsak, öncelik, bu çatışma kültürünün değiştirilmesi ve darbelerle karşı toplumsal uzlaşma kapılarının açık bırakılması gerekir.

Anayasalar, çatışma ortamının değil, uzlaşma ortamının sonucu olarak ortaya çıkabilir. Askeri darbeler veya toplumsal çatışma ortamları, bir metin olarak anayasayı yürürlüğe koysa bile, bu metin bir uzlaşma metni olmaz; tepeden inme ve demokratik olmayan bir mekanizma sonucu ortaya çıkan bir buyurgan metindir. Demokratik bir anayasa için önşart, toplumun bütün katmanlarının kendisini bulduğu bir metnin ortaya çıkarılmasıdır. Vatandaş, kendisini anayasada bulamıyorsa, bu anayasa, toplumsal sözleşmeyi ifade etmemektedir.

15 TEMMUZ DARBE KRONOLOJİSİ

15 Temmuz 2016 gecesi hiç beklemediğimiz bir yerden hain bir saldırıya maruz kaldık.

Başbakan Yıldırım, "bir kalkışma girişiminin olduğunu" belirtti ve "bu girişime izin verilmeyecektir" dedi.

Askeri kaynaklar kalkışmanın, ordu içerisindeki Fetullahçı Terör Örgütüne mensup bir grup asker tarafından yapıldığını açıkladı.

TRT'yi işgal eden kalkışmacı askerler, korsan darbe bildirisi okuttular.

Cumhurbaşkanı: Milli irade hareketine yönelik bu kalkışmaya gereken cevap verilecektir. Tüm halkı meydanlara davet etti.

Ankara Emniyet Müdürlüğü savaş uçakları ve helikopterlerin saldırısına uğradı.

TEŞEKKÜRLER TÜRKİYE...

Darbe girişiminde bulunuan FETÖ mensubu askerler gözaltına alınmaya başlandı.

Darbeciler, TRT yayınlarını kesmek için TÜRKSAT tesislerine helikopterlerle saldırdı.

TBMM, kalkışmacı askerler tarafından bombalandı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, havaalanında açıklamalarda bulundu.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı FETÖ irtibatlı yargı görevlileri ve sözde Yurtta Sulh Komitesi mensupları hakkında gözaltı kararı verdi.

Darbeci Tümgeneral ve Albaylar görevden uzaklaştırılarak gözaltına alındılar.

15 TEMMUZ DARBE KRONOLOJİSİ

4. Ana Jet Üs Komutanlığına operasyon düzenlenerek Genelkurmay Başkanı güvenli bölgeye getirildi.

TÜRKSAT'ı bombalayan helikopter düşürüldü ve Jandarma Genel Komutanlığı Özel Hareket polislerince ele geçirildi.

Eski Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Akın Öztürk ve Korgeneral Metin İyidil hakkında, vatana ihanet suçundan işlem başlatıldı.

Başbakan Yıldırım:
Bu kalkışma bastırılmıştır.

Ülkemin Cumhurbaşkanı olarak milli iradenin kendisini şehirlerimizin meydanlarına davet ediyorum.

Recep Tayyip ERDOĞAN

TEŞEKKÜRLER ŞANLIURFA...

15 Temmuz gecesinin ilk dakikalarında verdiği demeçte, 1960 zihniyetine müsaade etmeyeceklerini söyledi.

İlk dakikalardan itibaren halkımızın iradesine sahip çıkmak için meydanlara indik.

"Milletimiz birlik-beraberlik içerisinde darbecilere gereken cevabı verecektir."

Şanlıurfalılar darbe girişimini protesto etmek için sokaklara çıktılar.

Bu tanklar milletin tanklarıdır.
Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

Karaköprü Belediyesi başkanı, çalışanları ve araçlarıyla darbeye "dur" dediler.

15 TEMMUZ DARBE KRONOLOJİSİ

Türkiye bu tür ucuz ayaklanmalarla satılacak ülke değildir.
Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

Bu geceler, gündüzler olacaktır.
Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

Şehirlerimizin meydanlarında halkımızla el ele olacağız.
Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

15 Temmuz zaferi kutlu bir destandır.
Siz de dedelerinize layık oldunuz.
Büyük bir destan yazdınız.
Binalı Yıldırım Başbakan

Demokrasi nöbetinde halkımızla el eleyiz.
Metin Baydilli

Halkımızla demokrasi nöbetindeyiz.
Metin Baydilli

TEŞEKKÜRLER KARAKÖPRÜ...

Bakan Çelik, "Şanlıurfalılardan yükselen ses Edirne'ye kadar ulaştı. Şanlıurfalıların Allah'ına kurban" dedi.

Kahramanlarımız her zaman kalbimizin ve aklımızın en özel köşesinde yer alacaktır. Metin Baydilli

Tarih zor zamanlarda yazılır. Halkımız 15 Temmuz gecesi eşsiz bir tarih yazmıştır. Metin Baydilli

Tankların önünde yatan, kurşunlara siper olan, zorbaya geçit vermeyen herkesin ellerinden öperim. Metin Baydilli

Bu kalkışma demokrasiye yapılan darbedir. Metin Baydilli

Rabbim şehitlerimizin şehadetlerini kabul etsin. Metin Baydilli

Son Ada Romanında Askeri Darbeye Bakış Açısı

115

a karşılık bu dert-
nefret artıyordu.
la olanağımız yok-
şünüyordu acaba?
ı evden çıkmasına
enlenmişti de ada-
yordu.

tü. Dışarı süt be-
altılar seçilebiliyor-
nlerden biriydi bu.
ştı bizi.

ıadan evden çıktık,
kta martı görünmü-
nbiye tepemizde bi-
Önte noterin evine
e bazı komşularımı-
amı da boydan boya

ın uzunca bir bölü-
Gelişyle ve aptal fi-
rin bu işte hiçbir su-
n doğrusu adayı terk
nsiz, çokbilmiş toman-
li. O kadar kızdık, bir-
nu yüzüne karşı söy-
uymaya başladık. Ya-
Başkan'a o iletecekti.

evine vollandık. Sis o
bulutları adaya inmiş
uyordu. Elimi sallay-
ıyordum. Yolda birkaç
alkı sözleşmiş gibi bir-

Lorin Erdem

Romanda askeri bir cuntacıyı tasvir eden yazar
bir prototip yaratır. Roman okuyucuya
Kenan Evren'i anımsatır.

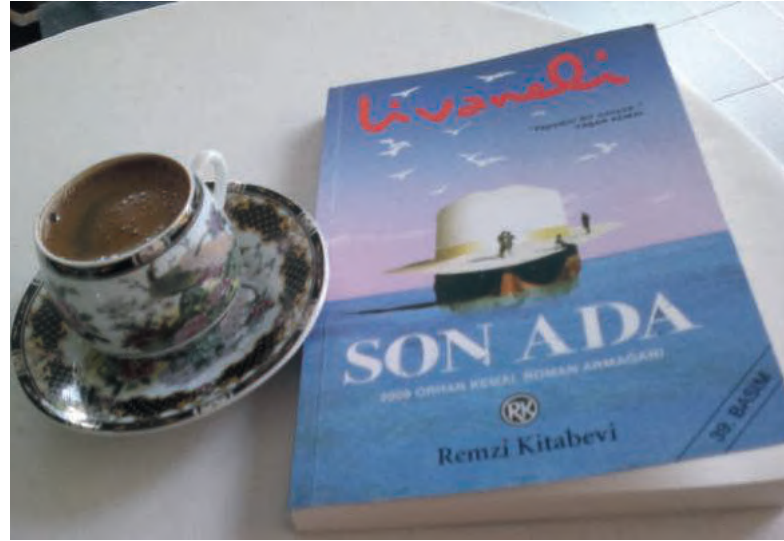
Askeri darbe, silahlı olan kuvvetlerin yönetime silah zoruyla el koymasdır. Darbeler siyaset tarihinin uzun zamandır bir parçasıdır. Örneğin Roma İmparatoru Sezar bir darbe kurbanı olmuştur ve bazı

Roma imparatorları iktidara darbeye gelmiştir. 1799'da Napolyon da Fransa'da iktidarı bir darbeye ele geçirmişti. Antik Yunan ve Hindistan kentlerinde darbeler fazlasıyla yaygındı.

Askeri darbenin nedenleri iç faktörler ve dış faktörler olmak üzere gruplandırılabilir. Bir ülkenin kendi ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümlenememesi askeri darbe de etkili olduğu gibi dünya ülkelerinin çıkarları da bunda etkili olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde TSK 1960 ve 1980 yıllarında iki kez yönetime el koymuş, 1971 ve 1997 yıllarında ise hükümeti istifaya zorlamıştır. Darbenin etkileri gündelik, siyasi ve soysal yaşamda olduğu kadar toplumun aynası sanatçılarda ve aydın kesimde de görülür. Zülfü Livaneli'nin 'Son Ada' adlı romanı konusu ve kahramanları bakımından 1980 darbesi ile benzerlikler göstermektedir. Romanın konusu kabaca askeri vesayet, diktanın topluma müdahalesinin yıkıcı sonuçlarıdır. Romanda olaylar basit ve tekdüze bir hayatın hüküm sürdüğü bir adada geçer. Yazar romanda yarattığı düşsel mekânda toplumun bir çok farklı kesimini bir araya getirir, küçük bir ülke oluşturur.

Anakara ile bağlantısı yok denecek kadar az olan adada kendi halinde yaşayan, azla yetinen mutlu bir ada halkı vardır. Adanın ve adada yaşayanların kaderi adanın bağlı olduğu ülkenin askeri darbeye başa geçen başkanın emekliye ayrılması bu adaya yerleşmeye karar vermesiyle değişir.

Başkan adaya yerleşmeden adamları gelir ve her şeyi Başkan için düzenler. Başkan adaya yerleşmesiyle adaya müdahale etmeye ve adayı düzenlemeye çalışır. Geçmişten gelen politik gücü ile ada halkının yaşamını etkilemeye başlar. Ada halkı yaşanan olaylara tepki göstermez. Halkın dikta karşısındaki pasif tavrı adayı yıkıma götürür. Adalıların en ufak itirazında Başkan nutuklar atar adalılara vaatlerde bulunur.

Dirlikten düzenden medeniyetten bahseder. Başkan önce adada yaşayan martılardan kurtulmak ister. Kuşları avlamak için adalıları baskı ile ava katılmaya zorlar. Martı nüfusu azaldıkça zehirli yılanlar adayı yaşanmaz hale getirir. Başkanın her çözümü adayı diğer halinden daha kötüye götürür. Sonunda adada kontrollü bir yangın çıkarıp Başkan'ın martıları yok etmek için adaya getirttiği tilki ve yılanları avlamak isterler. Fakat ada tamamen kül olur. Adada yaşayan bakkalın engelli oğlu Başkanı uçurumdan atar ve Başkan ölür. Tüm ada halkı hapse atılır.

Yaşanan olaylara tepkiler çok cılızdır. Anlatıcı ve yazar olan arkadaşı Başkanın adaya gelişinden endişe duyarlar. Başkan'ın adaya gelişi yoğun güvenlik önlemleriyle olur. Siyah gözlüklü takım elbiseli adamlar tehlike varmışçasına hareket eder. Romanda askeri bir cuntacıyı tasvir eden yazar bir prototip yaratır. Roman okuyucuya Kenan Evren'i anımsatır. Anlatıcı elinde bastonu ve başında hasır şapkası olduğunu belirttiği Başkan'ı tasviri şöyledir: "Başkan bembeyaz tiril tiril bir takım elbise giymiş, boynuna gri kravat bağlamıştı. Gazetelerde yüzlerce kez gördüğümüz, resimlerinden tanıdığımız iradeli yüzüyle bize doğru yaklaşıyordu."

Askeri darbeler toplumsal sistemlerin ve medeniyetin geriye gitmesi durumudur. Bunu yaşayan adada Yazar olarak bilinen olayları okuyucuya aktaran anlatıcının arkadaşıdır. Anakara da cunta sonrası Başkan'ın icraatlarından zarar gören Yazar, anlatıcı ve ada sakinlerini uyararak ister. Sonunda yazarın dedikleri yaşanır. Ada yaşanmaz hale dönüşür. Yazar bu romanda sağduyuyu temsil etmektedir. Romanda başkanın adaya gelişi bir darbeyi andırır. Ada halkı bir anda Başkan'ı yaşamlarının içinde bulur. Anlatıcı, Yazar'ın uyarıları karşısında iyimserdir: "Ben siyasetle fazla ilgili olmadığım için, onun durumu abarttığını düşünüyorum ve her zaman açıkladıkları gibi 'ülkeyi bir iç savaştan kurtarmak için yönetime el koymuş Başkan ve arkadaşlarının' niyetlerinin iyi olduğuna inanıyordum." Şeklinde düşünür.

Son Ada romanı topluma müdahalenin yıkıcılığını öne çıkan bir eserdir. Diktanın usul usul yükselişinde her şeyin insan yararına olduğuna dair Başkan'ın söylemleri dikkat çekicidir: "İnsanoğlu, bugün ulaştığı medeniyet seviyesine gelmek için çok büyük çabalar harcadı. Bu uğurda kan döküldü kelleler gitti, bu yüzden bugün insanım diyen hiç kimse medeniyete sırtını dönerek, insanlığı geri götürecek hareketler yapamaz."

Bu güzel adaya geldiğim günden beri bazı olumsuzlara ve düzeltilmesi gereken yanlışlara rastlıyorum. Siz alıştığınız için belki görmüyorsunuz ama bu aksaklıkları elbirliğiyle düzelttiğimiz zaman, adamızda yaşayan herkesin refahı, huzuru ve serveti artacak. Burada ortak çıkarımız söz konusu.”

Askeri vesayetten gelen gücünü kullanan Başkan'ın konuşmalarında demokrasi kelimesi sık sık geçer, fakat adada demokrasiden ziyade diktatörlük kurulur. Dikta yönetimi adalılar arasındaki hoşgörü ve uzlaşma durumunu bozar. Ada halkını değiştirir, kutuplaştırır. Anlatıcının sevgilisi Lara bu durumu şöyle dile getirir: “Sayın Başkan, bugün bütün komşularımız buraya sizin önerinizi reddetmeye geldi ama şimdi fikir değiştirmeye başladıklarını görüyorum. Çünkü onları evlerinden atmakla tehdit ettiniz, sonra da zenginlik vaat ederek yüreklerine umut tohumları serptiniz.”

Adalıların yaşamının değişimi ile kutuplaşmayı başka bir yerde anlatıcı şöyle açıklar: “Adada ilk kez insanlar birbirlerinden utanıyor ve yolda karşılaştıkları zaman bile gözlerini kaçırıyordu. Toplantı dağılırken de hiçbir komşuluk ya da dostluk havası kalmamış, herkes bir an önce evine kaçıp saklanmak isteyen suçlular gibi dağılıvermişti; ne bir gülücük, ne bir baş selamı.

Donuk bakışlar, asık suratlar... Adadaki değişimin ilk büyük göstergesi, o toplantıdan sonra dağılan ve bir daha hiçbir zaman yerine konulamayacağını içten içe duyumsadığımız o dostluk, kardeşlik havasının yitip gitmesiydi. Oysa eskiden adanın en güzel tarafı, insanların bir aile oluşturacak biçimde günün büyük bir kısmını birlikte geçirmeleriydi.” Sonuç olarak anlatı sanatı insanı ve toplumu daha iyi anlamamızı sağlar. Roman Türkiye'nin yakın tarihine de vurgu yapmakla birlikte askeri vesayetin, diktatörlüğün toplumsal yıkımını gözler önüne serer.

Askeri vesayetten gelen gücünü kullanan Başkan'ın konuşmalarında demokrasi kelimesi sık sık geçer, fakat adada demokrasiden ziyade diktatörlük kurulur.

Değişim, Modernleşme ve Darbeler

Mustafa Said İşeri

“Batı’nın tüm sömürgelerinde uygulandığı gibi ülkemizde de değişimler devlet gücüyle yapılmıştır. Osmanlı’da devlet ile ordu tamamıyla özdeşleşmiş bir sisteme sahiptir.”

Varlık aleminde değişmeyen tek bir şey varsa o da değişimin kendisidir. Kainat hayret ve ürperti uyandıran bir faaliyetle sürekli halden hale, şekilden şekle çevrilmektedir. Asırlar, seneler, günler hatta saatler sayısınca, yıldızlar aleminden elementler alemine uzanan sayısız farklı kainatlar zamanın karelerinde yerlerini almaktadır. Hiçbir şeyin yerinde sabit durmamasında ve hayret uyandıran süratli bir değişime tabi tutulmasında yatan sır nedir? Fen ve felsefenin –günümüze ulaşan bütün birikimiyle– açıklamakta aciz kaldığı bir hakikattir, kainatın değişmeyen değişim ve faaliyet hakikatleri.

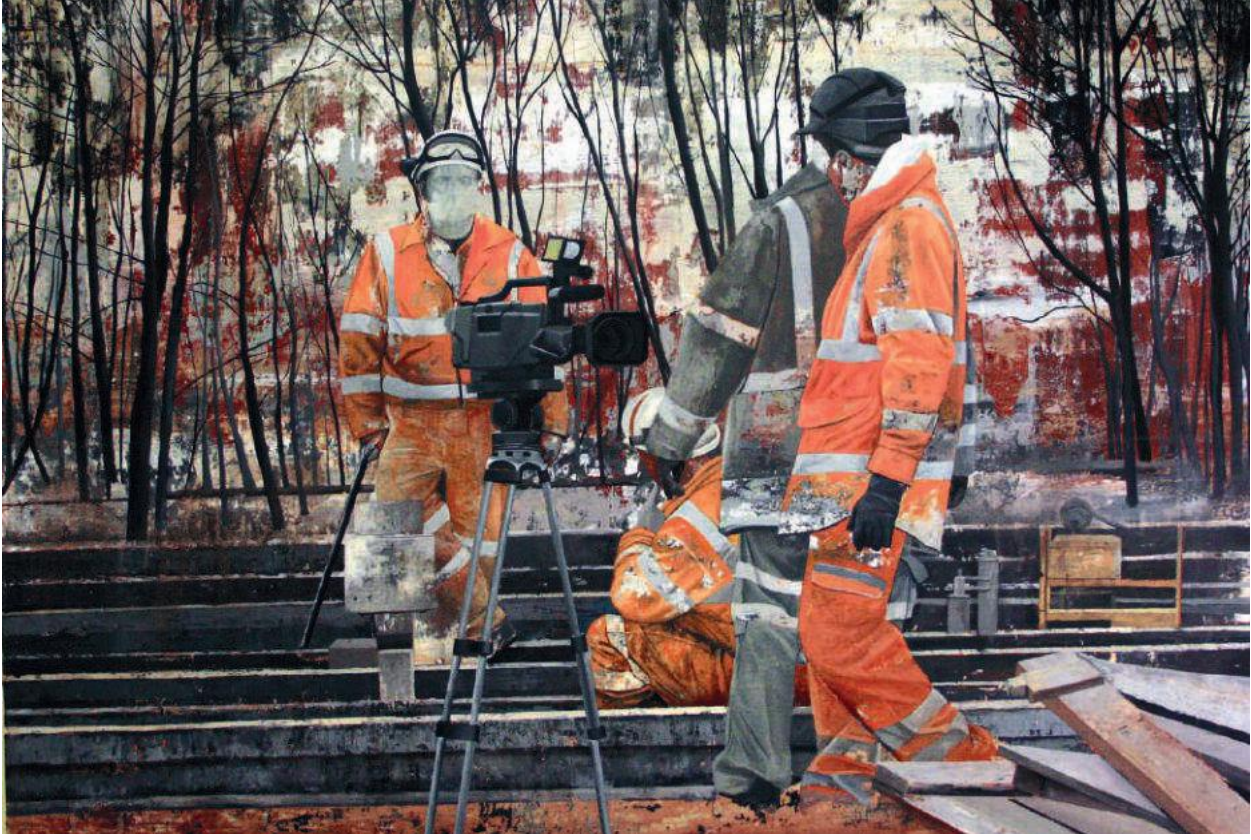
Varlıklar alemindeki bütün değişimlerde bir “iştihak” vardır. Zerrelere kuşlara ta yıldızlara ve galaksilere kadar canlı-cansız her şey yaratılış kanunlarına şevk ve lezzetle itaat ederler. Bu gerçek insan için de geçerlidir. İnsan fıtrati hem birey olarak hem de toplumsal açıdan değişime meyillidir. Çocukluktan, gençlikten ihtiyarlığa doğru beden sürekli değiştiği gibi ruhen de tekamül etmeye iştihakı vardır.

Zerrelere, bulutların, gezegenlerin rotaları olduğu gibi tarihin ve toplumsal değişimlerin de bir rotaları vardır. Mesela bir açıdan bakıldığında insanlık tarihinin gelişim devirlerini beşe ayırmak mümkündür: “Vahşet ve bedeviyet devri”, “memlukiyet devri”, “esir devri”, “ecir devri” ve “malikiyet ve serbestiyet”. Her devir birçok zulüm ve haksızlıkların yaşanmasıyla bir sonraki devrenin bir basamağı olmuş ve öncekine göre insaniyete ve medeniyete daha liyakatli bir mahiyet kazanmıştır.

Değişimin Dinamiği ve Modernleşme

İnsanlık kervanı “gelişme” ve “ilerleme” yolunda adım adım yürüyerek istikametli bir yolu takip ederken, farklı toplumların kurmuş oldukları medeniyetler dairesel bir yörüngeyi takip edercesine ilerleme/gerileme hallerini yaşamışlardır. Fakat gerileme devrini yaşayan bir medeniyet bile insanlık ailesinin ortak ilerlemesinden kopmadığından en başa dönmemiştir. Helezonik bir hareketle ilerleyen bir sistemin içinde geriye doğru gidilse bile, bu durum hızla ilerleyen bu sistemin kolektif ilerlemesi yanında önemsenmeyecek derecede küçüktür. Bediüzzaman Said Nursi galaktik sistemler ile toplumsal olaylar arasındaki değişim süreçlerinin benzerliğini şöyle özetler:

“Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakim üzerine hareket etmiyor ki mebbe ve müntehası birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi bir daire içinde dönüyor. Bazen terakki içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazen tedenni içinde kış ve fırtına mevsimini gösterir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi, nev-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşaallah. Hakikat-i İslamiyenin güneşiyle, sulh-u umumi dairesinde hakiki medeniyeti görmeyi rahmet-i İlahiyeden bekleyebilirsiniz.”

Değişim, ilerleme, mükemmelleşme bir derecelenmedir aslında. Derecelerin oluşabilmesi ise zıtlar ve nispi hakikatlerin varlığını gerektirir. Tezatlar dünyasında yaşıyoruz. Güzel ile çirkinin, iyi ile kötünün, faydalı ile zararlının hamur gibi yoğrulmuş birbirine karıştırıldığı bir imtihan ve tecrübe dünyasında. Böyle bir dünyada ise her etkinin bir tepkiyi doğurması da kaçınılmazdır. Fakat bu tepkiler her ne kadar negatif, zararlı, şer gibi görünseler bile sonuçları itibarıyla pozitif, faydalı ve hayırlı birer netice olmaktadır. Gerek tabiat olaylarında gerekse toplumsal hadiselerde zıtlıkların varlığı olumsuz sonuçlardan çok daha fazla olumlu sonuçların ortaya çıkmasına hizmet etmektedir. Mesela hareketi zorlaştıran sürtünme ya da yerçekimi kuvvetinin faydaları ve hikmetlerinin yanında zararları ve olumsuzlukları ihmal edilecek derece küçüktür. Bunun gibi belirli sınırların içinde kaldığı müddetçe –her ne kadar istenmeyen sonuçlar da olsa–sosyal hadiselerdeki tepkiler ve tepkiselliğin varlığı dengeleyici rolü ve kontrol mekanizmasına işlerlik kazandırması gibi birçok olumlu sonuçları sebebiyle yadsınmaması gereken bir meseledir.

Sosyal bilimlerde kullanılan birçok kavram gibi “teпки” ve “irtica” terimleri de olumsuz olarak aşağılayıcı bir anlamda değil nötr olarak “karşı etki” ve “eskiye özlem” anlamlarında kullanılır. Modern toplumalarda “gerici” kelimesi psikolojik veya

biyolojik alçalış ile hiçbir alakası olmayan içtimai bir görüş tarzını temsil eder yahut Parlamento mücadelesinde milletvekillerinin oturdukları yere göre sağ, sol, aşırı sağ, aşırı sol adlarını alır. Aşırı soldan aşırı sağa kadar bu derecelerden hiçbiri tam organizasyonunu bulmuş bir cemiyette menfi, pejoratif, çirkin bir mana ifade etmez. Hatta bu cereyanlar meslek zümreleri, sınıf tesanütleri tam olan bir cemiyetin temin ettiği içtimai muvazeneler içerisinde fikir çeşitliliği ve münakaşa imkanları sayesinde medeni hürriyetleri ve hoşgörülüğü temsil ederler. Sürekli ilerleme fikrinin hakim olduğu Batı medeniyeti, ilkel kabul ettiği diğer toplumlar için kendini ulaşılmaması gereken bir ideal olarak sunar. Her yerde ve her zamanda uygulanabilir olma iddiasıyla kendisine evrensellik atfeder. Buna bağlı olarak toplumların modernleşmedeki temel amaçları, Batı'nın tanımladığı şekliyle, muasır medeniyet seviyesini yakalamak olarak belirlenir. Türk modernistlerinin de sonuna kadar bağlı kaldıkları bu ideali gerçekleştirmek için ise özel yaşamın en mahrem alanlarına kadar nüfuz etme hedefi güdüldü. Bu amacın başarıya ulaşmasında din ve dinden kaynaklanan, sosyal hayatın en olağan olaylarına kadar işlemiş dini ve İslami sembollerin (şair-i İslamiye) vicdanlar üzerindeki hakimiyeti en önemli engel olarak görülür. Toplumun dinini, geleneklerini temelden reforme etmeyi amaçlayan böyle bir hareketin

etkili olabilmesi için ise örgütlü büyük bir güç olan başta ordu olmak üzere bürokrasinin desteği temin edilmiştir. Tanzimat'tan itibaren modernleşme çabalarında ağırlığını sürekli hissettiren ordu, sivil toplumdan ayrı ve elit bir kimliğe sahip olmanın getirdiği misyonla Batıcı reformların en sadık bekçisi olma özelliğini kimseye kaptırmamıştır.

Türkiye deneyiminde özellikle Kemalist reformistlerin ilham kaynağı olan Aydınlanma dönemi modernlik düşüncesi kainatı organik bir yapı olarak değil belki matematik diliyle yazılmış, geometrik figürlerden meydana gelmiş, mekanik, cansız ve parçalar yığını olarak görür. Kainatın önceden belirlenmiş ilahi bir amaç ve bu amacı sürdüren kutsal bir düzeni olmadığını kabul eden modern düşünce, insan aklına varlığın parçalarını bir araya getirerek heveslerine ve menfaatlerine daha fazla uyan her tür yeni düzen kurmak yetkisini verir. Madem yeni düzeni kurmak yetkisi seküler insana aittir. Öyle ise akıl ve deneye kurulan profan düzene bir anlam ve amaç yükleme işi de yine insanın elinde olmaktadır. Başta insan olmak üzere bütün varlıkların birbirlerine hem hakim hem de mahkum ilahlar gibi görüldükleri bir kainat tasavvuruna sahip Pozitivist yaklaşıma göre ötekileştirdiği ve şeytanlaştırdığı diğer bütün düşünceler ve inançlar ilkel ve geri olarak kabul edilir. Şeytanlaştırılan ötekiler ise ya hile ya da zorbalıkla dize getirilmelidir.

Modernleşme Sürecinde Asker ve Siyaset

Toplumsal değişim ve gelişimin Batı'daki tabii seyri dört yüz yıl gibi uzun bir mücadeleden sonra gerçekleşmiştir. Tarihin doğrusal bir çizgi izlediği varsayımı diğer milletler için modernleşmenin dayatılmasına ve mutlaka yaşanması gereken bir süreç olarak görülmesine yol açmıştır. "Kalkınma", "ilerleme" ve "gelişme" gibi cazibedar kavramlar da Batılı olmayan milletlerin öncelikli hedefleri arasında en üst sıralarda yer almıştır. Fakat diğer ülkelerin modernleşebilmeleri için Batı'da oluşan şartların ortaya çıkmasını beklemek çok uzun bir zaman alacağından bu durum tercih edilen bir seçenek olmamıştır. Çoğu defa çözüm yolu olarak demokratik uygulamaları askıya alarak otoriter politikalar uygulamak suretiyle bu değişimler hızlı bir şekilde yapılmaya çalışılmıştır. Bu ise zorlayıcı bir dış etki gibi mekanik bir müdahaleye yol açtığından, modernleştirilmek istenen toplumu sıradan bir obje durumuna getirerek faydadan çok zarar verici sonuçları doğurmuştur. Batı'nın tüm sömürgelerinde uygulandığı gibi ülkemizde de değişimler devlet gücüyle yapılmıştır. Osmanlı'da devlet ile ordu tamamıyla özdeşleşmiş bir sisteme sahiptir. Devletin askeri yapısı nedeniyle bir kişinin hem askeri hem de sivil görevlere bakması, askerlerin modernleşme hareketlerinde ön plana çıkmalarını sağlamıştır. Savaşlarda alınan ard arda yenilgilerin sebebi

kabul edilen ve çöküşü haber veren siyasi ve askeri mekanizmaların Batı'daki standartlara çıkarılması aciliyet kazandığından ordunun yapılandırılması, modern silah ve eğitim eksikliklerinin bir an için giderilmesi en öncelikli mesele haline gelmiştir. Gerçi değişimin gerçekleştirilmesinde ilk başlarda sivil bürokratların askerlere nazaran daha etkili oldukları görülmektedir. Fakat bu denge II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte askerlerin lehine bozulmuştur. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilanından sonra ise sivil bürokratlar ile askerler arasında ideolojik birliktelik sağlanmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra ülke yönetimi tamamıyla modernleşme eliti eline geçmiş ve yepyeni bir kuşak yetiştirilmek amacıyla özel yaşamın en mahrem alanlarına kadar nüfuz etme hedefi güden müstebit modernleşme programları yürürlüğe sokulmuştur. Elbette çok geniş bir alanı kapsayan değişikliklerin başarılı bir şekilde uygulanması ve kazanımların korunmasında askerlere ve bürokratlara büyük vazifeler düşmüştür. Cebir ve zorbalıkla ülkeyi modernleştirmeye zorlayan asker ve bürokratların devrimlere sadakatleri Kemalist ideoloji ile temin edilmiştir. Günümüze kadar devam eden süreç içerisinde bürokrasiyi arkasına alan askerler kendilerine yüklenen bir misyon sonucu 1960, 1971, 1980, 1997 ve 2016 olmak üzere yarım asırda tam beş kez darbe girişiminde bulunarak ülkeye çeki düzen verme hakkını kendilerinde görebilmişlerdir. Ordunun siyasi dramadaki rolü ve etkinlik derecesi üzerinde çalışma yapan William Hale, Türk ordusunun tarihsel mirasının üç ana öğeden meydana geldiğini savunur: Birincisi Osmanlı'nın

yükseliş döneminden itibaren ordunun neredeyse bütünüyle devletle özdeşleşmesi. İkincisi imparatorluğun ölüm sancılarını yaşadığı 19. yüzyılın reform hareketlerinden itibaren subayların Batı teknikleri ve düşünce sistemlerinin benimsenmesine dayalı yeni aydınlanmanın öncüleri olduğuna dair inanç. Üçüncüsü ise Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren –normal şartlarda görevi kışlarla sınırlı olan ancak devlet güvenliği (aslında Kemalist ideoloji) tehlikeye düştüğünde açıkça siyasete müdahale etmekten çekinmeyen yeni bir geleneğin mirasçısı olmasıdır. Modernleşmeye çalışan ülkelerin ortak kaderi olsa gerek, askeri müdahalelere elverişli bir zemin her zaman hazır bulunmaktadır. Siyasal elitler arasındaki rekabet ve muhalefetin şiddeti, milli bilincin gelişmemesi, rejim ve ekonomik kalkınma arayışlarının sürmesi gibi sebepler örgütlü bir güç olan orduyu siyasette etkin kılmakta ve askeri müdahaleler konusunda cesaretlendirmektedir. Halbuki modernleşme sürecini tamamlamış ülkelerdeki ordular siyasal iktidarın buyruğu altındadır. Bu ülkelerde “askeri profesyonellik” ve “sivil kontrol” mekanizmalarının tam anlamıyla işlemesi ordunun siyasal gücünün zayıflamasını sağlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak da askerlerin siyasal sürece tesiri daha çok dış politika ve yurt savunması ile ilgili konularla sınırlı kalmaktadır. Türkiye deneyiminde askerin siyasetle bu kadar içli dışlı olmalarında, kendilerini ayrı ve elit bir toplumsal grup gibi görmeleri de etkilidir. 19. ve 20. yüzyılın başlarındaki modernleşme çabalarındaki ağırlıkları bu inançlarını güçlendirmektedir. Askerin sivil toplumdan ayrışmasını ve sürekli ona müdahil konumda

kalmasına değinen Hale, bunun nedenini Osmanlı zamanına kadar giden “askeri eğitim sistemi”ne ve ömür boyu süren “askeri toplumsallaşma”ya bağlar ve şu tespitte bulunur:

“Türk askeri demokrasiye biçimsel olarak bir onay verir ve siyasete bulaşmaları kesinlikle yasaktır fakat devletin ya da Atatürk ilkelerinin tehlikede olduğuna inandıklarında da müdahaleyi meşru görürler.”

Değişmeyen Darbe Gerekçesi: İrtica ve Din Sömürüsü

Ahrar Fırkası’yla başlayan, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Fırka ile devam eden ve daha sonra Demokrat Parti ve Adalet Partisi’nin kapatılmasıyla ittihad peyda eden “irtica”, “dini siyasete alet etme” bahaneleriyle parti kapatma geleneği 28 Şubat sonrasında Refah ve Fazilet partilerinin kapılarını kilit vurulmasıyla bu alışkanlığını yine terk etmemiş; son olarak ise AK Parti’nin kapatılması teşebbüsüyle karşımıza çıkmış, bu başarısızlığı için siyaset ve toplum üzerindeki etkisinin kırılması amacıyla her türlü yıpratma çabalarına sahne olmuş ve en son çare olarak da kamikaze bir darbe girişimini netice vermiştir.

İrtica bahanesiyle kapatılan ilk parti unvanına sahip Ahrar Fırkası’nın diğer unsurlardan birkaçıyla birleşmesi, İttihad ve Terakki’nin İstanbul merkezinin başka bir deyişle Şeref Sokağı sakinlerinin huzurunu kaçırmıştır. Keyfemayeşa hükümler olmak isteyen bu “cemiyet-i fırkaviye”nin önünde yeni bir fırkanın ortaya çıkması onları telaşa düşürmüştür. Buna engel olmak için ise “hain-i vatan”, “muhi-i millet” ve “irticaiyyun” tabirlerine

varılan İttihatçılar yeni bir adetin önderleri olmuşlardır. İttihadçıların Ahrar Fırkası’na olmadık şeyleri istinad etmeleri ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti’nin siyasi bir fırka olma ihtimalinden endişe etmelerinin gerçek nedeni siyasi kontrolü ellerinden kaçırmamak istemeleridir.

Cumhuriyet döneminde kapatılan ilk parti ünvanına sahip olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın suçu da 6. maddesinin, “Fırka efkar ve itikad-ı diniyeye hürmetkardır” hükmünü taşımasıdır. Bu nedenle Halk Fırkası tarafından “taklib-i hükümet, irtica, kaçakçılığa müzaheret” ile suçlanmıştır. İrtica-ya destek olma ve onu yayma isnadı sürekli olarak bu fırka aleyhine ileri sürülmüş ve “samimiysizlik”le suçlanmıştır.

1930 yılında kurulan Serbest Fırka’nın kapatılma gerekçeleri arasında da, Halk Fırkası mebusları tarafından Serbest Fırka’ya oy verenlerin “komünistlik”, “irtica” ve “anarşistlik” ile suçlanmaları bulunmaktadır. Fethi Bey’in partisini savunurken Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada nazar-ı dikkatleri oldukça ilginç noktalara çekmektedir:

“Serbest Fırka’dan evvel, bütün memleket halkının hükümetten memnun olduğu tarzında sözler söyleniyordu. O zamanlar hükümetten memnun olan halk, belediye seçimlerinde neden birden bire mürteci oluverdi? Bu irtica nasıl göründü? Halk laikliği istemiyoruz, halifeyi istiyoruz mu dedi? Hayır efendiler, halkın davranışını irtica olarak takdim edenler, halkın reyini inhisar altına almak isteyenlerdir.” Halk Fırkası çevrelerinin Serbest Fırka’ya yönelttiği irtica isnatları, kendilerinin süratle halkın desteğini kaybetmesinden doğan sıkıntı ve

şaşkınlıktan kaynaklanmıştır. Bu destek kaybının büyük ölçüde Halk Fırka'sının yıllardır uyguladığı baskıcı politikalarından çıktığını kabul etmesi mümkün değildi. O zaman Halk Fırka'sının dışından gelen başka bir neden bulmak gerekiyordu. Yine Fethi Bey'in İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya ithafen yaptığı konuşma "irtica" ithamının tamamıyla siyasi endişelerden kaynaklandığını bir belgesi niteliğindedir:

"Bizim kabahatlerimiz arasında hakikaten en mühimi ve Dahiliye Vekili'nin bir türlü affedemediği bir kabahatimiz var. Bu da az zaman sonra hükümete geçmek niyetinde olduğumuzu söylemektir. Bu nasıl affolunur? Hükümet mevkiinde bulunan bir fırka nasıl sonsuza kadar o mevkide kalacağını iddia edebiliyor? Başka bir fırka siyasi mücadele sahasına atılabilir. Fakat Dahiliye Vekili'ne göre bir şartla, o da iktidar mevkiine geçmek niyetinde olduğunu söylememek şartı ile..."

Çok partili hayata geçildikten sonra ise CHP, gelenekçi çevrelerin tezleriyle paralellik içine giren Demokrat Parti'yi (DP) "irticaya destek olmakla", "devrimlere ve Atatürkçülüğe ihanetle" suçlamıştır. Ezanın Arapçaya çevrilmesi, İmam Hatip okullarının çok sayıda açılması, Kur'an kurslarının düzenlenmesi, İslami yayınların sayısının büyük bir artış göstermesi, Mecliste "taaddüd-ü zevcat, İslam'ın resmi devlet dini kabul edilmesi" gibi konuların konuşuluyor olması dinsel istismarın belirtileri olarak görülmüş ve eli kulağında gerici bir tehlikenin varlığı ana propaganda konusu yapılmıştır. Menderes, halkla hiçbir ilişkisi olmayan kibirli ve seçkin bir zihniyetin irtica korkusunun asıl sebebinin 21 Kasım 1952 yılındaki Kayseri konuşmasında şu şekilde açığa vurmuştur:

"Bu memlekette irtica vardır demek, sizlerin kütle halinde geri fikirde mutaassıp ve kara cehaletin pençesi altında bulunduğunuzu; ileriye doğru değil bilakis Ortaçağ karanlıklarına müteveccih olduğunuzu iddia etmektir. Muhalefet çevrelerini zihinlere salmak istediği korkuya bakılacak olursa Türk cemiyeti her an dini bir irtica hareketine derhal geçmeğe müheyya bulunan fakat silah ve süngü tehdidi altında ancak zapt olunabilen geri bir cemiyettir. Bu Türk cemiyetine hakaret etmektir... Muhalefete göre bu memlekette bir avuç insan vardır. Bu münevverler ileri hamleler taraftarı ve inkılapçı insanlardır. Buna mukabil bütün sizler mutaassıpsınız, ileri hareket ve hamlelerin düşmanısınız."

Adalet Partisi'nin (AP) iktidara gelmesiyle yeniden "gerici tehlike" söylemleri siyaset arenasında tedavüle çıkarılmıştır. Bu konuda çok hassas olan ve "irtica"nın zerrelere hissedilen İnönü, "dini fanatizm" in Türkiye için ne derece tehlikeli olduğu konusunda hükümeti uyarmaktan kendini alamamış ve şunları söylemiştir: "İrticaya heves etmeyiniz, teşvik etmeyiniz, komünizmden daha az tehlikeli görmeyiniz; hangisinin daha tehlikeli olduğunu zaman gösterecektir." İnönü'nün kehanetleri tutmuş ve aşırı sol ile aşırı sağ akımların milleti ikiye ayırıp kamplaştırarak önü alınması mümkün olmayan olayların patlak vermesi ihtimali sebebiyle 1971 Muhtıra'sı verilmiştir. Askerler komünizm taraftarı sol akımları, sağ akımlar kadar tehlikeli görmemektedir. Çünkü sol akımlar milletin gelenekleri ve inancına aykırı düşen bir eylem tarzına sahiptirler. Fakat "aşırı sağ" diye nitelendirilen grupların ise cahil varsayılan milletin inançlarını sömürerek rejim aleyhinde etkili bir tepkinin gösterilmesine öncülük edebilmeleri mümkündür. Kemalist rejimin emrine amade ve kendisini Atatürk ilkelerinin "yegane koruyucu"su bilen askerlerin bu tehlikeye karşı önlem almaması ve duyarsız kalması düşünülemeyecek bir olaydır. Yönetimdeki hükümet ise bu sağcı gruplara ödün verdiği ve "irticai" faaliyetlerine göz yumduğundan askerlerin güvenini tamamıyla kaybetmiş ve bir ihtarla istifaya zorlanmıştır.

12 Eylül askeri darbesinin görünürde yapıldığı sebebi "terörle mücadele" olduğu halde bu söylem yapılan hareketin meşruiyeti için yalnızca bir perde olmuş ve gerçek tehlike olarak görülen demokratikleşmeye karşı verilen asıl mücadeleyi kamufle etmiştir. Kafalarındaki ideolojilerine göre Türkiye'ye çeki-düzen vermek isteyen darbeci askeri zihniyet, cahil oy yığını olarak kabul ettiği halktan gelen her türlü isteğe muhalif tavra sahiptir.

Aslında sivil olan her şeyden kuşku duyup nefret eden darbecilerin Meclisi fes edip bir kısım politikacılara seçilme yasağı getirmeleri bunun en net belirtisidir. Onlarca da Türkiye’de bir şeylerin özlenen dünyaya uymadığı bellidir. Fakat yine de darbelerle zor kullanılarak uymamakta direnen yapının hayallerindeki çağdaş uygarlık modeline uydurulmaya çalışılmasından başka çare de yoktur. Kırık parçaları, çiviyle telle tekrar tutturarak bütünlüğü korumaya çalışmak gibi her tarafı çatlayan ve dökülen bir ideolojiyi geçici tedbirlerle ayakta tutmaya çabalayan bir zihniyetin zorlamalı tedbirlerinden başka bir şey değildir 80 darbesi. Bütün bunlarla birlikte dine, milletin yaşam biçimine yeni bir form vermek isteyen darbeciler “Türk-İslam Sentezi” adı altında

yeni bir arayışın içine girmişlerdir. Amaçları ise Kemalist sistemle uyumlu, hak aramayan, itaatkar bir toplum meydana getirmektir. Emir-komuta zincirine bağlı bir toplum meydana getirme uğraşlarının yeni bir versiyonu icra-yı faaliyete sokmak istemişlerdir. Bu baskılara direnemeyen dönemin Başbakanı Turgut Özal, darbecilere güven vermek amacıyla şu teminatı vermek zorunda kalmıştır:

“Yeminle söylüyorum, irtica İran’dan gelmez. Çünkü bir Sünni’yiz, onlar Şii. Bu farkı dini iyi bilenler anlar.”

Postmodern darbe olarak adlandırılan 28 Şubat müdahalesinden sonra da irtica meselesi tekrar gündemi yoğun bir şekilde işgal etmiştir. Milli güvenlik açısından en tehlikeli unsurun irtica olduğunu, adı ve mahiyetinin ise bu sefer net bir şekilde açığa vurulduğunu vurgulayan Cahit Tanyol şu tespitte bulunmuştur:

“Genelkurmay açık seçik olarak tehlikenin adını saptadı: İrtica... Bu irtica sözcüğünün içinde ne vardı, anlamı neydi? Bunu da hiçbir yanlış yoruma meydan vermeyecek şekilde Milli Güvenlik Kurulu’nun askeri kanadı tanımladı: Din sömürüsü.” 15 Temmuz darbe girişimi öncesinde ise irtica suçlamasının formatı önceki dönemlere göre biraz daha farklılık arz etmiştir. Kendisini “muhafazakar demokrat” olarak tanımlayan AK Parti’ye karşı ilk başta “İslamcılık” etiketi üzerinden geliştirilen

eleştirel söylem bazı radikal çevrelerce “DAİŞ ile ortaklık” etmek gibi akla ziyan suçlamalara kadar varmıştır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Pennsylvania’da yabancı gazetecilerin sorularını cevaplayan Fetullah Gülen, darbenin meşruluğunu savunma amacını güden açıklamalarını IŞİD/DAİŞ’e destek verilmesi üzerine bina etmiştir:

“IŞİD ve Nusra sürekli bu hükümet tarafından desteklendi... Hala IŞİD’e yardım ediyor, para veriyor, tedavi ediyor... Dünyada en çok IŞİD’e katılanlar Türkiye’den katılıyor. Şu anda bile Türkiye’nin sokaklarında IŞİD geziyor... Dünya kamuoyunda sanki IŞİD’le savaşıyormuş gibi duruyorlar ama aslında savaşmıyorlar. Katiiyen IŞİD’den vazgeçmiş değiller. Dünyada IŞİD’in en büyük müdafisi bizdekiler, iktidardakilerdir.” Darbelere zemin hazırlamak için oluşturulan tüm buhran dönemlerinde siyasete ve politikacılara olan güvensizliğin alabildiğince derinleştirilmek istendiğine şahit olunur. Bu dönemlerde siyaset, politikacılar ve müessese olarak da Meclis tartışmaya açılır. Bunun anlamı ise demokratik sistemin yıpratılması arzusudur. Dünya üzerinde bütün toplumların uzun tecrübeler sonucunda ulaşılabildikleri –mahzurları en az seviyede bulunan– en son gelinen ideal sistem olan anayasal parlamenter demokrasiyi kabullenemeyişin açık bir göstergesidir darbeler. Fakat darbelerden sonra kurulan geçici hükümetlerle de anlaşılmıştır ki arkasında halkın desteği olmayan hiçbir zümre kim olursa olsun

başarısızlığa mahkumdur. 15 Temmuz zaferi ise toplumun canı pahasına sahip çıktığı bir demokratik sisteme artık darbelerle balans ayarı vermenin mümkün olamayacağını tüm dünyaya ispat etmiştir.

Sonuç

Batı medeniyeti, bir zamanlar insanlığın ulaşılabilirliği en son nokta olarak görülmüştür. Her yerde ve her zamanda uygulanabilir olma iddiasıyla kendisine evrensellik atfedilen Batı medeniyeti diğer toplumlar için de ulaşılması gereken bir ideal olarak sunulmuştur. Kendisini büyüten askeri ve siyasi sistemin çökme noktasına gelmesi Osmanlı'yı da zaruri olarak bu ideale yapışmaya zorlamıştır. Modern düşünce ve tekniklerin öncelikle orduyu şekillendirmesi askerleri toplum içinde özel bir konuma yerleştirmiştir. Zaten kendilerini ayrı elit olarak gören askerler tarih boyunca siyasetin dışında kalmak istemediklerini her fırsatta göstermişlerdir. Cumhuriyet'ten sonra rejimi koruma ve kollama görevine tayin edilen ordu, Atatürk ilkelerinin "yegane koruyucu"su olma motivasyonu ile milli güvenliği (aslında devrimlerin geleceğini) tehlikede gördüğü her durumda darbe teşebbüsünde bulunmuş ve siyasete ayar vermeye cüret etmiştir. Askerlerin kendilerini adadıkları Kemalist ideoloji yaşamın en sıradan alışkanlıklarına kadar nüfuz etmek niyetini taşımıştır. Bu hedefin başarıya ulaşması ise toplum hayatının her alanında dini motifler ve mesajlar taşıyan şair-i İslamiye'nin reforme edilerek etkisinin kırılmasını gerektirmiştir. İdeolojiler bekaları ve selametleri için üzerlerinde bağımsız sivil frenlerin olmasından endişe duyarlar. Belirli bir elitin tikel çıkarlarını milli ya da evrensel çıkarlar gibi göstererek durumlarını meşrulaştırmaya çalışırlar. Gerçekleri perdelemek için de eskimeyen bazı mazeretleri icat ederler ya da asılsız iddiaların karışıklığı içinde hiç kimseyi ikna etme endişesi taşımadan süslü püslü örtülerle olayları kamufle etmeye çalışırlar. Ülkemizde yaşanan darbelerde gerçekleri perdelemek için en fazla kullanılan "irtica" ve "dini siyasete alet" iddiaları bu perspektiften değerlendirilmelidir. "İrtica" fobisiyle son yüzyılda birçok defa toplumun talepleri baskı altında tutularak sessizleştirilmiştir. Her ne zaman ki toplumun arzuları iktidar mevkilerinde makes

bulmuşsa her daim nevrotik tepkilerle bastırılarak geri adım atmaya zorlanmıştır.

Şu an gelinen nokta ise devletin ve ideolojisinin fetişleştirildiği müstebit idarenin hakimiyeti ile sivil toplum anlayışını benimseyen demokratik, hürriyetçi bir sistem tercihinin yapılmasına dayanmıştır. Bireyi devlet gücü karşısında koruyacak sivil bir toplumun bulunmadığı sistemlerde devlet kutsallaşır ve halkıyla arasında uzun bir mesafe meydana gelir. Bu sebeple devletin, toplumu yönetilecek bir sürü olarak görme alışkanlığını bütünüyle terk etmesi ve tam anlamıyla hizmetkar olma yaklaşımını benimsemesi gerekmektedir. Bunun yolu ise sivil toplum anlayışının benimsenmesiyle ne askerin ne devletin herhangi bir kurumunun kolayca müdahale edemeyeceği bir kamu alanı oluşturmaktan ve demokratik sistemi de toplumun bütün kesimlerini kucaklayan bir yapılanmaya dönüştürmekten geçmektedir.

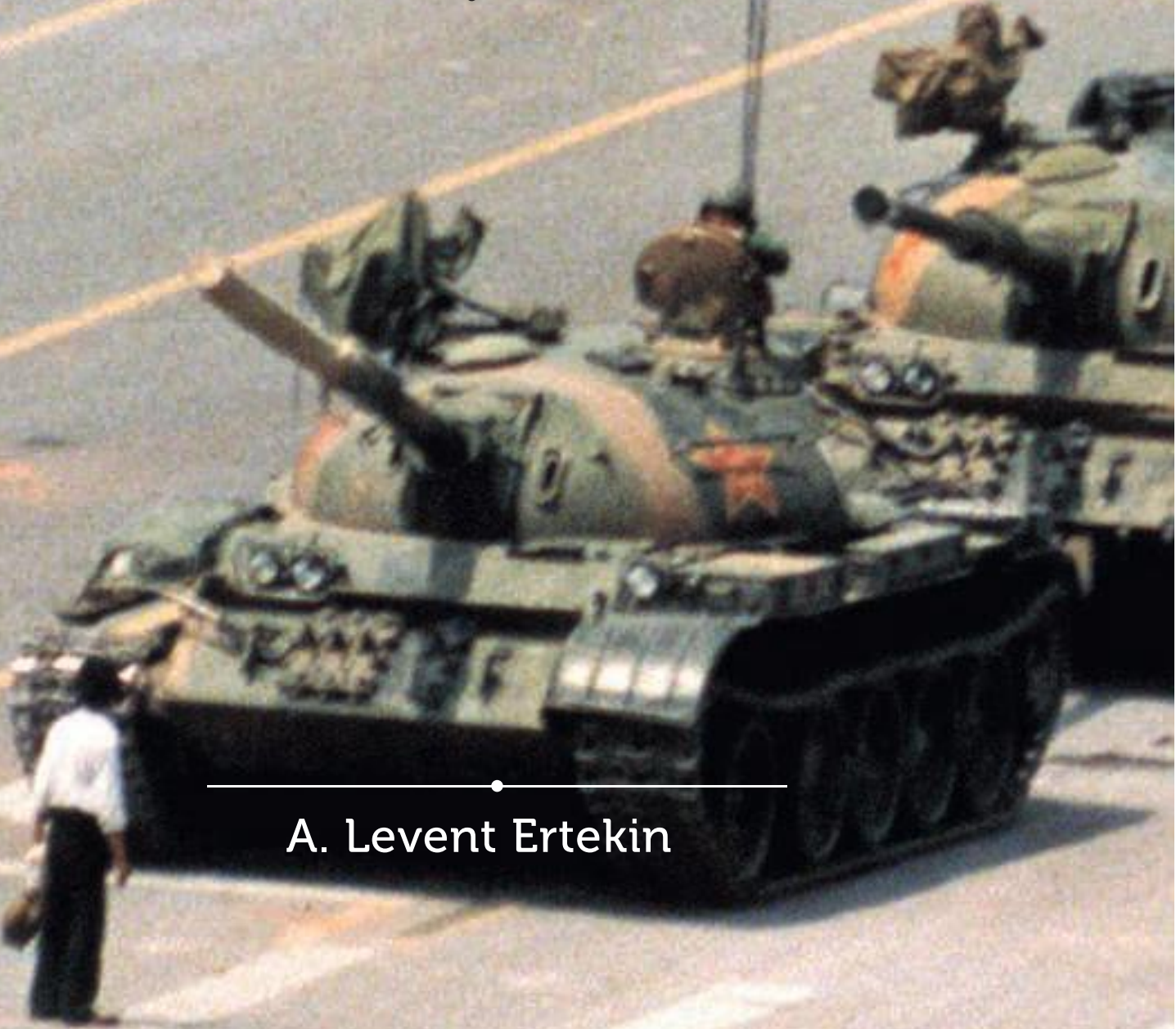
Toplum hayatında açılan yeni bir çığır fitrat ve yaratılış kanunlarına uygun olmalıdır. Varlığı ve insanın yaratılış gayeleri ile vazifeleri gerçek anlamda bilinmeden bu uygunluğun temin edilmesi ise imkansızdır. Bu nedenle varlığı mekanik ve parçalar olarak gören modern düşüncenin, geçici dünya hayatında kurmak istediği yalancı cennet hülyasıyla insanlığı mutlu etmesi, insaniyetin ve medeniyetin en yüksek seviyelerine çıkarması mümkün değildir. İnsanın bedenine geçici cennet-misal hazları yaşatan fakat ruhunu daimi cehennem azapları içinde bırakan bir medeniyetin ilericiliği de sathidir. Bunlarla birlikte terakki, ilerleme ve saadet olarak sunulan her şey ölüm gerçeği karşısında sönmeye, bitmeye ve değerini yitirmeye mahkumdur. Halbuki insanlığın gerçek terakkisi sınırsız emellerini ve arzularını tatmin edebildiği ebedi ahiret hayatı ile gerçekleşebilir. İşte din ve İslamiyet dünya hayatında insana verilen istidad ve kabiliyetleri sümbüllendirerek ahiret hayatında onlara daimi neticeler kazandıran kemalat ve terakkinin tüm esaslarına cami olmasıyla gerçek manada ilericidir. Bedenin gelişmesiyle fitri olarak büyüyen ten gibi İslamiyet ve Kur'an'ın prensipleri de insanın hem dünyada hem de ahiretteki terakkisini temin eden yegane çaredir.

Bireyi devlet gücü karşısında koruyacak sivil bir toplumun bulunmadığı sistemlerde devlet kutsallaşır ve halkıyla arasında uzun bir mesafe meydana gelir.

Farklı Pencereden 15 Temmuz

A. Levent Ertekin

“15 Temmuz gecesi Okçular Tepesi boş bırakılmamıştı...”

Y

aşlı adam uzaklara çok uzaklara daldı gitti. Duydukları doğru olamazdı.. Hele 2016 yılında bu hiç ama hiç mümkün değildi..

Ama bütün kanallarda hemen hemen aynısını duymuştu.

Yerinden kalktı. Kollarını sıvadı. Bir yandan da abdestini almıştı bile.

Ev ahalisiyle tek tek helalleşti.

Evlatları zaten çoktan hazırlanmıştı. “Baba sen evde kal!” sözlerini duymadı bile.

“Evlatlarım 27 Mayıs’ta milletin evladını elimizden aldılar. Darağacında astılar. 12 Martta Meclisi kapattılar. 12 Eylülde seçtiklerimizi silahla indirdiler. Vatan için çalışan bir Cumhurbaşkanı gözümlüğün içine baka baka zehirlediler. Yeter artık uzun adamı onlara yedirmeyeceğiz. Milletten evlatlarına bunu yaptırmayacağız. 1960 ihtilali ta yüreğimizde bir kor gibi durmakta. Yıllardır biz

Adnan Menderes’i elimizden alanlara bir şey yapamamanın hicranını taşırız. Ben bu günahla Rabbinin huzuruna varamam. Yavrularım haklarını sizlere helal olsun” dedi ve vakur bir edayla sokağa çıktı. Halil Çavuşun arkasından kucagında bebeğiyle kızı dudaklarında dualarla uğurlamıştı.

15 Temmuz gecesi havaya kurşun çökmüştü.

Uzun bir gece olacağı daha ilk saatlerde belliydi.

Gerçekten uzun ama upuzun bir geceydi...

Karanlığın içindeki habis ruhlu adamlarla adeta meleklerin imrenip gıpta ile baktıkları arasında büyük bir mücadele başlamıştı.

Halil Çavuş gecenin sabaha döndüğü ülkenin üzerindeki katransiyahî niyetlerin sabahın nur hüzmelerinde boğulduğu anda Hakka yürümüş. Helikopterden açılan ateşle ruhunu sahibi hakikisine teslim ederken görevini tamamlamış insanların rahatlığı bütün simasına gelip oturmuştu..

Binlerce vatan evladının o karanlık geceyi nurlu sabaha çevirme gayretleri netice vermiş beklenen, korkulanın aksine "okçular tepesi" boş bırakılmamıştı.

Evet, darbelerle sık sık sarsılan ülkem, 15 Temmuzun gecesinde bir başka darbe ile sarsılmıştı. Yüzyıllı aşkın bir mazisi olan darbe geleneği tam bitti denilirken gelen son darbe teşebbüsü aynı zamanda demokrasi ve insan hakları konusunda bir milletin tüm cihana uygulamalı bir dersi olarak dünya tarihine yazılmıştı. En son 28 Şubatta Post modern darbe teşebbüsünün yaşandığı ülkemizde yaşananlar neyin nesiydi?

Üstelik son yaşanan 15 Temmuz darbe girişimini diğer darbe teşebbüslerinden ayıran darbeye kalkışanların açık kimlikleriydi.

Bu ülke bugüne kadar Osmanlı döneminde padişaha karşı yapılan sayısız darbeler görmüştü. Cumhuriyet ile birlikte her ne kadar darbeci zihniyet isim ve şekil değişirse de kurumsal yapı hep aynı kalmıştı. Son darbenin kimliği ise bütün darbe geleneklerinin aksine dıştan değerlendirildiğinde dini bir yapılanmanın görüntüsüydü. Gerçekte acaba bu hadisenin arka planı neydi?

15 Temmuz ile ilgili çok şey yazıldı çizildi. Ben olayı 3 farklı pencereden değerlendirmek isterim. Bunu değerlendirirken mutlaka sosyolojik yaklaşım

önemli bir perspektif olmalı. Zira olayları sosyolojik açıdan değerlendirmemek hadiselerin hep bir ama önemli yönünü göz ardı etmemize sebep olacaktır.

Birinci pencere Hukuk açısından...

İkinci Pencere Dini açısından

Üçüncü pencere ise Eğitim açıdan.

BİRİNCİ PENCERE: HUKUK

Osmanlı ve onun bakiyesi Türkiye Cumhuriyetinin darbelerden çok çektiği konusunda hemen toplumun her kesimi fikir birliği içinde. Ancak fikir birliği yapması yeterli değil. Mutlaka darbelere karışmış olan insanların hukuk açısından bir karşılığı olmalı. Nominal Hukuk kavramında "Darbe başarılı olursa devletin zirvesi, başarısız olursa darağacı" anlayışına temelde itiraz gerekir. Zira darbe başarılıda olsa hukuk nezdinde bir suçtur ve karşılığı o ülkenin anayasalarında açık, net bir şekilde ortaya konulmuştur. Bizde bu bugüne kadar tek istisnası Talat Aydemir vakasıdır. İki defa ihtilal teşebbüsünde bulunan Albay Talat Aydemir birincisinde af edilir. Ama ikincisinde yargı önüne çıkartılıp idam cezası verilir. Bugün milletin yüreğini dağlayan, her ismi geçtiğinde milleti üzen 27 Mayıs ihtilalini yapanlar seçilmiş meşru başbakan Adnan Menderesi Yassıada uydurma bir mahkeme ile asarlar. Akabinde de ihtilali yapanlar Cumhurbaşkanlığı dahil tabi

senatörlük makamlarını gasp ederler. Milletın rağına gerçekteşen bu olaydan yıllar sonra Adnan Menderesin mezarı devlet töreni ile anıt mezara taşınır. Ama ihtilali gerçekteşirenler hakkında en küçük hukuku bir işlem yapılmaz. Üstelik Meşru Başbakan bugün halen hukuk nezdinde suçludur. Adnan Menderes'i vatan hainliğinden mahkûm eden mahkemenin kararı halen yürürlüktedir. 27 Mayıs darbesini yapanların kurdukları mahkemede yeniden yargılanma yapılmadan Adnan Menderes ve onu oraya gönderen ihtilalciler yargılanmadan darbe geleneğinin bitmesini beklemek abesle iştigal olacaktır. Hakeza 12 Eylülü gerçekteşiren ordunun üst kademesinde görev yapan general ve rütbeli subayların mutlaka darbeden yargılanmaları ve gerekirse suçlu görülüp bütün itibarları sıfırlanmalı. Bu millete yaptıkları kötülüğün cezasını maddi ve manevi olarak hukuk sistemi içinde görmeliler.

Gelelim 28 Şubata. Post modern darbeyi gerçekteşirenler hakkında bugüne kadar hiçbir hukuksal işlem yapılmadığı biliyoruz. Üstelik darbenin kilit ismi Orgeneral Çevik Bir'in darbelere karşı olması gerekenlerce danışman (!) olarak görev verildiği de bilinen bir gerçektir.

Öyleyse eğer darbe kültürünün yüzyıllık genlerimizden silinmesini istiyorsak öncelikli olarak geriden başlayarak hukuku işletmemiz gerekiyor.

Hukukun üstünlüğünü tür darbecilere ve darbe heveslilerine gösteremediğimiz taktirde darbelerin ardı arkası kesilmeyecektir.

İKİNCİ PENCERE: DİN EĞİTİMİ

Tarihsel süreci içerisinde ele alındığında sosyolojik bir vakıa olması nedeniyle din, inansın veya inansın tüm birey ve toplumları yakından ilgilendirmiştir. İnsanlık tarihi kadar eski dönemlere uzanan din olgusu, tarihsel çağların her evresinde varlığını hissettirmiştir. Sadece toplumsal hayatta tezahür etmekle kalmamış, bunun yanında insanların kaynaşması, dayanışması ve bütünleşmesinde son derece önemli rol oynamıştır. Eski Yunan filozoflarından Plutargue, "dünyayı dolaşınız, duvarsız, edebiyatsız, kanunsuz, servetsiz şehirler bulacaksınız; fakat mabedsiz ve mabudsuz bir şehir bulamayacaksınız" diyerek bu gerçeği farklı bir şekilde ifade etmiştir.

Bir İslam düşünürünün tabiriyle "Din hayatın hayatı, hem nuru, hem esası. İhyâ-yı din ile olur şu milletın ihyâsı." Din hayata hayat, hem hayata nur ve rehber, hem hayatın esası ve temelidir. Bu yüzden İslam milletinin dirilmesi ve kemal bulması, dinin insan hayatında hayat bulmasına bakar. Din, Müslümanların hayatını idame ettiren bir ruh gibidir. Nasıl ruhsuz beden yaşayamaz ise, dinsiz Alem-i İslam da

yaşayamaz demektir. Sosyal bir olgu olarak baktığımız din kavramı maalesef ülkemizde Laiklik kavramlarının ateist bir anlayışla eş değer uygulamaları Fransız anayasasından anayasamıza girmiştir. Dini tedrisatın özellikle dini hayatı idame ettiren Tekke, zaviye ve medreselerin cumhuriyetin ilk yıllarında kapatılmasıyla dini eğitim uzun yıllar akamete uğramış. Bu boşluk merdiven altı tabir ettiğimiz gözden uzakta bazende ehliyesiz kişilerin eliyle gerçekleşmiştir. Kemalist bir perspektiften yaklaşılın din kültürü ve diyanet yapılanması da kısır, yetersiz kaldığında farklı din kavramları ve anlayışları hâkim olmuştur. 15 Temmuz darbe girişiminin ardındaki isim olan Fetö yapılanması bu boşluktan faydalanarak bin yıldır İslam'a ve Kur'an'a hizmet eden bu milletin temiz dini duygularını istismar etmiştir. İslam'ı kavramların içini boşaltırken bu ülkede dini kurumları denetleyen Diyanet sessiz kalmakla kalmamış gizliden de destek olmuştur. Örneğin Başörtü meselesinde "bu, dinde yoktur. Furuhattır" derken sessiz kalmış. Katolik dünyası ile sözde dinler arası diyalog adı altında Katoliklere tabiiyetinde "görmedim, duymadım, bilmiyorumu" tercih etmişti. Bu millet dinsiz yaşayamayacağına göre doğru İslami,doğru Müslümanlık kavramlarını elbette devletin diyanet teşkilatı yerinde Kur'an ve Hadis

ışığında aydınlatmalı. Devrim kanunları arasına giren ama 90 yıldır tutmayan "Tekke ve zaviyeler kanunu" yeniden modern bir anlayışla hayata geçirilmeli.

Feto türü yapılanmaların yükselen dini değerler dünyasında yeni istismarlara açık alanlar olmasına izin vermeden, sosyal olguyu göz ardı etmeden yeni bir yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır.

ÜÇÜNCÜ PENCERE: EĞİTİM..

Darbelerle eğitim arasında doğrudan bir ilgi kurmakta zorlananların olabileceğini düşünebilirsiniz. Ama Eğitimle hele 15 Temmuz darbesini gerçekleştirilmeye çalışan Feto yapısıyla eğitimin çok yakından ilgisi bulunmakta.

1970'li yıllarda okullaşma sürecini başlatan Feto yapısı toplumsal iki olguyu çok iyi kullandı. Bu olgu Din ve Eğitim'di.. Dini hassasiyetleri istismar ederek yüklü sadaka, zekât ve himmetleri topladığı havuzda bunları eğitimde kullanarak milletin son 50 yıldır en büyük sorununa çözüm ürettiklerini iddia ettiler.

Düz mantıkla düşünüldüğünde doğru olarak görülebilirsiniz. Devletin okullarında okuyanların Üniversite ve Lise sınavlarında başarısız olmalarına karşılık, Feto özel okullarından mezun olanların ilk sıraları ardı arkasına paylaştığını gören insanlarda bir algı oluştu. "Feto yapısı eğitimde devletin yıllardır

yapamadıklarını gerçekleştiriyor ve kaliteli eğitim veriyor.” Başta da söylediğimiz gibi.

Düz mantık. Doğru gibi gözükse de bugün gördüğümüz soruların çalınması ardından burslu öğrenci arayışlarıyla devletin okullarındaki en başarılı öğrencilerin devşirilmesiyle bu başarı elde ediliyordu.

Peki, ama devletin bunca yıldır neden eğitimde başarılı olmadığı sorusunu sormak kimsenin aklına gelmedi. Hep büyüklerden iştirsiniz özellikle 1950 yılına kadar okullardan yetişenlerin başarılarını... Peki, ama bu yıllardan sonra ekonomisi dünya devleriyle yarışan ülkemizde neden eğitimde bu boşluk oluşturuldu?

Türk Millî Eğitimini, Gayrimillî yapan Anlaşma

" FULBRIGHT ANLAŞMASI"

Bu sorunun cevabı gerilerde çok gerilerde aramak gerekiyor. Cevap, ABD ile 27 Aralık 1949 tarihinde imzalanan "Fulbright" Anlaşmasıdır. Osmanlı devletini çökerten anlaşmalardan Balta Limanı Anlaşmasının bin beteri olan 1995 Gümrük Birliği Anlaşmasının, Türkiye Cumhuriyeti'ni ekonomik kısıpaca aldığı, Türkiye'yi açık pazar yaptığını, üretime dayalı ekonomik yapıyı tümüyle ortadan kaldırarak, yerine tüketime dayalı bir yapı oluşturduğunu biliyoruz.

Nedir Fullbright anlaşması? ABD Fulbright bürosu, Fulbright komisyonu, Fulbright bursu, Fulbright kredisi, vb. çok sayıda ad altında, yalnız Türkiye'de değil, hemen bütün ekonomik, siyasal işgali altındaki 155 ülkede çalışmalarını sürdürmektedir.

Komisyonun görevi; "Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması hakkındaki Anlaşma'nın en önemli özelliği; Türkiye'de kazanılacak Amerikan yanlısı kadroların eğitime biçiminin saptanması ve bu iş için gerekli giderleri karşılama yöntemlerinin belirlenmesidir. Belirlemeler aynı zamanda, Amerika'nın Türkiye'ye göndereceği uzman, araştırmacı, öğretim üyesi adı altındaki personel için de yapılmaktadır. ABD'ye, Türkiye'de "yardım" edip "işbirliği" yapacak, geleceğin "Türk" yöneticilerini yetiştirmek üzere, Amerika'ya götürülecek Türk öğrenci, öğretim üyesi ve kamu görevlilerinin konumları da bu anlaşmayla belirlenmektedir.

Son derece masum niyetlerle oluşturulan komisyon bugünde görevini devam ettirmekte olup anlaşmanın 5. Maddesi oldukça garip bir madde. Anlaşmanın 5. maddesi, Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim komisyonunun kuruluşunu belirlemektedir. (Burası çok önemli)

"Komisyon; dördü T.C vatandaşı, Dördü de ABD vatandaşı (ki ikisi mutlak C.I.A ajanı olmuştur) olmak üzere sekiz üyeden oluşacaktır. ABD'nin Türkiye'deki diplomatik misyon şefi, komisyonun fahri başkanı olacak ve komisyonda oyların eşit olması halinde kararı komisyon başkanı verecektir."

Bu anlaşmayla, Milli Eğitim Bakanlığı'nda bugün çalışmalarını "etkin" bir biçimde sürdüren, personel politikalarından ders programlarına, pek çok konuda stratejik kararlar önerebilen, "Millî Eğitimi Geliştirme" adlı bir komisyon vardır. 1994 yılında 60 personeli olan bu komisyonda çalışanların üçte ikisi Amerikalıydı. Amerikalıların Türk Millî Eğitimine 1949 dan beri süregelen ilgileri günümüze dek hiç eksilmedi.

Dünyanın 155 ülkesinde de faaliyetini gösteren bu komisyon. Son yıllarda bu aktif görevini yurtdışında açığa çıkan CIA ajanlarıyla başaramayınca Feto yapılarını Türk okulları adı altında devreye soktu.

15 Temmuz darbe girişimleri bize bir kez daha gösterdi ki toplum sosyolojisi açısından değerlendirildiğinde milletimiz dinsizyaşayamaz. Din olgusunu insanlıktan kaldırılmayacağına göre dini yozlaştırma, toplumu İslam'ın özünden uzaklaşmış farklı dini bir yapıda şeklini bu yapıyı hazırlayanların vereceği bir din kavramı ile İslam aleminin lideri Osmanlı'nın torunlarını bozma girişimiydi Temmuz kalkışması.

15 Temmuz darbe girişimi eğitim ve Dini kullanarak hedefine ulaşmak istedi. Darbelere karşı yine eğitim ve dini doğru ve millî kalıplara döktüğümüz gün artık bu ülkede darbe geleneğini bitirmiş olacağız.

A large crowd of people is gathered at night, celebrating. Many are holding Turkish flags. In the background, there is a building with a sign that says "İstiklal". The scene is illuminated by streetlights and the lights of the building.

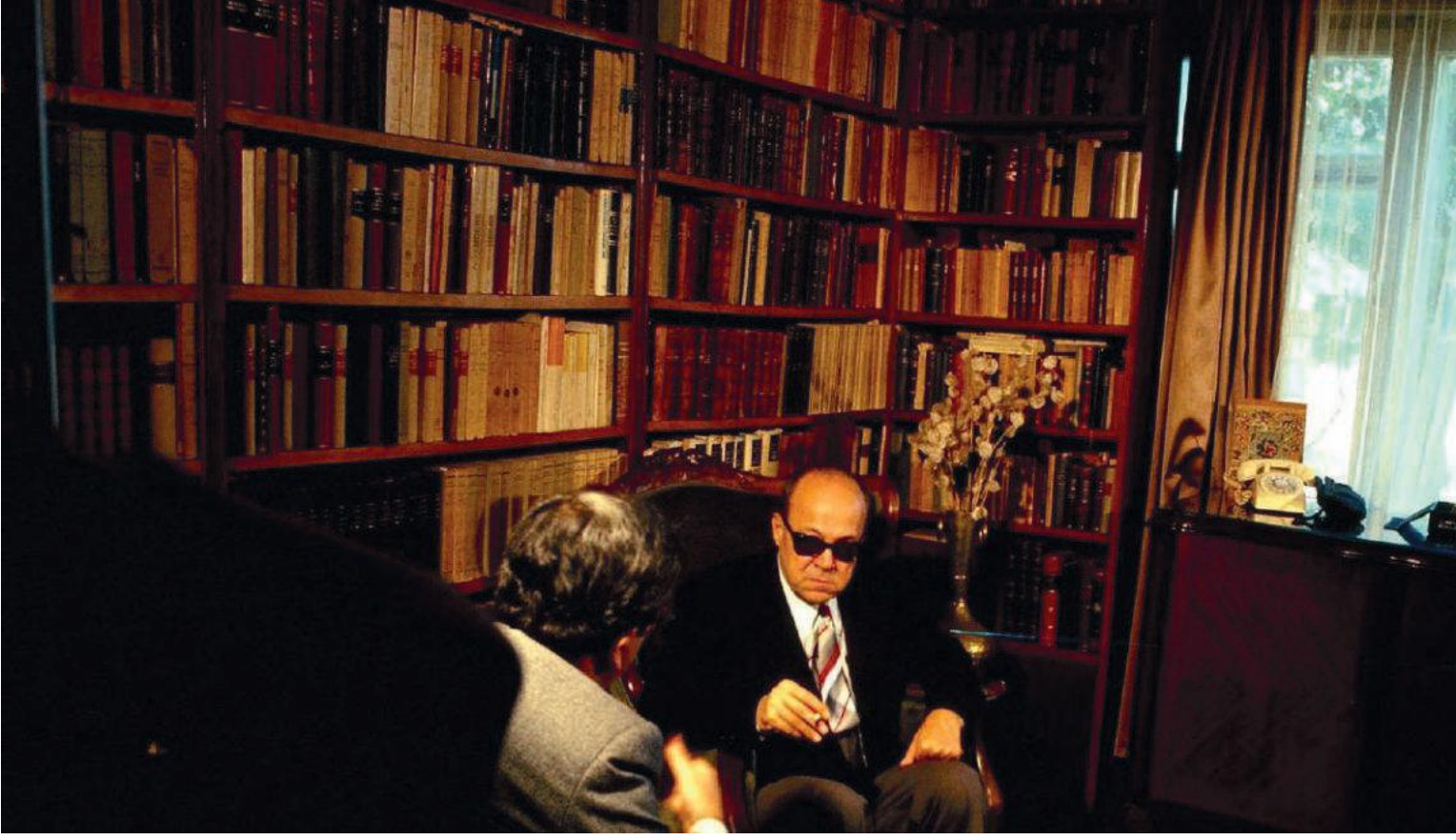
15 Temmuz gerçeği: Mızrak çuvala sığmıyor.

Doç. Dr. Atilla Yargıcı

“Tanklara, uçaklara ve helikopterlere ellerinde Türk bayrakları, kalplerindeki iman ile karşı koyan bu millet, adını tarihe altın harflerle yazdırmıştır.”

On beş Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti, hükümeti, millet meclisi, cumhurbaşkanı ve milletiyle kanlı ve terörist bir darbe girişimiyle karşı karşıya kalmıştır. 250 güvenlik görevlisi ve vatandaşımız şehit olmuş 2000 kişi ise gazilik mertebesine yükselmiştir. Cumhurbaşkanı ve Başkomutan Recep Tayyip Erdoğan'ın darbe teşebbüsüne karşı dik durması, vatandaşları meydanlara davet etmesi, Başbakan Binali Yıldırım'ın da aynı şekilde dik duruşu ve açıklamaları, Devlet Bahçeli'nin beyanatları halkımızın kendi demokrasisine, özgürlüklerine sahip çıkmasına sebep olmuştur. Tanklara, uçaklara ve helikopterlere ellerinde Türk bayrakları, kalplerindeki iman ile karşı koyan bu millet, adını tarihe altın harflerle yazdırmıştır.

Bu asil duruşun ve şerefli direnişin en önemli sebebi, FETÖ gibi legal görünümlü illegal örgüt ile PKK'nın ve onların akıl hocalarının çok uğraşmasına rağmen bu milletin fertlerini birbirine düşman haline getirememeleridir. Bir de özgür yetişen bir nesil vardır. Batı ve yandaşları Türkiye'de otoriterleşme olduğunu ne kadar iddia ederse etsin, böyle bir durumun olmadığı, bunun sadece ülkeyi kötü göstermek için bir algı operasyonu olduğu bir gerçek. Her ne kadar 28 Şubat gibi 1000 yıl devam edeceği iddia edilen bir post modern darbe girişimi olmuş olsa da, bunun halkı sindirme gibi bir fonksiyonu olmamıştır. Türkiye bir müddet sancılı bir süreçten geçmiş, sonra tekrar yoluna devam etmiştir. İşte insanların hürriyetin tadına varmaları, ülkemizin ekonomik olarak güçlenmesi, savunma sanayinin büyük ölçüde millileşmesi gibi hususlar, insanımızı huzurlu bir ülkede yaşamının mutluluğuna erdirmiştir. Halkın huzurunu bozma çabaları böyle bir huzur ve mutluluk ortamını ortadan kaldıramamıştır. Burada siyasetçilerimizin olumlu katkıları olduğunu asla unutmamak gerekir. Peki acaba ülkemizde neden terör olayları olmakta ve neden darbeler olmaktadır? Neden darbe teşebbüsleri olmaktadır?

Merhum Cemil Meriç, şöyle der: “1918’den sonra şiddetin bir özelliği daha var: süreklilik. O zamana kadar, yeni iktidar sağlamlaşır sağlamlaşmaz, bir an önce meşruiyet kaftanına büründürülmeye çalışılırdı. Robespierre için terör üzücü bir dönemdi; mümkün olduğu kadar çabuk sona erdirilmeliydi. Oysa 1918’den sonra bir çok büyük devletler, müstakar bir siyasi yönetim biçimi imiş gibi, teröre yaslandılar.”(Meriç, Bir Facianın Eşiğinde, s. 1981, Ankara,s.19.)

Bir başka kitapta ise şu çarpıcı ifadeleri görüyoruz: “Ülkemiz jeopolitik ve jeostratejik önemi nedeni ile devamlı bir tehdit altında bulunmaktadır. Zira tarihin her devresinde kendisini süper güç olarak kabul ettiren devletler veya bu devletlerin içinde bulunduğu çok uluslu topluluklar, jeopolitik önemi nedeni ile topraklarımız üzerinde güçlü bir devlet oluşumunu kendi çıkarları açısından istememektedirler. Güçlü bir Türkiye oluşmasına engel olmak için de her olayı bu görüş ile değerlendirmekte ve sonuçta her fırsattan istifade ederek kendi görüşleri doğrultusunda bir takım açık-örtülü veya sinsi faaliyetlere başvurmaktadırlar. Bu hal, ülkemize yönelik tehdidin devamlılık sebep ve özelliğini vurgulamaktadır.”

Diğer taraftan süper güçlerden daha değişik bir

dine sahip olduğumuzdan uluslararası çıkarlarımızın savunulmasında yeterli destek sağlanamamaktadır. Oysa kendi dinlerinden olan diğer ülkelere karşı bu destek cömertçe ve esirgenmeden sağlanmaktadır. Bu bakımdan tehditle paralel mana taşıyan din faktörü de her zaman değerlendirilmelidir.” (Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri, 12 Nisan 1985 günü YÖK merkez binasında verilen konferanslar. S. 163.)

Aynı eserde, silahlanmanın ülke ekonomilerine yükleyeceği ağır yük, kitle tahrip silahlarının insanlığa indireceği korkunç darbe ve nihayet (galip veya mağlup) taraflara aynı ölçüde etkilenmenin getirdiği çekingenlik ve ürperti nedenleri ile süper güçler artık topyekun sıcak savaşlardan mümkün olduğu kadar kaçındıklarına dikkat çekilmektedir. Buna göre yüzümüze tebessüm edip dost görünen ülkeler, ülkeleri içerden çökertme stratejisine ağırlık vermişlerdir.(a.g.e.s.163-164.)

Cemil Meriç ise, kanun dışı yollardan iktidara geçmek isteyenlerin “gizli ittifak” metodunu kullandıklarını söylemektedir.(Meriç, a.g.e.s.19)

12 Eylül ihtilalinin olduğu anlarda ABD kanadında "Our boys have done" yani "Bizim çocuklar başardı" denildiğini hatırlayacak olursak, Türkiye’de darbe girişimlerinin perde arkasında süper güçlerle

“gizli ittifak” yapılarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bu gizli ittifakları yapanlar, zaten darbelere ve ihtilallere giden zeminini de hazırlamakla mükellef tutulmuşlardır. 12 Eylül ihtilalinden sonra, Org. Bedreddin Demirel, neden ülkede kan gövdeyi götürürken bir an önce önlem almadınız, ya da ihtilali erken yapmadınız gibi biri soruya, “ihtilal olgunlaşsın diye bir sene bekledik” cevabını vermişti. Aslında bu cevap, perde arkasından süper güçlerle “gizli ittifak” kuranların kendilerine verilen terörle ihtilale zemin hazırlama görevini de başarıyla (!) yerine getirdikleri görülmektedir. Darbeler ve ihtilallerden sonra darbeyi yapanlar ihya olurken vatandaşlar uzun yıllar darboğazda kalmışlar, hükümetler darboğazdan çıkmak için gayret göstermişlerdir. Bu arada Türkiye kendi sorunlarıyla meşgul olan, oyun kurucu olma gücü elinden alınmış güdülen bir ülke konumuna indirilmiştir.

15 Temmuz darbe girişimi, süper güçlerin Türkiye üzerinde oynadıkları son oyundur. Bundan sonra böyle bir kanlı oyun oynanmayacağını kimse garanti edemez. Dünyaya demokrasi havarisi gibi gözükmesine rağmen, Mısır’da olduğu gibi darbelere ve darbe-

cilere kendi çıkarları doğrultusunda anında destek veren bir Amerika, Türkiye’deki darbe başarılı olsaydı hiç şüpheleniz olmasın en kısa sürede desteğini açıklardı. Başarısız olunması üzmüş olmalı ki, Amerika ve onunla aynı kulvarda olan ülkelerin ağızlarını bıçak açmaz oldu. Ağzını açan da 250 kişinin şehid olduğu, 2000 vatandaşımızın yaralandığı darbe teşebbüsüne değil, darbeden sonra görevlerinden alınan, tutuklanan darbeciler ve onların destekçileri hususunda endişeli olduklarını dile getirmişlerdir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz:

Amerika, İngiltere ve Almanya gibi küresel ölçekte her zaman oyuncu olarak kalmak isteyen ülkelerin Türkiye’ye karşı terör eylemleri gerçekleştiren FETÖ, PKK ve DAESH’in arkasındaki güç oldukları ayanbayan ortada. Tabiri caiz ise artık mızrak çuvala sığmıyor. Bunun üçünün de tek başına hareket etmedikleri, hepsinin aynı üst akıl tarafından yönlendirildikleri aynı amaç için çalışmalarından da belli oluyor. Hepsinin ortak gayesi, Türkiye’de kargaşa çıkarmak, mevcut siyasi iktidarı devirmek, ülkeyi üst aklın kontrolündeki maşalara teslim etmek. Önce darbeye zemin hazırlamak istediler. Terör faaliyetlerini artırdılar. Türkiye’de büyük çapta intihar saldırıları gerçekleştirdiler. Bununla istedikleri kargaşa gerçekleşmeyince, gerek bürokraside, gerek askeriyede var olan güçlerinin de ellerinden gitme tehlikesi baş gösterince üst akıl düğmeye bastı. Darbenin deşifre olmasından sonra ise, teşebbüsü erkene aldılar, o zaman da Allah ellerini ayaklarına dolaştırdı. Kahraman milletimiz gözü dönmüş asker elbiseleri darbeci teröristlere hadlerini bildirdi. Milletçe bu dik duruş, her zaman sergilendiği zaman, yedi düvel bile plan yapsa yine de bu vatani parçalayamaz, hain emellerine nail olamaz.

Son olarak şunu ilave etmek isterim: Kan ve göz yaşı üzerine kurulan bir Batı medeniyeti batmaya mahkumdur. Bu darbe teşebbüsüyle hepsinin maskesi düşmüştür. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. Kendi menfaati için, büyük balık küçük balığı yutar vahşi ilkesiyle hareket edip diğer ülkeleri, milletleri parçalayıp bölmeye çalışan bu medeniyetin artık sonun başlangıcına geldiği görülmektedir. Yıllar öncesinden filozof Guenon da dediği gibi, “Çağdaş insan, garip bir önsezi içinde: Bir şeylerin sonu gelecek. Şüphesiz ki bu topyekün kıyamet olamaz. Ama yine de bir dünyanın sonu. Bitecek olan bugünkü şekliyle batı medeniyetidir.” (Meriç, a.g.e.s.9)

DARP

Darbeye Genç Bakış

Mehmet Solmaz

“Bayrakları bayrak yapan , üstündeki kandır,
Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır...”

15 TEMMUZ 2016...

S

abahleyin sonsuz bir huzurla uyandıktan sonra her gün olduğu gibi pide dükkanımıza gittim. Olağan şeylerle günü bitirdik ve akşamları sıkça gittiğim spor salonunda sağlam kafa sağlam vücutta bulunur kaidesinden hareketle spor yapmaya, vücudumu daha fit bir hale sokmaya çalışıyordum. Yirmi dakika koşumu yaptıktan sonra sırasıyla karın, göğüs ve kol hareketleri girdim. Artık bitmişti sporum ve kardeşimle beraber evin yolunu tutacaktık. Duşumuzu aldık ve spor hocamız Hakan bey ile birlikte çıkış yapmak için resepsiyona ulaştığımızda yaşamıştık ilk şoku...

Resepsiyondaki görevli haberleri izliyordu ve darbe diye bir şeyden söz etti. Fazla aldırış etmedik açıkçası. Karşı markete geçtiğimizde hem satın aldığımız sularımızı yudumlarken hemde girift şekilde konuşulanları anlamaya çalışıyorduk.

-Eyvah, bittik biz, darbeyi bizler çok gördü. Allah yardımcımız olsun.. Acil stok yapmamız gerekir vs.. Gerçekten de market hiç alışık olmadığımız bir şekilde doluydu. Sigara ve ekmeğin bittiğini stoklarda da olmadığını belirtiyorlardı.

Sonunda eve varabilmiştik. Annem ve babam evde değillerdi. Yeni hatırladım,tabi ya onlar dayımlara gideceklerdi. Kardeşlerim ve ben televizyonu açmıştık kanal kanal zump yaparken yaşamıştık herşeyi.

Tijen Kardeş'in titreyen sesi ve soluk benzi.. Hayatım boyunca unutamayacağım bir silüet daha aklıma mih gibi kazandı... Faltaşı gibi açılmış gözleri, boynundan sarkan narin kolyesi ve ellerini refleks olarak birbirine kenetlemesi... İnanın bana hiç bir mimiği çıkmıyor aklımdan... Metni okurken yutkunuşu, gözlerini çok uzun aralıklarla kapatıp açması, gözbebeğinin kenarının kırmızıya çalması... Sarı saçlarındaki dondurucu sprey bile buz gibi olmuştu anlaşılan....

Hatırimda kalan sözcükler yolsuzluk, komşularla sorunlar, tsk, yönetim, el koyma, yurttta sulh konseyi, milli birlik ve beraberlik.... Tüm yurttta sıkıyönetim ilan edilmiştir ikinci bir duyuruya kadar sokağa çıkma yasağı uygulanacaktır....

Damarlarımda akan kanın sesini duyabiliyordum ve ne hazindir ki ellerim titriyor cesur olarak nitelendirdiğim ben yerimden bile kıpırdamıyordum... Biz doksanlar nesli olarak darbe lafını filan fazla duymadık. Tarihte gösterildiği kadar işte. Kendime geldiğimde hemen internetten araştırdım.. Darbe, ihtilal, asker... Bir sürü anlamadığım şey. Ama anladığım tek şey, vatan..

Bizler çok iyi insanlar olmadık belki ama kimsenin de adamı olmadık. Belki bunun için kpss den atanamadık, belki de yüksek lisans yapamadık. Vergilerden belimizi kaldıramadık belki evet ama hiç birimiz vatanını satacak kadar adi de olmadık...

- Babamın yüzünü gördüm ve içime bir suhulet doğdu. Boşuna demiyorlar köşede otursun varlığı yeter diye. Bize darbeyi anlattı ve bu arada hemen

kanalları taramaya başladı... Babamın her zaman takdir ettiğim bir özelliği vardır... Olayları çok iyi çözümler. Bize söylediği sözleri hatırlıyorum."Bu darbe başarılı olamaz. Hiç bir siyasi parti destek vermiyor. Helal olsun, mesele vatansa gerisi teferruatır.." Yanan içimizi bir anda ferahlatıverdi sağolsun hep başımızda bulunsun inşallah... Sabah olduğu kadar huzurlu olmasam da rahatlamıştım biraz... Ve uyudum her gecenin karanlığında üstüne örttüğüm battaniyemi alarak, bedenimin buz gibi hücrelerini ısıtmaya çalışarak...

16 TEMMUZ 2016

Sabah oldu yine ve gittim ekmek tekneimizde hamurla beraber kendimi, fikirlerimi, geleceğimi, geçmişimi ve herşeyimi yoğurmaya, harmanlamaya başladım... Konuşmalar ilginç geldi başta... Benim neslim hiç bilmez darbeyi filan dedim ama baktım ki bizim nesil darbeyi öncelilerden fazla yaşamış gibi hissediyor sanırım... Klavyeden vatanperverlik yapanlar, yaşlarının bilmem kaç katını hissedip deli yürekteki

kuşçu bilge veya Ramiz dayılar gibi adamlar çoğalmış piyasada...

Gün boyu haber izledik.. Yorum yapmamı istiyorlar.. Ben siyasetten anlamam ama diye giriyorum lafa ama en kötü meşru hükümet darbeden daha iyidir diye belirtebiliyorum...

Evet en kötü meşru hükümet dahi darbecilerden daha evladır. Bir devlete yapılan en büyük ihanet darbe girişimidir. Darbe kelimesini kullanırken bile hala içim ürperiyor.

Bu meselede benim en büyük teşekkürüm değerli halkımıza olacaktır. Halkımızın devlet sevgisi bir kez daha gösterdi ki devlet millet içindir. Biz buna inanan bireyler olarak devletin millettten üstün tutulup onlara darbe yapmaya teşebbüs edenler ile her zaman çatışmaya razıyız. Devletin millettten üstün tutulması acilen değişmesi gereken bir durumdur. Çünkü buna gerek yok. Bu millet zaten devletini baş üstünde tutmuş. Kaç defa devleti yıkılmış yine yeniden devlet kurmuş. Milletimizin yüksek iradesi darbecilerin ve darbeye yardım edenlerin başlarına bir balyoz edasıyla indirilmiştir. Kahraman ve necip

milletimiz darbecilere gereken tutum ve davranışı layık-ı veçhiyle yerine getirmiştir. Köprülerde ağzındaki sigarayı bırakmadan tankın üzerine çıkan abim gibi daha niceleri kurşunlara cennete giden bir bilet edasıyla vücutlarını siper etmişler. Diğer illerde de meydanları hıncahınç dolduran kalabalık grup milletin demokrasi nöbetlerini ihmal etmemişlerdir. Herkesten Allah razı olsun. Gazilerimize acil şifa şehitlerimize de Allaktan rahmet dileriz.

Bizlerin naçizane sayın yetkililerden taleplerimiz;

- Demokrasi nöbeti tuttuğumuz vatanımıza artık demokrasinin tam anlamıyla sağlanması.
- Yeni anayasanın bir an önce çalışmalarına kaldığı yerden başlanıp darbe anayasasından kurtulmamız.
- Fetö terör örgütünün yaptıkları hain saldırıları diğer gruplara ve masum insanlara yansıtılmaması. Halkın bu konuda bilinçlendirilmesi. Toplumun bir kaç farklı kesiminden gelen tepkiler bu şekilde. Görüldüğü üzere herkesin ortak kanaati darbenin hainliği ve millete verilen zararları. Darbe yapanların ve\veya yeltenenlerin sadece burada değil ahiret dünyasında da cezalandırılmasını niyaz ediyoruz.

15 Temmuz'da
Milletimiz Destan Yazdı
Teşekkürler Şanlıurfa...
Teşekkürler Karaköprü...

Metin Baydilli
Karaköprü Belediye Başkanı

Kahramanlarımız her zaman kalbimizin ve aklımızın en özel köşesinde yer alacaktır.

Metin Baydilli

On beş Temmuz gecesi tüm Türkiye bir kâbus yaşadı. Peygamber ocağı olan ordumuzun içine sızmış bir grup üniformalı hainin darbe girişimi milli iradenin kararlılığıyla püskürtüldü. Halkımız ülkeyi 1960'lara ve 1980'lere götürmek isteyen karanlık güçlere izin vermedi, bu ülkenin gerçek sahibi olduğunu iddia eden, milleti istediği gibi yöneteceğini zanneden bu zorbalara karşı dimdik durdu. Bu ülkenin gerçek sahibinin ancak millet olduğunu tüm dünyaya büyük bir mücadele vererek gösterdi. Başkomutanımız, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısıyla tüm Türkiye'de olduğu gibi Şanlıurfa'da da halkımız meydanlara dökülerek adeta destan yazdı. Her biri kahraman birer asker olan milletimiz Başkomutanından aldığı talimatla sokaklara dökülmüş, asker gibi görünen hainlerin bu ülkeyi zapt etmesine izin vermemiştir. Allah Cumhurbaşkanımızı ve milletimizi korusun. Eğer başımızda darbeye karşı sinen, şapkasını alıp giden yöneticilerimiz olsaydı bu milletin hali nice olurdu. Sayın Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız bu hain kalkışmanın ilk anından itibaren dik durdular, korkusuzca vatani ve milleti düşünerek kendileri de tehlikede olmasına rağmen harekete geçtiler. Her devirde insanlara yön veren, onlara önderlik eden, her türlü zorluğa göğüs geren kahramanlar çıkmıştır. Peygamber efendimizden bu yana

Selahaddin Eyyubi, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim gibi milletin önünde duran karanlık geceleri aydınlığa dönüştüren, tarih yazan liderler çıkmıştır. Zor zamanlar tarih inşa etme anlarıdır. 15 Temmuz gecesi Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan halkına öncülük ederek 21. yüzyılın Türkiye tarihini inşa etmiştir. Tarih zor zamanlarda yazılır, bizim toplumumuz da zor zamanların toplumudur ve geçmişte olduğu gibi bu zor dönemde de dik duruşu, milli iradeye sahip çıkışıyla tarih yazdı. Kurtuluşun şanlı şehri Şanlıurfa'da halkımız ecdadının bu güzel memleketi düşmana teslim etmediği gibi yine karanlık güçlere karşı şehrin meydanlarda korkusuzca savundu.

Her gece yılmadan, bıkmadan demokrasi ve vatan için meydanları doldurdu. Tabiri caizse dosta güven verirken düşmana korku saldı. Meydanlarda rengini bu vatan uğruna şehit olmuş dedelerimizin kanından alan al bayrağımızı gururla sallayan vatandaşlarımız sabahlara kadar vatan ve demokrasi nöbeti tuttu. Sabah işine gitti ama akşam tekrar aynı coşkuyla, inançla meydanlardaki yerini aldı. Bu millet için ne desek, nasıl övgü kelimeleri telaffuz etsek azdır. Milli iradenin tecellisi bu ülkenin 50 yıl geri gitmesini, daha büyük sıkıntılar yaşamasını, karanlık güçlerin uşağı olan hainlerin iradesi altına girmesini engelledi. Hani merhum Mehmet Akif diyor ya İstiklal Marşında; "Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın". İşte bu kahraman millet Çanakkale'de, Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi göğsünü siper etti ve bu haydutların vatanımıza diktiği gözü çıkardı Allah'ın izniyle. Bu kalkışma belki son olmayacak, belki bundan sonra daha fazla gelecekler üzerimize, bizi sindirmek için farklı senaryolarla arkamızdan işler çevirecekler. Çünkü bu milletin karşısına çıkmayı bir daha göze alamazlar. Hiç fark etmez

milli iradenin bu duruşu, korkusuzluğu ve imanı olduğu sürece her hainliği püskürtür, tepe taklak ederiz.

Ayrı ayrı belki hiçbir şeyiz ama birlik olursak çok şeyiz, bunu o geceden bu yana gördük görüyoruz. Allah birliğimizi bozmasın, milli iradeyi bozmak isteyenlere fırsat vermesin. Katillere, hainlere, zorbalara karşı dimdik duran, dünyaya, vatan dersi veren, İslam'ın en büyük savunucusu olduğunu gösteren milletimize teşekkür ediyorum. Tankların önünde yatan, kurşunlara siper olan, zorbaya geçit vermeyen tüm ana babaların ellerinden öperim, gençlerin gözlerinden öperim. Vatan ve demokrasi için şehit olan tüm vatandaşlarımıza, güvenlik güçlerimize Allah'tan rahmet diliyorum. Bu vatan onlara çok şey borçlu, her zaman kalbimizin ve aklımızın en özel köşesinde yer alacak bu kahramanlarımız. Allah şehadetlerini kabul etsin. Biz de darbe girişimini ilk duyduğumuz an hemen dışarı çıktık, Ak Parti İl Başkanlığımıza gittik ve gördük ki şanlı vatandaşlarımız bizden önce orayı doldurmuş. O an anladım ki tank, tüfek ve uçakla da gelseler bu milletin cesareti, kararlılığı karşısında

hüsranı uğrarlar. Her biri kahraman birer asker olan milletimiz Başkomutanından aldığı talimatla sokaklara dökülmüş, asker gibi görünen hainlerin bu ülkeyi zapt etmesine izin vermemiştir. Allah bu milletin başındaki Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ı ve milletimizi korusun, onlardan razı olsun. Eğer başımızda darbeye karşı sinen, şapkasını alıp giden yöneticilerimiz olsaydı inanın bu milletin hali nice olurdu. Sayın Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız bu hain kalkışmanın ilk anından itibaren dik durdular, korkusuzca vatanı ve milleti düşünerek kendileri de tehlikede olmasına rağmen harekete geçtiler. Her devirde insanlara yön veren, onlara önderlik eden, her zorluğa göğüs geren liderler çıkar. Peygamber efendimizden bu yana Fatih Sultan Mehmet gibi, Yavuz Sultan Selim gibi, Selahaddin Eyyubi gibi milletin önünde duran liderlerden biri de Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'dır. Tarih zor zamanlarda yazılır, bizim toplumumuz da zor zamanların toplumudur ve geçmişte olduğu gibi bu zor dönemde de dik duruşu, milli iradesiyle adeta tarih yazdı. Kurtuluşun şanlı şehri Şanlıurfa'da halkımız ecdadının bu güzel memleketi düşmana

teslim etmediği gibi yine karanlık güçlere karşı şehri meydanlarda korkusuzca savundu. Her gece yılmadan, bıkmadan demokrasi ve vatan için meydanları doldurdu. Tabiri caizse dostta güven verirken düşmana korku saldı. Meydanlarda rengini bu vatan uğruna şehit olmuş dedelerimizin kanından alan al bayrağımızı gururla sallayan vatandaşlarımız sabahlara kadar vatan ve demokrasi nöbeti tuttu. Sabah işine gitti ama akşam tekrar aynı coşkuyla, inançla meydanlardaki yerini aldı. Bu millet için ne desek, nasıl övgü kelimeleri telaffuz etsek azdır. Bu menfur darbe girişimiyle ilgili dış basına baktığımızda milletimizin direnişine şaşırıyorlar. Lübnan basını, "Türklerin bizi altı yüz yıl boyunca nasıl yönettiğini şimdi anladık. Bizde darbe olunca biz kaçtık, onlar ise vatanları için tanklara karşı göğüslerini siper edip mücadele ettiler" diyor. Diğer ülkelerde de aynı övgü dolu sözler sarf ediliyor bu millet için. Milli iradenin tecellisi bu ülkenin 50 yıl geri gitmesini, daha büyük sıkıntılar yaşamasını, karanlık güçlerin uşağı olan hainlerin iradesi altına girmesini engelledi. Hani merhum Mehmet Akif diyor ya İstiklal Marşında; "Siper et gövdeni, dursun bu

hayâsızca akın". İşte bu kahraman millet Çanakkale'de, Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi göğsünü siper etti ve bu haydutların vatanımıza diktiği gözü çıkardı Allah'ın izniyle.

Bu kalkışma belki son olmayacak, belki bundan sonra daha fazla gelecek üzerimize, bizi sindirmek için farklı senaryolarla arkamızdan işler çevirecekler. Çünkü bu milletin karşısına çıkmayı bir daha göze alamazlar. Hiç fark etmez milli iradenin bu duruşu, korkusuzluğu ve imanı olduğu sürece her hainliği püskürtür, tepe taklak ederiz. Bu millet farklı görüşlerde, ırklarda, dillerde de olsa zor zamanlarda birlik olmayı tarihten bu yana her zaman bildi.

15 Temmuz gecesinden sonra da yine bu birlik ve inançla darbecilere karşı dimdik durdu, vatani ele geçirmek isteyen hainlere karşı etten duvar ördü. Her bir meydanda ayrı bir kahramanlık hikâyesi

yazıldı. Ayrı ayrı belki hiçbir şeyiz ama birlik olursak çok şeyiz, bunu o geceden bu yana gördük görüyoruz. Allah birliğimizi bozmasın, milli iradeyi bozmak isteyenlere fırsat vermesin.

Katillere, hainlere, zorbalara karşı dimdik duran, dünyaya, vatan dersi veren, İslam'ın en büyük savunucusu olduğu gösteren milletimize teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

Tankların önünde yatan, kurşunlara siper olan, zorbaya geçit vermeyen tüm ana babaların ellerinden öperim, gençlerin gözlerinden öperim.

Vatan ve demokrasi için şehit olan tüm vatandaşlarımıza, güvenlik güçlerimize Allah'tan rahmet diliyorum. Bu vatan onlara çok şey borçlu, her zaman kalbimizin ve aklımızın en özel köşesinde yer alacak bu kahramanlarımız.

Allah şehadetlerini kabul etsin.

Tankların önünde yatan, kurşunlara siper olan, zorbaya geçit vermeyen tüm ana ve babaların ellerinden öperim, gençlerin gözlerinden öperim. Şehit olan tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet dilerim. Rabbim şehitlerimizin şهادetlerini kabul etsin.

Metin Baydilli
Karaköprü Belediye Başkanı

İşte Öyle Bir Şey: DaRbe'tül Arz

Darbe Günlüğü

Songül Korkmaz

Rüya görmeyi unutmuşluğumu kabullenmişken korkunç bir telaş uyandırdı beni o kara geceye

Y oksul bir çocuğun yüreğine yapışmış sessiz bir dua gibi iliştim yine köşeme. Açtım bilgisayarımı, döktüm içimi. Ben anlattım o dinledi, o yazdı ben efkârlandım. Bir şeyleri uzun uzun anlatmaktan sıkılan, buna rağmen yazar olmak isteyen saçma kişiliğimle vurdum yine mısralarımın boynunu. Saçlarımda savurduğum sayfalarım bu kez pek dertli dokundum. Yetenek taraması yapar gibi gelişine yazıp, bir geçmişten kaçarcasına tekrar tekrar okumadım yazdıklarımı. O yüzden silmeden, hüznüm dinmeden sıraladım tüm birikmişimi.

İçim çokça sıkılmış, yüreğim hayatım kadar sade bir kahvenin telvesi gibi kabarmış, günlüklerimin de artık tek cümleye sığmadığını fark ettiğim dolu günlerden biriydi. Ne yazsam, nasıl yazsam da kendime terapi yapsam diye düşündüm durdum uzunca. Çünkü ben de Sait Faik gibi yazmasam delirecektim, biliyordum.

Mürekkepten demini, ruhumdan da gamını almış kalemimle duygularımın var olma çabasını mısralarımla destekledim. Uzun uzun kararttım hecelerimi. Öyle dertliydim ki bir enstrüman olsam sevdalı bir Anadolu gencinin elinde dertli bir bağlama olurdu sanırım. Hele ki bam telimin acıyla kasıldığı şu günlerde.

15 Temmuz Cuma : Bedenim mi aklım mı yorgun ikileminde erken uyuyakaldığım günlerin en acısıydı. Rüya görmeyi unutmuşluğumu kabullenmişken korkunç bir telaş uyandırdı beni o kara geceye. Su içmeye kalkmış yeğenim korkusu yüzüne dağılmış bir vaziyette geldi yanıma. Bir şeylerin yolunda gitmediğini ağzında geveleyip durdu. Karanlığa uyandığı gecesinde kana kana su içmek varken bilmiyordu ki beni kanatmıştı en derinimden. Gece saat 00.30, hangi güne ait olduğu bilinmeyen bir selâ. Yatsıyı mı kaçırdık telaşıyla gece ölene üzölmek arasında yüreğim ve bedenim aynı oranda zıpladı yatağımdan. Sadece kafamı değil hüznümü de gömdüğüm yastığımın altına attım hemen elimi. Gelen bir mesaj o an bile “bu ne yalnızlık teallam” dedirtse de ben mahalle yansa süslü makyaj derdine düşürmüş atasözündeki malum kişi olmak adına çok takılmadım oraya. Üstüme gelen duvarlardan daha soğuk bir mesaj,

Aysun: -Darbe var!

- Eeee?

Nerde benim aile fertlerim diye kaygılanırken taze bıyıklarını sevdiğim ergen yeğenim yine dikildi karşıma. Bir yandan gece gece uyusana çocuk diye öfkemi yüzüme dağıtmışken, bir yandan da kalabalık olur iyidir diye yanımda tuttuğum bizim evlat, aklına gelen tüm soruları kafamda teller birbirine değmeden ve ben henüz aydınlanmadan suratıma kustu. Allah belanı versin internet, sana ihtiyacım var Facebook, şifre neydi be Instagram? Vakit gece, babaanne teheccüdde, umutlar uyuyor.

En korktuğum roman senaryosu gibi hayatım daha fazla ne kadar kötü olabilir ki diye uykuya dalmışken en kötüsüne uyanmak. Gregor Samsa gibi hissetmek, gizin içinde saklanana ulaşmak. Bir şey yok telkinleriyle yeğenimi yatırdım önce, sonra iletişimsizliğimin merakında gözlerimden erimeye başladım. Vav pozisyonunda yatağıma uzanıp gözlerimin ferini telefonuma kurban ederek öylece uyuyakaldım.

Sabahlar yanılığlarda çok çabuk olmuşken yaşananları yüzüme kusan sorularla tekrar tekrar karşılaştım: “Songül teyze darbe varmış , darbe ne demek?” “İmmm şey. İşine bak çocuğum” Evet ben bir öğretmenim ve ilk kez bir çocuğu geçiştirmenin çaresizliği ile soru(n)lardan kurtulmuşluk arasında derin bir oh çektim. Ailede darbeyi görmeyen bir ben bir de o, sübyanken tutup ona darbeyi anlata-mazdım tabi ki. Vakti zamanında darbe var diye sevdiğine mektubunu atamamışlardan dinlemek varken sorma bana bir şey çocuk! Masumiyetimin eceli olma, bırak bende bilmeyeyim etrafıca.

Kahvaltı da neymiş, kütüphane yasak Songül, evde bayrak var mıydı? Kafamda dönen bu alakasız cümleleri tarihime taşıdı takvimler. Evet ben de bir gün bu olanları anlatacaktım çocuklarıma hem de ilk ağızdan.

Açıklamalar, telaşlar, haberler, habersizler, ölenler, kaçanlar, susanlar, boş konuşanlar... İlgililerin bilgisiz, bilgililerin ilgisiz olduğu gerçeğini yüzüme çarpan konuşmalara şahit olduğca duyduklarım içimi kasıp kavurdu. Ve nihayet aklına gelmiştim birilerinin. Çalan bir telefon, “Aman ağzını açma sen” diye tembihleyen asi ruhumun haberdarı bir ana, darbe neydi diye hâlâ peşimde dolanan bir küçük yeğen. Darbe neydi, darbe emekti selvi boylum sende bunu böyle bil!

Ve ben o gün ve sonrasında telefonları kapattıkça cehaletin üniversite ile giderilmediğini bir kez daha anladım.

16 Temmuz: Bugün dinlediğim 12. sela, sayısızca konuşma, fütursuzca eleştiriler, kahramanca paylaşımlar, darbe var aç kalırım korkusuyla hanelere doldurulan ekmekler...

18 Temmuz: Neyi savunduklarını bilmeyenlerle niye savunduklarını açıklayamayanlar. Yasaklanan yolculuklar, suçlularla suçlananlar arası vicdani sorgulamalar. Sıradaki sela benim KPSS peşinde ölmüş umutlarıma gelsin be.

19 Temmuz: Saçma sapan köşe yazıları , başkasına dağıtmaktan kendine kalmayan fukara akılları, internet beleş gibi admin paylaşımları. Falan filan gözü yaman hocam keşke ben oradayken de bu

kadar aktif olsaydın. Ya sen ensede çıkan sivilce kılıklı öğrenci; keşke şu gündem kadar dersi takip etseydin de bir puan vermedi diye anamı babamı anmasaydın küfürlerinde.

22 Temmuz: Vatanını en çok seven görevini en iyi yapandır! 24 temmuz: Hiçbirimiz masum değiliz ama hepimiz suçsuzuz. Keşke tüm bunlar başımıza gelmeseydi. Yüreğimin bi tarafı olanlardan dolayı yangın yeri iken diğeri felaketten kurtulmanın çığlıklarını atıyor. Bir yandan ülkeye bir şey olsa yine de genci yaşlısı cepheye gider deyip rahat-larken bir yandan da hak etmedik üzüntüsü mideme kramplar dolduruyor. Klavye kahramanlığı yapıp milleti birbirine kırdıranlar, tek kitap okumadan karşıdakine yenilmemek pahasına cümleleri ardınca dizen kör kütük cahiller, her şeyi yalanlayanlar, ortalığı karıştıranlar, vatan satanlar, narsist takılanlar... Siz aynı cehennem yolcusunuz. Ama siz eşinin kamyonu ile meydanlara inenler, kişilerin değil de olayların peşine düşenler, askere polise hizmet edenler, tankın içinden kardeşim deyip askerini çıkaran canım polisler...

26 Temmuz: Vaktin birinde malum ablalardan biri yurda mablube getirmişti, öğrencilik ya yedik bizde. Beni de alırlar mı içeri? Almayın ya eti azdı zaten, hem beğenmedim de. Eğer eskisi gibi evlerde malum kişinin kitapları aranırsa benim eve gelsinler. Bunca KPSS kitabı üstlerine devrilir de belki tanktan tüfekten daha etkili silahlar olduğunu anlarlar. Biz Şinasi okuduk, Erdem Beyazıt dinle-dik, meydanlarda Halide Edip olup, Mehmet Akif’le vatani sevdiğim beyim. Kimin kılıcı bizim kalemimizden keskin olacakmış şaşarım.

27 Temmuz: Çalışıyorum, O'HALDE atanmalıyım!
29 Temmuz: O mu, bu mu, şu mu, sesimi duyan yok mu? Allah'ım sen duy sesimi. Memleketin her köşesi parsellenmesin diye sabaha kadar halkımıza emanetken biz de sana emanetiz Rabb'im. Sen şüphesiz ki doğruyu, gerçeği, haklıyı görensın. Suçlu kimse sen çıkarına ve niyetine göre yargıla onu. Hepsinin yaptıklarını yarına bırak ama yanına bırakma. 86 yaşında evinde uyumak varken elinde bayrağı sokaklara düşen amcaların hatırına, aklar düşmüş saçlarından hayata tutunan nenelerin hatırına, Allah'ın bizden umudunu kesmeyip her gün başka bir güzelliği ile aramıza yolladığı melek bebelerin hatırına, dün evlenen, bugün atanan tüm gençlerin hatırına bizi düşmana yenik koma. Vatan namustur, şereftir sen bizi onursuz bırakma Allah'ım. Bakın Allah'ın Elçisi (O'na selam olsun) ne diyor: "Vallahi sen bana Allah'ın yarattığı yerlerin en hayırlısı, Allah'ın katında en sevgili olanısın."

Bana senden daha sevgili, daha güzel (yurt) vatan yoktur. Çıkarılmaya zorlanmamış olsaydım, senden asla ayrılmaz, senden başka yerde vatan (yurt) ve yuva tutmazdım." (Suruç, Peygamberimizin hayatı, 1/128)

Allah'ın Elçisi bu sözleri, Mekke'den göçe zorlandığında, Hezeve denen yerde devesini durdurarak ve ayrılmak zorunda kaldığı topraklara hüznle bakarak söylüyor.

Ve şunu ekliyor:

"Vatan sevgisi imandandır."

30 Temmuz: Öğretmenler görevden alınmışmış da muşmuşmuş. İşsiz olmanın en güzel yanı işten atılır mıyım korkusunun olmaması azizim.

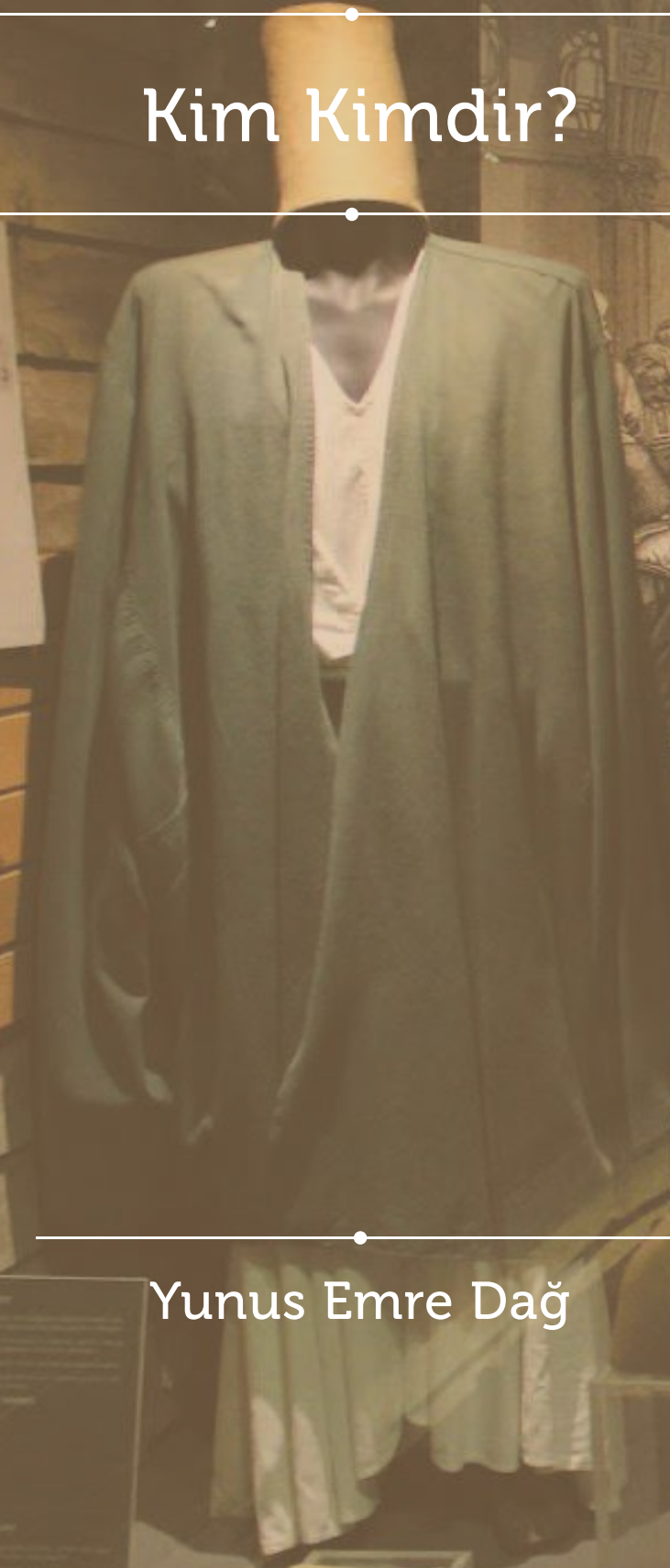
Ne kadar dümdüz bir vatandaşım. Dümdük hee dümdük!

Hani ıssız bir yoldan geçerken, hani bir korku duyar da insan. Hani bir şarkı söyler içinden, işte öyle bir şey.

Kim Kimdir?

Yunus Emre Dağ

Yunus Emre Dağ
1241-1327
Yunus Emre, a prominent Sema ceremony leader, was born in Konya. He is known for his mystical poetry and his role in the development of the Sema ceremony. His works are considered a cornerstone of Turkish Sema poetry.

Yunus Emre Dağ
1241-1327
Yunus Emre, a prominent Sema ceremony leader, was born in Konya. He is known for his mystical poetry and his role in the development of the Sema ceremony. His works are considered a cornerstone of Turkish Sema poetry.

“Dini grupları siyasetten ve iktidar kavgalarından ayırıştırmalıyız”.

Entrikaların, karanlıkların, ihanetlerin bol rızıklı olduğu ülkemizde bir gece daha yaşadık. Kanlı tarihimize kanlı bir gece daha ekledik. Bu gece şahsımıza ve ülkemize neler kattı biraz gözden geçirmeliyiz. Bu zamanlardan ders çıkarmakta oldukça beceriksiz olmamıza rağmen ben bu gecenin bize verdiklerini irdelemek zorunluluğu hissettim. Umarım bir vatandaş olarak bunları sorgulamaya hakkımız vardır...

15 Temmuz bizlere bir güvensizlik vermedi değil. Devletimize ve hükümetimize sevgi ve bağlılığımız had safhaya ulaşmışken, alternatiflerin bir kısmına karşı düşman olduk. Belki ak'la kara'yı birbirine karıştırdık.

Cemaatlerden bahsediyorum tabi ki. Her an darbe teşebbüsü yapmaya yatkın olduğu düşünülen cemaatlerden. Malum örgütün bu kalkışmasından sonra acaba cemaatlere bu gözle mi bakmak lazımdır? Kalkışma ihtimalini düşünüp silahımızı onlara doğrultmalı mıyız? Onlara olan güven ve sevginin beni çok da ilgilendirmediğini düşünerek, yapılması gereken muameleler hakkında benim de birkaç düşüncem olacaktır.

Şu an ki genel düşünce hükümetle darbeci örgütün zamanında kol kola gezdiği günlerin bir safılık yanılgısı olarak görülmesi şeklinde. Yani ülkemizi yöneten koca koca beyinler nasıl olmuş da bu insanların gerçek yüzünü görememişler.

Tam da hezeyanla biten bir aşk hikayesi gibi. Bu konuda onlara inanmak istiyorum. Daha doğrusu inanmak zorundayım. Ama şunu sormadan da edemiyorum: Daha bu aşk acısını unutmadan başka ilişkilerinizin bedelini de biz mi ödeyeceğiz? Darbe teşebbüsünde bulunmak her daim vatana ihanet olurken devletin kademelerine haksız bir biçimde adam sokmak neden meşru oluyor? Örgüt olma kıvamına gelmediği için bazı grupların hak yemesine, yolsuzluk yapmasına neden müsaade ediliyor? Gücü eline aldığında her kurumun, örgütün ya da topluluğun firavunlaştığını bilfiil görmemize ve yaşamamıza rağmen, gücü eline alıp, kafirlerin bilemediği kılıçları boynumuza indirmelerini neden bekliyoruz? Cemaatlere verilmesi gereken şey, sevgi ve saygıyken, neden güç, para ve makam veriliyor?

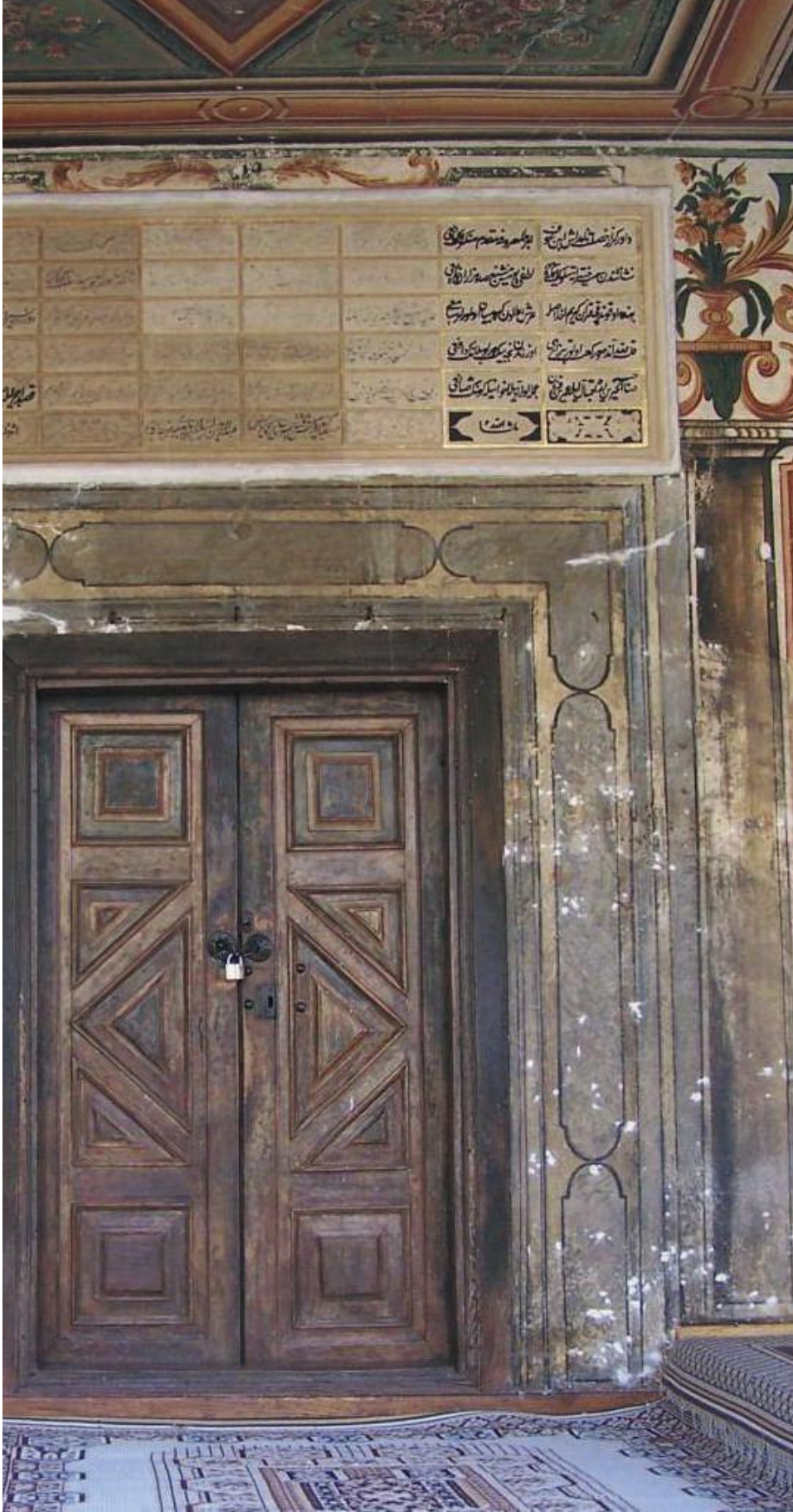
Ve Müslüman adı altında yapılan bu yanlışları hangi Yaratıcıya, hangi peygambere ve hangi kitaba dayanarak yaptıklarını merak ediyorum. İnsanların samimi ve dini duygularla yaptığı yardımları hangi vicdanla bu yollarda harcıyorlar bunu da kendilerine sorsunlar...

Benim sözünü ettiğim şahıslar, saf duygularla yalnızca Allah'a kul olmaya çalışan müritlere değildir. Onların affına sığınarak yazıyorum bunları. Ama daha lise çağındaki gençlerin beyinlerini yıkayarak, onları gerçek Yaradana kul olmak yerine kullara kul yapmaya çalışmak Müslüman geleneği değildir. Hatta insan geleneği değildir.

Fitri olarak kendini aramanın ve hayatın amacını keşfetmenin çağında olan gençler, hazırlanmış ve istenilen kıvama getirilmiş bilgiye ulaşıyorlar. Bu da daha kimseler tarafından bilinmeyen gerçek aşkı, şahıslarda bulmaya götürüyor. Kimse kusura bakmasın ama bu da Kuran öğretilerine yapılan bir darbeden başka bir şey değildir. Asıl imanı bulacağımız yerler sivil dini yapılardan ve tarikat dairelerinden geçiyor olabilir. Asıl bilgiye ulaşmamızı sağlayacak kapılar bu hizmetlerden açılıyor da olabilir. Fakat açtığımız kapı uçuruma çıkıyorsa bunun adı iman gerçeği değildir.

Yaptığım bu eleştiriler cemaatlerin varlığına bir tehdit ya da yok etme isteği değildir. Cemaatler var olmalı ve varlıkları muhafaza altına alınmalıdır. Okumaları ve çalışmalarını desteklenmeli ve serbestlik tanınmalıdır. Her cemaat darbecidir diye afişe etmektense ilmi çalışmalar konusunda sevk ve idare edilmelidir. Denizlerin kanunu dedikleri kanun şudur ki: İsrırma ama dişlerini göster. Devlet dediğimiz kurumun dişleri her tehlide karşı hazır beklerken kendi kolunu ısırmasıdır.

Bir diğer konu da ülkemizde sempatinin suç sayılmasıdır. Darbe teşebbüsüne adı ve eli bulaşmış şahıslar tabii ki cezalandırılmalıdır. Bu darbe ile en küçük irtibatı olan, hatta duyup da sessiz kalanlara en ağır cezalar verilmelidir. Fakat tüm insanları kendilerine muhtaç bırakmış ve zamanında devlet desteğiyle bunları yapmış bir örgütten bahsediyoruz. Durum böyleyken zamanında o gruba dini hislerle sempati besleyen tüm insanları cezalandırmak mı gerekiyor? Ülkemizde şeytana tapmak bile serbest olurken cemaat sempatisi beslemek neden suç sayılsın ki? Allah için, din için saf niyetlerle o gruba bağlanmış, kandırılmış olan ama asla darbeci olmayan, hatta darbelere karşı olan kadın erkek, memur asker insanları suçlamak ne kadar doğrudur tekrar düşünmeliyiz.

15 Temmuzları bir daha yaşamamak için;

- Her türlü grup, cemaat ve tarikatları Avrupa standartlarında legal STK'lar haline getirmeliyiz.
- Dini grupları siyasetten ve iktidar kavgalarından ayıştırmalıyız.
- Onların sadece dini, kültürel, çevre, insani vb. hizmetlerde bulunmalarını sağlamalıyız.
- Allah için, din için, ibadet için bir dini gruba dâhil olanlarla, ihanet, darbe, örgüt için dâhil olanları ayırmalıyız.
- Devlet kadrolarında, atamalarında her türlü taraftarlıktan uzak durmalı, asıl olanı ehil olmak haline getirmeliyiz.
- Devlette ve dini gruplarda daha çok demokrasi, daha çok hürriyet, şeffaflık, objektiflik sağlanmalı, işler insanların veya grupların keyfine, kötü kullanımına bırakılmayacak şekilde düzenlenmelidir.

O'halde Yaz Kızım
Millet Darbeye El Koymuştur

Tülay Karatekin

Korkma! diyordu ya Akif, korkmamalıydım.
Asım'ın nesli uyanmıştı.
Bu nesil oldukça sırtı yere gelmeyecekti bu ülkenin.

Benim hüznü, güzel yürekli ülkem; ama kesinlikle sahipsiz değil(miş)! On beş temmuz akşamı Bodrum Gümbet'te ısrarla çalan telefonuma omuzlarımdaki güneş yanığının keskin acısı ile uzandım. Arayan İstanbul'da yaşayan teyzemdi ve hiç olmadığı kadar telaşlıydı. Başta Boğaziçi Köprüsü olmak üzere tüm köprülerin asker tarafından tutulduğunu, köprü girişlerine tankların yerleştirildiğini söylüyordu. Soluk soluğa, koştur koştur bir an önce eve ulaşmaya çalışıyordu. Sık sık sen iyi misin diyor verdiğim cevabı bile dinlemeden dışarı çıkmamamı tembihliyordu. Derken Genel Kurmay Başkanının rehin alındığını "darbe oldu" cümlesi eşliğinde zihnimin içerisine yuvarlanıverdi.

Darbe...Darbe... Ama Niye? Darbe girişiminde bulunan askerlerin listesi... Bir haftalık tatilim neticesinde kararın koluma istemsizce diktim gözlerimi ve beynimin derinlerine ittiğim "darbe" kelimesinin karşılığını aramaya koyuldum hemencecik. Teyzem tekrar tekrar sokağa çıkmamamı söyleyerek telefonu kapattı. Dışarıda her köşe başından gelen bangır bangır müzik henüz darbeden bihaber tıngırıyor, turistlerin sarhoş kakhahaları duyuluyordu. Teyzemden duyduğum kadarıyla asker yönetime el koyuyordu; hem de ben evimden kilometrelerce uzaktayken!

Allahım bi tek ben mi haberdardım bu darbeden? Otel odamda, beş gün boyunca aklıma bile gelmeyen, tavanda asılı duran 51 ekran, gri, küçük, Sony marka televizyonu açmaya koyuldum hemen. İki kumandalı bu dandik televizyonu az uğraşla açmayı başardım. Özel kanallardaki tank görüntüleri ürkmeme yetti. Üç yüz küsur kanal içerisinde biricik devlet kanalımız TRT'yi aramaya koyuldum hemen. Malum insan oradan duymayınca inanmıyor –buna eminim ki o gece birçoğunuz böyle yaptınız- Saat 22.00 civarı TRT 1 ekranında her şey gayet normal görünüyordu. İki üç kez dönüp duran hava durumu bülteni hariç. Bir terslik olduğunu fısıldıyordu; çünkü TRT hata yapmazdı. İlle de oradan duymak istiyor işte insan. Malumunuz, darbe bildirileri hep

TRT'de okununca meşruluk kazandı bugüne kadar. Ve derken o da oldu birkaç dakika içerisinde. "Yurda barış, dünyaya barış" getirmeyi amaçlayan darbeciler tarafından hazırlanan o malum bildiri, sarı saçlı, mavi ceketli, -korktuğu her halinden belli olan- güzel Tijen'in dudaklarından dökülüyordu. Eyvah dedim! Eyvah! Zamanı elli yıl geriye mi sarıyoruz yine. Yine mi engel. Yine mi birileri tutmuş kolundan bu kadersiz ülkeyi, gerisin geri sürüklüyor karanlık günlere. 28 Şubat'ın, 12 Eylül'ün siyah beyaz, hayal meyal, cızırtılı görüntüleri uçuşmaya başlıyor beynimde. Olacakları sıralıyorum kendimce: İstirahat kandırmacası altında siyasiler evlere hapsedilecek, hatta belki asılacak, öldürüleceklerdi. Kargaşa neticesinde faili meçhuller artacak, müthiş bir korku ve kaos ile antidemokratik bir ortam yaratılacaktı. Ekonomimiz dibe vuracak, dünyanın gözünde üçüncü sınıf bir ülke muamelesi yiyecektik.

Boşuna düşünüyordum, çok geçti artık. Askeri vesayetin korku salan barut kokusu, postal sesleri ile yavaş yavaş ilerliyordu işte. İrkildim. Dunyadan-darbe-girisimine-tepkiler. Dizlerimi karnıma çekerek şehrimden çok çok uzaklarda, otel odasındaki yatağın bir köşesine iliştim. Korkulu gözlerle, tekrarlanan o makûs bildiriye gözlerim dolarak defalarca kez izledim. Ömrüm boyunca unutamayacağım uzun bir andı. Sokağa çıkma ikinci bir emre kadar yasaklanıyordu. Eve gidemeyeceğime mi yanayım, ülkeme mi bilemiyordum. Ufacık bir umudum bile yoktu açıkçası. Bildiri de TRT' de okunmuş ve her şey bitmişti işte artık... Diye düşünüp kederlenirken özel kanallardan birinde Cumhurbaşkanı'nın çağrısını dinledim. Halkı sokaklara, meydanlara çağırıyordu. İtiraf etmeliyim ki o an halkın gücünü önemsememişim. Bu kadar etkili olabileceğine bu çağrının hiç inanmıyordum.

Sadece bir cümle ile sokaklara, meydanlara, hava- alanlarına adeta canını tanklara siper ederek akan milletimizin gücünü unutmşum. Çanakkale’de, Kurtuluş Savaşında, işin başa düştüğü her anda cesurca varını yoğunu, canını ortaya koyan ülkemin gücünü unutmşum.

Saatler ilerledikçe ye’se ve telaşa kapılan cuntacı askerler-asfer demeye her ne kadar dilim varmasa da- kendi halkına namluyu çevirecek, kendi meclisini bombalayacak kadar alçaldılar. Maalesef bunu da gördü bu gözler.

Şunu unutmamalım ki, Türkiye yükselirse İslamiyet güçlenecek. Türkiye güçlenirse İslamiyet güçlenecek. Bu kötü senaryoların bu yükselişi önleme çabası olduğunu herkes çok iyi biliyor artık. Menderes’i, Özal’ı yediren bu millet, bir liderini daha şer tuzaklarına peşkeş çekmeyecek!

Korkma! Diyordu ya Akif, korkmamalıydım. Artık zerre korkmamalıydım. Asım’ın nesli uyanmıştı.

Bu nesil oldukça sırtı yere gelmeyecekti bu ülkenin. Bunu gördüm. Ve bu yeni nesil artık biliyor ki, Türkiye’nin dirilişi bilimsel temellerde, modern, hurafelerden, cemaat taassubundan, ağlamaklı sahabe hikâyelerinden uzak İslamiyet’in de dirilişidir.

Kimse uyumuyor artık azizim, herkes tetikte... Tankla, mermi ile getirilecek askeri vesayet sistemi tarihe gömüldü hazin bir hezimetle. Ve bunun da bizzathi milletin kendisi yaptı. Huzurlu ve gururluyum.

Nasıl da güzel bir ülkeyiz böyle Yarabbi! Nasıl da tek yürek, tek bilek olduk öyle. Nasıl da sarıldık birbirimize. Lazı, Kürdü, sağcısı, solcusu, Alevisi, Sünnisi bayrağı alan koştu meydanlara. Ne Diyarbakır’ı kaldı ne Edirne’si. İşte her şerde bir hayır dedikleri...

Ne mutlu Türkiyeliyim diyene!

Ne mutlu gerçek, aydınlık İslamiyet’in dirilişine!

CANSEL
ELÇİN

HALUK
PİYES

SERA
TOKDEMİR

BURCU
KIRATLI

ÇİĞDEM
BATUR

NAZ
ELMAS

İBRAHİM
KENDİRCİ

VE

AHMET
MEKİN

Emine Önder

Bizim Hikaye

YÖNETMEN
YASİN USLU

MÜZİK
MUSTAFA CECELİ

DÜŞSEN DE
KALKMASINI BİLECEKSİN...
PES ETMEK YOK!

ALAADDİN FİLM ŞİRHİ "BİZİM HİKAYE"

CANSEL ELÇİN HALUK PİYES SERA TOKDEMİR BURCU KIRATLI ÇİĞDEM BATUR NAZ ELMAS İBRAHİM KENDİRCİ VE AHMET MEKİN KURUCU YÜRÜKÇÜ ŞENEM DİLLİGİL ERDİNG GÜLENER SERDAR YEGİN FARUK İNANCI
ÇİŞİ DİREKTÖRÜ VELDA GÜRKAN SES MELODİKA KİMYA KIVANÇ İÇÖNER ERKAN ÖZKAN FİDAN MEV DEMİR BARAN ONUR YILMAZ GÖRSEL YELKİ DİĞİFLAME KURUCUSU BORA GÖKSİNGÖL ŞİRHİ YÜRÜKÇÜ SEYHAN ÜNVER NALIN YAKIŞIK
YÜRÜKÇÜ YÜRÜKÇÜ ERDOĞAN SEYİNG GÖRÜKÇÜ YÜRÜKÇÜ DİCAY ÖZÜZ HÜSEYİN DEVRİM İKİYİ SÜKRAN ERDOĞAN HAKAN KANDAL FATİH HOCAOĞLU ŞİRHİ SEDA ALTAYLI TURGUTLU YASİN USLU YÜRÜKÇÜ YÜRÜKÇÜ YÜRÜKÇÜ

ALAADDİN
film

www.bizimhikayefilm.com

bizimhikayefilm

bizimhikayefilmi

DİĞİFLAME

sinefekt

kinostar®

“Karanlık bir dünya bu, yeterince karanlık...
Benim kitaplarımı okuyan aydınlansın...”

BİZİM HİKAYEMİZ

Vizyon tarihi 27 Mart 2015 (1s 42dk)
Yönetmen Yasin Uslu
Oyuncular: Cansel Elçin, Luk Piyas, Sera Tokdemir..
Tür: Dram

İLMİN ÖZETİ

Haksızlığa uğramış, ailesi, yuvası, geleceği elinden alınmış bir adam ile hayata karşı tek başına mücadele etmek zorunda kalan, çocuklarıyla bu koca dünyada bir başına kalmış bir kadının öyküsünü perdeye taşıyor Bizim Hikaye. Başka kimler yok ki bu öyküde: ailesinin itibarını kurtarmak için çabalayan bir genç, yanlış zamanın ve yanlış davanın kurbanı olan eski bir aşık... Yarın-lardan bu günlere kadar gelmeyi başarabilmiş bir aşk hikayesi. 80 darbesinde gururu, itibarı zede-lenen, inancı ve düşüncesi ne olursa olsun haksız yere hüküm giyen insanların, darbe sonrasında hayata tutunma çabalarını perdeye taşıyan film; o günlerden bu günlere kadar uzanan bir mücadeleyi, hiç bir şekilde bağlarını kopartmayan fedakar bir aile aracılığıyla bizlere aktarıyor. Yönetmenliğini Yasin Uslu'nun üstlendiği Bizim Hikaye'nin başrolleriniyse Cansel Elçin, Sera Tokdemir ve Naz Elmas paylaşıyor.

“Bizim Hikaye” 12 Eylül 1980 darbesini anlatsa da aynı zamanda bizlerin güncel yaşantısından kesitler bulabileceği bir film.

Filmi izlerken dikkatimi çeken en önemli noktalar-dan biri o döneme ait dar ve gerici zihniyetin maalesef hala ülkemiz insanlarında görülmesi. Ülkemizin bu denli acı tecrübelerine rağmen bu zihniyeti yenmede herhangi bir ilerleme gösterememiş olmasından çok acı ve üzücü ...

İnsanları yaftalamak, insanları ötekileştirmek yurdum insanın bir türlü vazgeçemediği hastalıklı hali ve bu hal devam ettikçe de darbeler gelecekte de gelecek.Darbeden kastım sadece siyasi anlamda anladığımız ifade değil. Darbe, her türlü ilerlemeyi engelleyen ve de özgürlüklere vurulan ketlerin tamamıdır.Mesela siz eğitime yeni bir düzenleme getirdiz diyelim ve bu getirdiğiniz düzenlemenin bilme ve ilime hiç bir katkısı olmuyorsa işte aslında siz orada da eğitime darbe vurmuş olursunuz.

Fikirlerini yazdığı, söylediği için hapisaneyeye giren İsmail Akıncı karakteri maalesef sadece o dönemi yansıtmamış böylesi sorgulayan düşünen insanlar, ülkemizde her dönemde bu şekilde muameleler görmeye mahkum edilmiştir.Burada bize düşen ise nerede nasıl bir tavır takındığımızı sorgulamak olmalıdır.

Sağ, sol demeden taraf tutmadan, her açıdan her şeyi sorgulayarak Cemil Meriç'in de söylediği şu sözlerin ışığında "Sol ve sağ... Çılgın sevgilerin ve şuarsuz kinlerin emzirdiği iki ifrit". İyice düşünmek bizi gerçektende iyi bir yerlere taşıyacaktır.

Çünkü, sorgulamak düşünmek fikirler üretmek ne sağın, ne de sadece solun davasıdır. Bu, hepimizin amacı olmalıdır. Bizler fikir üretmek gerçekleri konuşmak ve düşünebilmek için aydınlık bir dünya için mücadele etmeliyiz, sonunda karanlıkta nefes vermek vermek dahi olsa...

Filmde ki baş karakter de adeta bu fikri destekleyici nitelikte şu sözleri söylüyor.

"Karanlık bir dünya bu ,yeterince karanlık...Benim kitaplarımı okuyan aydınlansın..."

Okumak çalışmak bilgi kazanmak kolay değildir üstelik her insana da nasip olmayacak kadar kıymetli ve değerlidir. İşte bizim hikayemizde de bunun önemini senarist baş karaktere söylediği şu su sözlerle ortaya koymuştur. "Fikirleri uğruna savaşmak herkese nasip olmayan şereflerle doludur. Benim için bundan daha büyük şeref olamaz"

Filmde okumaya düşünmeye oldukça önem verildiği hemen hemen her sahnede izleyice çeşitli mesajlarla hissettirilmiş.

Film biterken kendimi derin düşüncelere daldım...Ükemin başına gelenleri düşünmekten kendimi alamadım.

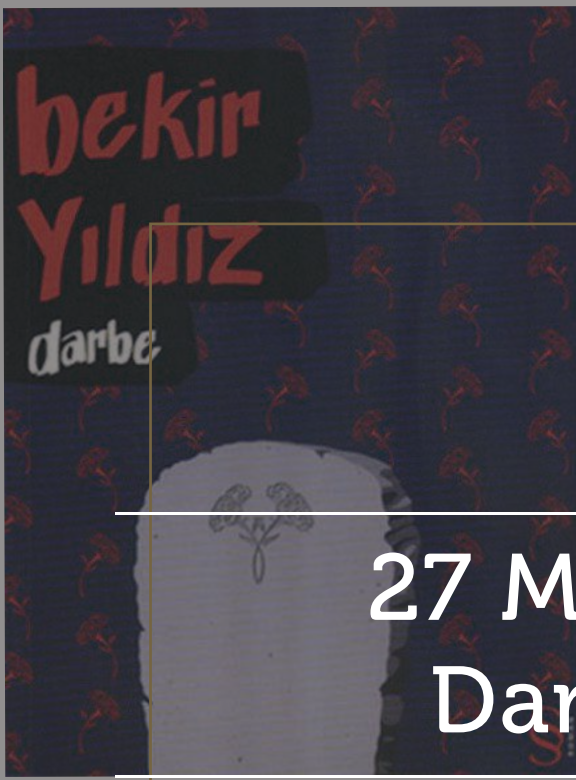
Sorguladım hem bu günleri hem geçmişimizi hemde kendimi. Aklıma gelen tek soru vardı neden biz bu kadar eziyet çekiyorduk neden hep gerilerde kalıyorduk, neden hep zulüm gören masum Anadolu insanı oluyordu? Gerçekten tüm bu olanları hak ediyor muyduk?

Kafamdaki binlerce soru oluşmuştu ama hepsinin ortak bir cevabı vardı biz "tembel"insanlardık ve bunca sorunun tek bir çözümü vardı o da çalışmaktı...

Okumak bilgi edinmek çalışmak çabalamak umut etmek ve kendimiz için insanlık için bir şeyler üretmek gerçekten paha biçilemez, bitmez tükenmez bir sermayeydi...

Bir kez daha anladım ki; okuyan araştıran insan ne kadar karanlık kuyularda olursa olsun umut etmeyi biliyor ve ümidini kaybetmeyen insan karanlıklara gömülü olsada aydınlık için küçücük bir ışık

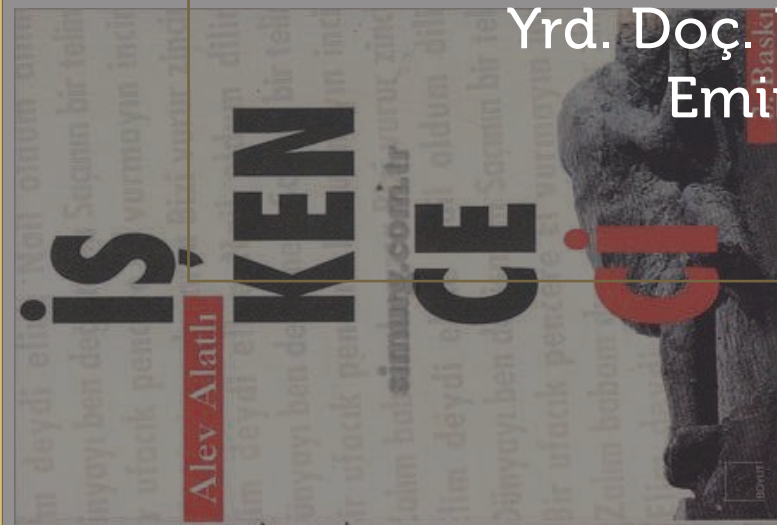

27 Mayıs ve 12 Mart Darbe Romanları

Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi
Emine Önder

“Gerçek yazarlar, düşünürler, edebiyatçılar halkına atılan tokadı kendi yanağında hissedebilenlerdir.”

erçek yazarlar, düşünürler, edebiyatçılar halkına atılan tokadı kendi yanağında hissedebilenlerdir. İçinde bulunduğumuz coğrafya zorbalardan halkları ezmeye pek meraklı olduğu bir topraktır. İslam tarihinde üç halife şehit edilmiş, hilafet yine zorla saltanata dönüştürülmüştür. Osmanlı'nın son dönemleri ise bir tür darbeler tarihidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurucu siyasi liderleri hep asker kaynaklıydı. Ve doğal olarak bu, ülkenin kuruluşunda askerlere ayrıcalıklı ve elit bir konum verdi. Rütbeli bir kısım askerler her zaman kendilerini ülkenin gerçek sahibi ve siyasetin, siyasetçilerin, halkın üstünde gördüler. Ve orduyu siyasetin, halkın üzerinde her zaman bir “Demokles'in Kılıcı” gibi sallandırıp durdular. 27 Mayıs ve 12 Mart darbelerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

27 MAYIS 1960 DARBESİ:Türkiye seçilmiş hükümetlerin askerî güçle engellenmesine ilk olarak 1960'da tanık oldu. On yıllık Menderes, Demokrat Parti iktidarı 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen ilk askerî darbe ile kanlı bir şekilde sonlandırıldı. Darbe emir komuta zinciri içinde yapılmamıştır. 37 düşük rütbeli subayın planları ile icra edilmiştir. Kritik mevziler bu subayların ellerindeki asker ve silahlarla, önce ordudaki komuta kademesinin etkisiz hale getirilmesi ile, ele geçirilmiştir. Sonra Cumhurbaşkanı ve hükümet

üyeleri tutuklanarak hükümet; 235 general ve 3500 civarında subay (daha çok albay, yarbay, binbaşı) emekliye sevk edilerek ordu; 147 üniversite öğretim görevlisi görevden alınarak üniversiteler; 520 hakim ve yargıç görevden alınarak yargı kontrol altına alınmıştır. Darbeden sonra darbeyi planlayan ve icra eden 37 düşük rütbeli subay ve emekli Orgeneral Cemal Gürsel'in oluşturduğu Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini üstlenmiştir.

12 MART 1971 DARBESİ (MUHTIRASI): 12 Mart 1971 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri komutanı Muhsin Batur'un imzasıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek hükümeti istifaya zorlamışlardır. Bu, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde meydana gelen dördüncü; başarılı olmuş ikinci; ve emir-komuta zinciri içerisinde yapılmış ilk askerî darbe eylemidir.

12 Mart 1971 muhtirasından sonra Parlamento fesh edilmedi, partiler kapatılmadı, Anayasa askıya alınmadı. Ama Demirel hükümeti istifa etti. Askerler bir teknokrat hükümeti istiyorlardı. CHP Kocaeli milletvekili Nihat Erim ismi üzerinde anlaşıldı. Erim CHP'den istifa etti. Bağımsız başbakan olan Erim "partiler üstü reform hükümeti"ni kurdu.

Askerî darbelerin ardından yazılan kurmaca tanıklıklar incelenecek olursa, edebiyatın darbe travmasını farklı boyutlarıyla, farklı bakış açılarıyla “konuşulabilir” kıldığı görülür. Yazarlar bilhassa toplumların bunalımlı, olağanüstü zamanlarını eserleriyle ele alır, özleştirirler yapar, tenkitlerde bulunurlar. Bu romanların kimi “dönem romanı”olarak adlandırılırlar. Belli bir dönemi, o dönemin etkilerini anlatırlar. Bu romanların bazıları, gerçek kişi ve olaylara dayanırlar. Veya tarihsel bir portreyi öne çıkarırlar. Bazense bir düşünceyi desteklemeye çalışırlar. Bazı yazarlar ise belgesel tarzına mesafeli durur ve darbenin etkilerini, darbeye ilişkin hiçbir tarihsel kişi ya da olayı anmadan, soyut bir dille aktarırlar.

Tanıklık romanlarının bazıları kendileri de darbe süreçlerinde fiziksel şiddet, işkence veya kötü muamele görmüş, hapisanede yatmış ve birebir deneyimler geçirmiş kişiler tarafından yazılmıştır. Türk Edebiyatı'nda askerî darbelerin ardından yazılan kurmaca tanıklıklar dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Her darbenin ardından aynı yoğunlukta eser yazılmamıştır. Darbelerle ilgili edebi eserlerin ortaya koyulabilmesi için ise darbenin arkasından belli bir sürenin geçmesi, ortamın biraz rahatlaması gerekmiştir. Ki bu romanların hemen hepsi direkt veya indirekt darbe eleştirileri şeklindedir. 27 Mayıs darbesi hakkında ancak on yıl sonra edebi eserler yazılabilmektedir. 12 Mart ve 12 Eylül üzerine daha yoğun romanlar yazılmıştır. Her iki askerî darbe de, üzerinden uzun yıllar geçmesine karşın, darbenin mağduru olmamış, bir tanıklık vasfı taşımayan, o yıllarda belki de o dönemi hatırlayamayacak kadar genç olan nesiller tarafından edebi eserlere dönüşmüştür. 28 Şubat hakkında 12 Mart ve 12 Eylül'e kıyasla daha az sayıda roman yazılmıştır. Şimdi darbeler kronolojisine göre, yazılan romanları kısaca ele alalım.

27 MAYIS 1960 DARBE ROMANLARI

Orhan Kemal: Hanımın Çiftliği

Orhan Kemal, Hanımın Çiftliği'ni 1961 de yayımlamıştır. Hanımın Çiftliği, Orhan Kemal'in üç ciltlik romandan biridir. Kitap, Vukuat Var, Hanımın

Çiftliği ve Kaçak ciltlerinden oluşmaktadır. Romanın ilk cildi olan Vukuat Var, yazar tarafından 20 günde yazılmıştır. Eser, popüler kültür alanında da ilgi gördü; iki ayrı uyarlaması televizyon dizisi olarak Türk televizyonlarında yayınlandı. Romanda, Çukurova'daki insanların yaşamları anlatılmaktadır. Romanın ciltlerindeki olay örgüsü, birbirleriyle bağlantılıdır. Örneğin: Vukuat Var adlı romanda başlayan olay örgüsü Hanımın Çiftliği 'nde devam eder.

Politik kutuplaşmalar içinde taraf tutarak palazlanmaya çalışan küçük burjuvazi karşısındaki köylülerin hayatını, hırslarını, kavgalarını, hayata bakışlarını ortaya koyar. Darbe öncesindeki baskı ortamı, öğrenci olayları ve sokağa çıkma yasakları gibi sıkıyönetim uygulamaları ile iyice gerginleşen atmosfer bu romana yansımıştır.

1950'lerin Çukurova'sında geçen Hanımın Çiftliği, genç ve deneyimsiz bir kadın olarak gelin gittiği çiftliğin hanımı konumuna geçen Güllü'nün etrafındaki güç kavgasını resmeder.

Aziz Nesin: Zübük

Kitapta yazar politikanın çıkışsız ve kirli döngülerini ele almıştır.

Zübük, siyasette yükselmenin ne pahasına olursa olsun mümkün olduğunu kara mizahla anlatan bir romandır.

Atilla İlhan :Kurtlar Sofrası

Kurtlar Sofrası, dönemin çatışmalı sermaye odakları ile çevrili bir şekilde gazetecilik yapmaya çalışan Mahmut Ersoy'un çevresinde gelişir. Mahmut'un faili meçhul bir cinayete kurban gitmesinin ardından kız arkadaşı Ümid'in olayların arka planını öğrenme çabasını konu edinir.

Kurtlar Sofrası, 1963 yılında basılmıştır. Yazar romanı, 1954 Mayıs'ında kaleme almaya başlayıp, 1961 Eylül'ünde bitirmiş ve 1963'te yayımlamıştır. Roman yolsuzlukları araştıran gazeteci Mahmut Ersoy'un çabalarını, devamında öldürülüşünü ve kız arkadaşı Ümit'in olanlar hakkında esrar perdesini kaldırma çabalarını anlatır.

Samim Kocagöz: İzmir'in İçinde

27 Mayıs öncesindeki atmosferi anlatan ve 1970'lerde yayımlanan bir romandır.İzmir'in İçinde romanında, yine bu kentte yaşayan zengin bir aile ve çevresiyle ilişkileri ekseninde, Demokrat Parti'nin baskıcı yönetiminin son yıllarını ve 27 Mayıs'a geliş sürecini konu edinir. Siyasal çalkantıların yaşandığı

bu dönemde Kapitalist ilişkiler, burjuvazi ve Türk aydınının tavrı, romanının odak noktasını oluşturur. Kocagöz, buradan hareketle yaşamışlıkların izlerini romanına yansıtır. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ortamı, Milli Mücadele yıllarına göndermeler yaparak, o yıllardan süregelen gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirir. İzmir'in İçinde romanında Emre ve Gülseren'in evliliğe giden ilişkileri, Gülseren'in Demokrat Parti ile iş ilişkisi içindeki akrabalarının beklentileri ve Emre'nin 27 Mayıs'ı hazırlayan subaylardan olan eniştesi ve asker olan babasının anıları ile çerçevesiyle.

Vedat Türkali: Bir Gün Tek Başına

Bir Gün Tek Başına'da öne çıkan mesele ise "aydın"ların "halka" ulaşmakta yaşadığı zorluktur. Darbeye giden günlerin bunaltıcı atmosferinde Bir Gün Tek Başına'nın başkışisi Kenan çareyi intiharda bulur ve roman 26 Mayıs günü Kenan'ın cenaze töreni ile sona erer.

Atilla İlhan: Aynanın İçindekiler Serisi

Bıçağın Ucu

Saplantılarıyla boğuşan, genel geçer ahlak kurallarının hor gördüğü bir durumu içinde hissederek

yaşayan, Bayraktar Paşazadelerin kızı Suat. Kadınlardan korkan, onları doğru dürüst tanımayan ve fahişelerin dışında hemen hiçbirisine yanaşmamış, Manisa eşrafından Hacibeyoğlu'nun oğlu Halim. Bu iki insan, hapsedilmiş bir ozanın kurtarılması için düzenlenen bir toplantının, kıskırtılmış halk kalabalıklarınca basılıp, polislerin dağıtıldığı kargaşanın içinde birbirlerine itilirler.

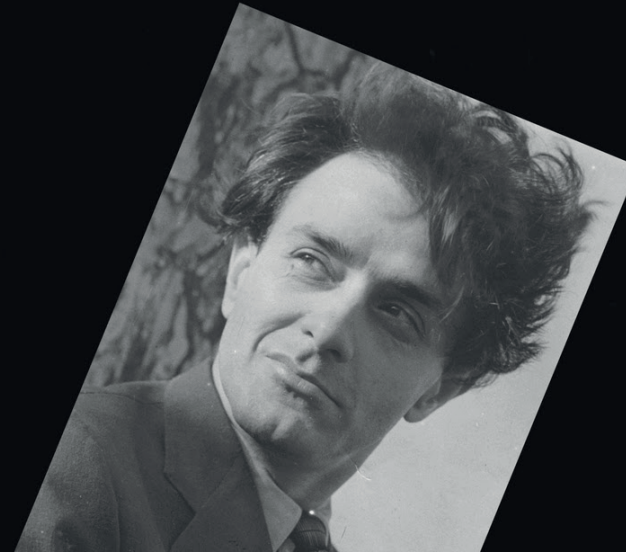
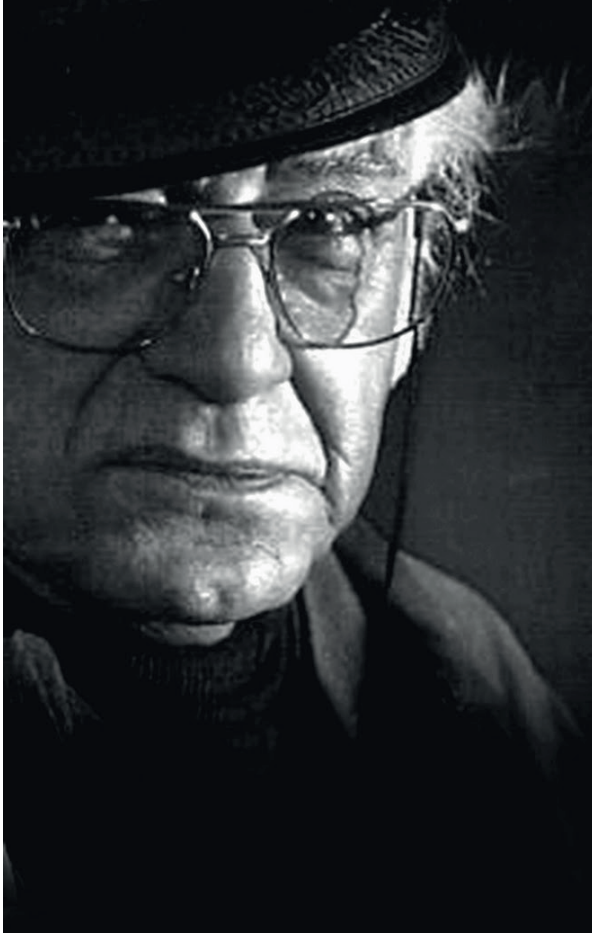
Bıçağın Ucu bir cehennem anlatıyor. Bu cehennem Türkiye'deki aydınların yaşamıdır. Roman kahramanı Halim'in dediği gibi: "Gerilime alıştık bir tanem, yıllardır bıçağın ucunu kalbimizin üstünde duyarak yaşıyoruz, koymuyor." Roman 27 Mayıs'ın ilanı ile sona erer.

Sırtlan Payı:

Atilla İlhan, "Aynanın İçindekiler" dizisinin ikinci romanı olan Sırtlan Payı'nda, bir yandan 27 Mayıs darbesini izleyen siyasal panoramayı çiziyor, bir yandan da Balkan ve Birinci Dünya savaşları ile Kurtuluş Savaşı'ndan kesitler veriyor.

1960 Temmuzunda bir gece evinde enfarktüs geçiren emekli Albay Ferid Bey, bu kriz gecesinden sonra, İmparatorluğun ve Milli Mücadele, Mütareke yıllarıyla yakın tarihimizin hesaplaşmasını yapar.

Miralaya bakan kardiyolog Dr. Sevim Mertoğlu; Sevim'in yoksul ezik çocukluğundan gelme hınçlarını gizli tutkusuyla ödeyen eczacı İhsan; Miralay Ferit'in nazlı eşi Ruhsar; Miralayın kız kardeşi, erkek tabiatlı Hayrun; Hayrun Hanım'ın kızı ve Miralay dayısının sevgilisi Suat; Milli Mücadele yıllarında Miralay gibi Teşkilat-ı Mahsusa'dan Doktor Hayrullah; II. Abdülhamid'in "sabık Paris Sefiri'nin kızı Gülistan Satvet. Şaşırtıcı ve tipik hayatlarıyla, romanın gerilimini artıran kişilerdir.

Yaraya Tuz Basmak:

Eser 1978 yılında yayımlanır.

Yaraya Tuz Basamak'ta Kurtlar Sofrası'ndaki Ümit karakterinin de katılımıyla, Kore Savaşı merkeze alınarak, 1960 darbesine giden dönemde Türkiye-NATO ilişkilerine ışık tutulur. Darbeye değinen ancak darbe sonrasına tanıklık etmeyen bu metinleri, 1990'larda darbe sonrasını ele alan eleştirel tanıklıklar takip eder.

Piyade Üsteğmen Demir Çukurcalı, gönderildiği Kore'de çarpışırken yaralanır; Tokyo'da Amerikan hastanesinde ameliyat edilir; gösterdiği kahramanlık karşısında ABD Başkanı onu Silver Star Madalyası ile ödüllendirir. Yurda döndükten sonra Demir Üsteğmen, 1960 Devrimi'ni hazırlayacak komitelerle temas kurar, o arada yüzbaşı olur, Birlik gazetesi muhabir ve röportajcılarında Ümid adında bir kızla da ilişki kurar. O "ihtilalın Karıncıları"ndandır; kendi sorunlarıyla uğraşmayı sonraya bırakır hep. 28 Nisan 1960 olaylarında İstanbul'da üniversiteyi kuşatan birlikte, Yassıada davaları sırasında da irtibat bürosunda görevde görürüz onu. 30 Ağustos 1960'ta binbaşılığa yükselir. Ama içi içini yemektir: "Harbediyorum, başkasının harbi. İhtilal yapıyorum, başkasının yararına. Kendi yarama tuz basayım derken başkasının yarasına tuz oluyorum..." Kore Savaşı'ndan 27 Mayıs'a, Türkiye'nin çalkantılı on yılının romanıdır.

Sevinç Çokum: Karanlığa Direnen Yıldız

Kitapta döneme tanıklık darbeye sona ermez, onunla katmerlenir. Çokum, 27 Mayıs'ın farklı alanlardaki aktörlerini bir apartmandaki komşuluk ilişkileri üzerinden canlandırır. Romanda, yazarlığa hevesli bir genç olan Feridun, babası Enis ile amcası Sebati'nin farklı politik görüşleri arasında yolunu bulmaya çalışır. Demokrat Parti dönemindeki atılımların da ele alındığı roman, apartman toplantılarının kavgalı, çekişmeli hesaplaşmalara dönüşmesine, fikir beyan edenlerin jurnallenmesine neden olan toplumsal gerilimi konu edinir ve Yassıada yargılanmaları ile idamları da romana katarak askerî müdahaleyi eleştirel bir tonda ele alır.

Yılmaz Karakoyunlu: Yorgun Mayıs Kısrakları

Yazar kitabı 2004 yılında yayımlar. Yazar Adnan Menderes'in yakın çevresiyle görüşerek bu romanı yazmıştır. Yassıada yargılanmalarına tanıklık eden bir romandır.

"Adnan Bey'in sesinde gençliğinin hayıflanmış hatıralarına dönmek isteyen arzulu özleyiş vardı. Bahar sabahlarında kısrakları ovaya salan kâhyanın cakalı yürüyüşünü hep hayranlıkla hissetmiş, bu kısrakların sırtında sınırsızlığın hazzını duymak istemişti. Beyaz kısrağın taze bir kız gibi ovada salındığını gözlerinin önüne getirdi. Bu kısrağın gözlerinde mor bakışlı şafakların billur kâselerini gördüğünü söylerdi. Kısrakların zorla ahırlara konuluşunu hala içime sindirebilmiş değilim. Hürriyete susamış yelelerin nasıl savrulduğu gözlerimin önünden hiç gitmedi. Hürriyet tutkunluğumun ilk heyecanını o ovalarda şahlanan yorgun Mayısın kısraklarından almıştım."

Yılmaz Karakoyunlu Yorgun Mayıs Kısrakları'nda Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından 1960'a kadar uzanan bir dönemi romanlaştırmıştır. Olaylar gerçektir. Karakoyunlu'nun kıvrak anlatımıyla kaleme aldığı hüznler, acılar, sevinçler de gerçektir. Nazım Hikmet'in, Yahya Kemal'in, Adnan Menderes'in aşkları da gerçeğe uygundur. Ve gerçek olan iki şey daha var: mahpusluklar ve idamlar...

İsa Yılmaz: Ben Bu Adamı Sevdim

2012'de İsa Yılmaz, Adnan Menderes'in Ayhan Aydan ile olan ilişkisini ön plana alarak yazdığı Ben Bu Adamı Sevdim'i yayımlar.

"Ben Bu Adamı Sevdim", Türk siyasi tarihinin en önemli olaylarından birinin, Adnan Menderes ve arkadaşlarının idamı çevresinde kurgulanmış bir

romandır. Siyasi çatışmaların, iktidar hesaplaşmalarının, politik açmazların karanlık Türkiye'sinde, sarhoş cellâtların ellerine teslim edilen aydınların ibret verici ve sarsıcı hikâyesidir. Yazar İsa Yılmaz, bu romanında, Türk okurunu toplumsal belleği ve kendi vicdanıyla hesaplaşmaya çağırıyor.

Ve idam

"Gecenin bir yarısı İmralı'da saatler 02:30'a geliyor... Gökyüzü karanlık bulutlarla kapalı ve bir rüzgar soğuk, soğuk esiyor. Bir matem, bir ölüm, bir yalnızlık çukuru gibi deniz ortasındaki ada. Ve karanlık hücreler önünde gezinen, alıp da ölüme götüren ayaklar... Geldiler, geldiler, geldiler. Gözlerini kırpmadan bekleyen mahkûmlar sordular: "İlk benim kapım mı açılır?" Sordular, sordular, sordular. Sorular, yarı karanlık hücrenin var olan havasını da tükettiler, tükettiler, tükettiler. Ve ayaklar, bir hücrenin önünde durdular. Ve o sorular, gitmeden öylece kaldılar. Bu ilk, daha dokuz kişi var. Dokuz kez, dokuz ömür bekletiler..."

12 MART 1971 DARBESİ ROMANLARI

Melih Cevdet Anday: Gizli Emir

12 Mart darbesini hazırlayan atmosferi konu edinen ilk romandır.

Henüz darbe gerçekleşmeden yazılan ve yayımlanan bu roman, ironik bir dille, bir baskı rejiminde yaşayan ve korku içinde verilecek önemli bir emri (darbe emrini) bekleyen aydınları konu edinir.

Oğuz Atay: Tutunamayanlar

Roman temelde dönem tanıklığı üzerine kurulu olmasa da, modernleşme tartışmaları çerçevesinde sivil- asker ikiliğini de ironik bir dille konu edinir. Kitap 1971 yılında yayımlanmıştır.

Tutunamayanlar, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Berna Moran, Oğuz Atay'ın bu ilk romanını "hem söyledikleri hem de söyleyiş biçimiyle bir başkaldırı" olarak niteler. Moran'a göre "Oğuz Atay'ın mizah gücü ve duyarlılığı ve kullandığı teknik incelikler, Tutunamayanları büyük bir yeteneğin ürünü yapmış, eserdeki bu yetkinlik Türk romanını çağdaş roman anlayışıyla aynı hizaya getirmiş ve ona çok şey kazandırmıştır. "Küçük burjuva dünyasını ve değerlerini zekice alaya alan Atay, "saldırısı tutunanların anlamayacağı, reddedeceği türden bir romanla yazar."

Tehlikeli Oyunlar

Kitap 1973 yılında yayımlanır. Kişinin kendisiyle savaşmasını ve yenmesini, kendini dönüştürmesinin hayati bir sorun olarak algılamaya çağırın, çarpıcı ve sarsıcı bir roman. Romanın başkişisi Hikmet Benol, toplumdaki yoğun kargaşanın temelinde yatan gerçekliği araştırırken, gerçeklerle içtenlikle ilgilenmenin toplumu yönetenlerce tehlikeli görüldüğünü seziyor ve "oyun oynuyormuş gibi" ilgilenmenin ve yaşamının yollarını araştırıyor. Ve hem "tehlikeli" hem de "oyun"la dolu bir yolda gidebileceği son noktaya kadar ilerliyor.

Çetin Altan: Büyük Gözaltı

Yazar 1972'de cezaevinden çıkar çıkmaz Büyük Gözaltı'yı yayımlar. Romanın neyle suçlandığını bilmeden kendisini cezaevinde bulan anlatıcısı, hayatını sorgularken bir yandan da bazı kişileri öldürdüğünü hayal etmeye, giderek de bu hayalleri gerçek sanmaya başlar. Romanda yatılı okul, hapisane gibi kurumlara ve burjuva dünyaya getirdiği eleştirilerle Altan, askerî darbe atmosferi dışında da Türkiye'de insanların "gözaltında" olduğunu ima eder.

Bir Avuç Gökyüzü

Yazar bu kitabını büyük gözaltından hemen sonra 1974 de yayımlar . Burada da Altan, cezaevinden yeni çıkmış bir kişinin izlendiği düşüncesi ile kendisini eve hapsedmesini ironik bir dille anlatır.

Füruzan: Kırk yedili'ler

Kitap 1974 yılında yayımlanır. Kırk Yedililer, 1947 doğumlu neslin darbenin ertesinde politik eylemlerinden dolayı işkence ile cezalandırılmalarını ele alır ve bu travmayı Türkiye'nin sosyo-politik dönüşümü ile çerçeveler. Yazar o dönemi ana hatlarıyla ele alarak anlatır.

Tarık Dursun K: Gün Döndü

Yazar, mesajlarını bir babanın eylemci oğlunun hayatını kurtarmak için onu polisler'e ihbar etmek zorunda kalmasının dramatik etkisi üzerine inşa eder. Muhtıranın izlerinin görüldüğü bir romandır.

Erdal Öz: Yaralısın

Yaralısın'ın apar topar gözaltına alınan, işkenceden geçirildikten sonra da hapisaneye gönderilen anlatıcısı, hapisanede karşılaştığı insanlarla kendisini kıyaslayarak devrimci ideallerini sorgular. Bu roman direnen adamın destanıdır. Kendi bedeninin güçsüzlüğünü yenen, aşağılanmayı yenen, hastalıklarını yenen, gücün bile üstünde bir gücün destanıdır.

Melih Cevdet Anday: İsa'nın Güncesi

Yazar, 12 Mart'ı anmadan, sıradan hayatından kopartılarak zorla bir binaya götürülen ve sorgulanan, ardından da suçsuzluğunu kanıtlamak için çabalarken bürokrasinin çarklarında ezilen İsa üzerinden politik bir eleştiri sunar.

Yılmaz Güney: Selimiye Üçlüsü

1971- 1973 arasında yazıp 1975'te yayımladığı ve "Selimiye Üçlüsü" olarak adlandırdığı kitapları Salpa, Sanık ve Hücrem'de iç hesaplaşma örnekleri verir. Salpa, yoksulluktan kurtulmak umuduyla Konya'dan İstanbul'a kaçan Mehmet'in hikâyesidir. Sanık, köyden şehre üniversitede okumak için gelen, öğrencilik yıllarında eylemlere katılan, 12 Mart döneminde gerçekleşen opera binası yangını nedeniyle tutuklanan ve işkence gören Yaşar Yılmaz'ı anlatır. Hücrem, Güney'in tutukluluk günleri üzerine düşüncelerini ve politik tahlillerini içerir.

Sevgi Soysal: Şafak

Şafak, Soysal'ın sıkıyönetim Adana'sında tamamladığı sürgün cezasının detayları ile şekillenir. Romanın bir ev baskını ile gözaltına alınan başkışisi Oya'nın poliste gördüğü muamele, hapisane travmalarını su yüzüne çıkartır. Soysal, güçlünün güçsüzü ezdiği sistemi ele alırken sıkıyönetim Adana'sındaki feodal kurallardan eğitilmiş bireylerin evliliklerine kadar uzanır.

Demirtaş Ceyhun: Yağmur Sıcağı

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Romanın başkahramanı Güher öğrenci hareketi içindeki sevgilisi Ruhsar'dan ayrılır. Kendisinden yaşça büyük bir profesörle evlenir ve kendisini çocuğuna adar. Ceyhun, Güher'in gözünden devrimci kimlikleri değerlendirir ve işçilerin bilinçlenmesi gibi meseleleri konu edinir.

Emine İşınsu: Sancı

1975'te yayınlanmıştır. Sancı, çatışmalarda hayatını kaybeden ülkücü Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun yaşamından kesitler taşır ve üniversite gençliğinin iç savaşta dönüşen çatışmalarını resmeder.

Pınar Kür: Yarın Yarın

1976 yılında yayınlanan romanda Kür öğrenci hareketlerinin radikalleşmesi konu edilir. romanın baş kişisi Selim, Fransa'dan bir devrimci olarak döner ve aşık olduğu Seyda ile birlikte, örgütlü bir mücadeleye girer.

Samim Kocagöz: Tartışma

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bu kitap da, Kocagöz'ün tutukluluğundan izler taşır; romanda Türkiye İşçi Partisi içindeki güç kavgaları ve üniversitelerde yaşanan çatışmalar konu edilir.

"Biz halktan bu denli koştuk mu? Hani hazırda tankların üzerinden atlayan işçi kardeşlerimiz? Hani bizi destekleyen köylülerimiz? Hani partili, partisiz aydınlarımız!"

1960'larda Türkiye'de esen ilerici rüzgârların ivme kazandırdığı sol hareketin kendi içinde yaşadığı çekişmeler ve bunların yol açtığı bölünmeler, ardından yaşanan tamiri imkânsız ve hâlâ yüzleşemediğimiz büyük acılar... Genç-yaşlı devrimcilerin, aydınların üzerindeki baskılar, örgütlerin arasına sızan ajanlar, kıskırtmalar ve yönlendirmeler, romantik gençliğin dipsiz bir uçuruma sürüklenmesi... Daha güzel bir dünya için yola çıkanların, "Kahrolsun emperyalizm! Yaşasın tam bağımsız Türkiye!" diye haykıranların hiç ayırım gözetilmeksizin tutuklandığı, kıymdan geçirildiği bir dönem ve öldürmeye kararlı güçlerin gerçekleştirdiği Kızıldere katliamı... Ve bir daha belini doğrultamayacak olan demokrasi!

Türkiye'nin çok tartışılan yakın tarihine ışık tutan Tartışma, Samim Kocagöz'ün kendi yaşamından yola çıkarak kaleme aldığı, Türkiye İşçi Partisi içinde yaşanan mücadeleyi, üniversitelerde yaşanan çatışmaları ve ülkeyi 12 Mart Darbesi'ne götüren süreci sorguladığı bir roman. Yaşananlardan herkesin kendine bir pay çıkarması, bu sürecin sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini dile getiren bir eleştiri, özeleştiri.

"Silahlı çatışmalarda yalnız silahların sesi duyulur ortalıkta; silahların sesi de birbirine benzer..."

Demir Özlü: Bir Uzun Sonbahar

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bir Uzun Sonbahar'ın

adı verilmeyen anlatıcısı, 1964 yılında İşçi Partisinden uzaklaştırılmıştır. Roman anlatıcının etrafındaki kişilerin sol mücadele ile burjuva hayat arasındaki salınımlarını aktarır ve şehir/ kır tartışmaları ve dönemin bazı önemli tartışmaları ile İş Bankası soygunu gibi ses getiren eylemleri kayıt altına alır.

Oktay Rifat: Bir Kadının Penceresinden

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bir Kadının Penceresinden ise 12 Mart'ın ertesindeki zorlu günlerde Bedri ve Filiz'in tükenen evliliği ve Filiz'in devrimci Selim'e kapılışı üzerinden etik tartışmalara açılır.

Sevinç Çokum: Zor

Köyden kente göçle birlikte günyüzüne çıkan kültürel çatışmanın temel alındığı romandır. Kendisini şehirdeki gerilla hareketlerinin ortasında bulan genç roman karakteri üzerinden orantısız güç kullanımını kabul etmeden erkek olunup olunamayacağını irdeler.

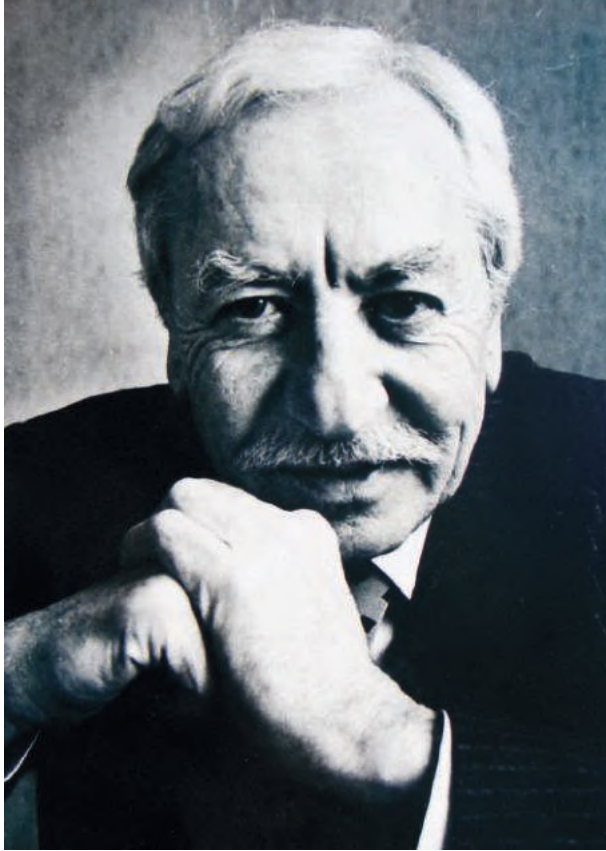
Aysel Özakin: Alnında Mavi Kuşlar

Kitap 1978 yılında yayımlanır. Kanlı 1 Mayıs etrafında gelişen roman, kent hayatı taşra ile karşılaştırılır; kalabalığa ateş açılmadan az önce alandan ayrılan Armağan, özgürlük tutkusuyla İstanbul'a gelişini, toplumsal ideallerini gözden geçirir.

Tarık Buğra: Gençliğim Eyvah

Kitap, şehir gerillası tartışmalarına gençleri sokağa iten güçleri inceleyerek katılır. Bir kadına hükmedememek, onu derin bir aşkla sevmek ve bu aşk yüzünden değişmek gibi sorunlarla boğuşan Raşit, üyesi olduğu gizli örgütün yöneticisi İhtiyar'ın emirleriyle oradan oraya savrulur. Eser 1979 yılında yayımlandı.

Demir Özlü: Bir Küçükburjuva'nın Gençlik Yılları

Kitap da devrim fikriyle haşır neşir olan, ancak kendilerini materyalist zevklere kaptırmış entelektüeller ele alınmıştır. Eser 1979 yılında yayımlandı.

Ayla Kutlu: Kaçış

Üstün ve Ayhan'ın Demokrat Parti döneminde üniversitede başlayan ve Üstün'ün aniden yurt dışına gidişi ve Ayhan'ın da onun arkadaşı Cahit ile evlenmesi sonucu sekteye uğrayan ilişkilerinin, Üstün'ün 12 Mart koşullarında ülkeye dönüşüyle yeniden alevlenmesini konu eder.

Adalet Ağaoğlu: Bir Düğün Gecesi

Bu roman ise 12 Mart'ta birbirlerini farklı politik görüşlere savrulmuş bulan kardeşler arasındaki geçimsizliği bir düğün gecesinde ortaya saçılan sürüşmelerden hareketle ortaya serer. Roman, güç

karşısında yaşanan tedirginlik ile güce sahip olma arzusu arasındaki çelişkiyi inceler ve erkeklerin kadınlar karşısındaki üstünlük çabalarına, zenginlik arzularına, gözaltı ve Kore Savaşı anılarına uzanır.

Tezer Özlü: Çocukluğun Soğuk Geceleri

1980'de yayımlanan kitap, asker bir baba tarafından yetiştirilen genç bir kadının psikolojik acılarını konu edinir. Özlü, dönemin politik hareketliliği içerisinde yaşanan acıları değerlendirirken uygulanan elektroşok tedavisi ve 12 Mart darbe mağdurlarının karşı karşıya kaldığı elektrikli işkenceler ile benzerlik kurar.

Mehmet Eroğlu: Issızlığın Ortası

Yazarın 12 Mart'ı ele aldığı ilk romanı Milliyet gazetesi Roman Ödülü'nü alır. Ancak, darbe ortamında kitabını hiçbir yayınevine kabul ettiremez.

Aysel Özakin: Genç Kız ve Ölüm

Kitap 1980 yılında yayımlanır. Kitaptaki olaylar 1970'lerin ikinci yarısında geçer ve annesinin intiharının anıları, dağılan evliliği ve politik eylemci kızı için duyduğu endişe arasında bocalayan yazar Nuray İlkin'in etrafında gelişir.

Ahmet Altan: Dört Mevsim Sonbahar

Kitap 1982 yılında yayımlanır ve yaşananları, politik gerilimin sokaklara sirayet ettiği bir atmosferde, baba-oğul ilişkisi üzerinden değerlendirir.

Bu romanda herkesin gözleri lacivert. Hiç lacivert göz görmedim ama lacivert gözleri severim. Lacivert gözlerin derinliklerinde, bilinmeyen diyarlardan maceraperest seyyahların getirdiği anlamlar yatar. Bence tabii... Dışarıda cıvıltılı bir ilkyaz güneşi, tazelenen ve yeniden doğan dünyanın yeşillikleri üstüne, işveli bir salıntıyla sıcaklık altın tozları serpiştiriyor. Ben, senin için ey kari, bir roman yazıyorum. Kapı çalınıyor. Kim geldi acaba? Kimi istersem, kimin ismini yazarsam o gelir, Yazmanın bu yararı var işte, küçük bir işaretle, canımın istediğini getiririm. İstersem fikrimi değiştiririm, Kim ne yapabilir? Hadi bakalım, kapının zili çalmadı, gelen giden yok. Tamam mı? Yoo, tamam değil, çünkü fikrimi yeniden değiştiriyorum, zil çalıyor ve Ali, yani kardeşim geliyor. Karşımdaki koltuğa oturuyor, biryandan da önümdeki kâğıtlarla daktilo makinesine şöyle bir göz atıyor. "Ne yapıyorsun?" "Roman yazıyorum." Haksız yere azarlanmış bir çocuk gibi, bir an irkilerek anlamadan bakıyor yüzüme. "Niye?"

Emine Işınsu: Canbaz

Yazar kitabını 1982 yayımlar. 1979 yılındaki terör olaylarını ele alan roman, fabrikatör Akif Koçsa'nın öldürülmesi etrafında gelişir.

Belki de ülke tarihindeki en karmaşık, dağdağalı dönemlerden biri... Bir yanda üniversite gençliği, alabildiğine kullanılan hak ve özgürlükler... Ülke sorunlarına hassasiyet, farklı dünya görüşleri, yorumlar, çözüm önerileri.. Basın - sendika - iş dünyası üçgeninde hep yeniden "kurgulanan", değişen gündem.. Giderek silahlı çatışmayla son bulan fikir ayrılıkları.. Perdenin önünde ayrı, arkasında ayrı icrayı sanat eyleyenler.. Kesişen yollar, ayrılan yollar.. Köyden kente göç eden umut, hüsrana gark olan hayaller.. Acemilikten olgunluğa, ön yargıdan hüsnükabule türlü çeşit canbazlar... Canını cebinde taşıyanlar, canını canlara adayanlar, canını ölüme adayanlar, ölümseverler, yaşamseverler...

Orhan Pamuk: Sessiz Ev

Kitap 1983 yılında yayımlanır. Çatışmalı bir aile hikâyesi olan Sessiz Ev, üniversite öğrencisi Nilgün Darvinoğlu karakteri çerçevesinde devrimci ideallerin aile ilişkilerinde yarattığı sarsıntılara değinir ve o dönemde milliyetçilik adına yapılanları da konu eder.

Biri tarihçi, biri devrimci, biri de zengin olmayı aklına koymuş üç torun babaannelerini ziyaret eder, dedelerinin yetmiş yıl önce sürgün edildiğinde yaptırdığı evde bir hafta kalırlar. Babaannenin anıları yavaş yavaş aralanırken dedenin Doğuyla Batı arasındaki uçurumu kapatacağını sandığı ansiklopediyi yazışı hatırlanır. Kuşaklar arasında köprüler kurarken, duvarların ötesinde de başkaları vardır. Orhan Pamuk'un ikinci romanı önemli sorular soran bir kitaptır.

Ayla Kutlu:Tutsak

Yazar kitabın adını daha sonra Ateş Üzerinde Yürümek olarak değiştirmiştir. Kitap 1983 yılında yayımlanır. Yazar 12 Mart'ın cadı avına dönen soruşturmasını ele alır.

ORHAN PAMUK

WINNER OF THE NOBEL PRIZE

'It's no exaggeration to say that you have to read Pamuk if you want to begin to understand what's going on in people's hearts, minds and souls.'

MARGARET ATWOOD

Silent House

Mehmet Eroğlu: Issızlığın Ortası

Darbe koşulları nedeniyle reddedilen iki romanı da 1884 yılında ardarda yayımlanır.

Issızlığın Ortası'nda 12 Mart darbesinde yitirdiği arkadaşı Zafer'i ararken yılgnlık ve hayal kırıklıklarıyla intihara sürüklenen Ayhan İlyasoğlu konu edilir. Edebiyat dünyasına ilk adımını, edebiyat tarihimizin savaş karşıtı ilk romanlarından biri diye adlandırılacak "Issızlığın Ortası" yla atan Mehmet Eroğlu, bu eserinde, yarattığı unutulmaz kahramanı Ayhan'ın, Kıbrıs' ta katıldığı savaşta yaralanıp, 1975 Ocak ayında, kafasında geçmişi ve varoluşuyla ilgili sorularla Ankara'ya geri dönüşünü anlatır.

Ayhan, 1971'de ortadan kaybolan çocukluk ve gençlik arkadaşı, siyasi eylemci Zafer' i aramak üzere tekrar yollara düşmeden önce bu kentte iki ay geçirecek ve bu süre içerisinde, kendisinden oldukça farklı bir kadın olan Ferda' yla tutkulu bir aşk yaşayacaktır.

Geç Kalmış Ölü, Ayhan'ın Zafer'i arayışını detaylandırarak İskenderun'da geçirdiği on beş günü gözler önüne serer. Ayhan, Zafer'i arıyor. Issızlığın Ortasında romanının ertesindeyiz. İskenderun gibi büyülü bir şehirde. Ayhan, yine hatırlıyor, intiharı düşünüyor, arkadaşını soruyor. Gece, günbegün koyulaşıyor. Devrime inananlar ve inanır gibi görünenler. Parayı konuşanlar, mağluplar ve debelenenler. Nemli gözlü kadınlar, türlü hoyratlıklar, hayatın bitmez tükenmez pisliği. Mehmet Eroğlu, devrimcilerin büyük romanını anlatmayı sürdürüyor. Kaderini, memleketin kaderiyle bir gören, hayatını ancak ve sadece kurtarıcılıkla anlamlandıran devrimciler... Geç Kalmış Ölü, 1985 yılında Madaralı Ödülü'nü ve Orhan Kemal Armağanı'nı kazanan bir roman. Sonun başlangıcı! Bu basmakalıp, ama trajik olmaya özenmiş benzetmeye sessizce gülüyorum. Trajik olmak; eski huyum. Yine de her şeyin bir başlangıcı ve sonu olmalı. Sonun başlangıcı, Ankara'dan ayrılmam. Sonun sonu ise, bu sabaha karşı, saat beşte, İskenderun'da bu otel odasında noktalanacaktır.

Bilge Karasu: Gece

Yazar kitabını 1985 yılında yayımlar. 1975- 76'da yazılan Gece, karanlık bir faşizm atmosferi çizer ve sokaklara inen şiddetin çıkışsızlığa dönüşmesini anlatır. Gece'de anlatılan tek tek, bölük pörçük durumların, konumların, gerçek yaşamla somut ilişkisi sürekli seziliyor satır aralarında. Okurun yakın geçmişte tanıdığı olduğu birçok toplumsal, tarihsel, kültürel deneyden yankılar var metinde sözgelisi. Alışılmış tarihsel mantığın işleyişi bile sorguya çekiliyor. Ama bütün bu gerçek durumlardan soyut bir çıkarım olan yaşantı, insan umutlarıyla korkularının bütünleyici imgeleriyle dile getiriliyor.

Latife Tekin: Gece Dersleri

Yazar kitabını 1986 yılında yayımlar. Gece Dersleri, sol hareket içinde kadınların ve yoksulların sesini öne çıkartır ve 1980 öncesinin çarpıcı bir resmini çizer.

Mehmet Eroğlu: Yarım Kalan Yürüyüş

Yarım Kalan Yürüyüş sol hareket içerisinde aktif olmuş Korkut Laçın'ın yıllar sonra geçmişten arkadaşı Sedat Bender'i bulmaya çalışmasının öyküsüdür.

Ey mavi kalpli ihtiyar! Zamanın yakıcı parlak ışığı genç, yoksul ve kadın olanın gözlerini acıtmasaydı. Öfke rüzgârlarının değerli katkılarını niçin inkâr

edeyim! Kulağıma kardeşlerimin beni yolda vuracaklarını fısıldadığınızda soluğum ip gibi gerilip inceldi ama hayretle gördünüz ki direndim. Beni önüne katıp sürükleyen sevgili kasırga! "Kardeşlerini en az seven bu genç yazar değildir." Onlardan yana emindim. Bana duyduğunuz sevginin uçup gideceği korkusu. İşte Gece Dersleri'nin hüznünün sırrı bu. Yanıbaşınızda yaşadığım vahşi çırpınma, dehşetine uğradığımız bu korkunç sayfaları size beğendirmek içindi"

Alev Alatl: İşkenceci

İşkenceci, Demokrat Partili bir toprak ağasının tek oğlunu işkenceciye dönüştüren süreci anlatır. Ayrıca yazara bu kitap dan ötürü 1987 Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü verilmiştir.

"Türkiye'de işkence gören ile işkenceci arasındaki fark, Birinci Şube'de tutukluyu polis memurundan ayıran, kötü kontrplak kadar incedir. Mazlumla zalim her zaman yer değiştirebilirler. Çünkü bu ülkenin insanı "mezalim"e tepki göstermeyecek kadar zalim olabilir."

Adalet Ağaoğlu: Hayır

Yazar "Dar Zamanlar" üçlemesinin son kitabı olan Hayır'ı 1987 yılında yayımlar. Hayır'da darbelerle sarsılan, demokrasinin bir türlü yerleşemediği bir ülkede gelecek umudunu yitiren ve çareyi intiharda bulan Aysel şöyle haykırır: "hukuk olmayan yerde yargı, aşk olmayan yerde çocuk, hayat olmayan yerde ölüm."

Ayla Kutlu: Hoşça Kal Umut

Yazar kitabını 1987 yılında yayımlar. Eser, liseli bir devrimci olarak düştüğü hapisshanedan sekiz yılın ardından salıverilen Oruç'un tahliye kararının bozulmasını konu eder.

Yayımlandığı yıl "Türk dilinin özgün ve güzel biçimde kullanılması ve insanımızın sorunlarının başarıyla irdelenmesi nedeniyle" Rüştü Koray Ödülü'ne değer görüldü ve TRT tarafından filmi yapıldı.

12 Mart askeri darbesi daha özgür bir Türkiyeyi kurabileceklerini sanan gençlerin yaşamlarını fırtına gibi biçti. Ölenler, ölümle cezalandırılanlardan başka, gençlerin birçoğu mahpuslara tıkıldı. O kadar gençler ki henüz yaşam hakkında deneyim kazanmamışlardı.

Hoşça Kal Umut, bir yandan o gençlerden biri olan Oruç'un yaşamla yüzyüze gelişinin öyküsü; öte yandan 12 Eylülle doğru hızla giden ülkedeki insan avının doğurduğu trajedidir. Onca karmaşa arasında

Oruç'un yaşamına giren bir aşk öyküsü yaşamını sonsuza kadar tersyüz edecektir.

Kadir Konuk: Gün Dirildi

Yazar bu kitabını 1987 yılında yayımlar. 1982'de tutuklanan, 1983'te ölüme mahkûm edilen ve yurt dışına kaçarak yaşamını Almanya'da sürdüren yazarımız, 1970'lerden 1980'lere uzanan bir süreçte Savaş karakterinin haksızlığa karşı çıkan bir çocuktan bir devrimciye evrilişini, sahte kimlikle yakalanarak işkence görüşünü ve sonunda idam edilmesini anlatır.

Çözülme

Aynı yazar bu kitabını gün dirildi adlı kitabından 1 yıl sonra 1988 de yayımlar. Ev baskınıyla gözaltına alınan, gördüğü işkence sonucunda fiziksel ve ruhsal olarak paramparça olan ve sonunda serbest bırakılan bir adamı konu eder.

Ümit Kıvanç: Bekle Dedim Gölgeye

Eser, 1960'dan 1980'e savrulan devrimci arkadaşların çatışmalarını ve hayata tutunma çabalarını ele alır.

"Esra'nın Ersin'den sonra Erdal'la birlikte olduğunu polis muhabirlerine kim anlatmıştı? Veya polisler? Erdinç, insanların özel yaşantılarının polisin eline düşmesi karşısında dehşete kapılırdı. İnsan bedeninin, 'suç sayılan eylemlerinin' vb. polise düşmesinden çok daha ızdırap verici, çok daha gayri insaniydi, insanın sadece kendini ilgilendirdiğini düşündüğü hayat ayrıntılarının, kesitlerinin sorgu odalarında, işkencehanelerde, hücrelerde uluorta ellenmesi, zedelenmesi. Ya da polis muhabirlerinin daktilolarına sokulup uçlarında uğursuz harfler taşıyan ince metal çubuklarla dövülmesi."

Türkçe edebiyatta siyasî polisiyenin parlak örneklerinden biriyle karşı karşıyayız. Dahası, yeni gelişen bu türün öncü örneklerinden biriyle.

Polisiye entrikanın berisinde, bir kuşağın geçmişiyle ve kendisiyle hesaplaşmasının gerilimi var. Bekle Dedim Gölgeye'de. Arkadaşlık, ahlâk ve sadakatle ilgili, iktidar tutkusuyla ilgili, her kuşağın yeniden keşfetmesi gereken, veya belki her kuşakta yeniden yitirilen değerlerle hesaplaşma var. Bir cinayetin arkasındaki muammanın ürpertisi, insanın hayatındaki anlamı kaybetme endişesinin ürpertisiyle katlanıyor. Aynı zamanda, herhangi bir anlamla arasında köprü olan aşkın ürpertisiyle.

Tahir Abacı: İkinci Adım

Yazar bu romanında 12 Mart'ın hukuksuz karanlığını Anadolu'ya uzanarak ele alır.

Bekir Yıldız: Darbe

Bu kitap, felçli bir yazar olan Ali'nin gözünden işkenceyi ve kayıpları ele alır.

Bekir Yıldız, yalnızca kırsal kesimin içinde bulunduğu koşulları, iş sorunlarını değil; büyük kentlerdeki, Almanya'daki yaşam koşullarını da en gerçekçi biçimde sorgulayan yazar oldu. Keskin gözlem yeteneği, betimleme gücü, sert, etkin anlatımı adımı hızla yaygınlaştırdı.

Ödüllerinden biri 1990 Milliyet Yayınları Roman Ödülü'dür. "Darbe" adlı yapıtıyla kazandı. Vedat Günyol, Oktay Akbal, Mehmet Başaran, Talip Apaydın, Şükran Kurdakul, İlhami Sosyal, Hikmet Altınkaynak'tan oluşan seçici kurul, 1989'da yayımlanmış olan romanlar arasında Bekir Yıldız'ın "Darbe"sini en gerçekçi ve en güzel yapıt olduğu için oybirliğiyle bu ödüle değer gördü.

Tarık Buğra: Dünyanın En Pis Sokağı

Yazar kitabı 1989 yılında yayımlar. Dünyanın En Pis Sokağı, okuldan arkadaş olan Fazıl ve Yılmaz'ın farklı politik tutumlara savrulmasını konu eder.

Kayanın üstündeki çukur, sanki, manmıya destek olsun diye oyulmuştu; böylece mavzeri daha iyi kavrayabiliyordu.

Sağ el kabzada, mengene gibi.

Ama işaret parmağı bütün kasları saran gerilime yabancı, yumuşak, bağımsız, tek başına. Akla aykırı bir rahatlıkla, tetiğin bir santim ötesinde, son saniyeyi bekliyor.

Beden, özellikle de bilek, terleten o gerilimle bir bütün. Sadece işaret parmağı. Evet, ayrı o: Hür ve bağımsız, rahat; tek başına.

Gürsel Korat: Ay şarkısı

Yazar, 12 Mart'taki hapishane deneyimleri ile şekillenen Ay Şarkısı'nı yayımlar. Ay Şarkısı, üniversite öğrenciliği sürecinde girilen devrimci mücadelenin yaş ilerledikçe bir reklam ajansına ve durağan yaşamlara uzanan evrimini irdeler.

Timur Ertekin: Şamanın Üç Soygunu

12 Mart'a tanıklıklarını 1990'larda kâğıda geçiren yazarlardan. Roman yazarın Mamak cezaevindeki anlarından beslenen bir tanıklıktır. Romanın başkışisi Timur, cezaevinde geçirdiği işkencelerin etkisiyle intihar saplantısına savrulur.

Darbeler Özel Sayısı

Darbeler Özel Sayısı
Darbeler
Özel Sayısı
Darbeler Özel Sayısı
Darbeler Özel Sayısı

Darbeler Özel Sayısı

